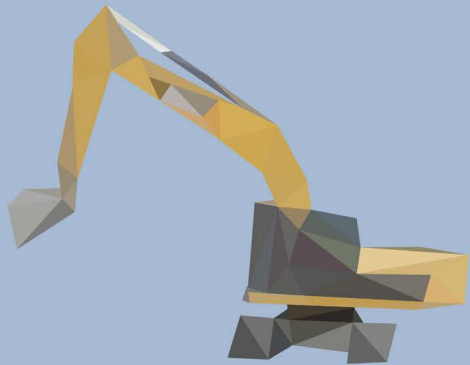

VERKENNEND
ONDERZOEK

PAPUA BARAT

**INVESTERINGS- EN ONTWIKKELINGSKANSEN
VANUIT BUITENLANDS PERSPECTIEF**

DAAN GOPPEL

VERKENNEND ONDERZOEK **PAPUA BARAT**

**INVESTERINGS- EN ONTWIKKELINGSKANSEN
VANUIT BUITENLANDS PERSPECTIEF**

OPDRACHTGEVER:

STICHTING DUURZAME SAMENLEVING PAPUA BARAT (SDSP)

ONDERZOEKSPERIODE :

JULI-NOVEMBER 2015

ONDERZOEK:

DAAN GOPPEL

VORMGEVING:

DAAN GOPPEL

TEKST EN FOTO'S: DAAN GOPPEL ©

INHOUD

WOORD VOORAF - BESTUUR SDSP	5
SAMENVATTING - NEDERLANDS	7
RINGKASAN - BAHASA INDONESIA	7
RESUMO - ESPERANTO	8
ABSTRACT - ENGLISH	9
INLEIDING	11
Getal- en valutasleutel	12
Kaarten	13
DEEL I ONTWIKKELINGSKANSEN	
1) ACHTERGROND ONTWIKKELINGSPROBLEMATIEK PAPUA BARAT	
1.1 Ontwikkelingsachterstand	17
1.2 Historische achtergrond	18
Kader: Speciale autonomie	21
2) HUIDIGE DYNAMIEK	
2.1 Pemekaran	22
2.2 Pemekaran: positief	22
2.3 Pemekaran: negatief	23
2.4 Arbeidsverdeling in Papua Barat	24
3) ONTWIKKELINGSACHTERSTAND INHEEMSE PAPOEA'S	
3.1 Achterstand inheemse Papoea's	25
3.2 Externe factoren	25
3.3 Interne factoren	25
3.3.1 Premodern-communaal versus modern-kapitalistisch	25
Kader: Het leven van inheemse Papoea's in de binnenlanden	27
3.3.2 Culturele kenmerken inheemse Papoea's	29
3.3.2.1 De relatie tussen de Papoea en zijn grond	29
3.3.2.2 De relatie van Papoea's tot elkaar	30
3.3.2.3 Maskawin: bruidsgeld	30
Kader: Het leven van inheemse Papoea's aan de kust	31

4) ONDERWIJS IN PAPUA BARAT

4.1 Onderwijs als middel	32
4.2 Onderwijs in Papua Barat	32
4.3 Katholieke scholen in Papua Barat	34
Kader: Installatiebedrijf	34
Kader: Baksteenbedrijf	34

5) LESPROGRAMMA ONDERNEMEN VOOR INHEEMSE PAPOEA'S

5.1 Evenwichtige arbeidsverdeling	36
5.2 Lesprogramma ondernemen	36

DEEL II INVESTERINGSKANSSEN

1) PROFIEL PAPUA BARAT

1.1 Huidige dynamiek	41
1.2 Geografie	41
1.3 Klimaat	42
1.4 Demografie	42
1.5 Bestuurlijke indeling	43
1.6 Democratisch systeem en autonomie	45
1.7 Transport	46
1.7.1 Transport over land	46
1.7.2 Transport over water	47
1.7.3 Transport door de lucht	48
1.8 Energie	49
1.9 Watervoorziening	50
1.10 Arbeidsbevolking	51
1.11 Landgebruik	53
1.12 Financiële situatie lokale overheden	54
1.13 Economische kenschets	57
1.13.1 Bruto Nationaal Product	57
1.13.2 Allocatiegelden	58
1.13.3 Sectoren	58
1.13.4 Investerings	60

2) PLANNEN VOOR PAPUA BARAT

2.1 Planningstelsel Indonesië	62
2.2 Ontwikkelingsplannen nationaal niveau	64
2.2.1 RPJP Nasional 2005-2025	64
2.2.2 RPJM III Nasional 2015-2019	64

2.2.3 RKP Nasional 2016	71
2.2.4 Overig ontwikkelingsplan: MP3EI	72
2.3 Ontwikkelingsplannen provinciaal niveau, Papua Barat	74
2.3.1 RPJP Daerah Provinsi Papua Barat 2012-2031	75
2.3.2 RPJM Daerah Provinsi Papua Barat I 2012-2016	76
2.3.3 RKP Daerah Provinsi Papua Barat 2016	76
2.4 Ruimtelijke ontwikkelingsplannen	77
2.4.1 RTRW Nasional 2008-2028	77
2.4.2 RTRW Provinsi Papua Barat 2013-2033	80

3) INVESTERINGSKANSSEN PER SECTOR

3.1 Inleiding	84
3.2 SWOT-analyse en algemene wenken bij het ondernemen in Papua Barat	85
3.3 Energie	88
3.3.1 Hydro-elektrische energie	89
3.3.2 Zonne-energie	89
3.3.3 Getijdenenergie	89
3.3.4 Bodemwarmte-energie	89
3.4 Tropische land- en tuinbouw	90
3.4.1 Cacao	92
3.4.2 Nootmuskaat en kruidnagel	93
3.4.3 Koffie	94
3.5 Bosbouw	94
3.6 Visserij	98
3.7 Toerisme	100

4) CONCRETE INVESTERINGSMOGELIJKHEDEN

4.1 Vis – In Manokwari	102
4.2 Cacao – In Ransiki	105
4.3 Hydro-elektrische energie – In Tambrauw	107

LIJST FIGUREN EN VERWIJZINGEN

• Figuren	110
• Verwijzingen	112

BIJLAGEN

• DVD: <i>Papua Onze Toekomst</i> , SDSP & DKProducties, 2015	116
• Correspondentie: <i>SDSP - Nederlandse overheid t.a.v. bilateraal ontwikkelingsgeld Papua Barat</i> , november 2012-april 2014	116

WOORD VOORAF - BESTUUR SDSP

De klimaatop in Parijs van 2015 maakt ons als wereldburger duidelijk hoe belangrijk het is goed voor onze aarde te zorgen. Voor ons is ook de aandacht voor het duurzaam beheer van de 40 miljoen ha biodiversiteit met haar bewoners van de Papua-provincies in Indonesië weer volop actueel.

De vraag is natuurlijk: Hoe kunnen we in Papua Barat een duurzame ontwikkeling op gang brengen die effect heeft voor de natuur en de gemeenschap? Op basis van onze ervaringen en op basis van gesprekken met overheid en bedrijfsleven, kunnen wij vaststellen dat het voor de gouverneur van Papua Barat alleen mogelijk gaat worden als hij assistentie krijgt van (M)aatschappelijk (V)erantwoord (O)ndernemende bedrijven van buiten Papua Barat.

De voorzitter van de Senaat van Indonesië en de gouverneur van Papua Barat weten dat vanaf begin jaren '60 binnen het MVO-bedrijfsleven in Nederland veel expertise is opgebouwd op gebied van werken in ontwikkelingslanden. Zij geven aan graag te willen samenwerken met de Nederlandse bedrijven. De ambassade kan hierin een intermediaire rol vervullen (zie de DVD *Papua onze toekomst*, in de bijlage) Daarbij willen zij rechtstreeks en effectief gebruik maken van de faciliteiten die Nederland biedt. Daardoor kunnen ze relatief snel gebruik maken van kennis en kunde, zonder eerst zelf tijd te verliezen om het wiel opnieuw uit te vinden. Duurzaam beheer van de natuur en het aanbrengen van evenwicht tussen *Planet-People-Profit* in Papua Barat kan met hulp van de Nederlandse ministeries van ontwikkelingssamenwerking / buitenlandse handel en economische zaken.

De particuliere Stichting Duurzame Samenleving Papua Barat (SDSP) heeft meer dan 20 jaar ervaring in het samenwerken met bedrijfsleven en het doen van onderzoek in Papua Barat. In dit rapport wordt een overzicht gegeven van alle huidige plannen over Papua Barat, en de kansen die er zijn voor economische initiatieven. Wij zijn er van overtuigd dat duurzame economische initiatieven de sleutel zijn tot ontwikkeling van het gebied, de mensen én het behoud van de natuur. Duurzame ontwikkeling met MVO-bedrijven kunnen de motor zijn om versneld de grotendeels nog aanwezige mentaliteit van het verzamelstelsel (leven van opbrengsten die 'van boven' komen) met het moderne kapitalistische technocratische stelsel (stelsel waarbij je zelf 'aan de bak moet') met elkaar te verbinden.

Waarom nu de kansen benut moeten worden? De plannen van de Indonesische regering bieden goede kaders voor verdere ontwikkeling. De geldstroom die op gang komt voor Papua Barat biedt vele kansen. Tegelijkertijd is voor politieke, publieke en private organisaties in Indonesië nog te weinig zichtbaar van de situatie van Papoea-jongeren in het binnenland en de mensen die verpauperen aan de randen van de steden. Om de goede bedoelingen van de 'regering Jokowi' zoals transformatie, masterplannen, de ontwikkeling van het volk zelf en belastingfaciliteiten te effectueren, moeten deze jongeren zichtbaar worden en opgeleid worden. Opleiding en *training-on-the-job* horen daar bij.

De kansen moeten mede snel benut worden, omdat voor jongeren die wel een goede (vak-)opleiding hebben, er onvoldoende werk voorhanden is. Ze missen werkervaring, of verliezen banen aan hogeropgeleide of ervarener migranten. Hierdoor kan een groot deel van de jongeren zich in deze moderne technocratische samenleving niet staande houden. Willen deze Papoea's een kans krijgen, is er een aanpak nodig zonder bureaucratie en corruptie maar met een goede basisopleiding en een arbeidsethos passend bij een kapitalistische én duurzame samenleving.

De aanpak die wij voorstaan is dus gebaseerd op MVO-ondernemers. In de projecten van de SDSP is altijd geprobeerd met bedrijven in zowel Nederland als Papua Barat te werken. Het blijkt dat deze ondernemers structureel bijdragen aan een duurzame samenleving. Zeker nu de centrale regering en de gezagsdragers in Papua Barat uitspreken dat ze met Nederlandse bedrijven willen samenwerken, is het noodzakelijk te acteren. Dat initiëren we door een aantal initiatieven te starten.

Ten eerste het bijeenbrengen en analyseren van informatie, en het ter beschikking stellen van kennis, kunde en netwerk aan organisaties die willen investeren in Papua Barat. De SDSP stelt zich daarbij op als netwerk- en kennisorganisatie.

Ten tweede het ontwikkelen van concrete duurzame business cases, waarin partijen in samenwerkingsverbanden (publiek-private-samenwerking of consortia) uitvoering geven aan concrete projecten. De SDSP kan hierin de rol van aanjager en kennispartner hebben, maar het doel is deze samenwerkingsverbanden zelfdragend en zelfvoorzienend te laten zijn. De financiering komt van de samenwerkende partijen en kan onder meer met bilateraal geld ondersteund worden. Momenteel komt er geen bilateraal geld naar Papua Barat (zie de bijlagen met correspondentie aan o.a. de Tweede Kamer). Met deze voorverkenning geven we diverse partijen inzicht in de kansen die er wel degelijk zijn, waardoor ook mogelijk aanspraak gemaakt kan worden op bilaterale financiering.

Ten derde het laten opstellen van een breder kader. De vele plannen die ook in bijgaand rapport zijn beschreven, geven vele mogelijkheden aan. De kunst is nu om vanuit deze plannen de partijen daadwerkelijk om één tafel te brengen en een inhoudelijk kader te laten ontwikkelen. De SDSP kan hier ook een initiërende rol spelen, mogelijk soms zelf, maar vooral door andere organisaties met de juiste expertise daartoe uit te nodigen of uit te dagen.

De beschreven investeringsmogelijkheden tonen aan dat er veel mogelijk is in het gebied, en dat ideeën en motivatie van diverse partners aanwezig is. Wat nog ontbreekt is een integraal plan op macroniveau dat investeringsmogelijkheden en verder uit te werken business cases met elkaar verbindt. De SDSP hoopt dat met dit onderzoek ook door partijen de uitdaging wordt aangenomen om deze derde stap te zetten. Een dergelijk plan zal opgesteld moeten worden door onder meer de gouverneur, bedrijfsleven in Papua Barat en uit Nederland, en met hulp van organisaties als de Nederlandse ambassade in Jakarta. Er moet dus een investeringsplan of masterplan komen voor een groter gebied. We vergelijken dat met de ontwikkeling van bijvoorbeeld het hoogwaterbeschermingsplan en de haven van Jakarta, of de aanleg van de Deltawerken of de Flevopolders in Nederland: Met een groter plan waarin inhoudelijke thema's genoemd staan, en dat is opgesteld door meerdere samenwerkende partijen die de deelplannen ook uitwerken: Dat is wat nodig is voor Papua Barat. Alleen met betrokkenheid van de regering en van investeerders ontstaat een visie voor het gebied, komen de (nu nog) losse initiatieven bij elkaar, en ontstaat synergie en samenwerking.

De voorliggende 'voorverkenning' geeft een basis en tevens een aanzet om bovenstaande initiatieven te laten starten. We dragen dit rapport dan ook op aan de Gouverneur van Papua Barat, de Nederlandse Ambassade in Jakarta en Nederlandse MVO-bedrijven, opdat zij samen gaan werken aan de uitwerking van goede en duurzame economische initiatieven en opdat zij gezamenlijk een masterplan uitwerken waarin publieke en private initiatieven in het gebied hun plek krijgen.

Wouter Bronsgeest
(Voorzitter SDSP)

Leo de Zeeuw sr.
(Secretaris SDSP)

SAMENVATTING - NEDERLANDS

De Indonesische provincie Papua Barat kent een bewogen geschiedenis en een bijzondere positie binnen Indonesië. Papua Barat is een van de meest grondstofrijke provincies van het land, maar heeft een grote ontwikkelingsachterstand ten opzichte van de meeste andere Indonesische provincies. Daarnaast bestaat er een interne ontwikkelingstegenstelling tussen inheemse bewoners, de Papoea's, en immigranten uit andere delen van Indonesië.

De laatste jaren is de ontwikkeling van Papua Barat in een stroomversnelling geraakt. Als gevolg van het verkrijgen van speciale autonomie (*otonomi khusus*) zijn aanzienlijke allocatiegelden vanuit Jakarta beschikbaar gekomen. Daarnaast zijn ook de buitenlandse investeringen gestegen. De Indonesische regering focust op de economische ontwikkeling van het gebied, hetgeen heeft geleid tot versnelde ontsluiting van deze voorheen moeilijk toegankelijke provincie. Als gevolg hiervan ontstaan zowel maatschappelijke ontwikkelingskansen voor de Papoea's, als economische investeringskansen voor buitenlandse bedrijven.

Op maatschappelijk vlak ligt de grootste uitdaging bij de incorporatie van inheemse Papoea's in de moderne economie. Met name in de binnenlanden van Papua Barat is door decentralisatie van bestuur (*pemekaran*) en een uitbreidende economie dit thema actueel. Vanwege historische en culturele oorzaken heeft een aanzienlijk deel van de Papoea's moeite zich economisch staande te houden en worden nieuwe kansen op economisch gebied met name vervuld door beter toegeruste Indonesische immigranten. In Papua Barat is zodoende een onevenwichtige arbeidsverdeling ontstaan waarbij commerciële ondernemingen voor het overgrote deel in handen zijn van immigranten. Voor Papoea's leidt dit tot afhankelijkheid en ontstaat een risico op economische marginalisering.

Om een bijdrage te leveren aan de verbetering van deze situatie wordt een overzicht gegeven van de oorzaken die hieraan ten grondslag liggen. Hiervoor wordt ingegaan op de specifieke geschiedenis van Papua Barat en de culturele achtergrond van inheemse Papoea's. Onder andere ontoereikend onderwijs en culturele belemmeringen zijn hierbij van invloed. Aan hen die goed willen doen in Papua Barat, zij het een ontwikkelingsorganisatie, zij het een maatschappelijk verantwoord ondernemend buitenlands bedrijf, wordt de aanbeveling gedaan dit ontwikkelingsthema ter harte te nemen. Als voorbeeld voor een mogelijk maatschappelijk project is in dit rapport een eerste aanzet gegeven tot een speciaal onderwijsprogramma dat zich focust op het bekend maken van jonge Papoea's met ondernemerschap.

Op economisch vlak zorgen met name infrastructurele verbeteringen in Papua Barat en de openheid ten opzichte van buitenlandse investeerders voor het ontstaan van economische kansen. Om een beeld te krijgen van de huidige staat van de provincie is een profielschets gemaakt van Papua Barat. Daarnaast zijn voor een perspectief op de toekomstige ontwikkelingen alle relevante Indonesische ontwikkelingsplannen betreffende het gebied samengevat en integraal opgenomen. Van een vijftal economische sectoren met investeringspotentie wordt een uitgebreider beeld geschetst, te weten; energie, tropische land- en tuinbouw, bosbouw, visserij en toerisme. Dit onderzoek dient als eerste verkenning van de situatie en de investeringsmogelijkheden in Papua Barat. Als aanzet tot verder onderzoek zijn een drietal concrete investeringsmogelijkheden onderscheiden. Deze betreffen visserij, cacao en hydro-elektrische energie.

Dit onderzoek verschaft aldus een inzicht in de sociaaleconomische situatie in Papua Barat anno 2015. De brede analyse van dit gebied en haar bewoners maakt dit rapport interessant voor een gevarieerd publiek van lezers. Partijen die een duurzame bijdrage willen leveren aan de ontwikkeling van Papua Barat kunnen hieruit informatie putten voor de vorming van hun strategie.

Voor maatschappelijke organisaties kan met name de analyse van de sociale ontwikkelingssituatie, zoals deze gegeven wordt in deel I, inzichtgevend zijn. Buitenlandse bedrijven die geïnteresseerd zijn om op duurzame wijze te investeren vinden in deel II een overzicht van enkele kansrijke investeringsgebieden en een eerste aanzet om invulling te geven aan het begrip duurzaamheid. Voor de Stichting Duurzame Samenleving Papua Barat (SDSP), die er naar streeft de nationale en regionale overheid, de Nederlandse ambassade in Jakarta en het Nederlandse bedrijfsleven een overkoepelend gebiedsontwikkelingsplan voor de provincie Papua Barat te laten opstellen, zijn beide delen van belang. In het bijzonder kan gewezen worden op hoofdstuk twee van deel II, waar alle relevante Indonesische ontwikkelingsplannen ten aanzien van Papua Barat zijn samengevat.

RINGKASAN – BAHASA INDONESIA

Papua Barat adalah salah satu provinsi yang mempunyai sejarah dan posisi khusus dalam Negara Kesatuan Republik Indonesia. Walaupun sumber daya alam di provinsi ini luar biasa, tingkat pembangunannya masih rendah kalau dibandingkan dengan provinsi lain di Indonesia. Selain itu, di bidang pembangunan ada perbedaan mencolok antara orang pribumi dan pendatang di Papua Barat.

Sejak beberapa tahun yang lalu, laju pembangunan Papua Barat sangat meningkat. Dengan otonomi khusus (otsus) yang diberikan kepada provinsi Papua Barat, disediakan dana alokasi cukup besar untuk membangun provinsi ini. Selain itu, investasi baik dalam negeri maupun dari luar negeri pun melonjak. Fokus pemerintah Indonesia kepada pembangunan ekonomi dan masyarakat Papua Barat sekarang menimbulkan pembukaan dan integrasi daerah ini yang dulu tertutup dan terpencil. Sebagai hasil dari proses ini muncul peluang, baik untuk membangun masyarakat, maupun untuk investasi oleh investor asing.

Dalam bidang pembangunan masyarakat Papua Barat, tantangan utamanya adalah sulitnya mengintegrasikan orang pribumi Papua dalam ekonomi modern yang berkembang. Karena proses pemekaran dan penyebaran ekonomi akibat adanya perbaikan prasarana, khususnya di daerah pedalaman, hal ini menjadi masalah utama. Gara-gara sejarah Papua Barat di masa lampau dan latar belakang budaya orang pribumi, sebagian besar orang asli Papua mengalami kesulitan bertahan di ekonomi modern saat ini. Kebanyakan peluang ekonomi yang muncul digunakan oleh orang pendatang dari daerah lain di Indonesia yang mempunyai pendidikan dan keterampilan lebih cocok. Ini menyebabkan ketidakseimbangan dalam bidang ketenagakerjaan di Papua Barat. Karena hampir semua perusahaan dimiliki pendatang, orang pribumi menjadi tergantung dan risiko marginalisasi di bidang ekonomi muncul.

Untuk memberikan kontribusi untuk pemecahan keadaan ini, laporan ini dapat menjadi penggambaran latar belakang kondisi terkini. Fokus diberikan kepada sejarah khusus Papua Barat dan ciri-ciri budaya orang pribumi. Antara lain alasan yang membedakan adalah, kurang pendidikan dan ciri budaya orang Papua yang menghalangi kemajuan mereka dalam bidang ekonomi. Kepada pihak yang ingin berbuat baik di Papua, misalnya LSM atau perusahaan, disarankan untuk melibatkan permasalahan pembangunan ini dalam kegiatannya. Sebagai solusi inspiratif, dalam laporan ini diberikan rancangan program pelatihan untuk memperkenalkan orang pribumi muda di bidang kewirausahaan.

Perbaikan prasarana dan keterbukaan dalam menghadapi investor asing menyebabkan peluang investasi di bidang ekonomi. Dalam laporan ini diberikan juga profil provinsi Papua Barat untuk memperkenalkan calon investor dengan daerah luar biasa ini. Untuk menggambarkan masa depan provinsi ini, beragam rencana pembangunan mengenai Papua Barat diringkaskan dan dimasukkan dalam laporan ini. Ada lima sektor ekonomi yang menarik untuk calon investor asing dapat telaah. Sektor ini diperlakukan lebih luas dan termasuk sektor; energi, pertanian, perhutanan, perikanan dan pariwisata. Penelitian ini dapat dianggap sebagai penjelajahan pertama mengenai

peluang investasi di Papua Barat, khususnya untuk investor asing. Sebagai langkah pertama untuk mendorong penelitian lebih lanjut, dibedakan tiga kasus bisnis konkret. Peluang investasi konkret ini adalah perikanan, kakao dan pembangkit listrik tenaga air.

Penelitian ini memberikan para pembaca informasi tentang keadaan Papua Barat dalam bidang sosial dan ekonomi pada tahun 2015. Karena diberikan analisa sangat luas tentang provinsi dan penduduknya, laporan ini menarik untuk berbagai macam pembaca. Pihak yang ingin memberikan kontribusi yang berkelanjutan kepada Papua Barat, dapat menimba informasi di sini untuk pembentukan strategi masing-masing.

Bagian I dalam laporan memberikan analisa tentang keadaan pembangunan sosial di Papua Barat, jadi bagian ini khususnya menarik bagi LSM yang berfokus kepada pembangunan di Papua Barat. Bagian II menarik terutama untuk perusahaan yang ingin berinvestasi secara berkelanjutan. Bagian ini memberikan ikhtisar tentang peluang investasi dan saran mengenai investasi berkelanjutan dan ramah lingkungan. Untuk Stichting Duurzame Samenleving Papua Barat, SDSP (Yayasan untuk Masyarakat Papua Barat yang Berkelanjutan) seluruh laporan ini menarik. Yayasan ini memperjuangkan ide untuk pendirian rencana pembangunan terpadu untuk Papua Barat. SDSP mengajak pemerintah Indonesia dan Papua Barat bekerja sama dengan perusahaan dari Belanda maupun dalam negeri dan kedutaan besar Belanda, untuk mewujudkan rencana tersebut. Untuk upaya ini, khususnya bab dua dari bagian II, dapat memberikan informasi menarik. Dalam bab ini semua rencana pembangunan mengenai Papua Barat diringkaskan.

RESUMO - ESPERANTO

La indonezia provinco *papua barat* havas turbulan historion kaj specialan pozicion en la respubliko indonezio. Kvankam papua barat estas unu el la plej rimedo-riĉaj provincoj de la lando, ĝia nivelo de evoluo estas tre malalta kompare kun aliaj provincoj en indonezio. Krome, ekzistas okultropa interna evolukontrasto inter indiĝenaj loĝantoj kaj enmigrintoj de aliaj partoj de Indonezio.

Ekde kelkaj jaroj, la situacio en papua barat estas ŝanĝiĝanta kaj la evolua procezo de papua barat gajnis movokvanton. Kiel rezulto de la transdono de speciala aŭtonomeco (*otonomi khusus*) al la provinca nivelo de papua barat, la loka estraro ĝuas pli grandan leĝdonan povon kaj ricevas konsiderindan kvanton da mono de la registaro en Jakarta por la evoluigo de la provinco. Ĉi tiu mono estas uzata por plibonigi la alireblecon de la

provinco, kiu longe estis fermita kaj izolita parto de indonezio. Samtempe, en la nacia strategio por la evoluo de indonezio, la nacia registaro planis malfermi papua barat al eksterlandaj entreprenoj kaj investado. Ĉi tiu politiko kondukis al granda kresko de eksterlandaj investoj kaj ekonomio de papua barat. Kiel rezulto, novaj ŝancoj aperis por la evoluo de la loka loĝantaro kaj por eksterlanda komerco.

Sur la socia nivelo, la plej granda defio en papua barat nuntempe estas la integriĝo de indiĝenaj loĝantoj de papua barat en la moderna ekonomio. Speciale en la kamparaj areoj ĉi tio fariĝis temo de granda graveco, pro procezo de estrado malcentralizo (*pemekaran*) kaj rapide vastiĝanta ekonomio. Pro historiaj kaj kulturaj faktoroj, konsiderinda kvanto de indiĝenaj loĝantoj de papua barat alfrontas malfacilaĵojn por prosperi en la moderna ekonomio. La plejparto de la novaj ekonomiaj ŝancoj estas prenita de indoneziaj enmigrintoj, kiuj estas pli lertaj kaj edukitaj. Ĉi tiu fenomeno kaŭzis malekvilibran laboro dividon en papua barat, kie la plimulto de la komercaj entreprenoj estas posedata de enmigrintoj. Por la indiĝena loĝantaro de papua barat ĉi tio kaŭzis dependecon kaj pliigas la riskon de ekonomia marĝenigo.

Por fari kontribuon al la plibonigo de la situacio en papua barat, ĉi tiu raporto provizas per superrigardo de la fundamentaj kaŭzoj. La plej okulfrapa inter tiuj kaŭzoj estas manko de eduko, kaj specifaj kulturaj karakterizoj kiuj malhelpas la indiĝenajn loĝantoj de papua barat flori ekonomie. Al tiuj kiuj volas fari pozitivan kontribuon en papua barat, ĉu evoluigorganizo aŭ eksterlanda entrepreno kun altaj daŭripovaj normoj, estas rekomendate doni atenton al ĉi tiu temo. Kiel praktikan helpon, mi skizas specialan edukan programon, kiu celas enkonduki junulojn en la mondon de entreprenado.

Papua barat fariĝis pli alloga por fari komercon de kiam infrastrukturo estas rapide plibonigata kaj eksterlanda investado estas bonvenigita. Ĉi tiu raporto donas superrigardon pri la nuna situacio en la provinco, kaj perspektivon sur estontaj evoluoj de papua barat bazitan sur rilataj indoneziaj evoluaj planoj, kiuj estas resumitaj kaj integritaj en ĉi tiu raporto. Kvin ekonomiaj sektoroj estas priskribitaj en detaloj pro sia investa potencialo, ĉi tiuj inkludas la sekvajn sektorojn; energion, tropikan agrikulturon kaj hortikulturon, forstadon, fiŝkaptadon kaj turismon. Ĉi tiu studo servas kiel unua esploro de la investa potencialo en papua barat. Por stimuli plian esploron, tri investadaj kazoj elstaras, pri; fiŝkaptado, kakao kaj hidrelekto.

Tiamaniere, ĉi tiu raporto priskribas la soci-ekonomian situacion en papua barat en la jaro 2015. Pro la vasta analizo pri ĉi tiu regiono kaj ĝiaj loĝantoj, ĉi tiu raporto estas interesa por diversaj legantoj. Tiuj kiuj volas fari daŭripovan kontribuon al la evoluo de papua barat, povas trovi konsilon por formi sian strategion.

Al evoluigorganizoj, speciale la analizo de la socia situacio, kiel priskribita en la parto I, povas doni gravan informaron. Eksterlandaj entreprenoj, kiuj interesiĝas por fari investon daŭripove, povas trovi en la parto II superrigardon de kelkaj ŝancoriĉaj investoterenoj kaj inspiron por fari ĉi tiujn investojn daŭripovmaniere. Por la *Stichting Duurzame Samenleving Papua Barat*, SDSP (Fondaĵo por Daŭripova Evoluo de Papua Barat) la du partoj estas same gravaj. La SDSP penadas por la kreado de ĉionampla regiona evoluplano por la tuta provinci papua barat kaj volas ke ĉi tiu plano estu farata per kunlaborado inter la nacia kaj loka estraroj de indonezio, la nederlanda ambasado en indonezio, kaj nederlandaj entreprenoj. Por ĉi tio, speciale la dua ĉapitro de la parto II, kiu enhavas resumojn de ĉiuj koncernaj indoneziaj evoluplanoj, estas interesa.

ABSTRACT - ENGLISH

The Indonesian province of Papua Barat has a special history and a distinct position in the republic of Indonesia. Although Papua Barat is one of the most resource rich areas in the country, its level of development lags far behind. Besides an overall contrast with other Indonesian provinces, an internal disparity exists between indigenous Papuans and Indonesian immigrants in terms of human development and economic success.

In recent years the development process of Papua Barat gained momentum. As a result of the transmission of special autonomy (*otonomi khusus*) to the provincial level of Papua Barat, the local administration enjoys greater legislative power and receives a considerable amount of money from Jakarta for the development of the province. At the same time, in the national development strategy the Indonesian government puts focus on the development of Papua Barat by opening the province to foreign businesses and investment. This policy shift has made a great change in the accessibility of this region which has long been a closed and remote part of Indonesia. In recent years this has led to a respectable increase of foreign investment in Papua and strong economic growth. As a result, new opportunities appear for the development of the local population and for foreign business to invest in the region.

In social terms the main challenge for Papua Barat nowadays is to successfully incorporate indigenous Papuans into the modern economy. Especially in the rural areas this has become an issue of great importance because of a process of administrative decentralization (*pemekaran*) and a rapidly expanding economy. Due to historical and cultural factors, a considerable amount of indigenous Papuans faces difficulties to prosper in the modern economy, where most of the new economic opportunities

are being taken by Indonesian immigrants, who are better skilled and educated. This phenomenon has caused an unbalanced labour division in Papua Barat, where the majority of commercial enterprises is owned by immigrants. For the indigenous population of Papua Barat this has led to dependency and raised the risk of economic marginalization.

In order to make a contribution to the improvement of this situation in Papua Barat, this report provides an overview of the underlying causes of the situation. The most striking amongst these causes are a lack of education, and some particular cultural characteristics that hinder indigenous Papuans to flourish economically. To those parties who want to make a positive contribution in Papua Barat, be it an NGO or a foreign company with high sustainability standards, it is advised to take this development issue on board. In order to offer a practical first step to do this, this report briefly outlines a special educational program which aims to help young Papuans by introducing them into the world of entrepreneurship.

Papua Barat has become more attractive for doing business since infrastructure is rapidly improving and foreign investment is welcomed. This report gives an overview of the current situation in the province, as well as a perspective on future developments based on relevant Indonesian development plans which are summarized and incorporated into this report. Five economic sectors are described in more detail because of their investment potential, these include the following sectors; energy, tropical agriculture and horticulture, forestry, fishery and tourism. This study serves as a first exploration of the investment potential in Papua Barat. In order to provoke further research three concrete business opportunities are distinguished on; fishery, cocoa and hydroelectricity.

This report offers an insight in the social and economic situation in Papua Barat in the year 2015. Due to its broad research perspective, the given analysis of the region and its inhabitants may interest a wide variety of readers. Institutions, organizations or companies who are eager to make a sustainable contribution to the development of Papua Barat, can draw upon the information in this report when forming their strategies.

For NGO's, in particular the analysis of the social development situation, which is given in part I, may be insightful. Foreign companies who are willing to make investments in a sustainable manner, might be mostly interested in part II, which contains an overview of investment opportunities and provides some guidelines on sustainability. The *Stichting Duurzame Samenleving Papua Barat*, SDSP (Foundation for a Sustainable Society in

Papua Barat), strives for the creation of an integrated regional development plan for this province, that it wants to be created through cooperation between the Indonesian government, the government of Papua Barat, the Dutch embassy in Jakarta and Dutch and Indonesian companies. For the SDSP both parts of this report are important, although the second chapter of part II might be particularly useful. This chapter contains summaries of all the relevant Indonesian development plans concerning the province of Papua Barat.

INLEIDING

De ontwikkelingen in de Indonesische provincie Papua Barat zijn de laatste jaren in een stroomversnelling geraakt. Lange tijd lag dit gebied in relatieve afsluiting van de buitenwereld aan de rand van de Indonesische economie en kon zij op weinig interesse rekenen vanuit de Indonesische overheid in Jakarta. Daarin is recentelijk sterke verandering gekomen.

De Indonesische overheid ziet grote economische kansen in Papua Barat en heeft het gebied geopend voor buitenlandse investeerders, om zodoende kapitaal aan te trekken waarmee deze kansen kunnen worden benut. Dit heeft geleid tot een aanzienlijke toename van de investeringen en een ongekende lokale economische groei.

Daarnaast is de toekenning van speciale autonomie aan Papua Barat van grote invloed op de huidige ontwikkelingen in het gebied. Speciale autonomie is toegekend om tegemoet te komen aan de lokale eis voor een grotere mate van zelfbeschikking en geeft de lokale overheid in Papua Barat meer macht en middelen. In dit kader zijn aanzienlijke geldstromen vanuit Jakarta beschikbaar gekomen om Papua Barat en haar bewoners te kunnen ontwikkelen. Binnen de provincie vindt een proces van decentralisatie plaats waarbij gemeenten worden opgedeeld en zodoende ontwikkeling ook naar perifere gebieden wordt gebracht. Dit maakt dat de huidige veranderingen tot in het binnenland voelbaar zijn. Het blijft echter een grote uitdaging om de middelen op een goede wijze te doen laten toekomen aan hen die ontwikkeling het hardste nodig hebben, namelijk de inheemse Papoea's.

Papua Barat is in een zeer dynamische tijd beland waarbij nieuwe ontwikkelingsmogelijkheden ontstaan voor de lokale bevolking en er zich economische investeringskansen voordoen voor buitenlandse bedrijven.

Beide zaken kunnen elkaar versterken wanneer bedrijven handelen vanuit een duurzaamheidsprincipe waarbij aandacht is voor het welzijn van mens en milieu en men bereid is in bredere zin bij te dragen aan de ontwikkeling van Papua Barat en haar bewoners.

RAPPORT

Dit rapport behelst de uitkomsten van verkennend onderzoek dat is gedaan in opdracht van de *Stichting Duurzame Samenleving Papua Barat* (SDSP) naar de sociaaleconomische situatie in de Indonesische provincie Papua Barat. Ten grondslag aan dit onderzoek ligt de strategie van de SDSP om via investeringen vanuit de Nederlandse private sector een duurzame vorm van ontwikkeling op gang te brengen die zowel voor Papua Barat als het Nederlandse bedrijfsleven profijtelijk is. Het doel van dit onderzoek is om een brede informatiebasis te verschaffen over de huidige staat van de Indonesische provincie Papua Barat. Op basis hiervan kunnen de eerste stappen gezet worden om praktische invulling te geven aan deze strategie.

Er is voor gekozen de onderzoeksresultaten in dit rapport te presenteren in twee delen die los van elkaar kunnen worden gelezen.

In **Deel I** wordt onder de titel *Ontwikkelingskansen*, vanuit een ontwikkelingsperspectief naar Papua Barat gekeken. Hier wordt een beschrijving gegeven van de historische context waarbinnen de huidige ontwikkelingsvraagstukken zijn ontstaan. Vervolgens wordt ingegaan op de recente dynamiek in Papua Barat en wat dit betekent voor inheemse Papoea's. Aan de hand hiervan wordt de aanbeveling gedaan dat de meest efficiënte bijdrage tot een verbetering van sociaaleconomische positie van inheemse Papoea's kan worden gebracht via onderwijs in algemene zin, en in het bijzonder via een speciaal onderwijsprogramma dat focust op het bekend maken van Papoea's met ondernemerschap.

In **Deel II**, met als titel *Investeringskansen*, wordt vanuit een ondernemersperspectief naar Papua Barat gekeken. Er wordt een algemeen kenschets gegeven van de provincie Papua Barat en een overzicht van de ontwikkelingsplannen die door de lokale en nationale overheid voor het gebied zijn opgesteld. Vervolgens wordt een eerste verkenning gemaakt van enkele economische sectoren die interessant kunnen zijn voor het buitenlandse bedrijfsleven en wordt een drietal concrete investeringsmogelijkheden geïndiceerd.

Dit onderzoek heeft plaats gevonden in de zomer en het najaar van 2015. Gedurende anderhalve maand is in Nederland literatuurstudie gedaan en zijn interviews gehouden met betrokkenen. Vervolgens is in Papua Barat veldonderzoek verricht in de vorm van interviews en observatie en zijn cruciale documenten verzameld. Dit veldonderzoek heeft een maand tijd in beslag genomen. Na terugkeer in Nederland is nog anderhalve maand gewerkt aan het rapporteren van de onderzoeksresultaten.

DANKWOORD

Hierbij wil ik mijn dank uitspreken aan allen, zowel in Nederland als in Indonesië, die bij de vorming van dit rapport een rol hebben gespeeld.

In Nederland betreft dit met name de commerciële partners van de SDSP, waaronder bedrijven en adviesbureau's, die altijd bereid waren tot het uitwisselen van gedachten en het beschikbaar stellen van informatie.

In het bijzonder dank ik de SDSP, de initiator en facilitator van dit onderzoek, die via haar netwerk van enthousiaste vrijwilligers reeds twintig jaar in Papua Barat actief is en zich inzet voor de ontwikkeling dit het gebied en zijn bewoners.

Voorts ben ik grote dank verschuldigd aan de mensen en instanties die mij in Papua Barat hulp hebben geboden bij het verrichten van onderzoek. De gastvrijheid en bereidheid tot medewerking van de bewoners en instanties in Papua Barat was ongekend groot.

Ten besluit spreek ik graag de hoop uit dat dit verkennende onderzoek een breed lezerspubliek mag dienen dat geïnteresseerd is in de huidige situatie in Papua Barat. De hoop is dat dit rapport de lezer inzicht verschaft in de sociaaleconomische situatie in Papua Barat en dat dit mag leiden tot vervolgstappen die een bijdrage leveren aan een evenwichtige en duurzame ontwikkeling van Papua Barat en haar bewoners.

Amsterdam, december 2015

Daan Goppel

GETAL- EN VALUTASLEUTEL

BENAMING GROTE GETALLEN

Getal	Nederlands	Indonesisch	Engels (VS)
1.000	Duizend	Ribu	Thousand
1.000.000	Miljoen	Juta	Million
1.000.000.000	Miljard	Milyar	Billion
1.000.000.000.000	Biljoen	Trilyun	Trillion

FIG. I

GEHANTEERDE WISSELKOERS, ROEPIA , EURO , DOLLAR

Euro (EU)	Roepia (Ind.) ⁹⁻¹¹⁻²⁰¹⁵
1	14.758
Euro (EU)	Dollar (VS) ⁹⁻¹¹⁻²⁰¹⁵
1	1,0738
Roepia (Ind.)	Euro (EU) ⁹⁻¹¹⁻²⁰¹⁵
10.000	0,67757
Dollar (VS)	Euro (EU) ⁹⁻¹¹⁻²⁰¹⁵
1	0,9313

FIG. II

DE LIGGING VAN
PAPUA BARAT
BINNEN
INDONESIË EN
DE WERELD

FIG. III

DEEL I

ONTWIKKELINGSKANSEN

DEEL I

PAPUA BARAT KENT EEN ONTWIKKELINGSACHTERSTAND TEN OPZICHTE VAN ANDERE INDONESISCHE PROVINCIES. OOK BINNEN DE PROVINCIE BESTAAT ER EEN VERSCHIL, WAAR INHEEMSE PAPOEA'S EEN ONTWIKKELINGSACHTERSTAND HEBBEN TEN OPZICHTE VAN INDONESISCHE IMMIGRANTEN. IN DIT DEEL WORDT GEZOCHT NAAR DE OORZAKEN DIE HIERAAN TEN GRONDSLAG LIGGEN. DAARNAAST WORDT INGEGAAN OP DE HUIDIGE DYNAMIEK EN ONTWIKKELINGSPROBLEMATIEK IN PAPUA BARAT, WANT ER GEBEURT VEEL TEGENWOORDIG. TEN BESLUIT WORDT EEN AANBEVELING GEDAAN OVER HOE DE HUIDIGE SITUATIE DOOR EXTERNE PARTIJEN VIA ONDERWIJS ZOU KUNNEN WORDEN VERBETERD.

ACHTERGROND ONTWIKKELINGSPROBLEMATIEK

1

1.1 ONTWIKKELINGSACHTERSTAND

De provincie Papua Barat kent op vrijwel alle vlakken een ontwikkelingsachterstand ten opzichte van Indonesië als geheel. Op veel ontwikkelingsindicatoren behoort zij tot de laagst scorende provincies, vaak net achter de nog verder achterliggende buurprovincie Papua. De laatste jaren vindt er verbetering plaats, maar de achterstand blijft aanzienlijk. Enkele indicatoren geven hiervan een beeld.

PERCENTAGE INWONERS ONDER DE ARMOEDEGRENS PER INDONESISCHE PROVINCIE, 2014

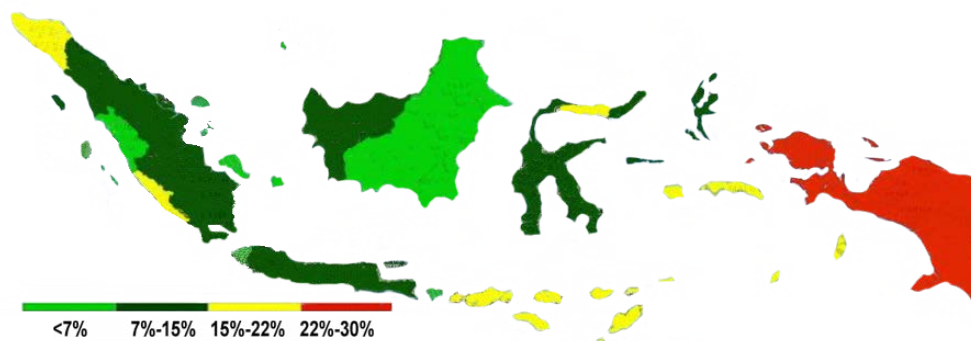

FIG 1.1

In Papua Barat leeft meer dan een kwart van de inwoners onder de armoedegrens. In 2014 was dit aandeel 26,8% terwijl het Indonesisch gemiddelde ligt op 10,96%. Daarmee scoort Papua Barat net iets minder slecht dan de provincie Papua, die met 27% het grootste percentage armen kent van Indonesië¹. Gezien de geografische gesteldheid en ontoereikende infrastructuur zijn grote gebieden nog niet of moeilijk bereikbaar. Ook is de toegang tot het waternetwerk in de meeste delen beperkt waardoor men zich voornamelijk moet bedienen met regenwater, rivierwater of doormiddel van zelf geslagen putten². Het aandeel huishoudens dat in Papua Barat toegang heeft tot het elektriciteitsnetwerk ligt met 63,2% tevens ver onder het Indonesische gemiddelde van 93,17%³.

De toegang tot en kwaliteit van medische voorzieningen in Papua Barat is onvoldoende. Er is een tekort aan medische voorzieningen en onvoldoende geschoold personeel. De provincie Papua Barat kent het hoogste aantal tuberculose ziektegevallen van Indonesië en heeft na de provincie Papua het grootste aandeel malariainfecties⁴. Daarnaast is HIV/AIDS een groeiend probleem. Het kindersterftecijfer in Papua Barat is het op één na hoogste van Indonesië⁵.

**26,8% VAN DE
INWONERS VAN
PAPUA BARAT LEEFT
ONDER DE
ARMOEDEGRENS**

Naast de problemen in de gezondheidszorg kent Papua Barat ook op het gebied van onderwijs grote uitdagingen. Met name in de rurale dunbevolkte gebieden is de kwaliteit van het onderwijs onvoldoende. Leraren blijken geregeld niet aanwezig en veel dorpskinderen volgen het leertraject niet verder dan het basisonderwijs⁶. Deze en andere ontwikkelings- en welzijnsindicatoren zijn verwerkt in de Indonesische index van menselijke ontwikkeling (*Indeks Pembangunan Manusia*) en geven een beeld van de situatie in Papua Barat. Van alle Indonesische provincies neemt Papua Barat wat menselijke ontwikkeling betreft hierop de op één na onderste plaats in, wederom net boven de provincie Papua⁷.

Naast een duidelijk verschil in ontwikkeling tussen de provincie Papua Barat en Indonesië als geheel, bestaat er binnen Papua Barat een verschil in ontwikkeling tussen inheemse Papoea's en Indonesische immigranten. Inheemse Papoea's in Papua Barat zijn voor een groot deel woonachtig in de binnenlanden waar de toegang tot scholing, medische zorg en economische ontwikkelingsmogelijkheden aanzienlijk minder is dan in de steden waar de meeste immigranten woonachtig zijn. Inheemse Papoea's zijn als gevolg hiervan economisch minder welvarend en minder goed opgeleid dan immigranten⁸.

De kindersterfte onder inheemse Papoea's is groter dan onder Indonesische immigranten. In onderzoek naar kindersterfte werd bij inheemse Papoea's in de binnenlanden een sterftecijfer van 18,4% geconstateerd bij kinderen tot 18 jaar, terwijl dit aandeel voor immigranten woonachtig in de stad op 3,6% lag. Tevens lag het kindersterftecijfer van in de stad wonende Papoea's met 13,9% aanzienlijk hoger dan dat van immigranten in de stad⁹.

1.2 HISTORISCHE ACHTERGROND

Het gebied dat wordt gevormd door de huidige provincies Papua Barat en Papua is lang zeer geïsoleerd geweest en pas relatief recentelijk in contact gekomen met de moderne buitenwereld. Hoewel het gebied sinds 1872 formeel onder beheer stond van Nederlands-Indië bleef de aanwezigheid van de Nederlands-Indische overheid beperkt tot enkele bestuursposten langs de kust. De grote meerderheid van de Papoea's kwam pas in aanraking met de moderne wereld nadat er vanuit Nederland meer aandacht ontstond voor de ontwikkeling van dit gebied. Dat gebeurde toen na de onafhankelijkheidswording van Indonesië op initiatief van Nederland het grondgebied dat het huidige Papua Barat en Papua beslaat buiten de soevereiniteitsoverdracht werd gehouden en als Nederlands-Nieuw-Guinea onder Nederlands bestuur kwam te staan.

Van het jaar 1947 tot 1962 was Nederlands-Nieuw-Guinea een kolonie waar Nederland zich de taak stelde om de Papoea's, die voor het grootste deel nog in primitieve omstandigheden in het bos leefden, te verheffen tot een zelfstandige moderne natie die zichzelf zou kunnen besturen. Om dit proces te bespoedigen werden in de binnenlanden nieuwe bestuursposten gesticht en werden in samenwerking met de protestantse en katholieke kerk scholen opgericht waar de Papoea's basisonderwijs werd aangeboden. In de grotere plaatsen kwamen internaten en vervolgscholen.

NEDERLANDS- NIEUW-GUINEA BESTOND VAN 1947 TOT 1962

In de jaren na de Indonesische onafhankelijkheid verslechterde de relatie tussen Nederland en Indonesië naar aanleiding van geschillen over uiteenlopende onderwerpen. Onder de koers die door de Indonesische president Soekarno werd gevaren werd ook de soevereiniteit over Nederlands-Nieuw-Guinea tot een punt van strijd gemaakt. In de overtuiging van president Soekarno behoorde het gebied als voormalig onderdeel van Nederlands-Indië tot de nieuwe onafhankelijke staat Indonesië. Door het opvoeren van militaire druk en het gebruik maken van het machtspeel tussen de twee politieke blokken van de koude oorlog wist hij te bewerkstelligen dat de VS uit vrees voor een Indonesische schuif naar het communistische machtsblok, de druk op Nederland opvoerde om afstand te doen van Nederlands-Nieuw-Guinea. In oktober 1962 werd het bestuur overgedragen aan een tijdelijk bewind van de VN om vervolgens in mei 1963 onder Indonesisch

mandaat te komen. In 1969 werd een referendum georganiseerd over de staatkundige toekomst van het gebied zoals dat bij de overdracht van Nederlands-Nieuw-Guinea was overeengekomen. Het Indonesische bestuur selecteerde uit een bevolking van ongeveer een miljoen Papoea's ca. 1.025 vertegenwoordigers welke onder Indonesische druk unaniem voor definitieve aansluiting bij Indonesië kozen. Onder de naam Irian Jaya werd het gebied een Indonesische provincie¹⁰.

Irian Jaya werd onder Indonesisch bestuur een belangrijk wingewest voor natuurlijke hulpbronnen. Nog voordat de officiële aansluiting bij Indonesië plaatsvond sloot de Indonesische overheid in 1967 al een deal met het Amerikaanse bedrijf *Freeport-McMoRan* voor de exploitatie van een van de grootste kopervoorraden ter wereld nabij Timika in de huidige provincie Papua. Zowel de VS als Indonesië hadden belang bij deze overeenkomst. Voor Indonesië, dat recentelijk onder leiding van de nieuwe leider Suharto een vermeende communistische coup had afgeslagen, betekende de deal met de Amerikanen een grote financiële impuls en politieke steun van de VS. Voor Freeport-McMoRan was het een profijtelijk contract en de VS kon op deze manier Indonesië steunen als bondgenoot tegen het communisme. Toen in 1973 nabij deze mijn de grootste goudvoorraad ter wereld werd ontdekt breidde het bedrijf haar mijnwerkzaamheden uit¹¹. Freeport-McMoRan is sindsdien de grootste belastingbetaler in Indonesië en levert de staat enkele miljarden dollars per jaar op. In 2011 was dit 2,4 miljard dollar (2,24 miljard euro)¹².

Naast de ontwikkeling van het mijnwezen werd het westen van Irian Jaya een belangrijk oliewingebied en werden er houtkapconcessies uitgegeven voor bijna een derde van het totale provincieoppervlak^{13,14}. Vanwege de grote inkomsten uit de winning van deze natuurlijke hulpbronnen werd Irian Jaya van strategisch belang voor de Indonesische regering. Onder het bewind van Suharto kreeg het leger, TNI (*Tentara Nasional Indonesia*) een grote rol toebedeeld om dit belang te waarborgen door het Indonesisch bestuur over Irian Jaya te verstevigen. Groeperingen die het bestuur van Indonesië over Irian Jaya aanvochten werden de kop ingedrukt en de organisatie voor een onafhankelijk Papua, OPM (*Organisasi Papua Merdeka*), die in 1965 was ontstaan, werd middels militaire operaties bestreden. Het optreden van het leger berokkende echter ook leed onder de lokale bevolking en vergrootte de argwaan en onvrede ten opzichte van het Indonesisch

GRONDSTOFEXPLOITATIE EN GEOPOLITEK ZIJN BELANGRIJKE FACTOREN IN DE GESCHIEDENIS VAN HET GEBIED

bestuur. De geïsoleerdheid van het gebied, zowel in fysieke zin als de doelbewuste afsluiting van het gebied voor buitenstaanders en de media, heeft er toe geleid dat misstappen van het leger vaak onopgemerkt en onbestraft zijn gebleven. Daarnaast is het leger zelf verweven geraakt in de grondstofexploitatie van Irian Jaya. De Indonesische regering verzorgt slechts een kwart tot een derde van de legerbegroting waardoor het leger genoodzaakt is om via overige activiteiten haar budget aan te vullen^{13,15}. Zodoende heeft het leger zelf exploitatieactiviteiten ontplooit in met name de houtkap en probeert zij via het bieden van bescherming aan grote bedrijven zoals mijnbouwer Freeport-McMoRan en oliebedrijven extra inkomsten te genereren. In dit streven naar inkomsten heeft het leger dikwijls haar fysieke macht gebruikt. Het is voorgekomen dat hierbij de lokale bevolking werd gedupeerd en in sommige gevallen heeft het leger zich schuldig gemaakt aan geweldplegingen om haar doelen te bereiken. Ook dit vergrootte de argwaan onder de Papoea's ten opzichte van de Indonesische regering¹³.

Om bescherming te kunnen blijven bieden aan bedrijven en haar aanwezigheid in het gebied te legitimeren heeft het leger belang bij het in stand houden van een conflict in Papua Barat en Papua. Nog in 2002 en 2009 zijn er twee incidenten geweest waarbij medewerkers van Freeport-McMoRan in de provincie Papua zijn neergeschoten. Het leger beschuldigde OPM, maar de incidenten hadden er alle schijn van te zijn opgezet door het leger zelf^{14,16}.

De Indonesische regering heeft onder leiding van Suharto gedurende decennia meer aandacht gehad voor de natuurlijke hulpbronnen van Irian Jaya dan de ontwikkeling van het gebied en het verzorgen van overheidsdiensten voor de Papoea's. De ontwikkelingsuitdaging die Indonesië voorlag op het moment dat Irian Jaya een Indonesische provincie werd was groot. Uit het feit dat de huidige provincies Papua Barat en Papua nog altijd een grote ontwikkelingsachterstand kennen ten opzichte van het Indonesisch gemiddelde blijkt dat de pogingen die de Indonesische regering destijds al dan niet heeft ondernomen om het gebied te ontwikkelen onvoldoende zijn geweest. Dit steekt schril af tegen de aanzienlijke inkomsten die Jakarta heeft verkregen door grondstofexploitatie in het gebied.

Tijdens het Suharto-bewind werd een beleid gevoerd van *transmigrasi*. Dit beleid was er op gericht om hoofdzakelijk boeren van het dichtbevolkte Java te verplaatsen naar andere, minder bevolkte delen van Indonesië. De argumentatie van dit beleid behelsde een verbetering van het lot van de betrokken boeren waarvoor op Java nauwelijks grond meer beschikbaar was, het ontwikkelen van rurale gebieden elders in Indonesië, maar ook het unificeren van de Indonesische bevolking door het bewust vervagen van etnische verschillen tussen verschillende delen van het land¹⁷.

TRANSMIGRATIE IS OFFICIEEL GESTOPT, MAAR SPONTANE IMMIGRATIE VINDT OP GROTE SCHAAL PLAATS

Deze migrantenstroom leidde tot spanningen tussen inheemse Papoea's en immigranten gezien het beslag dat op het land werd gelegd dat voorheen aan inheemse Papoea's toebehoorde. Inheemse Papoea's werden niet altijd voor het afstaan van hun land gecompenseerd en soms met militaire macht gedwongen hun land op te geven¹⁷. Naast deze door de nationale overheid aangestuurde vorm van migratie vestigden zich ook economische migranten op eigen gelegenheid in het gebied, een migratiestroom die in omvang de transmigratiestroom overvleugelde¹⁸. De migrantengroepen behaalden economisch meer succes dan inheemse Papoea's. De transmigranten kregen overheidssteun en de spontane economische migranten hadden een kennisvoorsprong in de commerciële sectoren waarin zij gingen werken. Transmigratie naar het gebied is tegenwoordig officieel gestopt, maar spontane immigratie vindt nog op grote schaal plaats. Dit heeft er toe geleid dat inheemse Papoea's recentelijk een minderheid zijn geworden in het gebied en hun aandeel verder zal afnemen¹⁹.

Nadat in 1998 het bewind van Suharto eindigde ging Indonesië een periode van *reformasi* in waarbij democratisering en decentralisering tot de kernbegrippen behoorden. Democratisering betekende het vestigen van een democratie en daarmee een toename van de macht van de bevolking ten opzichte van het leger. Decentralisering was een antwoord op de toenemende onrust die in delen van Indonesië ontstond waar lokale gemeenschappen meer politieke zeggenschap eisten. Het toekennen van meer bevoegdheden aan subnationale overheden was een manier om de rust te laten wederkeren en de eenheid van de Indonesische staat te bewaren.

Voor de provincie Irian Jaya resulteerde dit in een tegemoetkoming van de Indonesische regering aan het lokale streven naar zelfstandigheid, door het toekennen van speciale autonomie (*otonomi khusus*) in het jaar 2001. Vervolgens is in 2003 het westelijke gedeelte van Irian Jaya een zelfstandige provincie geworden welke uiteindelijk de naam Papua Barat heeft aangenomen terwijl de oostelijke provincie Papua is gaan heten. Met de speciale autonomie hebben de twee provincies meer zeggenschap gekregen en is er een aanzienlijke geldstroom vanuit Jakarta op gang gekomen voor de ontwikkeling van het gebied.

Het is overigens zeer onwaarschijnlijk dat de Indonesische regering in zou stemmen met volledige onafhankelijkheid van Papua Barat en Papua. Hoewel de hoogste macht

nu ligt bij een democratisch gekozen regering en niet meer bij een autoritair regime, heeft ook de democratisch gekozen regering de neiging zich tegen gebiedsafscheiding te verzetten. De grootste democratische macht van Indonesië ligt op Java, waar meer dan de helft van de Indonesische bevolking woont en waar het ideaal van de ondeelbaarheid van de Indonesische natie diep geworteld is.

Naast deze bestuurlijke verandering in de verhouding tussen de Indonesische overheid en Papua Barat neemt de Indonesische regering de laatste jaren ook een andere houding aan ten aanzien van de ontwikkeling van Papua Barat. Voor Oost-Indonesië geldt dat het aandeel dat deze regio in de nationale economie inneemt gering is, maar dat deze zone een grote economische potentie kent. Voor de provincies Papua Barat en Papua geldt dit des te meer. Het benutten van de economische potentie van deze provincies kan een belangrijke bijdrage leveren aan de groei van de Indonesische economie.

PRESIDENT JOKO WIDODO: 'DE KERN VAN HET PROBLEEM IS EEN GEBREK AAN VERTROUWEN'

Een welvarende goed geschoolde bevolking is van positieve invloed op economische ontwikkeling. Daarnaast geldt dat een vergrote welvaart in Papua Barat, indien zij eerlijk verdeeld is, meer sociale stabiliteit brengt. Stabiliteit is een vereiste voor duurzame economische groei.

De huidige Indonesische president Joko Widodo (Jokowi) constateert dat de kern van het probleem in de relatie tussen de Papoea's en Indonesië wordt gevormd door een gebrek aan vertrouwen²⁰. Het optreden van het leger in Papua Barat en Papua alsmede de nalatigheid van de Indonesische overheid in het ontwikkelen van het gebied hebben de Papoea's wantrouwend gemaakt tegenover de intenties van de Indonesische overheid.

Het toekennen van speciale autonomie en de vergroting van de ontwikkelingsgelden vanuit Jakarta kunnen gezien worden als pogingen om dit vertrouwen te herwinnen. Van grote invloed op de mate van vertrouwen tussen Papoea's en de Indonesische

Om de economische potentie van Papua Barat ten volste te kunnen benutten is ontwikkeling van het gebied nodig op verschillende vlakken. Goede infrastructuur is een vereiste, maar ook een geschoolde arbeidsbevolking, medische voorzieningen, stabiliteit en veiligheid. De Indonesische regering heeft meer geld beschikbaar gesteld om deze zaken te verzorgen.

regering is het handelen van het leger. Sinds het einde van het Suharto-bewind is de bewegingsvrijheid van het leger ingeperkt en de macht minder groot geworden. Zo heeft de Indonesische regering onlangs een einde gemaakt aan de betalingen die Freeport-McMoRan in ruil voor bescherming deed aan het leger. Veiligheid wordt nu verzorgd door een extern bedrijf¹⁶.

Het aantal incidenten neemt af en het leger heeft zich welwillend getoond een meer pacificerende rol te spelen. Desondanks hebben er zich de laatste jaren nog incidenten voorgedaan waarbij het leger negatief betrokken is geweest zonder dat zij hiervoor ter verantwoording is geroepen. De documentatie van dergelijke voorvallen is vaak minimaal. Dit is omdat het gebied voor veel media is afgesloten. In dit licht is het standpunt dat president Jokowi inneemt hoopgevend. Jokowi verklaarde Papua Barat en Papua te zullen openstellen voor de media zodat ook buitenlandse journalisten verslag kunnen doen vanuit dit gebied²¹. Wanneer acties van het leger niet meer onopgemerkt blijven is te verwachten dat ook misstappen niet ongestraft blijven. Dit is een goede ontwikkeling voor de veiligheid en rechtvaardigheid in Papua Barat en Papua en het vertrouwen tussen Papoea's en de Indonesische overheid.

Daarnaast is de openstelling van het gebied voor (buitenlandse) media een manier om de normalisatie van de verhouding tussen de Indonesische overheid en Papua Barat en Papua te benadrukken. Men wil een signaal afgeven dat er in deze gebieden niks te verbergen is en juist een hoop economische investeringskansen liggen. Politiek gezien zit president Jokowi echter in een lastig pakket. In het parlement heeft de president geen meerderheid en lijkt hij te worden tegengewerkt door zijn directe rivaal uit de afgelopen presidentsverkiezingen, Prabowo Subianto, een ex-generaal uit het Indonesische leger¹⁵.

In het licht van de geschiedenis zijn de ontwikkelingen die de provincies Papua Barat en Papua de laatste jaren doormaken buitengewoon. Na decennia van geringe ontwikkeling wordt er nu hard gewerkt aan het inlopen van de achterstand. De Indonesische regering werkt aan herstel van het vertrouwen en heeft aanzienlijke geldstromen beschikbaar gesteld voor de ontwikkeling van het gebied. Het lokale bestuur bestaat hoofdzakelijk uit inheemse Papoea's, het heeft meer macht gekregen, en beslist zelf over de besteding van de gelden. Stabiliteit en openheid in de regio nemen toe. De Indonesische regering heeft het gebied geopend voor buitenlands kapitaal waardoor er meer investeringen worden gedaan, en de economie vertoont al jaren een sterke groei. Door de ontwikkelingen dienen zich nieuwe kansen aan maar ontstaan er ook nieuwe uitdagingen. In het volgende hoofdstuk wordt hier door middel van een beschrijving van de huidige dynamiek verder op ingegaan.

SPECIALE AUTONOMIEWET (OTONOMI KHUSUS)

INTENTIE

In het jaar 2001 is een speciale autonomiewet (*otonomi khusus*) opgesteld die geldt voor de provincies Papua Barat en Papua. Inheemse Papoea's worden in deze wet erkend als een eigen culturele etnische groep binnen Indonesië, die het recht heeft hun cultuur te uiten. Daarnaast wordt de ontwikkelingsachterstand van het gebied ten opzichte van andere Indonesische provincies erkend en in het bijzonder de achterstand van inheemse Papoea's ten opzichte van Indonesische immigranten. De speciale autonomiewet wijst erop dat de grote rijkdom van het gebied nauwelijks ten goede is gekomen aan de plaatselijke bevolking en dat deze zal moeten worden gebruikt om het gebied te ontwikkelen met speciale aandacht voor inheemse Papoea's²².

**80% OPBRENGSTEN BOSBOUW,
VISSERIJ EN MIJNBOUW
70% OPBRENGSTEN OLIE EN GAS
VOOR OVERHEID PAPUA BARAT**

UITVOERING

Ondanks de in de wet beschreven goede intenties kent de speciale autonomiewet veel kritiek die zich met name richt op de uitvoering. Zo heeft speciale autonomie (nog) niet geleid tot volledige culturele vrijheid voor Papoea's. Het hijsen van het lokale Papoeasymbool, de Morgenstervlag, wordt nog altijd niet toegestaan door de Indonesische veiligheidsdiensten, leger en politie. De vertegenwoordigende raad voor inheemse Papoea's MRP kent weinig macht en is verdeeld waardoor de stem van inheemse Papoea's niet voldoende wordt gehoord. Daarnaast blijft het werkelijke aandeel dat de provincie aan opbrengsten uit de exploitatie van natuurlijke hulpbronnen ontvangt achter bij de percentages zoals in de wet vastgelegd.

Desondanks zijn de financiële middelen voor de lokale overheden in Papua Barat sterk gestegen. Dit is het gevolg van een vergroting van de allocatiegelden uit Jakarta en is het meest zichtbare en geslaagde onderdeel van de autonomiewet. Tevens bestaat het lokale bestuur tegenwoordig uit inheemse Papoea's, heeft hij zij meer macht gekregen en kan zelf over de besteding van deze gelden beslissen. Er doen zich echter problemen voor waardoor de besteding van deze gelden verre van optimaal is, de twee voornaamste zijn corruptie en een gebrek aan kunde, ook wel aangeduid als capaciteitsgebrek.

BELANGRIJKSTE INHOUDELIJKE PUNTEN SPECIALE AUTONOMIEWET²²:

- De provinciale overheid ontvangt 80% van opbrengsten uit bosbouw, visserij en mijnbouw. Na 25 jaar wordt dit aandeel 50%.
- De provinciale overheid ontvangt 70% van de opbrengsten uit olie en gas. Na 25 jaar wordt dit aandeel 50%.
- De provinciale overheid ontvangt 2% van de nationale allocatiegelden (*Dana Alokasi Umum*). Dit komt neer op provincie Papua Barat 0,6% en provincie Papua 1,4%.
- De provinciale overheid ontvangt twintig jaar lang extra ontwikkelingsgeld van de nationale overheid (*Dana Otonomi Khusus*).
- De provinciale overheid heeft het recht lokale wetgeving op te stellen (*perda* en *perdasus*) op alle beleidsgebieden behalve; buitenlandbeleid, interne veiligheid, defensie, monetaire en fiscale zaken op nationaal niveau, religie, rechterlijke macht en bepaalde bevoegdheden zoals in de statuten bepaald.
- Er wordt een vertegenwoordigend orgaan voor inheemse Papoea's opgericht, de MRP (*Majelis Rakyat Papua*) dat de inheemse rechten (*adat*) waarborgt en een adviserende rol heeft bij het opstellen van wetten door het provinciale parlement.

HUIDIGE DYNAMIEK: PEMEKARAN

2

2.1 PEMEKARAN

De dynamiek die de speciale autonomiewet teweeg brengt is in Papua Barat overal voelbaar. Met name de aanzienlijke stroom ontwikkelingsgeld vanuit Jakarta leidt tot zichtbare veranderingen. De toegenomen bestedingsruimte bij lokale overheden in Papua Barat resulteert onder andere in een groot aantal infrastructurele projecten en een sterke toename in de lokale economische bedrijvigheid.

IN HET KADER VAN DECENTRALISATIE WORDEN GEMEENTEN OPGEDEELD

In lijn met de autonomiewet doet zich een belangrijke verandering voor op bestuurlijk vlak. Binnen de provincie Papua Barat vindt een proces van democratisch-bestuurlijke decentralisatie plaats, hetgeen de laatste jaren heeft geresulteerd in de vorming van een aanzienlijk aantal nieuwe gemeenten. Deze opdeling van lokaal bestuur wordt *pemekaran* genoemd, wat vertaald kan

worden als uitbreiding. Het proces van pemekaran is van grote invloed op de huidige ontwikkelingen in Papua Barat, met name in de landelijke gebieden.

De filosofie achter dit proces is dat door bestuurlijke opdeling de democratische beslissingslaag dichterbij de burgers komt te liggen. Dit moet met name ten goede komen aan perifere delen van Papua Barat waar voornamelijk inheemse Papoea's wonen. Wanneer een dergelijk gebied een zelfstandige gemeente wordt krijgt zij toegang tot financiële middelen voor de ontwikkeling van het gebied en krijgt de lokale bevolking via democratische weg zeggenschap over de besteding van deze gelden. Meer geld en macht zouden moeten zorgen voor ontwikkeling van deze gebieden.

Sinds 2001 zijn in Papua Barat negen nieuwe gemeenten ontstaan uit de drie oorspronkelijke gemeenten Fakfak, Sorong en Manokwari. Deze trend zet zich door met

de beoogde vorming van de nieuwe gemeenten Manokwari Barat en Kuri Wamesa in de nabije toekomst.

Er is een aantal voorwaarden waaraan voldaan moet worden bij de vorming van een nieuwe gemeente. Zo moet een nieuwe gemeente uit minimaal vijf districten bestaan en moet de lokale bevolking, de politieke moedergemeente en de provincie instemmen met een opdeling. Daarnaast moet de nieuwe gemeente een minimaal aantal inwoners hebben, maar deze voorwaarde blijkt in de praktijk voor manipulatie vatbaar. Een nieuwe gemeente krijgt voor de opbouw van haar overheidsapparaat gedurende twee jaar financiële steun van de moedergemeente waaruit zij voortvloeit en van de provincie. Ook stelt de moedergemeente een bedrag beschikbaar voor het organiseren van lokale verkiezingen. Na de steun van twee jaar ontvangt de gemeente allocatiegelden zoals elke andere gemeente in Papua Barat.

Het proces van pemekaran doet een hoop veranderen in de perifere gebieden van Papua Barat. De pemekaran in haar huidige vorm, en de ontwikkeling die zij brengt, kent zowel positieve als negatieve kanten.

2.2 PEMEKARAN: POSITIEF

De opdeling van gemeenten zorgt er voor dat ontwikkeling plaatsvindt in gebieden waar voorheen nauwelijks naar werd omgekeken vanuit de gemeentelijke hoofdstad. In relatief nieuwe gemeenten zoals Manokwari Selatan, Pegunungan Arfak, en Tambrau zijn duidelijke investeringen in infrastructuur en het opbouwen van een overheidsapparaat zichtbaar. Er vinden verbeteringen plaats in de bereikbaarheid, stroomvoorziening en telecommunicatie. In de nieuwe hoofdsteden worden scholen gebouwd, medische posten en banken. Zodoende krijgt de lokale bevolking betere toegang tot **voorzieningen** om zich te ontwikkelen en wordt **economische groei** mogelijk.

De nieuwe democratische demarcatie van perifere gebieden zorgt er daarnaast voor dat de **stem van inheemse Papoea's** in de binnenlanden beter wordt gehoord. In de voorheen uitgestrekte gemeenten met relatief grote hoofdsteden vormden de dunbevolkte perifere gebieden vaak een kleine democratische minderheid. Nu kunnen lokale groepen hun stem laten klinken en bij de gemeentelijke overheid voorzieningen eisen. In verschillende gebieden heeft dit geleid tot de start van behuizingprojecten door de overheid, het verbeteren van de bereikbaarheid en het leveren van elektriciteit.

Daarnaast kunnen van bovenaf opgelegde projecten worden verworpen wanneer zij in strijd zijn met de wens van de lokale bevolking. Zodoende kunnen projecten die de leefomgeving van de inheemse Papoea's aantasten, zoals grootschalige plantages, houtkap of mijnbouw, worden tegengehouden.

2.3 PEMEKARAN: NEGATIEF

Opdeling van gemeenten is **kostbaar**. Veel rurale gemeenten kennen een kleine bevolking, maar worden wel geacht over alle bestuurlijke afdelingen te beschikken zoals in iedere gemeente. Zodoende ontstaat een relatief groot en kostbaar ambtenarenapparaat op een geringe populatie.

De **afhankelijkheid** van allocatiegelden voor lokale ontwikkeling brengt een risico met zich mee. Wanneer overheidsdiensten en de lokale economie steunen op de instroom van geld van buitenaf is zij erg kwetsbaar voor veranderingen in deze geldstroom. Een verlaging zal directe gevolgen hebben op de economische bloei en de mogelijkheden voor de overheid om haar diensten te leveren. Elke nieuwe gemeente in Papua Barat is verplicht te zoeken naar mogelijkheden om de eigen economie te ontwikkelen en ook zelfstandig inkomsten te genereren, maar dit blijkt in de praktijk vaak erg lastig.

De vergrote democratische macht van de lokale bevolking werkt de geefcultuur in de hand. Dit kan een **verlammende werking** hebben op het eigen economisch initiatief onder Papoea's. In veel rurale gebieden wordt de overheid beschouwd als de partij die de lokale bevolking in alle behoeften kan en moet voorzien. Wanneer de overheid gratis huizen bouwt, elektriciteit gratis verschaft en voedsel wordt gesubsidieerd, leidt dit tot een grote afhankelijkheid van de lokale bevolking en ontnemt dit de prikkel tot eigen initiatief en zelfstandigheid.

Daarbij zijn de eisen die de bevolking stelt en de giften die zij van de gemeentelijke overheid het meest waardeert niet altijd het beste voor een duurzame ontwikkeling van de bevolking en het gebied. Zo is bijvoorbeeld het verschaffen van degelijke behuizing

een direct voelbare positieve ontwikkeling die uiteraard erg gewaardeerd wordt aangezien de lokale bevolking hierdoor geen huizen meer zelf hoeft te bouwen. Een voorziening zoals goed onderwijs is daarentegen echter een zaak waarvan de waarde minder direct te ervaren is, terwijl dit voor de ontwikkeling van de bevolking op de lange termijn van veel groter belang is. Het **democratisch mechanisme zorgt niet altijd voor de beste ontwikkelingen**.

Bij de besteding van de overheidsmiddelen is een capaciteitsgebrek, oftewel een **gebrek aan kunde**, een belangrijke factor bij het niet optimaal benutten van de mogelijkheden. In nieuwe rurale gemeenten met een kleine bevolking is het vaak lastig voldoende geschoold personeel te vinden om de ontwikkelingstaak van nieuwe gemeentelijke overheden te kunnen uitvoeren. Bestuurders met onvoldoende capaciteiten kunnen de verkeerde besluiten nemen. Zo werd in de gemeente Tambrau een middelbare school gebouwd waarvoor geen scholieren te vinden zijn. En de gemeente Pegunungan Arfak liet een elektriciteitscentrale op diesel bouwen, waarvoor de brandstof over een honderd kilometer lange ongeasfalteerde bergweg moet worden aangevoerd, terwijl het gebied tal van rivieren kent met een potentie tot het opwekken van energie uit waterkracht.

Een groot probleem in Indonesië is **corruptie**. Voor de meer perifere provincies zoals Papua Barat geldt dit des te meer en het lokale proces van pemekaran is hiervoor extra vatbaar. De geldstroom naar nieuw opgerichte gemeenten wordt dikwijls niet juist beheerd door gebrek aan controle binnen het nieuwe gemeentelijke apparaat. Burgemeesters (*bupati*) nemen in het proces van gemeentevorming soms een te machtige positie in waardoor zij te veel zeggenschap krijgen over de besteding van de gelden, hetgeen kan ontaarden in zelfverrijking. Democratische controle op het financiële reilen en zeilen van de gemeente is in deze perifere gebieden lastig en een maatschappelijk middenveld dat controle kan uitoefenen op bestuurders moet zich nog ontwikkelen. Vaak zijn de gemeentelijke hoofdsteden nieuw gebouwde plaatsen met slechts honderden tot enkele duizenden bewoners. De ontwikkelingsbedragen die naar de nieuwe gemeenten vloeien zijn zeer groot in verhouding tot het aantal mensen dat over de besteding hiervan beslist. De mogelijkheid tot corruptie bij het proces van pemekaran, waar bijvoorbeeld lokale leiders kansen zien tot zelfverrijking, is tevens een perverse prikkel voor het oprichten van een nieuwe gemeente.

Dit is corruptie waarbij misbruik wordt gemaakt van de ter beschikking gestelde financiële middelen. Het leidt er toe dat geld verdwijnt door bestuurders die in de kas graaien, maar maakt het ook mogelijk dat mensen zonder de juiste kwaliteiten bepaalde posten vervullen of dat men salaris ontvangt voor een baan waar men niet of

nauwelijks verschijnt. Dit zorgt voor een capaciteitsgebrek en werkt mismanagement in de hand, het verlaagt het niveau van de overheidsvoorzieningen en vermindert de middelen om ontwikkeling te brengen aan de lokale bevolking en het gebied.

IMMIGRATIE

Ondanks dat het proces van pemekaran in haar huidige vorm tekortkomingen kent blijft de kern overeind. Er vindt ontwikkeling plaats in gebieden waar dit voorheen niet tot nauwelijks het geval was en inheemse Papoea's hebben een stem in dit proces. De pemekaran kent echter een belangrijke consequentie die het risico met zich meedraagt dat dit proces zijn doelen voorbij schiet en zelfs een bedreiging kan gaan vormen voor de duurzame ontwikkeling van de inheemse bewoners van deze gebieden, namelijk; **immigratie**.

De investeringen in nieuwe gemeenten zoals de bouw van overheidsvoorzieningen in hoofdsteden en de economische ontwikkeling die dit met zich meebrengt zorgt in deze gebieden voor een grote instroom van immigranten uit andere delen van Indonesië. Zij komen af op de economische kansen die in deze situatie ontstaan. Inheemse Papoea's zijn hoofdzakelijk werkzaam in slechts enkele sectoren, waaronder; landbouw, visserij en ambtenarij. Er bestaat hierdoor een gat op de arbeidsmarkt wat met name de meer commerciële beroepen betreft. Immigranten vullen dit gat. Zij zijn over het algemeen beter geschoold dan inheemse Papoea's en hebben meer kennis van zaken. Zo komt het dat het in de meeste nieuwe gemeentelijke hoofdsteden van Papua Barat de immigranten zijn die de overheidskantoren bouwen, de restaurants en winkels openen de taxidiensten gaan vervullen, etc. Inheemse Papoea's komen in dit opzicht langs de zijlijn te staan bij de ontwikkeling van hun gebied.

Een stad als Waisai, de hoofdstad van de gemeente Raja Ampat waarvan de bouw zo'n tien jaar geleden werd begonnen, bestaat nu voor de grote meerderheid uit immigranten afkomstig van Sulawesi. Dit terwijl Raja Ampat voorheen vrijwel uitsluitend door Papoea's werd bewoond. Zodoende schept de ontwikkeling die gebracht wordt om de inheemse bewoners te helpen, economische kansen die hoofdzakelijk worden benut door immigranten. Hiermee schiet de pemekaran haar doel voorbij.

NIEUWE ONTWIKKELING TREKT VOORNAMELIJK IMMIGRANTEN AAN DIE BETER ZIJN TOEGERUST OM ECONOMISCHE KANSEN TE BENUTTEN

Gezien de kleine bevolkingsaantallen van veel nieuwe gemeenten zoals Raja Ampat (44.568 inwoners), Tambrau (13.367 inwoners), Pegunungan Arfak (26.729 inwoners) en Manokwari Selatan (20.916 inwoners)²³, kunnen immigranten al snel een aanzienlijk deel vormen van de totale bevolking binnen een gemeente. Dit betekent dat de democratische macht van inheemse Papoea's binnen de gemeente afneemt. Zo dreigt de politieke aandacht op termijn te verschuiven van de ontwikkeling van inheemse Papoea's die hoofdzakelijk de rurale gebieden bewonen, naar de wensen van de nieuwe bewoners in een groeiende stad. Het risico ligt op de loer dat inheemse Papoea's in deze nieuwe gemeenten een minderheid worden en op deze manier via democratische weg weer naar de marges van de samenleving verdwijnen.

2.4 ARBEIDSVERDELING BINNEN PAPUA BARAT

Dit fenomeen van met de pemekaran gepaard gaande immigratie maakt duidelijk wat de gevolgen zijn van de verdeling op de arbeidsmarkt binnen Papua Barat.

De meeste inheemse Papoea's met weinig opleiding zijn werkzaam in kleinschalige landbouw of visserij, of vervullen eenvoudig handwerk. De Papoea's met een hogere opleiding, die voornamelijk in de steden wonen, bekleden voor het merendeel ambtenarenfuncties bij de overheid. Er zijn echter weinig inheemse Papoea's te vinden die als ondernemer actief zijn. Bedrijven, restaurants en winkels in Papua Barat zijn voor het overgrote deel in handen van Indonesische immigranten.

Hierboven is geschetst hoe dit ertoe kan leiden dat een beleid zoals de pemekaran zijn doel voorbij schiet en de mensen die de grootste ontwikkelingsachterstand hebben, de inheemse Papoea's, het risico lopen langs de zijlijn te komen staan en zelfs democratisch ondergesneeuwd raken. Dit probleem kan worden ondervangen als meer inheemse Papoea's in de moderne economie integreren en bijvoorbeeld actief worden als ondernemer in de meer commerciële sectoren. Een wezenlijke vraag die gesteld kan worden is waarom zij dit nog nauwelijks zijn, terwijl er steeds meer economische kansen hiervoor ontstaan. In het volgende hoofdstuk wordt onder anderen antwoord gezocht op deze vraag.

ONTWIKKELINGSACHTERSTAND INHEEMSE PAPOEA'S

3

3.1 ACHTERSTAND INHEEMSE PAPOEA'S

Zoals in de historische achtergrondschets reeds uiteengezet, heeft de Indonesische overheid lange tijd weinig aandacht gehad voor het gebied dat het huidige Papua Barat beslaat. Nu er echter de laatste jaren een andere koers wordt gevaren ten aanzien van Papua Barat, vinden er in versneld tempo ontwikkelingen plaats. Als gevolg hiervan ontstaan er met name op economisch gebied veel kansen. In de praktijk blijkt echter dat het nauwelijks inheemse Papoea's zijn die deze kansen benutten, maar dat deze hoofdzakelijk worden gegrepen door Indonesische immigranten. Dit hoofdstuk behandelt externe en interne factoren die hierbij van invloed zijn. In dit licht wordt onder meer ingegaan op de culturele achtergrond van Papoea's en de manier waarop zij leven.

3.2 EXTERNE FACTOREN

Gedurende decennia is de voorziening van overheidsdiensten aan met name de inheemse inwoners van Papua Barat ontoereikend geweest. Als gevolg hiervan kent Papua Barat op verschillende gebieden een ontwikkelingsachterstand. Met name de **onderwijsachterstand** die inheemse Papoea's hebben ten opzichte van het Indonesische gemiddelde is groot. Immigrantengroepen hebben vaak een betere scholing genoten en zijn beter in staat economische kansen te benutten.

Met de komst van extra ontwikkelingsgelden als gevolg van de speciale autonomie is de hoop dat hierin verbetering zal worden gebracht. Het blijkt echter erg lastig om ook in de perifere gebieden kwalitatief goed onderwijs aan te bieden. Hierdoor blijft er een risico bestaan dat de bewoners van deze gebieden, hoofdzakelijk inheemse Papoea's, deze achterstand maar moeilijk in lopen.

Tijdens het Suharto-bewind werd meer hulp geboden aan transmigranten en Indonesische bedrijven in de grondstoffensectoren om economische activiteiten op te zetten dan aan inheemse Papoea's. Transmigranten ontvingen overheidssteun bij het opzetten van boerderijen, en exploitatieconcessies voor grondstoffen werden gegeven aan Indonesische en buitenlandse bedrijven. Daarnaast werd inheemse Papoea's nauwelijks een rol geboden in het openbaar bestuur en konden zij bij het opzetten van eigen economische activiteiten geen medewerking verwachten¹⁸. Deze geïnstitutionaliseerde discriminatie van inheemse Papoea's heeft er toe bijgedragen dat maar weinig van hen succesvolle ondernemingen hebben kunnen starten. Dit heeft er toe geleid dat onder Papoea's weinig ervaring is opgedaan op dit gebied en men hierin een **ervaringsachterstand** kent.

**VANWEGE HISTORISCHE
FACTOREN HEBBEN
INHEEMSE PAPOEA'S
EEN ACHTERSTAND OP
IMMIGRANTEN**

Tegenwoordig bestaat als gevolg van rechtstellende actie vrijwel het gehele overheidsapparaat uit inheemse Papoea's waardoor van geïnstitutionaliseerde discriminatie van inheemsen geen sprake meer is. Er ontwikkelt zich een tegenovergestelde tendens waarbij inheemse Papoea's juist meer kansen worden geboden. Desondanks bestaat er wel nog **discriminatie** op maatschappelijk vlak. Zo zijn immigranten geneigd om werknemers te rekruteren via hun eigen netwerk, men geeft daarbij meestal de voorkeur aan de eigen familie of andere immigranten. Aan Papoea's kleefde de stereotypering niet geschikt te zijn voor commerciële functies. Zodoende is het lastig voor Papoea's om ervaring in deze sectoren op te doen.

3.3 INTERNE FACTOREN

3.3.1 PREMODERN-COMMUNAAL VERSUS MODERN-KAPITALISTISCH

De interne factor die het Papoea's bemoeilijkt om als ondernemer actief te worden is de **culturele achtergrond**. In Papua Barat vindt een confrontatie plaats tussen twee culturele samenlevingstypen. Sinds duizenden jaren hebben Papoea's in afzondering van de moderne wereld geleefd in een premodern-communaal samenlevingssysteem. Pas sinds de toegenomen aandacht voor de ontwikkeling van het gebied in de jaren

'50, zijn Papoea's op grote schaal in aanraking gekomen met het modern-kapitalistische samenlevingssysteem uit het westen. Nog altijd bevinden er zich in de binnenlanden van Papua Barat stammen die leven op traditionele wijze in relatieve afzondering van de moderniteit. Verspreid over de provincie bevinden Papoea's zich in verschillende stadia van integratie in het modern-kapitalistische systeem.

Onder een **modern-kapitalistisch** systeem wordt hier een samenleving verstaan die economisch functioneert volgens kapitalistische wijze. Hierbij ligt de focus op individueel bezit en wordt binnen de economie gestreefd naar winstmaximalisatie. De kern van het systeem is dat wanneer iedereen streeft naar de grootste individuele winst de totale economische uitkomst uiteindelijk het grootste is. De meeste samenlevingen in de wereld behoren sinds de val van de Berlijnse muur en het eind van de Koude Oorlog tot deze categorie, zo ook de Nederlandse en Indonesische.

Met een **premodern-communaal** systeem wordt hier een samenleving bedoeld waarin het overleven van de gemeenschap binnen een natuurlijke context het belangrijkste doel is. De focus ligt niet op het individu maar op de groep. Omdat bezit veelal wordt gedeeld is er geen reden om individuele winstmaximalisatie na te streven. De kern van het systeem is dat men samenwerkt en veel met elkaar deelt om individuele risico's af te dekken zodat men als groep de grootste overlevingskans heeft. Voordat westerse samenlevingen evolueerden tot modern-kapitalistische samenlevingen waren ook zij premodern-communaal georganiseerd.

Het culturele samenlevingstype onder Papoea's is duizenden jaren zeer geschikt geweest voor een leven in wisselwerking met de natuur, maar kent enkele eigenschappen die het voor Papoea's lastig maakt op een succesvolle manier te opereren binnen het huidige modern-kapitalistische systeem zoals dat zich met name de afgelopen zestig jaar over Papua Barat verspreidt. Dit is een van de oorzaken dat maar weinig Papoea's actief zijn als ondernemer en dat goedbedoelde werkverschaffingsprojecten hun doelgroep niet altijd bereiken.

Zoals gezegd vindt er een integratieproces plaats in het modern-kapitalistische systeem waar verspreid over Papua Barat de Papoea's in verschillende stadia van opname

verkeren. Met name het leven van Papoea's in de stad verschilt hierdoor sterk van dat van Papoea's in de moeilijk bereisbare rurale gebieden. In de steden zijn Papoea's te vinden die erin geslaagd zijn zelf ondernemingen op te zetten, hoewel dit een zeer kleine minderheid is. Een veel groter deel van de in de stad woonachtige Papoea's is werkzaam als ambtenaar bij de lokale overheid.

Wanneer hier gesproken wordt over de culturele kenmerken die het voor Papoea's moeilijk maakt in het modern-kapitalistische systeem te opereren, betekent dit dan ook niet dat alle Papoea's nog in primitieve omstandigheden in de natuur leven, maar wel dat alle Papoea's in meer of mindere mate een culturele erfenis met zich meedragen die afstamt van het premodern-communale leven in de natuur.

Voor de buitenstedelijke gebieden geldt dat de vormen waarin inheemse Papoea's samenleven ruwweg zijn onder te verdelen in twee typen; kustbewoners en bewoners van de binnenlanden.

INTERNE SOCIAALCULTURELE FACTOREN BELEMMEREN HET ECONOMISCH SUCCES VOOR PAPOEA'S IN HET HUIDIGE SYSTEEM

HET LEVEN VAN INHEEMSE PAPOEA'S IN DE BINNENLANDEN

De Papoea's in de binnenlanden van Papua Barat bewonen dikwijls moeilijk bereisbare dorpen op grote afstand van de steden. Van oudsher is men daarom gewend zelf in zijn levensbehoeften te kunnen voorzien. Men leeft met name van de landbouw, jacht, en het houden van enkele varkens. In de afgelegen gebieden heeft men geen toegang tot netstroom of leidingwater. Om in de waterbehoefte te voorzien wordt meestal rivierwater gebruikt en soms wekt men stroom op met een dieselaggregaat. De laatste jaren verzorgt de overheid in steeds meer dorpen energie doormiddel van micro hydro-energiecentrales of zonnepanelen. Huizen bouwt men oorspronkelijk zelf op traditionele wijze in groepsverband en hoofdzakelijk van natuurlijke materialen. De overheid verschaft echter ook steeds meer gratis stenen behuizing. Het proces van pemekaran is van grote invloed op deze rurale gebieden.

De Papoea's in de berggebieden kennen een praktijk van zwerfandbouw waarbij om de paar jaar nieuwe kostgronden in gebruik worden genomen. Men zaait en oogst op een stuk grond totdat de opbrengsten teruglopen en men op zoek gaat naar nieuwe grond. Bij het gereedmaken van kostgrond werkt men samen in groepen en wordt vuur ontstoken om het land van bebossing te ontdoen. Vervolgens krijgt eenieder een deel van de grond toebedeeld waarbij degene die gewassen zaait en onderhoudt ze ook zelf mag oogsten. In dorpen die toegang hebben tot een markt op bereisbare afstand kent een kostgrond een andere

MEN LEEFT VAN LANDBOUW, JACHT, EN HET HOUDEN VAN ENKELE VARKENS

samenstelling van gewassen dan in de meer zelfvoorzienende dorpen. Zo is een gewas als aardappel iets wat men zelf niet veel eet en hoofdzakelijk verbouwt om te verkopen op de markt. Vaak ontbreekt het echter aan eigen vervoersmiddelen om naar de markt te gaan, waardoor men aangewezen is op een lange voettocht of de hulp van anderen met vervoersmiddelen. Op de markt koopt men tegenwoordig vaak rijst, hoewel dit geen traditioneel voedsel is van de Papoea's.

Als aanvulling op de gewassen die men voor eigen gebruik op de kostgrond verbouwt doen bewoners in de binnenlanden van Papua Barat aan jacht. Zo jaagt men bijvoorbeeld op vogels en wilde varkens. In de dorpen worden ook gedomesticeerde varkens gehouden. Aangezien deze dieren vrij rondlopen zijn het de kostgronden die men omheint zodat de varkens zich niet aan de gewassen tegoed kunnen doen. Wanneer de meeste van de gewassen zijn geoogst wil men nog wel eens een paar knollen laten zitten en de varkens op de kostgrond toelaten om de restjes op te eten. Zo wordt de grond tevens omgewoeld. Als de vruchtbaarheid van een kostgrond terugloopt laat men het braak liggen en kan het soms tien tot twintig jaar duren voordat deze weer in gebruik wordt genomen. Afhankelijk van de weelderigheid van de plantengroei bepaalt men of de grond weer vruchtbaar genoeg is.

DE OVERHEID VERZORGT IN STEEDS MEER DORPEN ENERGIE DOORMIDDEL VAN MICRO HYDRO-ENERGIECENTRALES OF ZONNEPANELEN

Iedereen in het dorp weet van elkaar aan wie welk varken toebehoort. Wanneer een zeug biggen werpt is het de vraag wie de vader is. Men probeert dit te bepalen door te kijken op welk varken de biggen lijken. De biggen zijn dan eigendom van de eigenaar van het varken en de eigenaar van de zeug wordt gecompenseerd voor het werpen.

In vrijwel de meeste dorpen bevindt zich een basisschool. Onderwijs is hier in principe gratis, hoewel scholen in de steden vaak zelf extra kosten rekenen vanwege ontoereikende lerarensalarissen. In de afgelegen dorpen is dit minder het geval, maar is de kwaliteit van het onderwijs navenant slechter en zijn leraren soms maanden niet op hun post. Voor het ontvangen van salaris moet onderwijzend personeel naar de stad waar men vaak lange tijd blijft. Het geïsoleerde leven in de afgelegen dorpen maakt dat veel leraren het maar moeilijk uithouden. Voor middelbare scholen en vervolgopleidingen moeten dorpskinderen naar de stad of de universiteit in Manokwari. Voor dorpen die toegang hebben tot een markt geldt dat schoolgeld met de verkoop van kostgrondopbrengsten is te bekostigen. Lokale bewoners beweren dat met hard werken zelfs het collegegeld van een universitaire masterstudie op te brengen is.

ONDERWIJS IS IN PRINCIPE GRATIS, MAAR DE LERAAR IS SOMS MAANDEN NIET OP ZIJN POST

In de berggebieden worden voornamelijk knolgewassen verbouwd en allerhande groenten die in een iets gematigder klimaat kunnen groeien. In de laaglandgebieden bestaan landbouwactiviteiten voornamelijk uit het verwerken van de sagopalme. Hiervan kookt men pap (*papeda*) of bakt men een harde soort beschuit. Men verkoopt ook veel sago op de markt.

In de centrale plaatsen van districten bevinden zich medische posten, PUSKESMAS (*PUSat KESehatan MASyarakat*), maar deze beschikken vaak slechts over beperkte en ontoereikende middelen. Ook hier geldt dat medisch personeel vanwege de afgelegenheid van veel plaatsen vaak niet op de post aanwezig is. Bewoners van omliggende dorpen zouden hier primaire medische voorziening moeten krijgen en voor grotere kwalen kunnen zij naar ziekenhuizen in de stad. Tot op zekere hoogte is medische zorg gratis, maar de kwaliteit laat zeer te wensen over.

In elk dorp bevindt zich doorgaans een kerk. Soms bevindt zich in het dorp ook een winkeltje. Dat is vrijwel altijd in handen van immigranten uit andere delen van Indonesië. Elke vier tot vijf jaar wordt er een dorpshef gekozen. Soms kent een dorp een officieel dorpshuis waar het dorpshef kan werken en men zich verzamelt bij het nemen van beslissingen.

3.3.2 CULTURELE KENMERKEN INHEEMSE PAPOEA'S

Onder de inheemse stammen in Papua Barat bestaan uiteenlopende culturele vormen en tradities. Het voert te ver om er hier al te diep op in te gaan. Wel kunnen er enkele algemene culturele kenmerken worden beschreven die inheemse Papoea's van Indonesische immigranten onderscheiden. Ze kunnen deels een verklaring geven voor de economische positie van Papoea's tegenwoordig. Het gaat hier om een *algemene* beschrijving van de culturele achtergrond van de Papoea's, die *geenszins* beschrijvend is voor *alle* Papoea's. Zoals eerder genoemd zijn er immers ook Papoea's die in de stad zijn opgegroeid en hier economisch succesvol zijn in sectoren waarin hoofdzakelijk immigranten werken. Papoea's met eigen bedrijven zoals deze zijn echter nog altijd een kleine minderheid.

De hier beschreven culturele kenmerken hebben hoofdzakelijk betrekking op de Papoea's die wonen of opgegroeid zijn buiten de steden. Dit is een belangrijke groep omdat zij het merendeel van de inheemse bevolking uitmaakt en gezien de economische ontwikkelingen in Papua Barat hoe langer hoe meer in het modern-kapitalistische systeem zal worden betrokken. Daarnaast dragen ook de in de stad opgegroeide Papoea's in verschillende mate deze culturele erfenis met zich mee.

3.3.2.1 DE RELATIE TUSSEN DE PAPOEA EN ZIJN GROND

Voor de inheemse Papoea, met name zij die in de binnenlanden wonen, vormt het 'bezit' van grond de belangrijkste factor in zijn leven. Grond is bron van leven en geeft de Papoea zijn identiteit. Grond wordt overigens niet 'bezeten' in de kapitalistische zin van het woord. Grond is niet koop- en verkoopbaar of individueel te bezitten, grond behoort toe aan families en stammen en gaat over van generatie op generatie. Volgens deze culturele opvatting is een rijke Papoea niet iemand die veel geld of andere materiële zaken bezit, maar een Papoea die, uiteraard in familieverband, grond bezit. Het overerfbare recht op grond heet **hak ulayat**.

Van oorsprong wordt grond beschouwd als een eeuwige bron die de Papoea voorziet in vrijwel alles wat hij nodig heeft. De natuur op de grond voorziet in voedsel,

bouw materiaal, medicijnen, gereedschappen etc. Ook visgronden betekenen een bron van voedsel. Grond is van wezenlijk belang om te kunnen overleven. In symbiose met zijn grond is de Papoea gewend dat de **natuur een overvloed biedt** waarvan hij kan nemen als hij iets nodig heeft. Voor Papoea's die in de stad zijn opgegroeid geldt dit in mindere mate aangezien zij niet in dagelijkse leefrelatie staan met hun grond en verder zijn geïntegreerd in het modern-kapitalistische systeem. Toch bezitten ook zij via familiebanden meestal nog ergens grond en dragen zij in verschillende mate de premodern-communale culturele erfenis met zich mee.

GEVOLGEN:

Een consequentie van de gewoonte om levensbehoeften te kunnen nemen als men ze nodig heeft, is dat het **lange termijn denken niet wordt gestimuleerd** en dat het besef van de eindigheid van bronnen en de anticipatie daarop nog onvoldoende ontwikkeld is. Het komt voor dat Papoea's wonende in de binnenlanden hun grond verkopen. De vergoeding kan aanzienlijk zijn en voor Papoea's die op het land waar ze wonen maar geringe mogelijkheden hebben tot het genereren van inkomsten is dit een kans om snel geld te verdienen. Hoewel Papoea's in sommige dorpen vanwege de afgelegenheid vrij zelfvoorzienend leven, hebben ook zij behoefte aan geld. Bijvoorbeeld voor het betalen van ziektekosten of schoolgeld, of voor het kopen van allerlei spullen.

Wanneer een familie zijn grond verkoopt verhuist zij meestal naar de stad. Hier kunnen op den duur problemen ontstaan aangezien het verkregen geld, anders dan de overvloed van het bos, eindig is. Wanneer dit is opgebruikt moet men op zoek naar nieuwe bronnen van inkomsten. Aangezien in de premodern-communale cultuur land niet verkocht kan worden, beroept de Papoea zich op zijn hak ulayat en keert terug naar zijn grond, die immers onafscheidbaar van zijn familie is. Het bos heeft hier echter dikwijls al plaatsgemaakt voor een plantage en is hiermee als **directe levensbron opgedroogd**.

Het komt veelvuldig voor dat Papoea's zich in dit geval tot de nieuwe eigenaar van de grond wenden om financiële middelen te verkrijgen. Uitspraken als 'je had de grond gekocht, maar nog niet de bomen, vogels of het water' zijn niet vreemd. Er zijn voorbeelden waarbij Papoea's aankloppen voor een vergoeding van de eigenaar terwijl zij al generaties niet meer op de betreffende grond wonen. Deze financiële eisen worden dikwijls (deels) ingewilligd, maar zijn meestal ontoereikend om van te kunnen leven. In de stad komen deze Papoea's uiteindelijk vaak op **onregelmatige basis als dagloner** te werken.

3.3.2.2 DE RELATIE VAN PAPOEA'S TOT ELKAAR

Een culturele erfenis die van grote invloed is op zowel de Papoea's binnen als buiten de steden is het sociale gebruik om elkaar te helpen. In het Indonesisch wordt dit **budaya kasih** genoemd, oftewel de geefcultuur. In een natuurlijke setting heeft het individu de grootste overlevingskans als zij samenwerkt met anderen. Er heeft zich dan ook een cultuur gevormd waarin de gemeenschap van de familie en de stam van groot belang zijn en men geacht wordt elkaar te helpen. Ook Papoea's in de steden kennen dit gebruik, met name ten opzichte van directe familie. Wanneer geld nodig is, bijvoorbeeld om scholing of ziektekosten te betalen, zal een man bij zijn familie aankloppen. Uiteraard doen zij hetzelfde wanneer zij iets nodig hebben. Iemand die meer bezit dan anderen zal vaker verzoeken krijgen om zijn middelen te delen.

**PAPOEA'S KENNEN EEN
GEEFCULTUUR WAARBIJ
BEZIT WORDT GEDEELD EN
GELIJKHEID
PREVALEERT BOVEN
INDIVIDUEEL GEWIN**

Voor met name de kleine dorpen in Papua Barat geldt dat **gelijkheid** zeer wenselijk wordt geacht. Als sociale entiteit is de gemeenschap belangrijker dan het individu en dient niemand hier bovenuit te steken. Vanuit de geefcultuur ontstaat er sociale druk op leden van de gemeenschap die meer materiële welvaart kennen, om deze welvaart met andere te delen.

GEVOLGEN:

De geefcultuur kan als belangrijkste oorzaak worden gezien voor het feit dat vrijwel alle winkels in Papua Barat in handen zijn van niet-Papoea's. Wanneer een Papoea een winkel zou openen ontstaat er een grote spanning met zijn budaya kasih. Er bestaat een groot risico dat familieleden zullen verwachten dat hij zijn bezit, oftewel de koopwaar in zijn winkel, met hen zal delen. Voor de winkelier betekent dit uiteindelijk dat hij moet kiezen tussen zijn familie of zijn winkel. Het weggeven van handelswaar kan leiden tot een faillissement, terwijl het niet delen met zijn familie kan worden opgevat als een belediging en de familiebanden kan schaden of zelfs kan leiden tot excommunicatie.

Ook voor het drijven van andere ondernemingen vormt de budaya kasih een bemoeilijkende factor. Wanneer een Papoea-ondernemer winst maakt zal de sociale druk om dit extra geld te delen met anderen aanzienlijk zijn. Voor de groei en het

voortbestaan van zijn onderneming is het echter beter dit geld te investeren in het bedrijf zodat uiteindelijk tot grotere welvaart kan worden gekomen. De budaya kasih brengt echter het risico met zich mee dat dit niet gedaan wordt en de onderneming hiervan schade ondervindt.

De geefcultuur maakt het voor Papoea's **lastig om succesvol ondernemingen te drijven**. Daarnaast **ontmoedigt** het sociale gebruik om overschotten te delen met anderen het najagen van winst, geld dat juist gebruikt zou kunnen worden om de onderneming verder te laten groeien. Naast de budaya kasih wordt het ook door de sociale druk voor gelijkheid ontmoedigd om economisch boven het maaiveld uit te steken, dit geldt met name in de dorpen waar een sterker gemeenschapsgevoel bestaat dan in de stad.

3.3.2.3 BRUIDSCHAT: MASKAWIN

Bij de meeste stammen in Papua Barat wordt bij het trouwen een bruidschat betaald, **maskawin** genaamd. Per stam kan het verschillen of dit in de vorm van geld, varkens, dure lakens of andere zaken is. De man betaalt de bruidschat aan de familie van de vrouw die hij trouwt. Het gaat hierbij vaak om zeer grote bedragen die hij zelf niet heeft en moet lenen bij familie en vrienden. Dit is zeer gebruikelijk en in lijn met de geefcultuur.

GEVOLGEN:

Het gevolg is dat een man nog **lange tijd deze schuld zal moeten afbetalen**. Wanneer hij geld verdient zullen er continu familieleden en vrienden van hem zijn die hem hieraan herinneren. Zodoende is de kans zeer klein dat hij een financieel overschot kan creëren dat bijvoorbeeld gebruikt zou kunnen worden om een bedrijf op te zetten.

Trouwen met een niet-Papoea vrouw kan voor Papoea mannen een manier zijn om onder deze verplichting uit te komen. Nu Papoea's niet meer in geïsoleerdheid leven, maar in contact staan met de buitenwereld maakt deze culturele verplichting het aantrekkelijker met een niet-Papoea te trouwen, hetgeen de verwatering van de Papoea als culturele en etnische groep in de hand werkt. Echter is er met name onder Papoea's die in de stad wonen een tendens zichtbaar waarbij het betalen van een bruidschat bij Papoeahuwelijken in onbruik begint te raken.

HET LEVEN VAN INHEEMSE PAPOEA'S AAN DE KUST

De Papoea's aan de kust leven hoofdzakelijk van het vangen van vis voor zowel eigen gebruik als verkoop. Op kleine schaal worden groenten verbouwd op een veldje dicht bij huis. Anders dan de bewoners in de berggebieden is dit een vaste vorm van landbouw.

Voor het vissen wordt gebruik gemaakt van verschillende soorten prauwen die men van oorsprong zelf vervaardigt uit boomstammen, maar die de laatste jaren ook steeds vaker door de overheid worden verstrekt. Met de ongemotoriseerde prauwen die op authentieke wijze met peddels worden voortbewogen kan niet ver uit de kust worden gevisst. Men vangt dan vissoorten die zich dicht onder de kust ophouden zoals *ikan batu*. Grotere prauwen met een motor worden gebruikt om verder de zee op te varen en bijvoorbeeld tonijn te vangen.

Een deel van de vangst wordt gegeten en een ander deel verkocht. Dit kan op de markt zijn indien deze nabij is, of in een stalletje langs de weg. Op verafgelegen eilanden wordt de gevangen vis in netten uitgezet om deze levend te bewaren totdat er een opkoper langs komt. Sommige vissen zoals *tongseng* worden door varende handelaren, vaak Chinese-Indonesiërs, opgekocht om vervolgens te worden geëxporteerd naar andere Aziatische landen zoals China.

Visserij door Papoea's vindt plaats op kleine schaal. Het zijn meestal eenlingen of kleine groepjes van enkele personen die uit vissen gaan. Wanneer iemand een grote boot heeft en anderen daarmee uit vissen neemt, wordt de vangst doorgaans in gelijke hoeveelheden onder de vissers verdeeld. Er is dus geen sprake van bedrijfsmatige verhoudingen. Het bezitten van een boot is niet iets waardoor deze persoon zich een groter aandeel in de vangst opeist, de boot wordt als vanzelfsprekend gedeeld.

**MEN VANGT
VIS VOOR
VERKOOP
EN EIGEN
GEBRUIK**

Voor wat betreft dorpsvoorzieningen geldt voor de afgelegen dorpen langs de kust hetzelfde als voor de afgelegen dorpen in het binnenland. Het komt voor dat de leerkracht van de school voor lange tijd niet aanwezig is. Gezondheidszorg is slechts voorhanden in districtsplaatsen en vaak van slechte kwaliteit. Als

er zich een winkel bevindt is deze ook hier niet in het bezit van lokale Papoea's maar van buitenstaanders. De laatste jaren begint met name in Raja Ampat het verhuren van overnachtingaccommodatie aan toeristen een nieuwe bron van inkomsten te vormen voor lokale bewoners.

**VISSERSPRAUWEN WORDEN DE LAATSTE
JAREN VAKER DOOR DE OVERHEID VERSTREKT**

ONDERWIJS IN PAPUA BARAT

4

4.1 ONDERWIJS ALS MIDDEL

De verdeling die er in Papua Barat op de arbeidsmarkt bestaat tussen inheemse Papoea's en immigranten is onwenselijk. Papoea's zijn nauwelijks actief als ondernemer in de commerciële beroepsgroepen. Dit leidt er toe dat de economische kansen die ontstaan als gevolg van de besteding van allocatiegelden worden gegrepen door Indonesische immigranten. Papoea's komen langs de zijlijn te staan en profiteren slechts in geringe mate van de economische ontwikkeling. Daarnaast wordt men vanwege immigratie versneld een minderheid in eigen gebied waardoor de politieke aandacht voor de ontwikkelingsachterstand bij Papoea's in de binnenlanden op den duur naar de achtergrond dreigt te verdwijnen.

Er zijn verschillende oorzaken genoemd die aan deze arbeidsverdeling in Papua Barat ten grondslag liggen. Ten eerste kennen inheemse Papoea's vanwege een historische en geografische component een algemene onderwijsachterstand ten opzichte van Indonesische immigranten. Daarnaast neigt de economische verdeling die is ontstaan zichzelf in stand te houden op basis van vooroordelen en de voorkeur bij immigranten om andere immigranten in dienst te nemen. Hierdoor wordt het voor Papoea's moeilijk om ervaring op te doen in commerciële beroepen. Tot slot is met name de geefcultuur een belangrijke culturele component die het Papoea's bemoeilijkt te ondernemen en meer commerciële beroepen uit te oefenen.

De beste mogelijkheid om deze situatie te verbeteren ligt bij het brengen van interne verandering. De Papoea zal moeten worden toegerust met vaardigheden waarmee hij in staat wordt gesteld de externe economische kansen die zich in Papua Barat voordoen te benutten. Er zijn een aantal redenen waarom een focus op interne zaken kansrijker is dan een focus op de externe situatie.

Ten eerste zijn extern gezien de economische belemmeringen voor Papoea's om als ondernemer actief te worden de laatste jaren verminderd. Maatschappelijke discriminatie blijft echter een probleem, maar dit is zeer lastig om van buitenaf

te veranderen. Ten tweede zijn de economische kansen in Papua Barat sterk toegenomen, hiervan getuigt de grote instroom van immigranten. Hierdoor zou het creëren van arbeidsplaatsen geen prioriteit hoeven hebben. Daarnaast is bij werkverschaffingsprojecten vaak gebleken dat de Papoea vanwege zijn culturele achtergrond of een gebrek aan vaardigheden de met goede bedoelingen geschapen arbeidsplaatsen niet met succes kon vervullen. Ook blijkt het verschaffen van een werkplek in de praktijk vaak tijdig te zijn, terwijl vaardigheden die kunnen worden opgedaan via onderwijs zaken zijn die iemand zijn leven lang met zich meedraagt.

Het grootste effect is te bereiken wanneer wordt gefocust op de interne situatie. Ten eerste gaat het om het toerusten van Papoea's met vaardigheden om economische kansen te benutten. Dit betekent een verbetering in het onderwijs aan Papoea's in algemene zin en een focus op speciale praktische vaardigheden op het gebied van ondernemen en werken in commerciële beroepen. Simulatie van ondernemerschap binnen scholen en het beschikbaar maken van stageplekken bij bedrijven kunnen manieren zijn om Papoea's ervaring te bieden met ondernemen en werken in de commerciële sectoren. Ten tweede kan via onderwijs aandacht worden geschonken aan hoe de Papoea zijn culturele achtergrond, met kenmerken zoals de geefcultuur, kan verenigen met commerciële activiteiten binnen een modern-kapitalistisch systeem.

Hieronder volgen een korte beschrijving van het huidige onderwijssysteem in Papua Barat en twee kaderschetsen van geslaagd ondernemerschap van inheemse Papoea's.

4.2 ONDERWIJS IN PAPUA BARAT

Tot de vergroting van de Nederlandse aandacht voor Nederlands-Nieuw-Guinea in de jaren vijftig was de reikwijdte van het onderwijs in dit gebied zeer beperkt. Voordien beperkte scholing zich hoofdzakelijk tot de bestuursposten langs de kust en hadden veel Papoea's in de binnenlanden nauwelijks contact met de moderne samenleving. In samenwerking met de katholieke en protestantse kerk beijverde de overheid zich in de jaren vijftig echter voor de vergroting van het onderwijsbereik. In de binnenlanden werden met name door de zending en de missie kleine basisscholen opgericht, terwijl in de steden internaten ontstonden. Het onderwijssysteem werd door de Nederlandse overheid sterk gesubsidieerd. De internaten bleken een zeer geschikte manier om Papoeakinderen, waarvan de ouders destijds veelal nog nooit naar school waren gegaan, op te leiden voor een toekomst in het modern-kapitalistische systeem²⁴. Internaten hebben daarbij een grote reikwijdte waardoor vooral ook Papoea's uit de

binnenlanden hiermee werden geholpen. De nu op leeftijd zijnde intelligentsia van Papua Barat heeft allen op dergelijke internaten onderwijs genoten.

Nadat Nederlands-Nieuw-Guinea een Indonesische provincie werd heeft de overheid het internaatsysteem vanwege de hoge kosten steeds meer losgelaten. In Papua Barat bestaan zowel overheidsscholen als religieuze en private scholen. De internaten van

BEWONERS VAN HET BINNENLAND HEBBEN ONVOLDOENDE MOGELIJKHEID GOED ONDERWIJS TE VOLGEN

tegenwoordig kennen meestal een relatie tot de katholieke of protestantse kerk en worden in het Indonesisch *asrama* genoemd. In de meeste dorpen van Papua Barat bevinden zich basisscholen en middelbare scholen zijn in de steden aanwezig. In de stad Manokwari bevindt zich de nationale universiteit UNIPA, (*UNiversitas nasional PAPua*) en in de stad Sorong bevinden zich een aantal private universiteiten.

Het onderwijs in Papua Barat kent **verschillende uitdagingen**. Als gevolg hiervan laat de kwaliteit geregeld te wensen over. Een eerste belangrijk gegeven in Papua Barat is de geografische toestand. De provincie is dunbevolkt en de binnenlanden zijn vaak moeilijk bereikbaar. De afgelegenheid en de geringe voorzieningen maakt het voor leraren niet aantrekkelijk om in de binnenlanden te werken. Als gevolg hiervan zijn leraren die op dergelijke scholen zijn gestationeerd vaak niet op hun plek. Voor het ontvangen van salaris en voor het doen van inkopen is de leraar aangewezen op een bezoek aan de stad. Het gebeurt dat een leerkracht hier langer blijft dan is toegestaan, soms komt dit er zelfs op neer dat een leerkracht voor maanden **niet op zijn post** is. Vanwege de afgelegenheid is de controle hierop lastig.

Daarnaast maakt de geografische situatie in Papua Barat het voor kinderen uit het binnenland moeilijk om na de basisschool aan vervolgonderwijs te beginnen. Middelbare scholen bevinden zich in de steden, welke meestal niet op dagelijks bereisbare afstand liggen. Deze kinderen moeten een verblijfplaats zien te vinden nabij de school. Het is daarom te betreuren dat er **steeds minder internaten** in Papua Barat beschikbaar zijn. Tevens zijn een aantal van de internaten **niet geïntegreerd** met de school waardoor er vanuit de leraren weinig controle is op de scholieren. De te grote vrijheid leidt tot slechte onderwijsresultaten en schooluitval.

Leraren in Papua Barat ontvangen een ontoereikend salaris. Dit maakt hen extra vatbaar

voor **corruptie**. Om het salaris van de leraren aan te vullen worden op veel scholen extra kosten in rekening gebracht die door de ouders van leerlingen moeten worden betaald. Vanwege deze kosten wordt het onderwijs minder toegankelijk gemaakt voor kinderen van minder vermogende ouders, terwijl dit juist de kinderen zijn voor wie onderwijs de kansen op een verhoogde welvaart kan doen vergroten. Daarnaast vormt corruptie een ernstige bedreiging voor de kwaliteit van het onderwijs. Het komt voor dat diploma's worden gekocht en met schooluitslagen wordt gesjoemeld. Tevens is het door corruptie mogelijk dat incapabele mensen posten bekleden en controle faalt.

Voor veel Papoeakinderen in de binnenlanden geldt dat zij pas naar school gaan op een leeftijd waarop zij voor zichzelf kunnen zorgen. Aangezien in deze gebieden zwerfandbouw wordt gepraktiseerd zijn moeders vaak dagen op grote afstand van het dorp aan het werk op kostgronden. Wanneer een kind te jong is om voor zichzelf te zorgen wordt het niet achter gelaten in het dorp maar meegenomen naar de kostgronden. Hierdoor beginnen veel **Papoeakinderen pas op latere leeftijd** met onderwijs.

Het proces van **pemekaran** leidt tot (economische) ontwikkelingen in de binnenlanden van Papua Barat. Via democratische weg worden eisen ingewilligd ter verbetering van het welzijn van de lokale bevolking. De overheid voorziet in toenemende mate in zaken als wegen, elektriciteit en behuizing. Het voorzien in dienstverlening zoals onderwijs en medische zorg blijkt echter moeilijker. Corruptie speelt hierin een rol. Kwalitatief goed onderwijs is een lastige eis omdat kwaliteit meten niet eenvoudig is en vatbaar voor corruptie. Voor lokale bewoners is het minder aantrekkelijk om goed onderwijs te eisen dan een huis of elektriciteit, zaken die direct voelbaar zijn. Het profijt van goed onderwijs wordt pas op de langere termijn merkbaar. Dit maakt dat het lokale electoraat de bestuurders niet direct op hun dienstverlening kan beoordelen. Het is dan ook twijfelachtig of de pemekaran via het democratisch mechanisme zal leiden tot een verbetering van de onderwijskwaliteit in de binnenlanden.

HET REGULIERE ONDERWIJS IS VANWEGE ONDERBETAALDE DOCENTEN VATBAAR VOOR CORRUPTIE

4.3 KATHOLIEKE SCHOLEN IN PAPUA BARAT

De katholieke scholen nemen een speciale positie in binnen Papua Barat. Net als de protestantse scholen kennen zij een lange traditie als brengers van onderwijs naar de meest verafgelegen plekken in Papua Barat en Papua. Gezien de achterliggende organisatiestructuur zijn de katholieke scholen in vergelijking tot andere scholen redelijk autonoom.

De katholieke kerk kent een organisatiestructuur die over landsgrenzen heen reikt. De katholieke scholen in Papua Barat vallen onder de hoede van de Orde der Augustijnen die regionaal worden aangestuurd vanuit Jayapura. Ze staan in verbinding met het Nederlandse bestuur van de Orde der Augustijnen waar vanuit de zending naar Nederlands-Nieuw-Guinea destijds is geïnitieerd.

De katholieke scholen zijn in staat kwalitatief goed onderwijs aan te bieden in Papua Barat waarbij hoofdzakelijk inheemse Papoea's worden betrokken. Men weet dit te bereiken vanwege een aantal redenen. De belangrijkste is dat katholieke scholen, anders dan andere scholen in Papua Barat, corruptie buiten de deur weten te houden. Vanwege de alternatieve achterliggende organisatiestructuur van de katholieke scholen heeft de lokale politiek geen directe invloed op het schoolbestuur. Daarnaast krijgen de katholieke scholen ook zonder corruptie zaken voor elkaar. Waar andere partijen smeergeld moeten betalen maakt de katholieke kerk gebruik van haar lokale netwerk en religieuze status. Tot slot, de katholieke internaten zijn geïntegreerd met scholen waar paters intern woonachtig zijn. Hierdoor heerst er discipline en is de controle op het leerproces van de scholieren groot.

PAPOEA-ONDERNEMER: BAKSTEENBEDRIJFJE

Langs de kustweg in een van de buitenwijken van Manokwari staat een zelfgebouwde overkapping die dienst doet als fabriek. Onder het afdak ligt een hoop met grijs zand en in de hoek staan bakstenen opgestapeld. De eigenaar van deze fabriek is een jongen van begin twintig die behoort tot de stam der Biakkers. Doorgaans leven deze mensen van de visvangst, maar deze jongen niet.

Na het afronden van zijn middelbare school zocht deze jonge Papoea-ondernemer naar een manier om de kost te verdienen. Ergens had hij gezien hoe mensen bakstenen maakten met een mengsel van cement en zand en hij besloot om dit zelf te gaan produceren. Eens in de zoveel tijd huurt hij de vrachtwagen van zijn neef voor een middag om een speciaal soort zand van een strand te halen en naar zijn overkapping te brengen. Daar mengt hij het met cement en vult hiermee mallen die hij van hout

gemaakt heeft. De stenen die hieruit komen legt hij vervolgens in de zon te drogen. Als de stenen klaar zijn stapelt hij ze op onder zijn afdak. Eens in de zoveel tijd komen er aannemers om zijn steden op te kopen. Het is zwaar werk, maar het verdient goed. Hij is nu twee jaar bezig en heeft onlangs zijn eigen motor kunnen kopen.

ONLANGS HEEFT HIJ EEN EIGEN MOTOR KUNNEN KOPEN

A man with short dark hair, wearing a dark t-shirt and light-colored shorts, stands in a lush, green forest. He is looking down at a wooden structure, possibly a bridge or a path, which is partially covered in moss and leaves. The background is filled with dense tropical vegetation and trees.

PAPOEA-ONDERNEMER: BOUW- EN INSTALLATIEBEDRIJF

Nico is bijna vijftig jaar oud en een van de weinige inheemse Papoea's die een eigen bedrijf heeft. Zo'n zes jaar geleden werd hij vanwege zijn kennis over waterinstallaties gevraagd het waterleidingnetwerk aan te leggen voor een middelbare school. Hij kreeg daar vijftien miljoen roepia (1.016 euro) voor betaald. Hij gaf zijn werkmannen daarvan zeven en hield er zelf acht waarmee hij een eigen onderneming oprichtte. Deze onderneming breidde hij in de daarna volgende jaren uit tot een installatie- en aannemersbedrijf dat voor de lokale overheid allerhande bouw- en installatieopdrachten uitvoerde.

Nico groeide op in de steden Manokwari en Sorong waar zijn vader vanuit het binnenland naartoe was getrokken nadat hij gekerstend was en een baan kreeg bij de politie onder het Nederlandse bewind. Nico volgde de basisschool (SD, *Sekolah Dasar*) en tussenschool (SMP, *Sekolah Menengah Pertama*) in Manokwari en ging in Sorong naar de middelbare school (SMA, *Sekolah Menengah Atas*). Vervolgens studeerde hij economie in Makassar waarin hij een bachelor behaalde.

Na zijn studie ging Nico in dienst bij een Australisch mijnbouwbedrijf. Hier leerde hij naar eigen zeggen twee belangrijke dingen; waterleidingen aanleggen en commercieel denken. Voor het verkrijgen van commercieel inzicht was zijn directe Australische manager een lichtend voorbeeld waar hij veel van heeft geleerd.

Er zijn verschillende zaken die Nico tot een succesvolle Papoea-ondernemer hebben gemaakt. Ten eerste heeft hij een goede opleiding genoten in Papua Barat omdat hij in de stad opgroeide en heeft hij de kans gehad om te gaan studeren. Een tweede invloed op zijn ontwikkelde ondernemerschap is voortgekomen uit het feit dat hij niet opgroeide in het dorp van zijn ouders, maar in de stad. Hier zijn de familiale stamstructuren minder sterk en is de druk vanuit de *budaya kasih* minder groot. Een derde factor die van invloed is geweest is dat hij geen schuld bij zijn familie heeft hoeven maken voor het betalen van een bruidschat omdat hij niet met een inheemse Papoea maar met een Molukse is getrouwd. Hierdoor kon hij geld opzij zetten voor zijn onderneming. Een vierde en vijfde factor zijn in het geval van Nico het opdoen van een praktische vaardigheid, namelijk het aanleggen van waterleidingen, en het aanleren van commercieel denken geweest.

HIJ LEERDE TWEE BELANGRIJKE DINGEN: COMMERCEEL DENKEN EN WATERLEIDINGEN AANLEGGEN

LESPROGRAMMA ONDERNEMEN VOOR INHEEMSE PAPOEA'S

5

5.1 EVENWICHTIGE ARBEIDSVERDELING

Om de ontwikkelingsachterstand te kunnen inlopen en de economische kansen in Papua Barat te benutten is onderwijs voor inheemse Papoea's van wezenlijk belang. Hierbij gaat het in de basis om kwalitatief goed onderwijs dat ook toegankelijk moet zijn voor Papoea's in de perifere gebieden. Dit is een grote opgave en in de kern een taak van de lokale overheid in samenwerking met lokale scholen.

Meer specifiek biedt het onderwijs mogelijkheden om verandering te brengen in de scheve arbeidsverdeling in Papua Barat. Een externe partij, zoals een ontwikkelingsorganisatie, zou hierin door middel van het aanbieden van een speciaal lesprogramma een belangrijke bijdrage kunnen leveren. Een dergelijk lesprogramma kan jonge Papoea's in staat stellen kennis en ervaring op te doen die zij anders niet zouden verkrijgen. Men kan bekend worden gemaakt met een manier van denken en vaardigheden die de eerste opstap kunnen zijn naar zelfstandig ondernemerschap. Een dergelijke ervaring verbreedt de horizon, draagt men zijn leven lang met zich mee en kan op enig moment van pas komen.

In een dergelijk lesprogramma zal bijzondere aandacht moeten worden geschonken aan de culturele achtergrond van Papoea's in relatie tot commercieel ondernemerschap. Daarbij behoort ook aandacht te worden gegeven aan de specifieke omstandigheden voor het ondernemen in Papua Barat en biedt een lesprogramma de kans om de schadelijkheid van corruptie als thema te behandelen.

Een dergelijk lesprogramma dient het doel meer jonge Papoea's bekend te maken met, en enthousiast te maken voor, het zelfstandig ondernemerschap opdat een evenwichtigere arbeidsverdeling in Papua Barat kan worden verkregen.

5.2 LESPROGRAMMA ONDERNEMEN

Hieronder wordt een korte schets gegeven van elementen waaruit een lesprogramma over ondernemen zou kunnen bestaan en de punten waarop gelet dient te worden bij de vorming van een dergelijk programma.

Het lesprogramma

- Een dergelijk lesprogramma zou een langere tijd moeten beslaan, minimaal een aantal maanden tot een heel schooljaar.
- Participerende leerlingen dienen een leeftijd te hebben waarop zij serieus met de materie aan de slag kunnen gaan. Het laatste jaar van de middelbare school lijkt hiervoor geschikt.
- Om tot inspiratie te dienen en de materie levendig te maken dient er een (of meerdere) gastles(sen) gegeven te worden door een geslaagde Papoea-ondernemer die voor de leerlingen als rolmodel kan dienen.

Tevens zijn geslaagde Papoea-ondernemers een belangrijke bron van informatie betreffende de relatie tussen hun culturele achtergrond en het ondernemersschap, alsmede een bron van kennis over het specifieke ondernemersklimaat in Papua Barat.

Inzichtgevende vragen hierbij zijn:

- Welke factoren hebben bijgedragen tot het succes van de Papoea-ondernemer?
- Hoe gaat de Papoea-ondernemer om met zijn/haar culturele achtergrond in relatie tot het ondernemerschap?
- Vervolglessen dienen onderwerpen te behandelen zoals:
  - 1) Algemene ondernemersvaardigheden
(*ondernemersplan, marktonderzoek, boekhouding etc.*)
  - 2) Aandacht voor omgaan met de culturele achtergrond
(*onder anderen; 'Budaya kasih, tetapi jangan lupa diri!' de geefcultuur is nobel, maar vergeet jezelf niet*)

3) Aandacht voor het ondernemersklimaat in Papua Barat
(specifieke kenmerken ondernemen in Papua Barat /
wat voor rechtspersonen zijn er in Indonesië; CV, PT, etc. /
welke organisaties kunnen iets voor je betekenen; ASPAP, KAPP, KADIN /
hoe ga je om met corruptie en waarom is dit schadelijk)

- In groepjes kunnen leerlingen kleine ondernemingen opzetten waarvan de operatie wordt gesimuleerd binnen de school of in de directe omgeving daarvan. Zodoende kan geëxperimenteerd worden met het opzetten van ondernemingen in een veilige omgeving waarbij mislukken van ondernemersconcepten niet tot werkelijke negatieve financiële gevolgen zal leiden.
- Geslaagde ondernemersconcepten kunnen worden opgenomen in een lijst die als inspiratie kan dienen voor volgende lesgroepen.
- Eventueel zouden veelbelovende bedrijfsconcepten, die in de simulatie hun waarde hebben bewezen, in echte vorm kunnen worden opgezet en ondersteund en begeleid door een ontwikkelingsorganisatie
- Een toevoeging op het programma zou kunnen zijn het opdoen van praktische commerciële- en ondernemerservaring door leerlingen stage te laten lopen bij bedrijven.

Mogelijke betrokkenen bij uitvoering

- Een ontwikkelingsorganisatie, bijvoorbeeld de SDSP zou een dergelijk lesprogramma kunnen initiëren en begeleiden (www.sdsp.nl). Oprichting van een lokale stichtingsafdeling (*yayasan*) in Papua Barat is hiervoor een vereiste.
- Kennis over lesprogramma's op dit gebied is er in Nederland volop, een voorbeeld is de organisatie *Jinc* met het programma *Ondernemen doe je zo!* (www.jinc.nl) Dergelijke programma's zouden in samenwerking met partijen uit Papua Barat kunnen worden omgevormd tot een lokale versie.

- Lokale partijen op het gebied van ondernemen;
  - ASPAP (*ASosiasi Pengusaha Asli Papua*) inheemse ondernemersorganisatie Papoea's
  - KAPP (*Kamar Adat Pengusaha Papua*) inheemse kamer van koophandel Papua (<https://kappapua.wordpress.com/>)
  - KADIN (*KAmar Dagang dan INdustri Papua Barat*) kamer van koophandel Papua Barat (<http://papuabarad.kadinprovinsi.or.id/>)
- Uitvoer programma op katholieke internaatscholen. Op deze internaatscholen zitten voornamelijk inheemse Papoea's, veelal uit de binnenlanden, waardoor de juiste doelgroep wordt bereikt.
Yasan Sosial Augustinus (Pater Ton Tromp; tromp@seminari-pvd.com)
- Verzorging van de les kan door vrijwilligers vanuit Nederland of professionals. Ook kunnen lokaal mensen worden opgeleid.

Mogelijkheden betreffende financiering

- Nederlands bedrijfsleven
(*Bedrijven die in Papua Barat hun filosofie van maatschappelijk verantwoord ondernemen dagelijks in de praktijk brengen en deze ook op de jonge generatie Papoea's willen overdragen.*)
- Nederlandse Ambassade in Jakarta
(*Een programma dat op ondernemerschap gericht is sluit aan bij de meer commerciële koers van het ontwikkelingsbeleid*)
- Donateurs in Nederland
- Lokale overheid Papua Barat
(*Let op! Vanwege politieke wedijver kan financiering na een verschuiving in de politieke machtsverhoudingen wegvallen. Zo is bijvoorbeeld het schoolproject van het Nederlandse Da Vinci College in de stad Sorong op de klippen gelopen.*)

DEEL II INVESTERINGSKANSEN

DEEL II

IN DIT DEEL WORDT EEN ALGEMEEN PROFIEL GESCHETST VAN DE PROVINCIE PAPUA BARAT. DAARNAAST ZIJN ONTWIKKELINGSPANNEN SAMENGEVAT OM EEN BEELD TE GEVEN VAN TOEKOMSTIGE ONTWIKKELINGEN. VOOR POTENTIËLE INVESTEERDERS ZIJN VIJF INTERESSANTE ECONOMISCHE SECTOREN MEER UITGEBREID BESCHREVEN, DIT ZIJN: ENERGIE, TROPISCHE LAND- EN TUINBOUW, BOSBOUW, VISSERIJ EN TOERISME. TEN BESLUIT WORDEN DRIE KANSRIJKE ONDERNEMINGSMOGELIJKHEDEN UITGELICHT, OP HET GEBIED VAN VISSERIJ, CACAO EN HYDRO-ELEKTRISCHE ENERGIE.

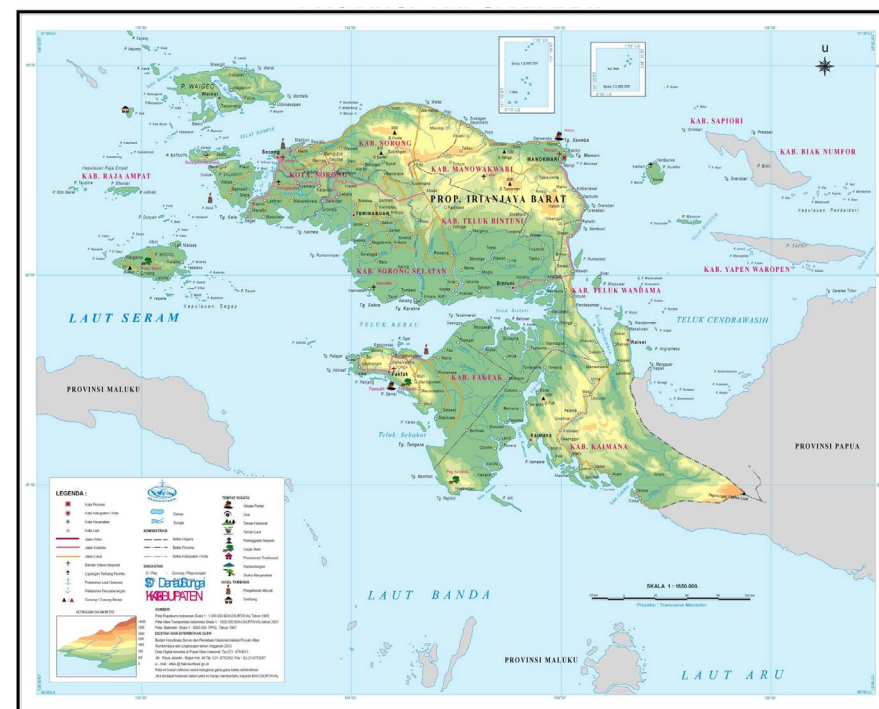

1

Een tweede ontwikkeling is de vergrote aandacht die de centrale overheid in Jakarta heeft voor de ontwikkeling van Oost-Indonesië en de open houding die zij daarbij aanneemt tegenover buitenlandse investeerders. In de documentaire *Papua onze toekomst*, gemaakt in opdracht van de SDSP, komt senaatsvoorzitter Irman Guzman aan het woord. Hij verkondigt het Indonesische ontwikkelingsbeleid ten aanzien van de provincies Papua Barat en Papua en verwelkomt buitenlandse investeerders; 'Aan alle potentiële Nederlandse investeerders zeg ik namens het Indonesische volk, in het licht van onze langdurige relatie dat u in Indonesië meer dan welkom bent om samen met ons in beider voordeel het land te ontwikkelen'³ (zie de DVD *Papua onze toekomst*, in de bijlage).

De nieuwe regering onder leiding van president Joko Widodo versterkt deze focus op de ontwikkeling van Papua Barat en Papua. Het scheppen van vertrouwen tussen de lokale bevolking en het nationale bestuur in Jakarta vormt hierbij de basis. Men investeert daarnaast in infrastructuur, een beter lokaal bestuur en sociale voorzieningen. Buitenlandse investeerders worden verwelkomd en begeleid.

Papua Barat, in het Nederlands ook wel de Vogelkop genoemd, is een provincie in het oosten van Indonesië. Ze ligt ten westen van de provincie Papua, van daar de aanduiding *barat*, hetgeen Indonesisch is voor ‘westen’ of ‘westelijk’. Ze wordt naast de aangrenzende provincie Papua omsloten door de Bandazee, Seramzee en de Grote Oceaan.

* GEMEENTEGRENZEN ZIJN VERANDERD. ZIE HIERVOOR FIG. 1.6

Tussen Papua Barat en de Indonesische hoofdstad Jakarta bevindt zich zo'n 3.000 kilometer. De provincie kent een oppervlakte van 97.024,27km², verdeeld over het schiereiland en 1.945 omringende eilanden⁴. Het merendeel van het land bestaat uit ruig natuurlijk terrein met geringe menselijke aanwezigheid en is lastig bereikbaar. Er zijn bergen te vinden tot een hoogte van drieduizend meter, valleien, rivieren, moerassen en voor het grootste deel (73,99%) is Papua Barat nog bedekt met tropisch oerwoud⁵.

1.3 KLIMAAT

Papua Barat kent een tropisch klimaat met een gemiddelde temperatuur van 27,35 graden. Neerslag valt er gedurende het hele jaar, gemiddeld zijn er zo'n 243,5 dagen met regen. De hoeveelheid regen die er valt verschilt per gebied waarbij Fakfak aan de zuidwestkust doorgaans de meeste regen kent⁶.

Papua Barat kent net als de rest van Indonesië een verdeling van het jaar in twee seizoenen, te weten *musim penghujan*, het regenseizoen en *musim kemarau* het droge seizoen. In de maanden december tot en met maart is de wind hoofdzakelijk afkomstig vanaf de Grote Oceaan, welke meer regen veroorzaakt dan normaal en het musim penghujan veroorzaakt. In de maanden juni tot en met september is het musim kemarau. Dan waait de wind voornamelijk uit de richting van Australië, hetgeen drogere luchten naar Papua Barat brengt waardoor het in deze periode minder regent⁷.

1.4 DEMOGRAFIE

In 2014 telt de provincie Papua Barat 877.437 inwoners op een gebied dat qua grootte vergelijkbaar is met een land als Portugal. Daarmee is zij een van de dunst bevolkte provincies van Indonesië met een bevolkingsdichtheid van slechts 9 inwoners per vierkante kilometer⁸.

Ongeveer de helft van de bevolking bestaat uit inheemse Papoea's, het overige deel wordt gevormd door immigranten uit andere delen van Indonesië, of personen uit gemengde huwelijken. De groep niet-Papoea's groeit sneller dan de Papoea's waardoor de verwachting is dat het aandeel dat de inheemse bevolking zal zakken tot 30% in 2020⁹.

De grootste steden van Papua Barat zijn Sorong en Manokwari. Met een inwoneraantal van 211.840 personen is bijna een kwart van de bevolking in Papua Barat woonachtig in Sorong. Manokwari is met 150.179 de op een na grootste stad. Andere plaatsen kennen beduidend minder grote inwonersaantallen¹⁰. Zie hiervoor figuur 1.5.

TOTALE BEVOLKING PAPUA BARAT PER JAAR IN DE PERIODE 2005-2013

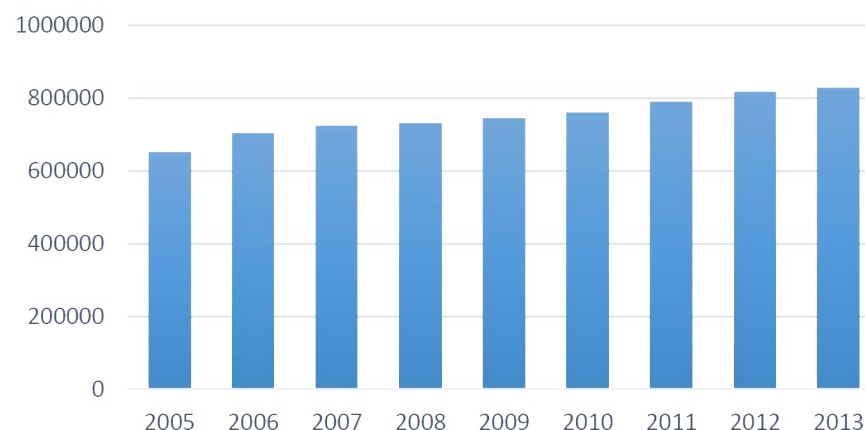

FIG. 1.2

De totale bevolking van Papua Barat groeide in het tijdvak 2000-2010 met 3,71%. Hierbij vertonen met name de stad Sorong (4,8%) en de gemeenten Sorong Selatan (5,41%) en Maybrat (5,08%) grote groeicijfers. De gemeente Tambrau kende in deze periode de minste groei (0,38%)¹¹. Papua Barat kent een jonge bevolking waarbij 41,38% van de bevolking jonger is dan 20 jaar¹².

Het merendeel van de bevolking in Papua Barat is christelijk, daarmee vormt het een uitzondering op de landelijke situatie van Indonesië waar 87,18% van de bevolking Islamitisch is. In Papua Barat behoort 53,54% van de bevolking tot het christelijk protestantse geloof, 9,56% tot het katholieke, 36,45% tot het Islamitische en 0,22% tot het Boeddhistische geloof¹³.

INWONERAANTAL PER GEMEENTE IN PERCENTAGE VAN TOTAAL PROVINCIE PAPUA BARAT, 2014

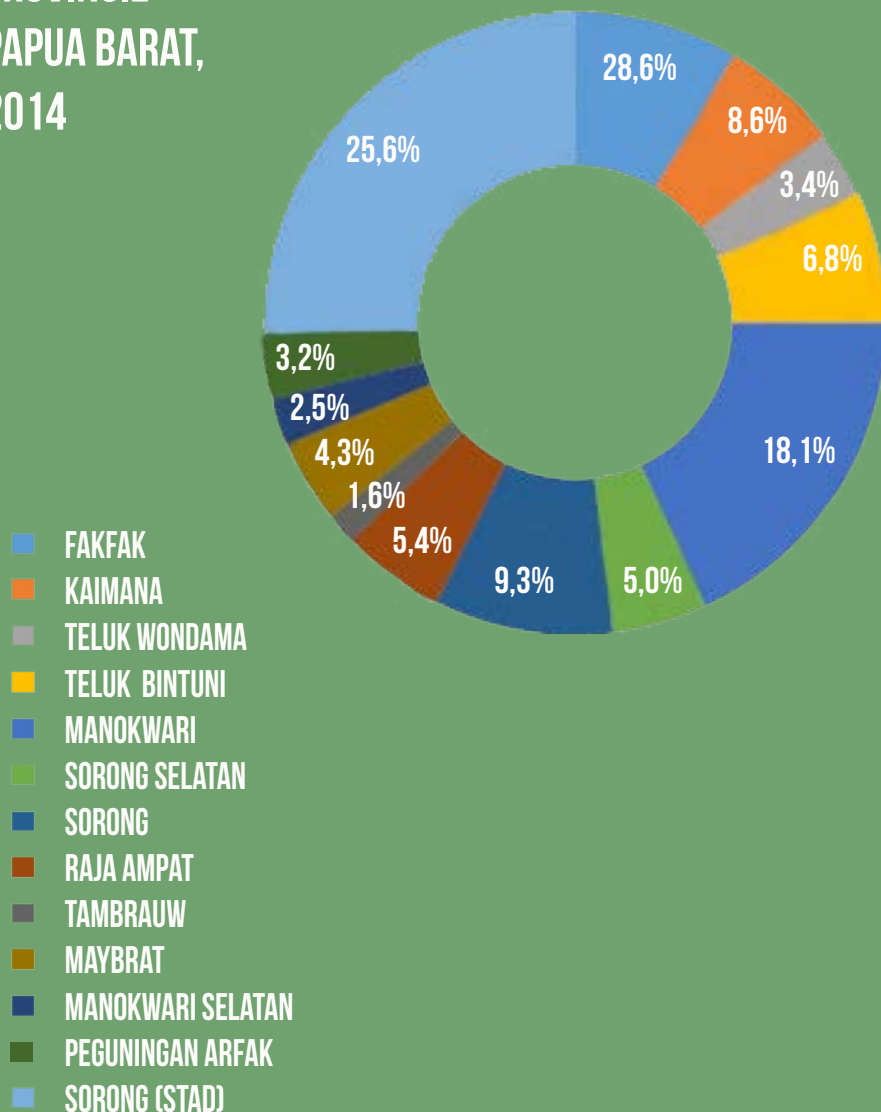

FIG. 1.3

1.5 BESTUURLIJKE INDELING

Papua Barat is een relatief nieuwe Indonesische provincie die voorheen samen met het gebied van de huidige provincie Papua één provincie vormde die de naam Irian Jaya droeg. In 2003 werd deze provincie opgedeeld en kreeg het westelijke gedeelte de naam Irian Jaya Barat terwijl het overige gedeelte Irian Jaya bleef heten. De provincie Irian Jaya doopte zich later om tot de provincie Papua en in 2007 kreeg Irian Jaya Barat de naam Papua Barat¹⁴.

Indonesië heeft een duidelijke hiërarchische verdeling van bestuurslagen, reikend van het nationale niveau tot aan zeer kleinschalige eenheden zoals buurtschappen van omtrent dertig huishoudens. In figuur 1.4 is een overzicht gegeven van de administratieve lagen op Papua Barat.

PAPUA BARAT BESTAAT MOMENTEEL UIT 12 GEMEENTEN EN 1 STADSGEMEENTE

Onder het bestuursniveau van de provincie bevinden zich in Papua Barat dertien gemeenten waaronder 12 *kabupaten* en 1 *kota*. Kabupaten zijn gemeenten waartoe zowel stedelijk gebied als landelijk gebied toe kunnen behoren. De administratieve aanduiding kota is voorbehouden aan gemeenten die slechts een stedelijk gebied beslaan. De enige administratieve kota in Papua Barat is de stad Sorong¹⁵.

In Papua Barat vindt een proces van bestuurlijke decentralisatie plaats (*pemekaran*) waarbij de laatste jaren nieuwe gemeenten zijn ontstaan. Deze tendens zet zich voorlopig voort met de beoogde vorming van de nieuwe gemeenten Manokwari Barat en Kuri Wamesa. Middels dit proces komt de besluitvorming dichterbij de bevolking te liggen en wordt door financiële impulsen ontwikkeling gebracht naar gebieden die voorheen in de periferie van gemeenten lagen.

STELSEL BESTUURLIJKE INDELING PAPUA BARAT EN INDONESIË

	BESTUURLIJKE EENHEID (IND)	BESTUURLIJKE EENHEID (NL)	BESTUURDER (IND)	BESTUURDER (NL)
I	NASIONAL	RIJK	PRESIDEN	PRESIDENT
II	PROVINSI	PROVINCIE	GUBERNUR	GOUVERNEUR
III	KABUPATEN/KOTA*	GEMEENTE	BUPATI/WALI KOTA	BURGEMEESTER
IV	DISTRIK (elders in Indonesië <i>kecamatan</i>)	DEELGEMEENTE	KEPALA DISTRIK (elders in Indonesië <i>camat</i>)	DISTRICTSHOOFD
V	KAMPUNG/KELURAHAN** (elders in Indonesië <i>desa</i> i.p.v. <i>kampung</i>)	DORP/WIJK	KEPALA KAMPUNG/LURAH (elders in Indonesië <i>kepala desa</i> i.p.v. <i>kepala kampung</i>)	DORPSHOOFD/WIJKHOOFD
VI	RUKUN WARGA (RW)	BUURT	KETUA RW	BUURTHOOFD
VII	RUKUN TETANGGA (RT)	BUURTSCHAP	KETUA RT	HOOFD BUURTSCHAP

* Voor een gemeente waartoe naast een stad ook ruraal gebied behoort, of een gemeente die hoofdzakelijk ruraal gebied beslaat, wordt de term *kabupaten* gebruikt. De term *kota* wordt gebruikt om een gemeente aan te duiden die alleen een stad beslaat. Kabupaten en kota bevinden zich echter op hetzelfde bestuurlijke niveau.

** Hier geldt dat een *kampung* (of zoals buiten Papua Barat en Papua *desa* genoemd) een rurale aanduiding is, terwijl *kelurahan* slaat op een gebied binnen een stad.

FIG. 1.4

BESTUURLIJKE INDELING EN INWONERAANTALLEN PAPUA BARAT 2013

KABUPATEN III	INWONERS	IBUKOTA (HOOFDSTAD)	DISTRIK (KECAMATAN) IV	KAMPUNG V	KELURAHAN V
FAKFAK	70.902	FAKFAK	9	118	5
KAIMANA	51.100	KAIMANA	7	84	2
TELUK WONDAMA	28.534	RASIEI	13	75	1
TELUK BINTUNI	56.597	BINTUNI	24	115	2
MANOKWARI	150.179	MANOKWARI	9	151	9
SORONG SELATAN	41.085	TEMINABUAN	13	119	2
SORONG (GEMEENTE)	76.669	AIMAS	18	122	18
RAJA AMPAT	44.568	WAISAI	24	117	4
TAMBRAUW	13.376	SAUSAPOR	12	84	0
MAYBRAT	35.798	KUMURKEK	24	158	1
MANOKWARI SELATAN	20.916		6	57	0
PEGUNUNGAN ARFAK	26.729		10	179	0
KOTA III	INWONERS	IBUKOTA (HOOFDSTAD)	DISTRIK (KECAMATAN) IV	KAMPUNG V	KELURAHAN V
SORONG (STADSGEMEENTE)	211.840	SORONG	6	0	31

FIG. 1.5

ADMINISTRATIEVE INDELING PROVINCIE PAPUA BARAT, 2013

FIG. 1.6

1.6 DEMOCRATISCH SYSTEEM EN AUTONOMIE

Op bijna alle bestuurlijke niveaus worden in Indonesië verkiezingen gehouden. Op nationaal en provinciaal niveau wordt hierbij gekozen uit politieke partijen. Daarnaast worden ook de president, gouverneurs en burgemeesters direct door het volk gekozen. Hoofden van *kecamatan*'s en *kelurahan*'s worden aangesteld, maar dorpschefs en leiders van de kleinere bestuurlijke eenheden RW en RT worden ook direct gekozen.

De provincie Papua Barat kent net als de provincies Papua en Aceh sinds 2001 een speciale status als autonome provincie binnen Indonesië. Dit houdt in dat de provinciale overheid mag besluiten over alle zaken die Papua Barat aan gaan, met uitzondering van de zaken die bestempeld zijn als nationale aangelegenheden. De nationale bevoegdheid prevaleert op de gebieden van; buitenlandbeleid, interne veiligheid, defensie, monetaire en fiscale zaken op nationaal niveau, religie, rechterlijke macht en bepaalde bevoegdheden zoals in de statuten bepaald¹⁶. Naast de provinciale wetten (*perda*) mag het bestuur van de provincie Papua Barat hierdoor ook speciale wetten uitgeven (*perdasus*) gebaseerd op hun speciale autonomie. In de praktijk leidt de vergrote bevoegdheid voor de provincie Papua Barat nog wel eens tot een dispuut met nationale instanties over de vraag wie over welk gebied zeggenschap heeft. Een voorbeeld van zo'n terrein is bosbouw waar zowel de provinciale regering van Papua Barat als het nationale ministerie van bosbouw zeggenschap over claimen¹⁷.

De provincie Papua Barat wordt vertegenwoordigd door een gekozen gouverneur en vice-gouverneur, door het lokale parlement *Dewan Perwakilan Rakyat Daerah* (DPRD) en door de *Majelis Rakyat Papua Barat* (MRPB). Dit laatste orgaan bestaat uit inheemse Papoea's en is bij het in werking treden van de speciale autonomiewet ingesteld om een sterkere stem te geven aan de inheemse Papoea's. De MRPB heeft echter slechts een adviserende en controlerende functie en dient door de DPRD te worden geraadpleegd bij het schrijven van nieuwe wetten.

De huidige gouverneur van Papua Barat is meneer Abraham O. Atururi die deze positie ook in de voorgaande periode 2006-2011 bekleedde¹⁸. De functie van vice-gouverneur wordt sinds kort bekleed door mevrouw Irene Manibuy na het overlijden van voorgaande vice-gouverneur meneer Rahimin Katjong.

Hoewel in de aanvulling op de autonomiewet van 2001 in het jaar 2008 bij wet werd vastgelegd dat in Papua Barat lokale politieke partijen mee mogen doen aan de provinciale verkiezingen, is dit voornamelijk niet de praktijk in Papua Barat¹⁹. Wel bestaat

DE OVERHEID BESTAAT NU VOOR HET OVERGOTE DEEL UIT INHEEMSE PAPOEA'S

het overheidsapparaat inclusief hooggeplaatste bestuurders tegenwoordig voor het overgrote deel uit inheemse Papoea's.

In december 2015 zullen er verkiezingen plaatsvinden voor de meeste gemeenten in Papua Barat en in 2017 zullen verkiezingen worden gehouden voor een nieuwe gouverneur en vice-gouverneur.

De overheid van Papua Barat kent voor het dagelijks bestuur een onderverdeling in verschillende bureaus (*biro*) en diensten (*dinas*). Onderwijs, gezondheidszorg en infrastructuur kennen een eigen dinas waarmee de provinciale overheid diensten aanbiedt aan de inwoners van het gebied. Voor de interne operatie van de provinciale overheid alsmede voor het leveren van meer faciliterende diensten zijn er biro's.

1.7 TRANSPORT

Het transportnetwerk in Papua Barat is de laatste jaren volop in ontwikkeling. De provinciale overheid besteedt meer dan 20% van haar budget aan infrastructurele werken op dit gebied. Hierbij zet zij voornamelijk in op de aanleg van wegen, 75% van het bedrag voor transportgerelateerde infrastructuur wordt hieraan besteed²⁰. Gezien de uitdagende geografische omstandigheden van Papua Barat heeft transport voorheen vooral via lucht en zee plaatsgevonden, maar het vervoer over land is groeiende. Papua Barat kent (nog) geen transportmogelijkheden over rails.

1.7.1 TRANSPORT OVER LAND

De omvang van landtransport stijgt hoewel transport over zee en door de lucht een aanzienlijk aandeel blijven vertegenwoordigen. De meeste gemeenten kennen inmiddels een wegennetwerk dat de belangrijke plaatsen binnen de gemeente met elkaar verbindt. Dit is echter niet voor alle gemeenten het geval. Gemeenten zoals Teluk Wondama, Teluk Bintuni en Kaimana zijn nog niet voldoende bereikbaar via land en maken hoofdzakelijk gebruik van zee en luchttransport. In de gemeente Raja Ampat vindt transport tussen verschillende plaatsen vrijwel uitsluitend plaats over zee²¹. Ondanks de investeringen van de afgelopen jaren ligt de wegendichtheid in Papua

Barat nog ver achter bij de meer ontwikkelde en meer dichtbevolkte gebieden van Indonesië. Uiteraard spelen de moeilijke geografische omstandigheden en de lage bevolkingsdichtheid hierbij een rol. Wanneer gekeken wordt naar de wegendichtheidsratio wordt de achterstand van Papua Barat zichtbaar. De wegendichtheidsratio wordt berekend door de lengte van het aantal kilometers weg in een provincie af te zetten tegenover het aantal vierkante kilometer dat een provincie telt. Op deze index neemt Papua Barat de op twee na laatste plaats in van de in totaal 33 provincies in Indonesië. Ze staat met een ratio van 8,24 nog net boven de provincies Kalimantan Timur en Papua. Ter vergelijking, de provincie Bali kent een ratio van 130,28²².

Bij de bouw van wegen wordt in Papua Barat de focus gelegd op het verbinden van begin en eindpunt. Het aanleggen van een bereidbare weg wordt als eerste prioriteit gesteld, waarna in verschillende etappes de weg wordt verbeterd om uiteindelijk geasfalteerd te worden. Zo kan het enkele jaren duren voordat een weg over de complete lengte is geasfalteerd. Onderhand bestaat meer dan 50% van alle wegen in Papua Barat uit asfalt²³.

BESTAAND WEGENNETWERK EN GEPLANEDE PROVINCIALE WEGEN PAPUA BARAT, 2014

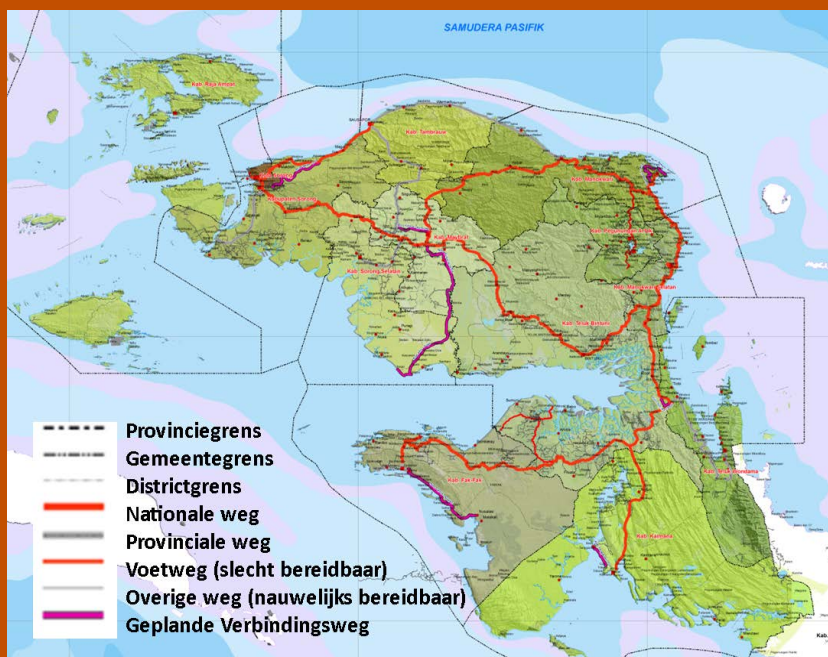

FIG 1.7

Onder de regering van de vorige president, Susilo Bambang Yudhoyono is het plan ontwikkeld om voor Papua Barat en Papua tot een netwerk van ruim 4.000 kilometer aan wegen te komen onder de naam *trans Papua*. Dit netwerk moet de belangrijke plaatsen in Papua Barat en Papua met elkaar verbinden. Na enige haperingen in de uitvoering hiervan wordt door de huidige president Joko Widodo vaart achter dit project gezet dat uiterlijk in 2019 klaar zal moeten zijn²⁴.

TRANS PAPUA WEGENNETWERK, 2013 (DEELS REEDS OPGELEVERD)

FIG 1.8

1.7.2 TRANSPORT OVER WATER

Voor zowel het vervoer van passagiers als goederen is scheepvaart nog een belangrijk middel in Papua Barat. Tussen de grotere steden verzorgt het nationale scheepvaartbedrijf PELNI geregelde diensten en de kleinere plaatsen worden door een reeks andere scheepvaartmaatschappijen en kleine particulieren verbonden. Met de uitbreiding van het wegennetwerk krijgt de scheepvaart concurrentie van landtransport, hoewel zij meestal aantrekkelijk blijft als goedkoper alternatief.

Papua Barat kent vier grote commerciële havens. Deze bevinden zich in de steden Sorong, Manokwari, Fakfak en Kaimana²⁵. Het vervoer van goederen van de provincie Papua Barat naar andere delen van Indonesië vindt hoofdzakelijk plaats via de grootste haven van de provincie in Sorong. Directe export of import vanuit Papua Barat naar en vanuit het buitenland is nog niet mogelijk en verloopt meestal via de havens van Surabaya en Jakarta.

DOOR UITBREIDING VAN DE HAVEN VAN SORONG ZAL DE CONCURRENTIEPOSITIE VAN PAPUA BARAT VERSTERKEN

Hierin zal echter verandering komen aangezien de regering van Joko Widodo vaart zet achter het verwezenlijken van de aanleg van een nieuwe grote haven nabij de stad Sorong. Deze haven zal de eerste internationale haven van Papua worden en samen met de te ontwikkelen industriële zone zo'n 7.500 hectare beslaan. Ze zal de mogelijkheid bieden voor containers tot een capaciteit van 500.000 TEU en rechtstreekse im- en export met het buitenland mogelijk maken. Deze ontwikkeling zal de concurrentiepositie van Papua Barat aanzienlijk versterken. De nieuwe haven zal zich richten op handel met Japan, China, Australië en de pacifische eilanden en zal gezien de strategische ligging voor verschillende landen in de regio een verkorting van de transportafstand betekenen²⁶.

1.7.3 TRANSPORT DOOR DE LUCHT

Luchttransport speelt een belangrijke rol in Papua Barat. Gezien de geografische omstandigheden, namelijk bergachtig en moeilijk bereikbaar terrein, zijn veel plaatsen in de binnenlanden lange tijd slechts per lucht toegankelijk geweest en voor enkele afgelegen plaatsen is dit nog altijd het geval.

Ondanks de investeringen in wegtransport blijft de rol van de luchtvaart voor Papua Barat groot. Luchtvervoer is sneller en dikwijls comfortabeler en goedkoper dan transport over land. Als gevolg van een groeiende economie alsmede door investeringen in de luchtvaart is het aantal passagiers dat vervoerd wordt de laatste jaren zelfs sterk toegenomen. In 2006 was het aantal personen dat landde op luchthavens in Papua Barat 142.965 personen en het aantal mensen dat vertrok 154.538 personen. In 2013 was dit aantal gegroeid tot respectievelijk 569.770 en 612.397 personen²⁷.

NETWERK WATERTRANSPORTWEGEN PAPUA BARAT, 2014

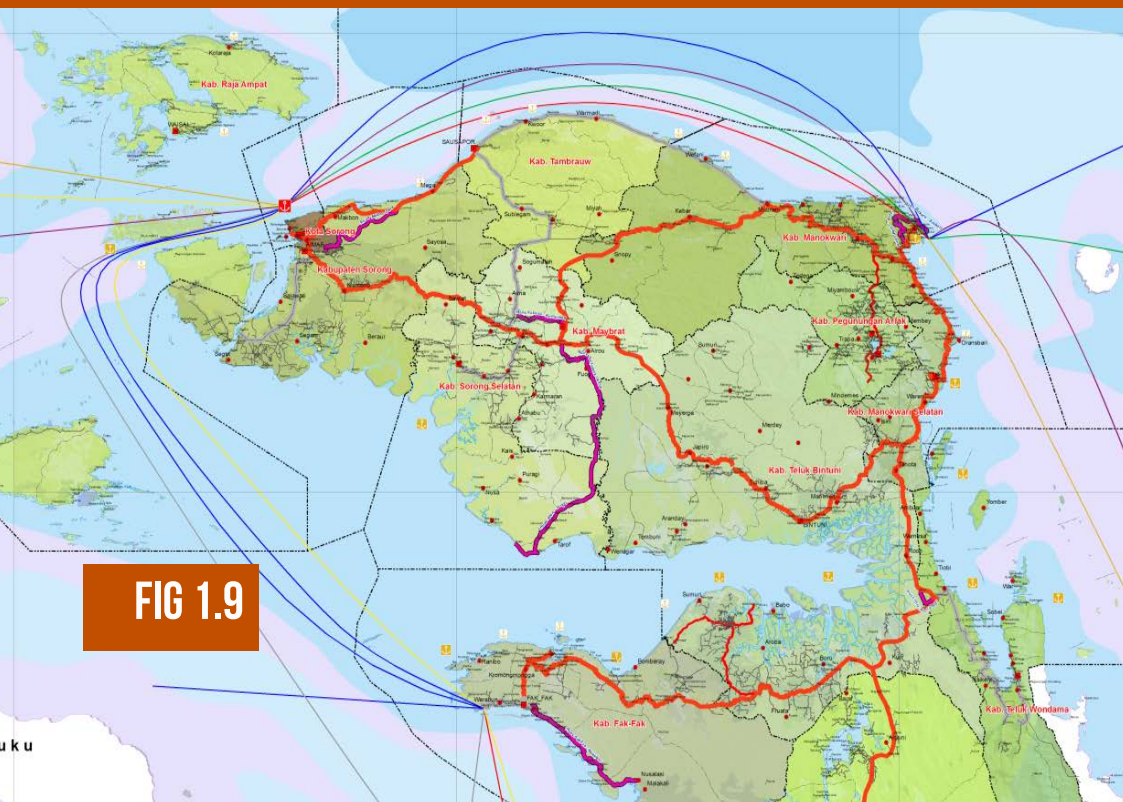

FIG 1.9

NETWERK LUCHTTTRANSPORTWEGEN PAPUA BARAT, 2014

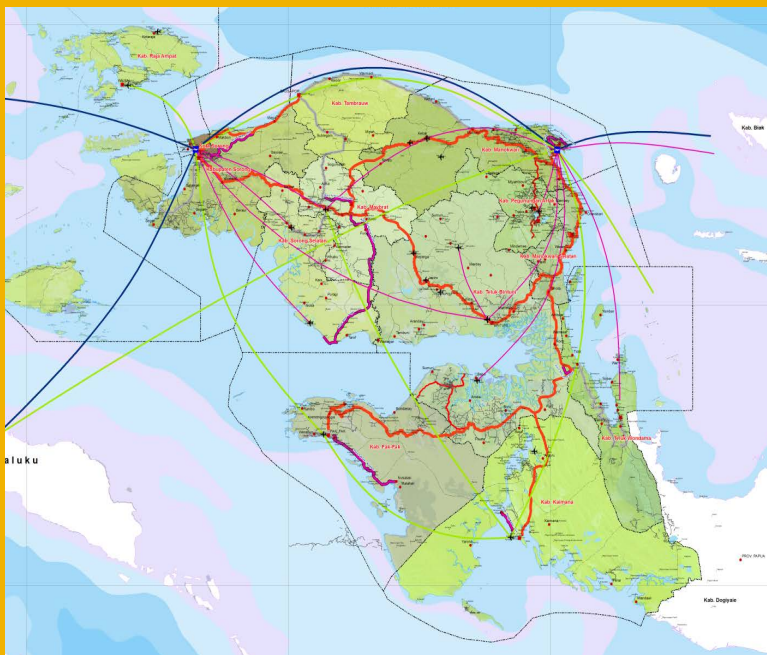

FIG 1.10

Hoewel bijvoorbeeld de belangrijkste steden van Papua Barat, namelijk Manokwari en Sorong onlangs per weg met elkaar zijn verbonden, kiezen de meeste reizigers voor transport per vliegtuig gezien de relatief grote afstand en nog niet overal optimale staat van de weg.

In Papua Barat verzorgen drie maatschappijen dagelijkse vluchten tussen de provincie en de rest van Indonesië. Dit zijn Garuda Indonesia, Sriwijaya Air en Lion Air. Voorts verbinden de maatschappijen Susi Air, Wings Air en Xpress Air vluchten binnen verschillende plaatsen in Papua Barat. De plaatsen die op deze manier met elkaar worden verbonden zijn; Manokwari, Sorong, Bintuni, Merdey, Kebar, Kambuaya, Wasior, Waisai en Anggi²⁷. Voor transport naar kleinere plaatsen zijn er nog enkele vliegtuigen van de protestantse en katholieke kerk via organisaties als de MAF (Mission Aviation Fellowship), AMA en Tariku.

1.8 ENERGIE

De energiebehoefte in Papua Barat is groter dan de vraag en het bereik van het elektriciteitsnetwerk is ontoereikend. Het aandeel huishoudens met toegang tot het elektriciteitsnetwerk in Papua Barat is slechts 63,2% terwijl het Indonesisch gemiddelde ligt op 93,17%²⁷. De stroomvoorziening in Papua Barat valt geregeld uit waardoor veel bedrijven, openbare instellingen en sommige particulieren eigen generatoren hebben om deze situaties te ondervangen.

**SLECHTS 63,2% VAN DE
HUISHOUDENS IN
PAPUA BARAT HEEFT
TOEGANG TOT HET
ELEKTRICITEITSNETWERK**

Het staatsbedrijf PLN (*Perusahaan Listrik Negara*) is belast met de taak om de energievoorziening te verbeteren. Om dit te bewerkstelligen onderneemt zij zelf projecten tot de bouw van nieuwe centrales, maar meer geregeld handelt zij als operateur van centrales die in opdracht van gemeentebesturen zijn gebouwd. Het elektriciteitsnetwerk in Papua Barat wordt ook door PLN beheerd. Het is toegestaan voor investeerders om zelf commerciële elektriciteitscentrales te bouwen en te opereren, maar verspreiding van elektriciteit gebeurt verplicht via het netwerk van PLN. In afgelegen gebieden die niet aangesloten zijn (*off grid*) bij het netwerk van PLN is het bedrijven wel toegestaan zelf een netwerk voor lokale elektriciteitsverspreiding aan te leggen.

In Indonesië geldt een basisprijs voor de levering van elektriciteit aan consumenten, de zogenoemde TDL (*Tarif Dasar Listrik*). Deze prijs wordt landelijk vastgesteld door de Indonesische overheid. Consumenten betalen per oktober 2015 in het laagste tarief 1.507 roepia (0,10 euro) per kWh²⁹.

In Papua Barat wordt zo'n 70% van de totale energievoorziening opgewekt met dieselcentrales. Daarnaast wordt een aanzienlijk deel van de elektriciteit opgewekt door middel van waterkrachtcentrales en is zonne-energie langzaam in opkomst. Veel afgelegen dorpen hebben echter nog geen stroom of maken gebruik van particuliere dieselgeneratoren of zonnepanelen. PLN heeft twee waterkrachtcentrales, drie zonne-energiecentrales en 159 dieselcentrales om stroom op te wekken in Papua Barat.

Wat toekomstige investeringen aangaat zet men voor de stad Sorong in op het opwekken van energie middels gas. In samenwerking met het bedrijf BP (*British Petroleum*), dat in de Bintunibaai gasvoorraden exploiteert, wordt een toevoer van gas verzekerd. In de stad Manokwari zal binnenkort een Chinese cementfabriek operationeel worden welke een eigen energiecentrale heeft gebouwd. Het overschot zal worden verkocht aan het elektriciteitsnetwerk van PLN in Manokwari.

1.9 WATERVOORZIENING

De watervoorziening in Papua Barat is ontoereikend. Het bereik van het waterleidingsnetwerk beperkt zich tot de grotere steden. Huishoudens met een aansluiting hebben vaak slechts gedurende enkele uren per dag toegang tot stromend water en zijn voor drinkwater aangewezen op het kopen van gebotteld water. Gezien deze situatie hebben veel huishoudens een eigen pomp of vangen zij zelf regenwater op. In de meeste dorpen in de binnenlanden is men aangewezen op rivierwater.

Het percentage huishoudens dat volgens de door de provincie Papua Barat gehanteerde standaard toegang heeft tot een *voldoende watervoorziening* is 67,32%³⁰. Het hoogste percentage is te vinden in de stad Sorong waar volgens de statistieken 88,43% van alle huishoudens over een voldoende watervoorziening beschikt. Tot een voldoende drinkwatervoorziening wordt niet alleen toegang tot leidingwater gerekend, maar ook water dat verkregen wordt via grondwaterpomp, put of regenwaterbak die zich minimaal 10 meter van een toilet of afvalvoorziening bevindt³¹. Daarnaast is te zien dat het percentage huishoudens dat toegang heeft tot voldoende sanitaire voorzieningen met een gemiddelde van 51,83% in Papua Barat beduidend lager ligt³⁰.

WATER- EN SANITAIRE VOORZIENING IN PAPUA BARAT PER GEMEENTE, 2013

GEMEENTE	TOEGANG TOT VOLDOENDE WATERVOORZIENING	TOEGANG TOT VOLDOENDE SANITAIRE VOORZIENING
FAKFAK	87,15 %	34,46 %
KAIMANA	67,25 %	53,13 %
TELUK WONDAMA	13,16 %	73,21 %
TELUK BINTUNI	75,47 %	62,69 %
MANOKWARI	67,33 %	58,9 %
SORONG SELATAN	45,46 %	30,56 %
SORONG	81,41 %	44,47 %
RAJA AMPAT	36,48 %	27,81 %
TAMBRAUW	27,38 %	43,82 %
MAYBRAT	25,48 %	22,77 %
KOTA SORONG	88,43 %	68,41 %
PAPUA BARAT	67,32 %	51,83 %

FIG 1.11

DRINKWATERVOORZIENING INWONERS STAD SORONG, 2011

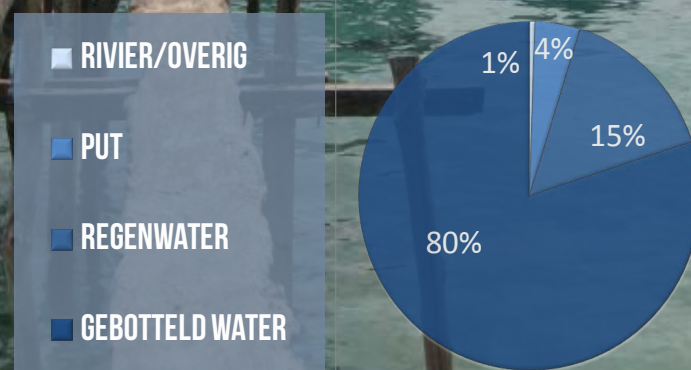

FIG 1.12

Hoewel de stad Sorong het hoogste scoort wat een voldoende watervoorziening voor huishoudens betreft is in deze stad slechts de helft van het aantal huishoudens (53,5%) op het waterleidingsnetwerk aangesloten³².

Leidingwater is niet drinkbaar, waardoor in een stad als Sorong de bewoners aangewezen zijn op andere manieren om aan drinkwater te komen. Men drinkt daarom voornamelijk gebotteld water.

1.10 ARBEIDSBEVOLKING

De beroepsbevolking in Papua Barat is groeiende. Van 2012 tot 2013 nam de beroepsbevolking met 2,4% toe tot een omvang van 370.750 mensen³³. Het gaat hier om mensen met een leeftijd van 15 jaar of ouder die werk hebben of willen werken. De groei van de beroepsbevolking wordt beïnvloed door het grote aandeel jongeren onder de bevolking van Papua Barat.

De officiële werkloosheidscijfers in Papua Barat zijn laag en de laatste jaren afgenomen. In 2011 was 8,94% van de beroepsbevolking werkloos hetgeen gezakt is tot een aandeel van 4,62% in 2013³⁴. Daarmee is een aanzienlijke verbetering opgetreden ten opzichte van het Indonesische werkloosheidscijfer dat in dezelfde periode zakte van 6,6% naar 6,2%³⁵.

Wanneer gekeken wordt naar het opleidingsniveau van werklozen in Papua Barat is het opmerkelijk dat geconstateerd kan worden dat het grootste aandeel van de werklozen in Papua Barat gevormd wordt door de groep (relatief) hoogopgeleiden. Mensen met een diploma hoger dan de middelbare school (18,72%) en zij die de middelbare school als hoogste opleiding hebben afgerond (53,99%) vormen samen 72,71% van alle werklozen in Papua Barat³⁶. Het aandeel lager opgeleiden dat geen werk heeft is kleiner, hoewel zij absoluut gezien een grotere groep vormt van de beroepsbevolking. Onder laagopgeleiden bestaat waarschijnlijk een aanzienlijke verborgen werkloosheid. Het lage werkloosheidscijfer onder lager opgeleiden kan ook te wijten zijn aan het feit dat veel lager opgeleiden in de kleinschalige deels zelfvoorzienende landbouw werkzaam is en niet als werkzoekend wordt meegerekend. Om de werkloosheidscijfers te nemen als een indicator voor de welvaart in Papua Barat zou hiermee niet correct zijn omdat werkzaam zijn in de kleinschalige landbouw vaak niet veel meer betekent dan het verbouwen van voedsel voor eigen gebruik.

VERDELING ARBEIDSBEVOLKING OVER SECTOREN PAPUA BARAT IN ABSOLUTE AANTALLEN, 2013

SECTOR	AANTAL PERSONEN WERKZAAM
Landbouw, tuinbouw, bosbouw, jacht & visserij	172.247
Mijnbouw	9.537
Industrie	12.877
Energie, gas en drinkwatervoorziening	9.03
Bouw	12.924
Handel, gastronomie, dienstverlening	51.120
Transport, overslag, communicatie	19.457
Financiële instellingen, vastgoed, verhuurbedrijven	4.310
Sociaal maatschappelijke dienstverlening, ambtenarij	70.244
Totaal	353.619

FIG. 1.13

Wanneer gekeken wordt naar de verdeling van de arbeidzame bevolking over de verschillende sectoren in Papua Barat valt op dat bijna de helft van de bevolking werkzaam is in de categorie van; landbouw, tuinbouw, bosbouw, jagen en visserij. Werkzaam binnen deze sectoren zijn voornamelijk inheemse Papoea's, hoewel er ook een aanzienlijke groep transmigranten in de landbouw actief is. De op een na grootste arbeidscategorie in Papua Barat is die van ambtenarij met 19,9%. Ook in deze categorie zijn hoofdzakelijk inheemse Papoea's werkzaam³⁷. De overige categorieën kennen een grotere verscheidenheid, in deze categorieën zijn voornamelijk Indonesische immigranten werkzaam.

**BIJNA DE HELFT VAN DE
INWONERS VAN PAPUA
BARAT IS WERKZAAM IN DE
LANDBOUWSECTOR**

VERDELING ARBEIDSBEVOLKING OVER SECTOREN PAPUA BARAT IN PROCENTEN VAN TOTAAL, 2013

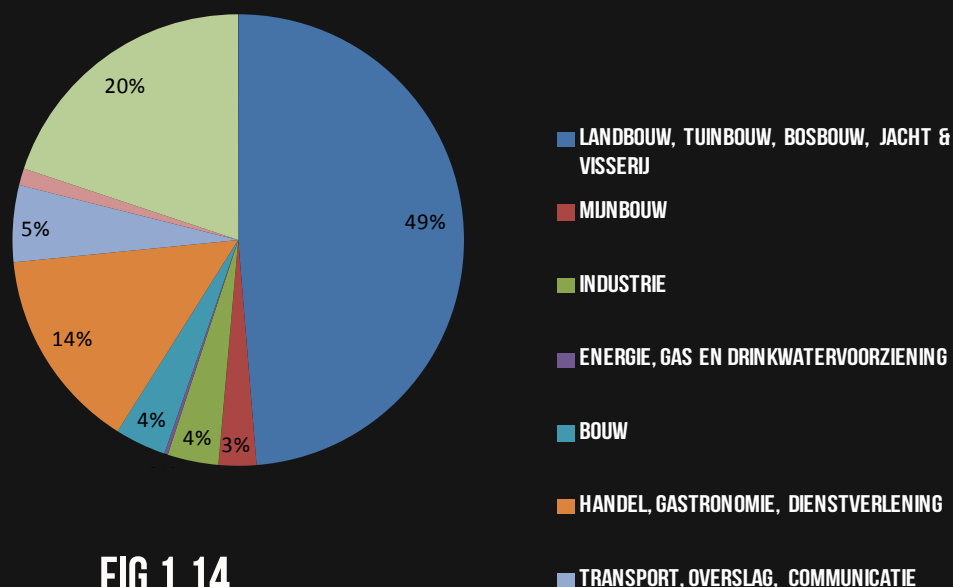

FIG 1.14

HOOGST BEHAALDE DIPLOMA WERKZAME ARBEIDSBEVOLKING PAPUA BARAT, 2013

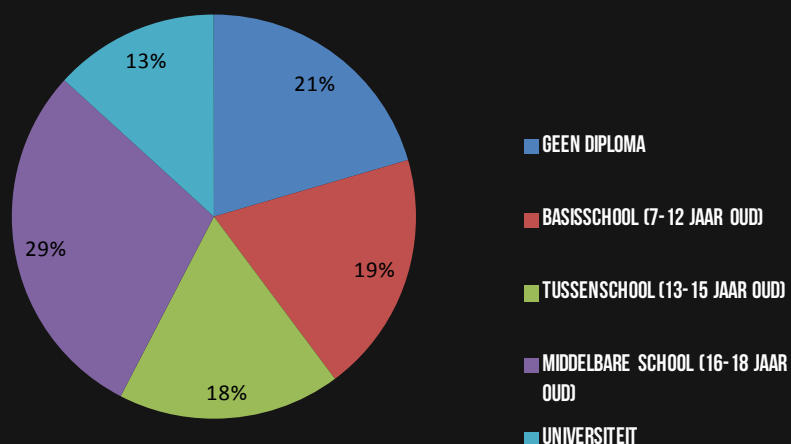

FIG 1.15

Het opleidingsniveau van de werkzame bevolking in Papua Barat is laag. Dit komt duidelijk naar voren wanneer gekeken wordt naar het hoogst behaalde onderwijsniveau van nu werkzame burgers. Slechts 13,23% van hen heeft een diploma behaald na de middelbare school. Een groot deel, van bijna veertig procent (39,81%) heeft slechts de basisschool afgerond of is hier zelfs nog niet mee klaar gekomen³⁸.

Er vinden echter verbeteringen plaats wat het opleidingsniveau van de bevolking van Papua Barat betreft. Elk jaar stijgt het aantal jaren dat een gemiddelde inwoner van Papua Barat onderwijs geniet. Als gevolg hiervan zal met de tijd ook het opleidingsniveau van de beroepsbevolking verbeteren³⁹.

AANTAL JAREN DAT EEN INWONER VAN PAPUA BARAT GEMIDDELD ONDERWIJS HEEFT GENOTEN, 2007-2013

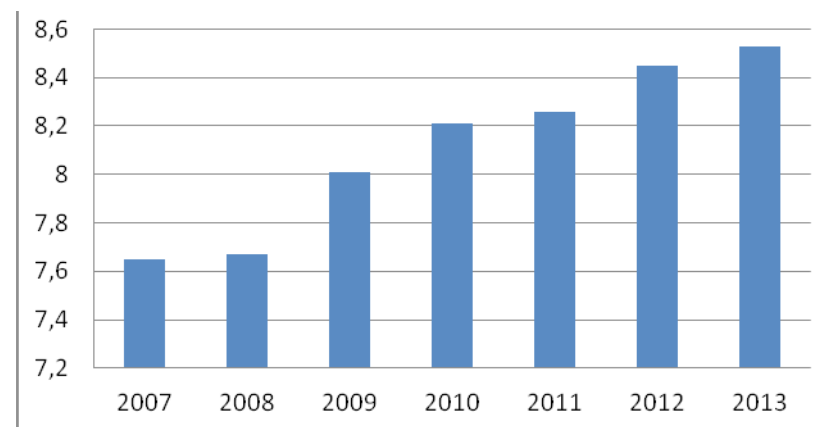

FIG 1.16

1.11 LANDGEBRUIK

Papua Barat kent samen met de provincie Papua het grootste aaneengesloten bosgebied van Indonesië. In de provincie Papua Barat bevindt zich meer dan 90.000 vierkante kilometer bos, hetgeen overeenkomt met 93,1% van het totale oppervlakte. Zo'n 82,6% van dit bos is primair, de overige 17,4% is secundair. Naast bos vormt de categorie moeras met 3,4% nog een redelijk groot deel van het landoppervlakte. De overige categorieën landgebruik zijn relatief klein⁴⁰.

**93,1% VAN
PAPUA BARAT
BESTAAT UIT
BOS**

Het landaandeel van Papua Barat dat onder direct menselijk gebruik staat is slechtst 3,3% van het totaal. Hiertoe behoren onder andere zaken als mijnbouw, verschillende typen landbouw en bebouwing. Wanneer het secundaire bos, als gevolg van menselijke activiteit hierbij wordt gerekend is in totaal 19,62% van het landoppervlakte van Papua Barat beïnvloed door menselijke activiteit⁴⁰.

**PAPUA BARAT EN PAPUA
VORMEN SAMEN
HET GROOTSTE
AANEENGESLOTEN
BOSGEBIED VAN
INDONESIË**

LANDGEBRUIK IN PAPUA BARAT IN KM² EN PERCENTAGE, 2015

GEBRUIK	OPPERVLAKTE KM ²	PERCENTAGE
Primair bos	71792,39	73,99
Secundair bos	14168,92	14,60
Primair moerasbos	3251,11	3,35
Secundair moerasbos	1627,28	1,68
Gemengde plantage	425,97	0,44
Plantage	630,37	0,65
Akker	540,09	0,56
Gemengde begroeiing	485,96	0,50
Bebouwing	322,22	0,33
Grasvlakte	9,66	0,01
Struikgewas	2135,22	2,20
Meren	202,23	0,21
Braakliggend terrein	1181,43	1,22
Mijnbouw	21,19	0,02
Moeras	41,63	0,04
Moerasgras	67,78	0,07
Rijstveld	120,84	0,12
Totaal	97024,29	100,00

FIG. 1.17

**LANDGEBRUIK IN
PAPUA BARAT
IN PERCENTAGE,
2015**

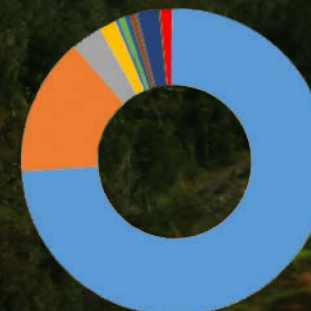

FIG. 1.18

SOORTEN LANDGEBRUIK IN PAPUA BARAT, 2009

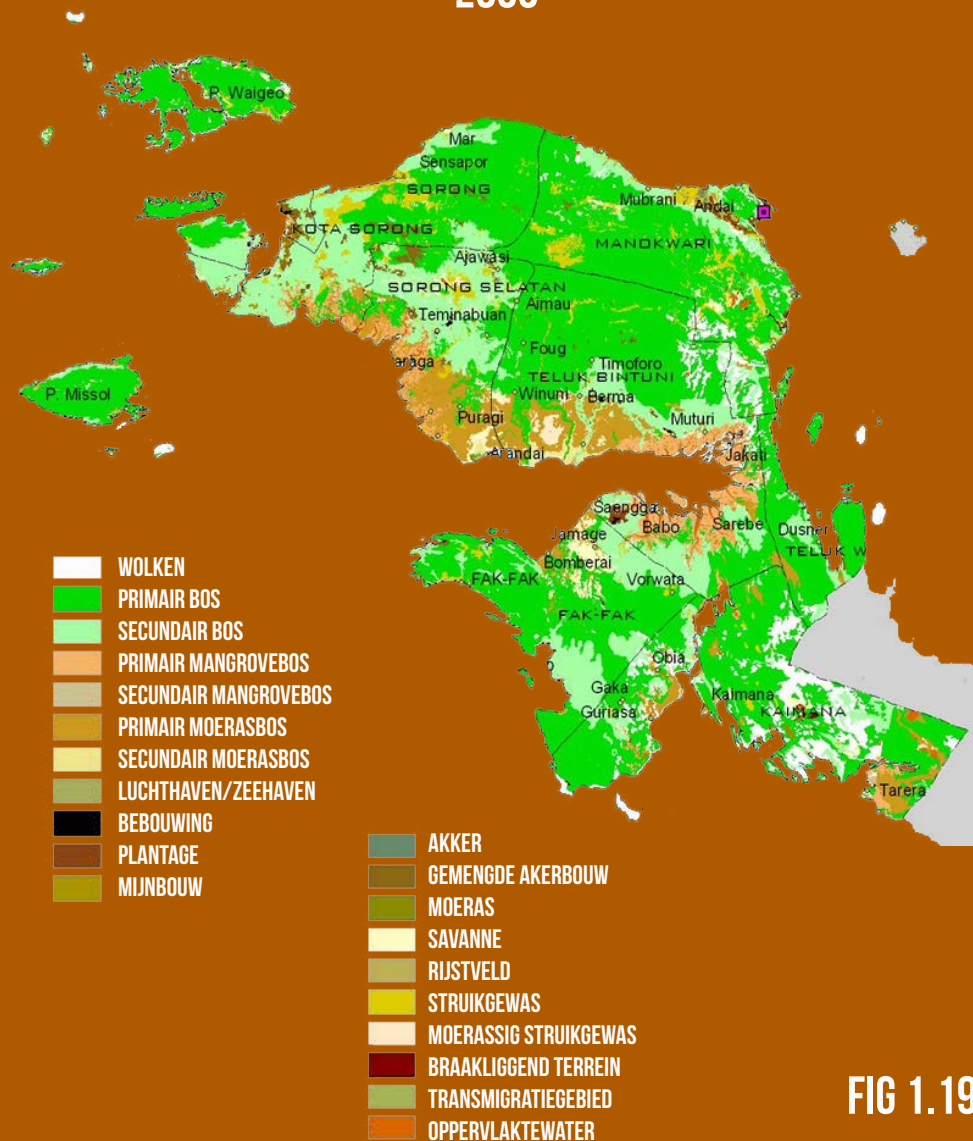

FIG 1.19

1.12 FINANCIËLE SITUATIE LOKALE OVERHEDEN

De financiële situatie bij de overheden in Papua Barat is goed en lijkt de komende jaren nog beter te worden. Sinds in Indonesië het proces van decentralisering in gang is gezet kennen lokale overheden meer bevoegdheden en taken, en is de allocatie van gelden door de centrale overheid in Jakarta aan provincies en gemeenten sterk toegenomen. Daarnaast brengt het toekennen van speciale autonomie aan een drietal provincies in Indonesië waaronder Papua Barat, een extra geldstroom (*dana otsus*) met zich mee. Voor Papua Barat geldt dat in absolute cijfers de allocatiegeldstroom uit Jakarta sinds 2003 met 600% is toegenomen⁴¹.

TRANSFER ALLOCATIEGELDEN VAN NATIONAAL NAAR SUBNATIONAAL NIVEAU IN PAPUA BARAT EN PAPUA IN MILJARDEN ROEPIA, 1997-2008

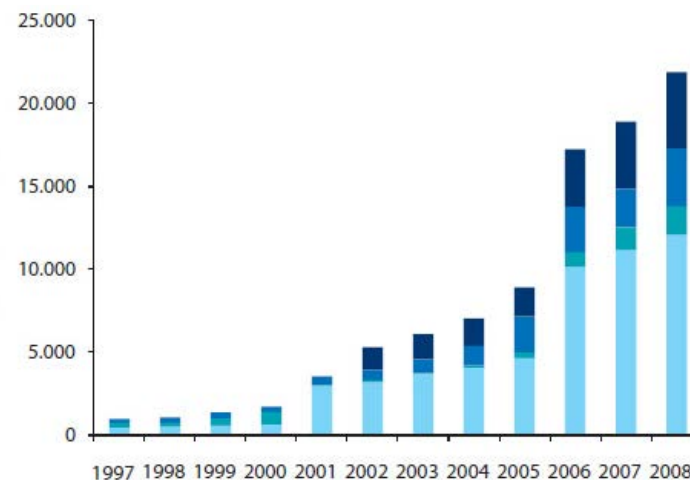

FIG. 1.20

- DANA EKONOMI KHUSUS
- DANA PEMBAGIAN JATAH SUMBER DAYA DAN PAJAK
- DANA ALOKASI KHUSUS
- DANA ALOKASI UMUM

SAMENSTELLEING TOTALE INKOMSTEN OVERHEDEN (GEMEENTE+PROVINCIE) PER INDONESISCHE PROVINCIE, 2013

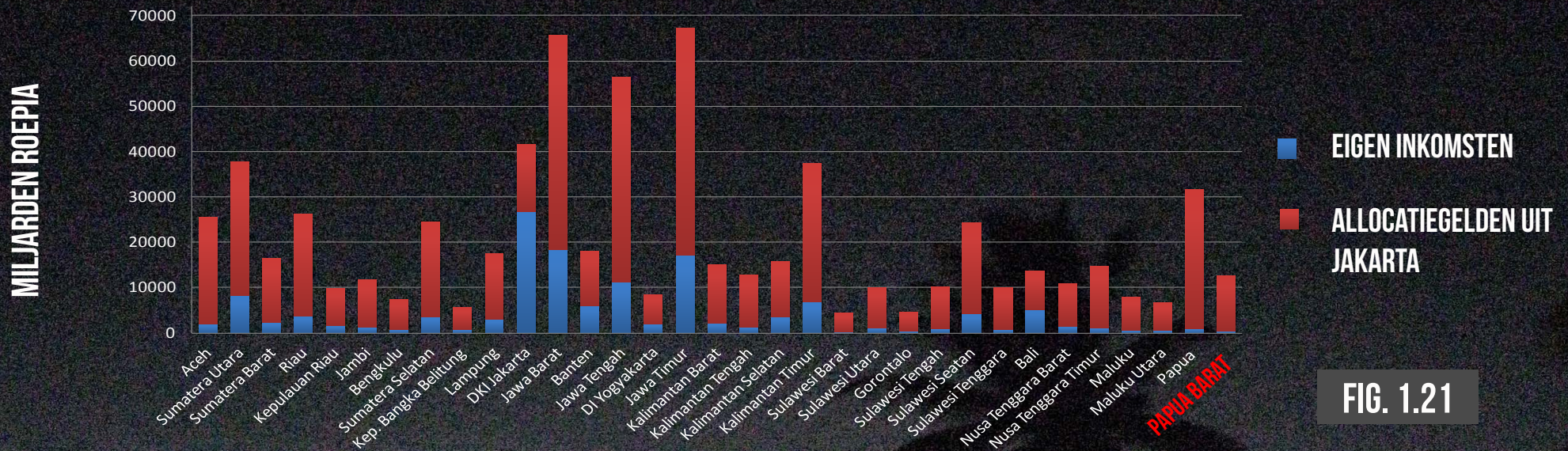

FIG. 1.21

SAMENSTELLING TOTALE INKOMSTEN OVERHEDEN (GEMEENTEN+PROVINCIE) PER INWONER, 2013

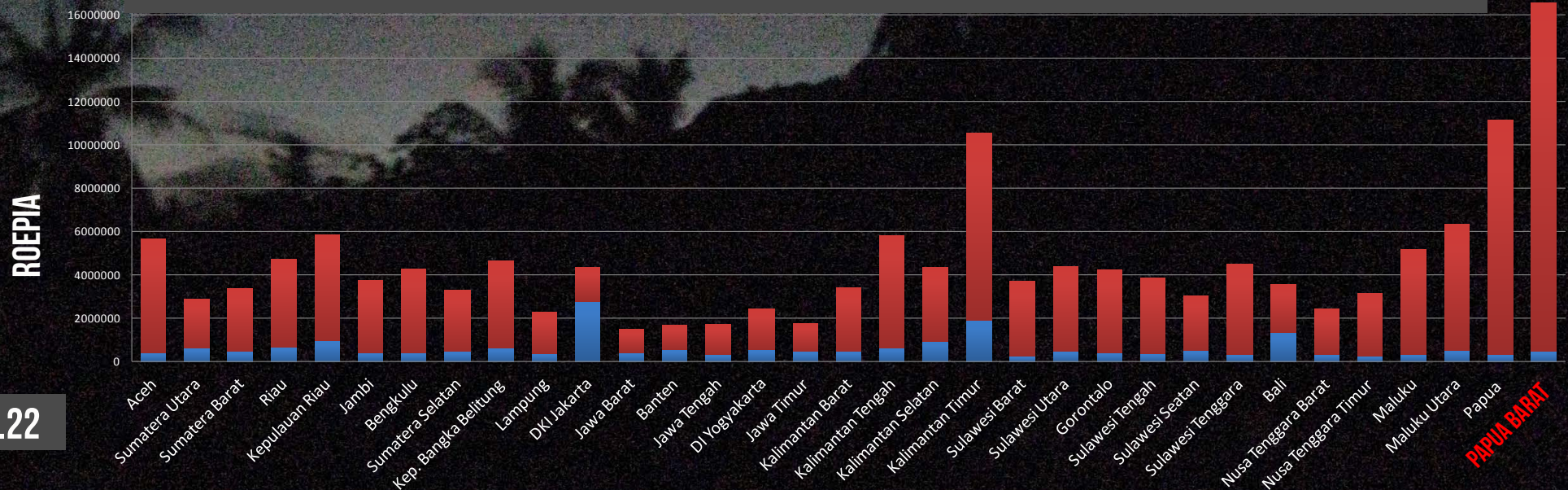

FIG. 1.22

Te zien is dat in de loop der jaren de stroom van allocatiegelden over het algemeen sterk is toegenomen. Ook voor de provincie Papua Barat is dit de tendens, elk jaar stijgt de hoeveelheid geld die zij ontvangt van de centrale Indonesische overheid in Jakarta. Wanneer de totale geldstroom die naar Papua Barat vloeit wordt vergeleken met andere Indonesische provincies ligt zij wat absolute omvang betreft iets onder het Indonesisch gemiddelde.

Wanneer echter rekening wordt gehouden met de hoeveelheid inwoners per provincie en de vergelijking wordt gemaakt hoeveel per inwoner wordt verkregen, dan blijkt het decentralisatieproces voor Papua Barat in financiële zin zeer gunstig. Ten opzichte van andere Indonesische provincies ontvangt zij per inwoner met afstand het meeste geld, namelijk ruim 16,5 miljoen roepia (1.118 euro) per inwoner op jaarbasis. Ter vergelijking, op de tweede en derde plaats staan de provincies Papua en Kalimantan Timur met respectievelijk 10,8 (732 euro) en 8,6 miljoen roepia (583 euro). Het gemiddelde bedrag dat vanuit Jakarta naar provincies gealloceerd wordt ligt op slechts 3,9 miljoen roepia (264 euro) per inwoner per jaar⁴³.

**VAN ALLE PROVINCIES
ONTANGT PAPUA BARAT
PER INWONER
HET MEESTE GELD
UIT JAKARTA**

HERKOMST INKOMSTEN PROVINCIALE OVERHEID PAPUA BARAT, 2014

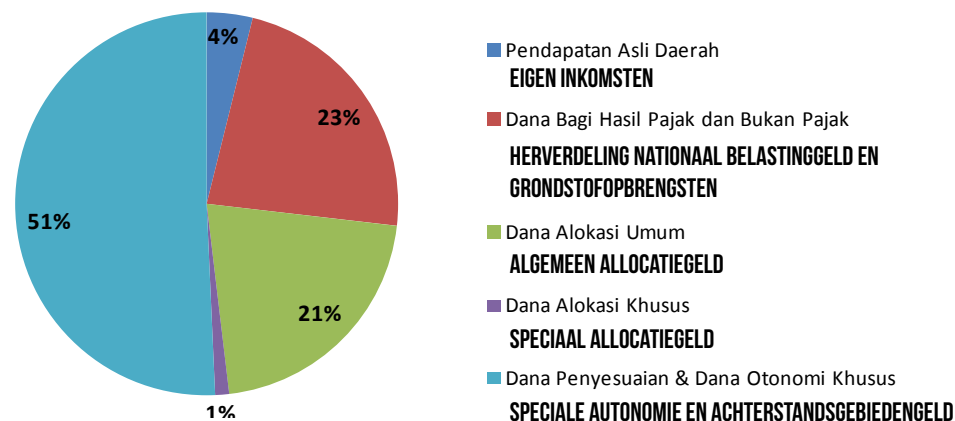

FIG. 1.23

De inkomsten van de provincie en gemeenten in Papua Barat tezamen bestaat voor veruit het grootste gedeelte uit allocatiegelden afkomstig van de nationale regering in Jakarta. Slechts 2,8% van de inkomsten waren in 2013 afkomstig uit eigen middelen zoals belastingen en inkomsten uit grondstoffen⁴³.

Ook wanneer gekeken wordt naar de inkomsten van alleen de provinciale overheid is te zien dat het aandeel eigen inkomsten gering is. In 2014 werd 4% van de begroting van de provinciale overheid van Papua Barat gevormd door eigen inkomsten. Tevens valt op dat meer dan de helft (51%) van de besteedbare gelden door de provinciale overheid bestaat uit het allocatiegeld dat behoort bij de speciale autonomie die het gebied heeft verkregen (*dana otonomi khusus*). Deze speciale autonomiegeden zijn toegezegd tot het jaar 2022 en zullen daarna verdwijnen. Wat betreft de toekomstige financiële situatie van de provinciale overheid in Papua Barat is de verwachting echter positief. Vanaf het jaar 2017 zullen de eigen inkomsten toenemen vanwege royalty's en belasting op de gasexploitatie door British Petroleum in de Bintunibaai. Tevens wordt verwacht dat de overige allocatiegelden zullen blijven stijgen⁴⁴. Dit zorgt er voor dat de totale besteedbare gelden in omvang zullen blijven toenemen.

**DE VERWACHTING IS DAT DE
ALLOCATIEGELDEN ZULLEN
BLIJVEN STIJGEN EN DE
EIGEN INKOMSTEN VAN DE
PROVINCIE PAPUA BARAT
ZULLEN TOENEMEN**

1.13 ECONOMISCHE KENSCHETS

De economie van Papua Barat vertoont al jaren achtereen een sterke groei welke aanzienlijk hoger ligt dan het Indonesisch gemiddelde. Gezien het relatief kleine inwoneraantal is het aandeel dat Papua Barat heeft in de nationale Indonesische economie echter gering. De industriële sector vormt bijna de helft van het regionale BNP in Papua Barat, wordt opgebracht gas. Het recentelijk gaswinning in de bijdrage geleverd groei en het aandeel hiervan inneemt. De is daarentegen zeer de meeste goederen worden. Naast de bijdrage die de gasexploitatie heeft geleverd tot de groei van de provinciale economie is met name de vergroting van de allocatiegelden uit Jakarta een aanjager geweest van lokale economische groei. De besteding van deze gelden heeft de vraag naar goederen en diensten sterk laten stijgen. Een aanzienlijk deel hiervan wordt besteed aan infrastructuur om perifere gebieden te ontsluiten, hetgeen nieuwe economische kansen met zich meebrengt.

**DE ECONOMIE VAN
PAPUA BARAT
GROEIDE IN 2013
MET 9,3%⁴⁷**

het overgrote deel hiervan door de winning van olie en operationeel worden van Bintunibaai heeft een grote aan de totale economische dat de olie- en gasindustrie industriële maakindustrie klein van omvang, waardoor in Papua Barat geïmporteerd

1.13.1 BRUTO NATIONAAL PRODUCT

In 2013 vormde de economie van Papua Barat met een regionaal BNP van 15.061.518,7 miljoen roepia (1 miljard euro) zo'n 0,54% van het totale Indonesische BNP⁴⁵. Het BNP per hoofd van de bevolking in Papua Barat lag in 2014 met 68,6 miljoen roepia (4.648 euro) ruim boven dat van Indonesië wat als gemiddeld BNP per hoofd 42,4 miljoen roepia (2.873 euro) kent⁴⁶.

De absolute groei van de economie in Papua Barat lag in 2013 op 9,3%. Wanneer de olie- en gasector hierin niet wordt meegerekend kwam de groei uit op 7,83%. Dit betekent dat ook zonder opname van deze zeer belangrijke sector in de berekening de provinciale economie een aanzienlijke groei vertoont⁴⁷. Vanaf het jaar 2003 tot 2013 gemeten liggen de gemiddelde groeicijfers in absolute termen hoger.

Voor deze periode groeide de provinciale economie met een gemiddelde van 12,38% per jaar en wanneer gemeten wordt zonder inbegrip van de olie- en gasector, met een gemiddelde van 8,05% per jaar⁴⁷. Ter vergelijking, het gemiddelde absolute groeicijfer van de totale Indonesische economie lag in deze periode op 5,5% per jaar⁴⁸.

Dit heeft er voor gezorgd dat de economie in Papua Barat over een periode van tien jaar tussen 2003 en 2013 gegroeid is met 225,49% terwijl de Indonesische economie over deze periode 71,87% groter werd. In figuur 1.24 is de snelle stijging te zien die begint vanaf het jaar 2009, hetgeen het operationeel worden van de gasexploitatie in Papua Barat markeert. Wanneer de olie- en gasector buiten beschouwing wordt gelaten blijkt dat het overige deel van de economie in Papua Barat over deze periode gegroeid is met 118,73% en in Indonesië met 81,99%⁴⁸.

ECONOMISCHE GROEI IN PAPUA BARAT EN INDONESIË, 2003-2013

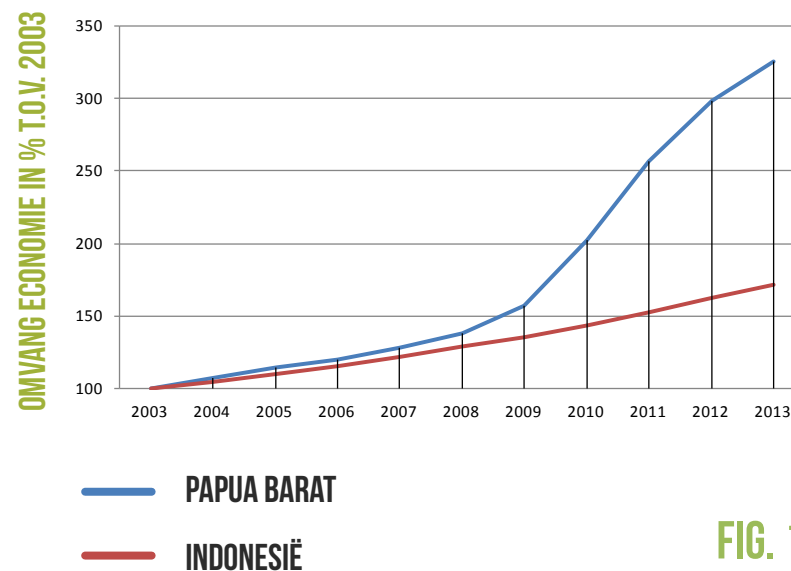

FIG. 1.24

1.13.2 ALLOCATIEGELDEN

Van aanzienlijke invloed op de economische ontwikkeling zijn de allocatiegelden die vanuit Jakarta aan de provinciale en gemeentelijke overheden in Papua Barat worden gestuurd. De hoeveelheid geld die Papua Barat in 2013 gealloceerd kreeg was bijna evenveel als een kwart (24,73%) van het provinciale BNP over dat jaar. In verhouding tot andere provincies ligt Papua Barat hiermee net iets boven het gemiddelde van 20,03%^{43,48}.

1.13.3 SECTOREN

Wanneer gekeken wordt naar de sectorenverdeling volgens BNP in Papua Barat valt op dat de industriële sector voor bijna de helft hieraan toedraagt. De olie- en gasproductie vormt veruit het grootste gedeelte van het provinciale BNP dat binnen de industriële sector wordt opgebracht. In 2013 was de olie- en gasproductie goed voor 44% van het provinciale BNP. In de regio van de stad Sorong wordt sinds decennia olie gewonnen, maar de grootste invloed op deze verdeling heeft de start van de exploitatie van vloeibaar gas in de Bintunibaai gehad. Hier bouwde het bedrijf British Petroleum een fabriek in de plaats Tangguh welke sinds 2009 operationeel is geworden. Dit zorgde er voor dat het economische groeicijfer in de jaren 2010 en 2011 zelfs rond de 28% is komen te liggen⁴⁷.

Daarentegen vormt de maakindustrie in Papua Barat slechts 3% van het gehele BNP. Producten worden in Papua Barat vrijwel allemaal geïmporteerd. De grootste sector na de olie- en gassector is de landbouw. Deze sector neemt zo'n 14% van het BNP voor haar rekening en verschaft werk aan bijna de helft van de bevolking van Papua Barat. Wat opvalt in vergelijking met de provincie Papua is het relatief kleine aandeel dat mijnbouw in de economie van Papua Barat speelt, slechts 8%, ten opzichte van 28,9% in de provincie Papua⁴⁹.

Zoals aangeduid is de groei binnen de industriële sector van olie en gas het meest in het oog springend. In een kleine economie zoals die van Papua Barat kunnen eenvoudige acties zoals de bouw van de gascentrale door BP duidelijk zichtbare invloed hebben op de economische ontwikkeling van sectoren.

AANDEEL ECONOMISCHE SECTOREN PAPUA
BARAT VOLGENS BNP, 2013

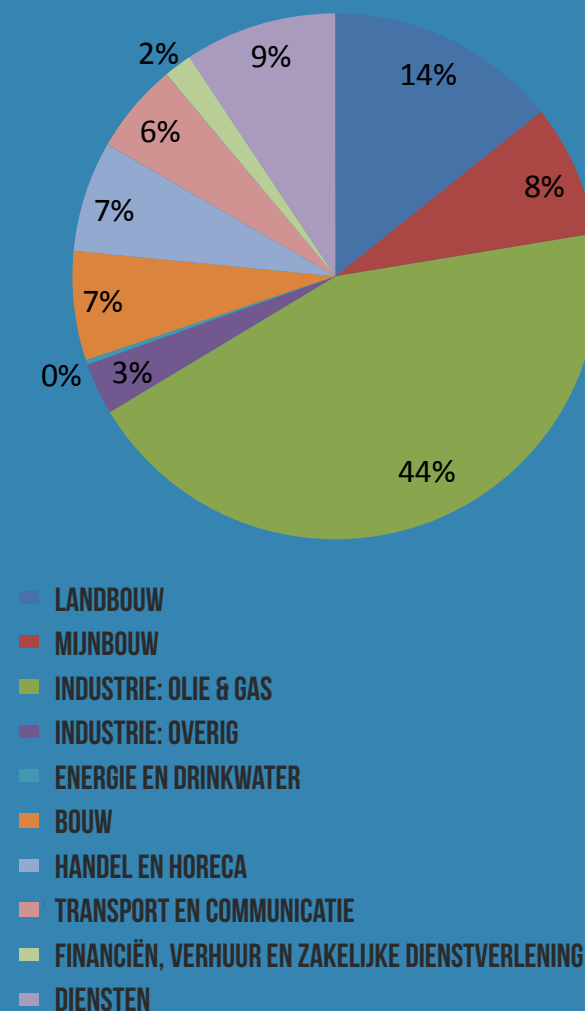

FIG. 1.25

ECONOMISCHE GROEI PER SECTOR PER JAAR IN PAPUA BARAT, 2003-2013

ECONOMISCHE SECTOR PAPUA BARAT		GEM. GROEI	
2003		5,07	3,91
2004		3,91	2,05
2005		2,05	3,29
2006		3,29	5,22
2007		5,22	6,89
2008		6,89	3,83
2009		3,83	6,08
2010		6,08	1,66
2011		1,66	1,48
2012		1,48	3,52
2013		3,52	3,91
LANDBOUW (INCLUSIEF TUINBOUW, BOSBOUW, JACHT EN VISSERIJ)		4,65	2,54
MIJNBOUW		17,1	21,77
INDUSTRIE (HOOFDZAKELIJK OLIE EN GAS)		9,38	8,83
ENERGIE, GAS EN DRINKWATEROORZIEIING		8,2	6,26
BOUW		8,82	7,03
HANDEL, GASTRONOMIE, DIENSTVERLENING		14,87	10,13
TRANSPORT, OVERSLAG, COMMUNICATIE		5,04	30,34
FINANCIËLE INSTELLINGEN, VASTGOED, VERHUURBEDRIJVEN		7,33	7,61
SOCIAAL MAATSCHAPPELIJKE DIENSTVERLENING, AMBTENARIJ		7,68	7,39
GROEI BNP INCLUSIEF OLIE EN GAS			
GROEI BNP EXCLUSIEF OLIE EN GAS			

FIG. 1.26

Vrijwel alle sectoren laten een voortdurende groei zien over de afgelopen tien jaar, met uitzondering van de mijnbouwsector, die groeide minder hard dan de overige sectoren en vertoonde zelfs enkele jaren krimp. Mogelijkerwijs heeft het proces van decentralisering en de opdeling van gemeenten hierbij een rol gespeeld. Nieuwe gemeenten zoals Raja Ampat, Tambrauw en Pegunungan Arfak blijken over het algemeen minder geneigd om in te zetten op mijnbouw om hun economie te ontwikkelen. De inwoners van deze nieuwe gemeenten bestaan hoofdzakelijk uit inheemse Papoea's die veelal een hechte verbintenis met het land hebben en negatief staan tegenover mijnbouwactiviteiten. Het aandeel dat de mijnbouw als sector heeft in het totale BNP van Papua Barat neemt af en als sector is zij onlangs voorbij gestreefd door de dienstensector.

De landbouwsector draagt na de industriële olie- en gassector het meeste bij aan het BNP van Papua Barat. Ook in deze sector is de economisch groei echter laag. De meerderheid van de landbouwsector wordt gevormd door kleine zelfstandige boeren. Vanwege het uitblijven van modernisering en schaalvergroting kent deze sector weinig groei. De subsectoren bosbouw en visserij vormen binnen landbouw de onderdelen met de meeste groei.

DE LANDBOUWSECTOR DRAAGT NA DE OLIE- EN GASSECTOR HET MEESTE BIJ AAN HET BNP MAAR VERTOONT DE LAATSTE JAREN WEINIG GROEI

De overige sectoren vergaat het allen zeer goed. Ze vertonen groei van gemiddeld omtrent de tien procent per jaar. Utilitaire sectoren zoals de transport- en communicatiesector, de elektriciteits- en watersector en de bouwsector hebben direct profijt van de investeringen die door de lokale overheden gedaan worden als gevolg de toegekende allocatiegelden. Daarnaast vertonen sectoren zoals handel en horeca, alsmede de financiële dienstverlenende sector een aanzienlijke groei.

Wanneer het aandeel per economische sector in het totaal van de economie van Papua Barat over een periode van tien jaar wordt neergezet worden ontwikkelingen in de economie zichtbaar. In figuur 1.28 is te zien dat als gevolg van de investeringen in gasexploitatie de industriële sector sterk in aandeel gegroeid is. De mijnbouwsector kent een slinkend belang, hetgeen tevens geldt voor de landbouwsector.

GROEI PER ECONOMISCHE SECTOR IN PAPUA BARAT, 2003-2013

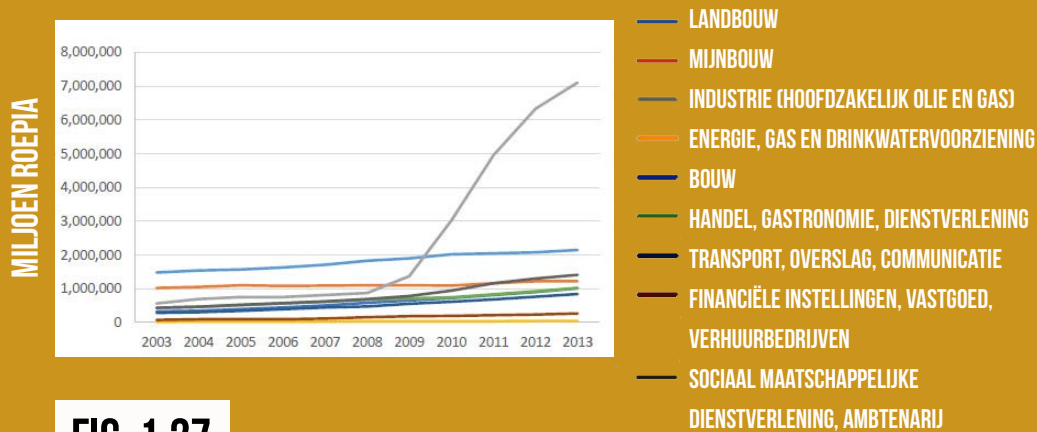

FIG. 1.27

ONTWIKKELING BELANG ECONOMISCHE SECTOREN TEN OPZICHTE VAN ELKAAR IN PAPUA BARAT 2003-2013

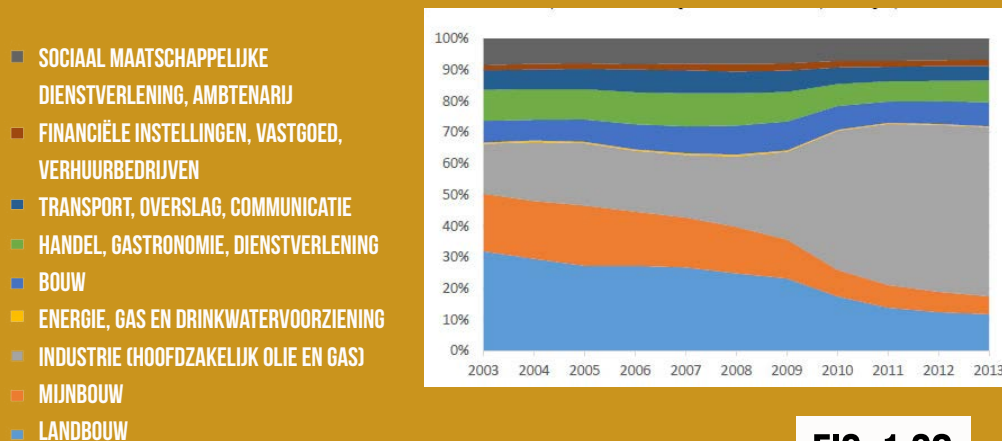

FIG. 1.28

1.13.4 INVESTERINGEN

De Indonesische overheid richt zich op de economische ontwikkeling van Papua Barat en wil daarvoor onder anderen buitenlandse investeerders aantrekken. In Papua Barat zijn twee overheidsorganen nauw betrokken bij het aantrekken en faciliteren van investeerders.

Het eerste is de provinciale afdeling van de kamer van koophandel, KADIN (*Kamar Dagang dan Industri*) en het tweede is het provinciale orgaan voor investeringen en vergunningen, BPMP2T (*Badan Penanaman Modal dan Pelayanan Perijinan Terpadu*). Zij beijveren zich voor het aantrekkelijk maken van Papua Barat voor investeerders door het verschaffen van informatie in de vorm van brochures, folders, kaarten en via internet. In de bijlage van dit rapport zijn twee investeringskaartoverzichten toegevoegd, waarvan een van het BPMP2T. Tevens is op de website van het BPMP2T, www.investinwestpapua.com beknopte informatie te vinden voor potentiële investeerders. Voor het doen van investeringen in Papua Barat en in het aanvragen van vergunningen vormen zij het centrale loket.

DE ORGANISATIES KADIN EN BPMP2T BEGELEIDEN INVESTEERDERS DIE IN PAPUA BARAT WILLEN INVESTEREN

Voordat investeerders met de lokale overheid in Papua Barat te maken krijgen, komen zij echter eerst in contact met het nationale investeringsorgaan BKPM (*Badan Koordinasi Penanaman Modal*). Het is bij wet verplicht dat investeringen via dit centrale orgaan lopen. Op de website van deze organisatie, www.bkpm.co.id is informatie te vinden over de stappen die een buitenlandse investeerder moet doorlopen wanneer men in Indonesië wil ondernemen.

Het BKPM zet investeringsdoelstellingen voor de verschillende provincies in Indonesië en richt zich in lijn met de ontwikkelingsplannen van de Indonesische overheid op het verhogen van investeringen in Oost-Indonesië waaronder Papua Barat. Men verhoogt elk jaar de investeringsdoelstellingen voor deze provincie en promoot investeringen in Papua Barat. De laatste jaren is daardoor een sterke stijging te zien van investeringen gemaakt met buitenlands kapitaal.

In verhouding tot de totale in Indonesië gedane buitenlandse investeringen is het aandeel dat Papua Barat inneemt gering. Het aandeel van Papua Barat ten opzichte van het Indonesisch totaal is echter wel groeiende, van 0,11% in 2010 tot 0,54% in 2014.

BUITENLANDSE INVESTERINGEN IN PAPUA BARAT, 2010-2014

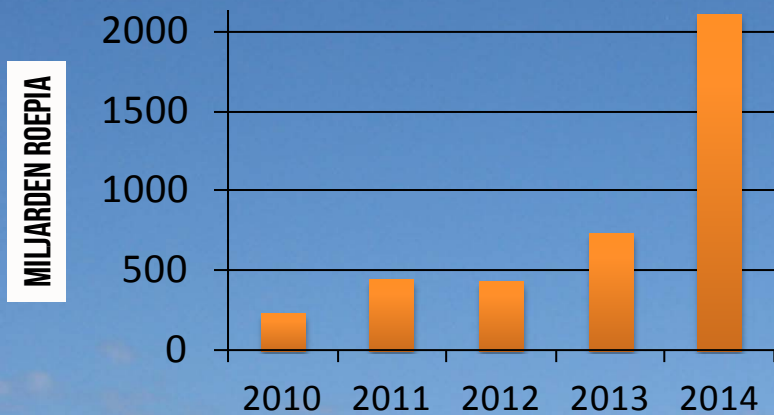

FIG. 1.29

2.1 PLANNINGSTELSEL INDONESIAË

In dit hoofdstuk wordt een beschrijving gegeven van de inhoud van verschillende ontwikkelingsplannen en ruimtelijke ordeningsplannen op nationaal en provinciaal niveau welke betrekking hebben op de provincie Papua Barat. Zodoende wordt een overzicht gegeven van de toekomstplannen die men in Indonesië heeft voor Papua Barat.

Er zijn verschillende planningsdocumenten die betrekking hebben op de provincie Papua Barat. Bij wet is vastgelegd dat er in Indonesië ontwikkelingsplannen worden gemaakt voor een drietal termijnen op zowel nationaal, provinciaal en gemeentelijk niveau. Naast ontwikkelingsplannen worden er voor dezelfde bestuurlijke niveaus ruimtelijke ordeningsplannen gemaakt die hierop zijn afgestemd.

Het Indonesische planningsstelsel kent een hiërarchische structuur. De koers voor ontwikkelingsplannen wordt allereerst op nationaal niveau uitgezet door de regering via het ministerie van planning en ontwikkeling, KPPN (*Kementerian Perencanaan Pembangunan Nasional*) en haar nationale planningsbureau BAPPENAS (*Badan Pembangunan PERencanaan NASional*). Het ministerie en het planningsbureau stellen ontwikkelingsplannen op voor verschillende termijnen, waaronder de lange termijn van 20 jaar, middellange termijn van 5 jaar en een korte termijn van 1 jaar. Daarnaast wordt er een nationaal ruimtelijk ordeningsplan opgesteld met een periode van 20 jaar welke elke 5 jaar wordt herzien.

Op de onderliggende bestuursniveaus van provincies en gemeenten bevinden zich lokale afdelingen van het nationale planningsorgaan, deze organisaties dragen de naam BAPPEDA (*Badan Perencanaan Pembangunan DAerah*). In elke provincie en gemeente maakt de lokale BAPPEDA ontwikkelingsplannen en ruimtelijke ordeningsplannen voor het lokale gebied en stemt deze plannen af op de plannen die op bovenliggende bestuursniveaus zijn gemaakt.

Elk ontwikkelingsplan of ruimtelijk ordeningsplan wordt door BAPPENAS/BAPPEDA gecommuniceerd met de ministeries, of uitvoerende diensten van provincie of gemeente. Deze stellen naar aanleiding van het plan een uitvoeringsstrategie op. Om het planvormingsproces te democratiseren en minder *topdown* te maken vindt vervolgens een inzage -en inspraakronde plaats waarbij betrokkenen uit de maatschappij middels een plenaire discussie hun visie over het plan kunnen geven. De uitkomsten hiervan worden door de planningsdienst meegenomen bij het vormen van een definitieve versie. Dit proces van inspraak draagt de naam *musrenbang* (*Musyawarah Perencanaan Pembangunan*). Vervolgens wordt het plan officieel door de regering als wet bekrachtigd.

Fig. 2.1 Structuur planningsstelsel Indonesië

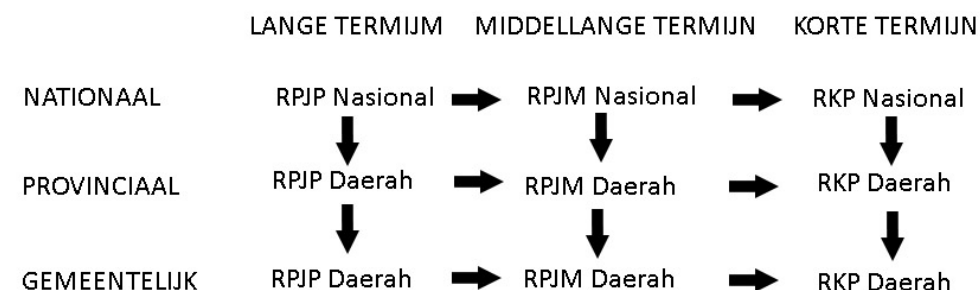

Fig. 2.2 Ontwikkelingsplannen in Indonesië

Bestuursniveau	Opgesteld door	Lange termijn ontwikkelingsplan (20 jaar)	Middelrange termijn ontwikkelingsplan (5 jaar)	Werkplan overheid (1 jaar)
Staat : Indonesië	Kementerian PPN/ BAPPENAS <i>Kementerian Perencanaan Pembangunan Nasional/ Badan Perencanaan Pembangunan Nasional</i> (nationale planningsdienst)	RPIP Nasional 2005-2025 <i>Rencana Pembangunan Jangka Panjang Nasional</i>	RPJM Nasional III 2015-2019 <i>Rencana Pembangunan Jangka Menengah Nasional</i>	RKP Nasional 2016 <i>Rencana Kerja Pemerintah</i>
Provincie : Papua Barat	BAPPEDA <i>Badan Perencanaan Pembangunan DAearah</i> (provinciale planningsdienst)	RPIP Daerah Provinsi Papua Barat 2012-2031 <i>Rencana Pembangunan Jangka Panjang Daerah</i>	RPJM Daerah III Provinsi Papua Barat 2012-2016 <i>Rencana Pembangunan Jangka Menengah Daerah</i>	RKP Daerah Provinsi Papua Barat 2016 <i>Rencana Kerja Pemerintah</i>
Gemeenten : Papua Barat	BAPPEDA <i>Badan Perencanaan Pembangunan DAearah</i> (gemeentelijke planningsdienst)	RPIP Daerah Kabupaten/Kota ... Periode verschilt per gemeente <i>Rencana Pembangunan Jangka Panjang Daerah</i>	RPJM Daerah Kabupaten/Kota ... Periode verschilt per gemeente <i>Rencana Pembangunan Jangka Panjang Daerah</i>	RPIP Daerah Kabupaten/Kota ... Periode verschilt per gemeente <i>Rencana Pembangunan Jangka Panjang Daerah</i>

Fig. 2.3 Ruimtelijke ordeningsplannen in Indonesië

Bestuurslaag	Ruimtelijke ordeningsplan	Planperiode	Opgesteld door
Staat : Indonesië	RTRW Nasional Indonesia <i>Rencana Tata Ruang Wilayah Nasional</i>	2008-2028 (20 jaar)	Kementerian PPN/BAPPENAS <i>Kementerian Perencanaan Pembangunan Nasional/ Badan Perencanaan Pembangunan Nasional</i> (nationale planningsdienst)
Provincie : Papua Barat	RTRW Provinsi Papua Barat <i>Rencana Tata Ruang Wilayah Provinsi Papua Barat</i>	2013-2033 (20 jaar)	BAPPEDA <i>Badan Perencanaan Pembangunan DAearah</i> (provinciale planningsdienst)
Gemeenten : Papua Barat	RTRW Kabupaten/Kota ... <i>Rencana Tata Ruang Wilayah Kabupaten/Kota ...</i>	Periode verschilt per gemeente (20 jaar)	BAPPEDA <i>Badan Perencanaan Pembangunan DAearah</i> (gemeentelijke planningsdienst)

2.2 ONTWIKKELINGSPLANNEN NATIONAAL NIVEAU

RPJP NASIONAL 2005-2025⁵⁰

In het lange termijn ontwikkelingsplan op nationaal niveau RPJP Nasional (*Rencana Pembangunan Jangka Panjang*) wordt het kader uitgezet voor de ontwikkeling van Indonesië voor een periode van twintig jaar. In het plan worden algemene doelen gesteld voor de ontwikkeling van het land, die in het jaar 2025 moeten zijn verwezenlijkt.

Er wordt een nationaal sterk Indonesië nagestreefd dat zelfstandig, ontwikkeld, rechtvaardig, democratisch en veilig is. Economische groei en ontwikkeling worden beschouwd als de belangrijkste middelen om deze doelen te kunnen bereiken. De sectoren landbouw en mijnbouw (inclusief gas- en oliewinning) worden hierbij gezien als basis voor de Indonesische economie en men wil deze verder uitbouwen en moderniseren. Daarnaast wil men investeren in techniek en wetenschap om een industriële sector te ontwikkelen die internationaal kan concurreren.

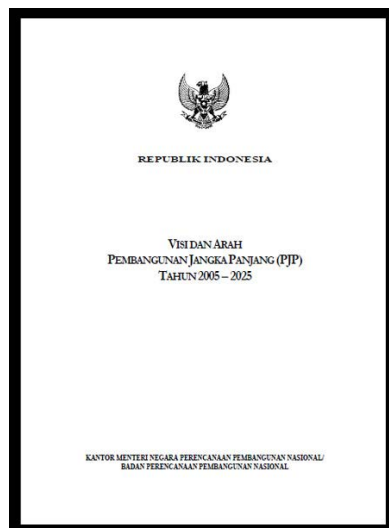

Fig. 2.4 Lange termijn ontwikkelingsplan Indonesië

Een belangrijke doelstelling in het langetermijnplan is dat Indonesië onafhankelijk moet worden op het gebied van voedsel. Dit betekent dat investeringen worden gedaan om de voedselproducerende capaciteit van Indonesië te vergroten. In de middellangetermijnplannen en de politiek blijkt dit een belangrijk terugkerend thema.

In 2025 zou Indonesië een inkomen per hoofd van de bevolking moeten hebben van ongeveer 6.000 USD (5.276 euro). Daarnaast moet het aantal mensen dat in armoede leeft zijn teruggedrongen tot maximaal 5% van de bevolking. Kwalitatief goed en betaalbaar eten moet beschikbaar zijn voor alle inwoners.

Het langetermijnplan is opgedeeld in vier ontwikkelingsplannen voor de middellange termijn. Zij beslaan elk een periode van vijf jaar en lopen parallel aan de nationale regeerperiodes. Hierdoor is het voor nieuwe regeringen mogelijk om eigen beleid

ten aanzien van de ontwikkeling van het land te maken, mits dit in lijn is met de doelstellingen in het langetermijnplan.

Indonesië bevindt zich nu in de derde van de vier fases onder het lange termijn ontwikkelingsplan. De nieuwe regering onder president Joko Widodo heeft onlangs het middellangetermijnplan voor deze periode, RPJM Nasional III, bekrachtigd.

- 1) RPJM Nasional I Jaar 2005–2009
- 2) RPJM Nasional II Jaar 2010–2014
- 3) **RPJM Nasional III Jaar 2015–2019**
- 4) RPJM Nasional IV Jaar 2020–2024

RPJM III NASIONAL 2015-2019⁵¹

Het nationale middellange termijn ontwikkelingsplan voor de periode van 2015-2019 RPJM Nasional III (*Rencana Pembangunan Jangka Menengah II Nasional*) is onlangs bekrachtigd door de nieuwe regering van president Joko Widodo. Het plan benadrukt het belang om de achtergebleven provincies van Indonesië te ontwikkelen, hetgeen een vergrote aandacht betekent voor provincies Papua Barat en Papua. Men wil het economische aandeel van Oost-Indonesië, dat nu slechts 20% van de totale Indonesische economie uitmaakt, doen laten toenemen naar 22% in 2019.

Fig. 2.5 Index van menselijke ontwikkeling in Indonesië per provincie

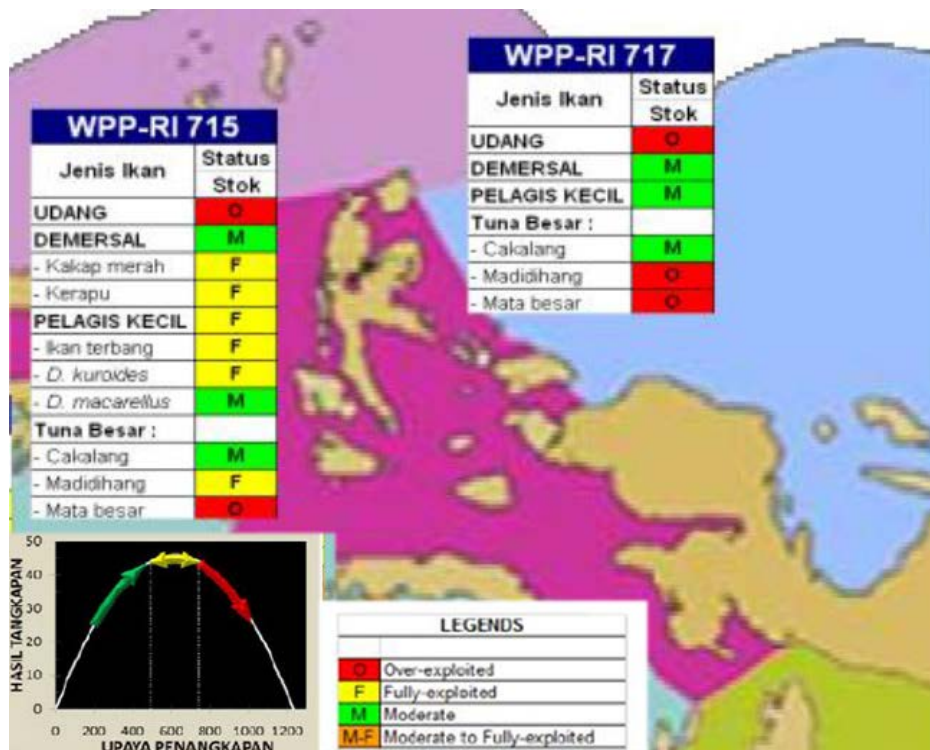

Het ontwikkelingsplan wijst enkele topsectoren aan. Hiertoe worden de maritieme sector, het toerisme en de industrie gerekend. Daarbij wordt in overeenstemming met het langetermijnplan nationale zelfvoorziening op het gebied van voedsel nagestreefd en wordt hier zelfvoorziening op het gebied van energie aan toegevoegd. Naast deze topsectoren wordt er ook aandacht geschonken aan infrastructuur en versterking van de bosbouwsector.

Maritieme sector

Ontwikkeling van de maritieme sector betekent investering in infrastructuur zoals havens, maar ook in de visvangst. Men wil de totale visvangst verdubbelen naar 40 tot 50 ton per jaar in 2019. Men wil 100 viscentra bouwen voor visveiling en overslag. Daartegenover wil men illegaal vissen tegengaan en het aantal hectare beschermd zeegebied uitbreiden naar 17 miljoen hectare. Wat de vispotentie rondom Papua Barat betreft liggen er vooral mogelijkheden aan de noordzijde.

Fig 2.6 Visvangstpotentie in de wateren van Papua Barat

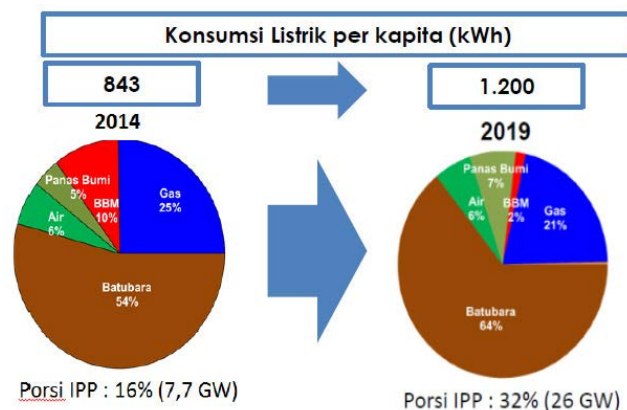

Er zal sterk worden geïnvesteerd in de maritieme sector om het netwerk van havendiensten tussen verschillende Indonesische eilanden te verbeteren onder de projectnaam *tol laut*. Het doel is om over geheel Indonesië havens te vergroten om zodoende een grote, gemakkelijke en goedkope vorm van economische uitwisseling tussen de eilanden mogelijk te maken, waardoor men hoopt dat economische bedrijvigheid zich over heel Indonesië kan verspreiden. In het kader van deze plannen zal in Papua de haven van Sorong sterk worden uitgebreid voor schepen met een capaciteit van 44.000 TEU naar een capaciteit van 100.000 TEU.

Energie

Wat energievoorziening betreft beoogt de Indonesische regering verhoudingsgewijs meer steenkolen aan te gaan wenden om in de behoefte te voorzien. Daarnaast zet men in op een vergroting van het energieaandeel opgewekt met bodemwarmte met een toename van 5% naar 7% in 2019.

Fig. 2.7 Ontwikkelingsplannen energievoorziening Indonesië

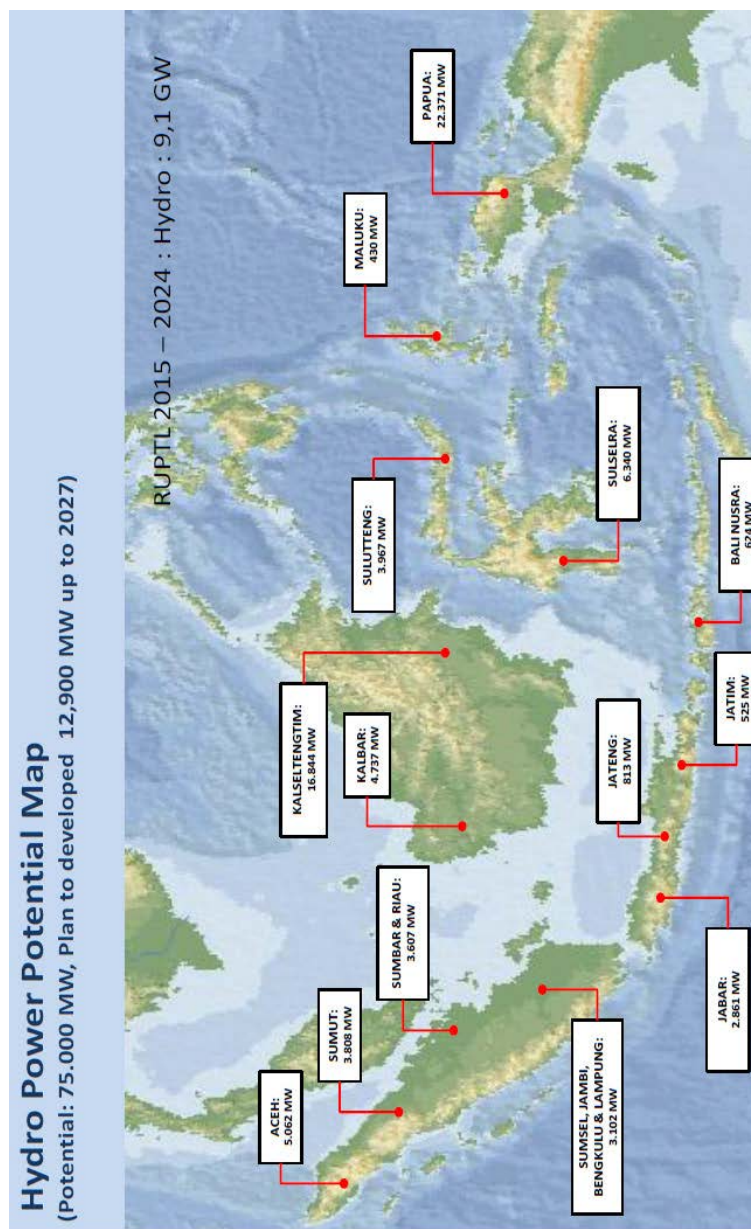

Op de langere termijn wil men echter inzetten op de ontwikkeling van energie uit waterkracht. Hiervoor is het gebied Papua en Papua Barat geïndexeerd als zeer potentieerijk. Men schat de potentie voor het opwekken van energie uit waterkracht binnen dit gebied op 22.371 MW. Daarmee heeft het gebied met afstand de grootste potentie ten opzichte

van andere gebieden binnen Indonesië. Men wil 12.900 MW meer uit waterkracht kunnen opwekken tegen het jaar 2027. In Papua Barat wil men in de periode 2017-2018 een micro hydrocentrale bouwen, PLTMH (*Pembangkit Listrik Tenaga Mikrohidro*) om 10 MW op te wekken. Een grotere waterkrachtcentrale, PLTA (*Pembangkit Listrik Tenaga Air*) wil men bouwen in de Warsamson rivier nabij Sorong. Hierbij zal een stuwmeer worden gevormd en 46,5 MW kunnen worden opgewekt.

Fig. 2.8 Potentie hydro-elektrische energie in Indonesië

Bevolking

Er wordt aandacht besteed aan de ontwikkeling van de midden- en onderklasse in de samenleving. Dit komt naar voren in een aantal sociale programma's op gebied van onderwijs, gezondheidszorg, werkgelegenheid en welzijn (*Indonesia Pintar, Indonesia Sehat, Indonesia Kerja, Indonesia Sejahtera*). Daarbij wil men de productiviteit van de midden- en onderklasse verhogen, zonder dat dit ten koste mag gaan van de grote economische spelers, welke in het plan erkend worden als de trekkers van economische ontwikkeling.

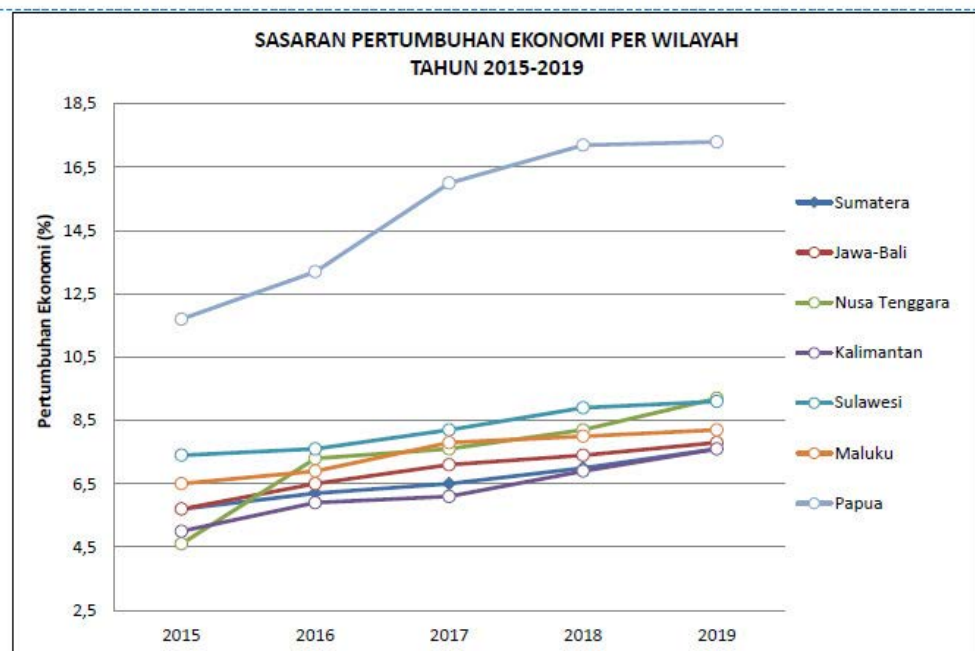
Ontwikkelingsstrategie

Er zijn enkele voorwaarden die gesteld worden bij ontwikkeling de komende vijf jaar. Zo mag ontwikkeling niet de verschillen in welvaart binnen de samenleving vergroten en wordt duurzaamheid als thema genoemd. Ontwikkeling mag niet schadelijk zijn voor het milieu of de draagkracht van ecosystemen verminderen of het natuurlijk evenwicht verstoren. Het is de vraag hoe men deze laatste voorwaarde interpreteert. Sommige onderdelen van het ontwikkelingsplan lijken namelijk op gespannen voet te staan met deze voorwaarde. Te denken valt bijvoorbeeld aan de vergroting van het aandeel door steenkolen opgewekte energie.

Voor Papua Barat betekent het middellangetermijnplan van de regering Joko Widodo dat er in vergelijking met de plannen van de vorige regering een hoop aandacht naar Papua en Papua Barat gaat. In het kader van het verminderen van de economische en sociale onevenwichtigheid wordt er door de overheid veel geld vrijgemaakt voor investering in dit gebied. Waar de vorige regering tijdens de termijn van vijf jaar 67 biljoen roepia (67 *triliun rupiah*, 4,5 miljard euro) in Papua en Papua Barat investeerde wil de huidige regering 265 biljoen roepia (265 *triliun rupiah*, 18 miljard euro) investeren⁵². Men wil de groei van de economie van het gebied versterken van 14,1% in 2015 naar 17,7% in 2019, het armoedecijfer terugdringen van 30,9% in 2015 naar 21,5% in 2019.

Fig. 2.9 Doelstelling economische groei per Indonesische regio

SASARAN PERTUMBUHAN EKONOMI WILAYAH 2015-2019

Papua Barat

Het nationale ontwikkelingsplan op de middellange termijn geeft naast een analyse van de ontwikkelingsuitdagingen en mogelijkheden voor Indonesië in zijn algemeen, ook een specifieke schets van de uitdagingen en strategieën voor elke provincie. Voor Papua Barat wordt er een analyse gemaakt van de uitdagingen waarin met name de ontwikkelingsachterstand ten opzichte van de rest van Indonesië wordt benadrukt. Deze achterstand bevindt zich op vrijwel alle gebieden zoals bijvoorbeeld onderwijs, infrastructuur, gezondheidszorg, opleiding arbeidsbevolking, energievoorziening etc. In het ontwikkelingsplan worden op macroschaal strategische antwoorden gegeven om deze problemen aan te pakken. Daarnaast wordt beschreven dat de grote economische potentie binnen Papua Barat ligt op de gebieden van mijnbouw, olie en gas, landbouw, visserij en toerisme. Vervolgens wordt er ingegaan op hoe deze economische potentie benut kan worden.

Om de welvaart en het welzijn van de bewoners van Papua Barat te verhogen wordt een strategie uitgelegd met daarin vier focuspunten.

- 1) **Het verzorgen in de basisbehoeften van de bevolking.** Dit moet worden gedaan door het verbeteren van basisdiensten zoals onderwijs en gezondheidszorg en het verbeteren van de behuizing van de bevolking.
- 2) **Het vergroten van de economische zelfstandigheid.** Dit moet worden gedaan door het midden- en kleinbedrijf te stimuleren op die gebieden waarin Papua Barat uitblinkt.

Landbouw; cacao, koffie, *buah merah*, kokosnoot, sago, pinda's, knollen, groente en vruchten, suikerriet, rubber en palmolie.

Veeteelt; varken en rund.

Visserij; vangst en kweek.

Toerisme; maritiem, ecologisch, cultureel.

Industrie; verwerking van olie en gas tot meer geavanceerde producten.

- 3) **Het verbeteren van de infrastructuur.** Het gaat hierbij zowel om infrastructuur om de lokale bevolking te dienen als om economische ontwikkeling te bespoedigen, dit door de aanleg van meer lucht- en zeehavenfaciliteiten, wegen en een spoorbaan die Manokwari en Sorong verbindt.
- 4) **Het verhogen van het menselijk ontwikkelingsniveau.** Dit moet worden gedaan door investeringen in onderwijs over het algemeen, het bouwen van een *science park* en *technology park* en het opleidingsniveau onder inheemse Papoea's te verbeteren.

Strategische economische zones Papua Barat

Er worden verschillende strategische economische zones onderscheiden voor ontwikkeling. Als strategische groeistad is Sorong aangewezen. Deze stad vormt een verbinding tussen de provincie Papua Barat en via de Molukken met de rest van Indonesië en dient als *hub*. Voor de provincie Papua is als groeistad Jayapura aangewezen. Een stad als Manokwari heeft een meer lokale functie.

Fig. 2.10 Strategische gebieden en hun verbinding in Papua Barat en Papua

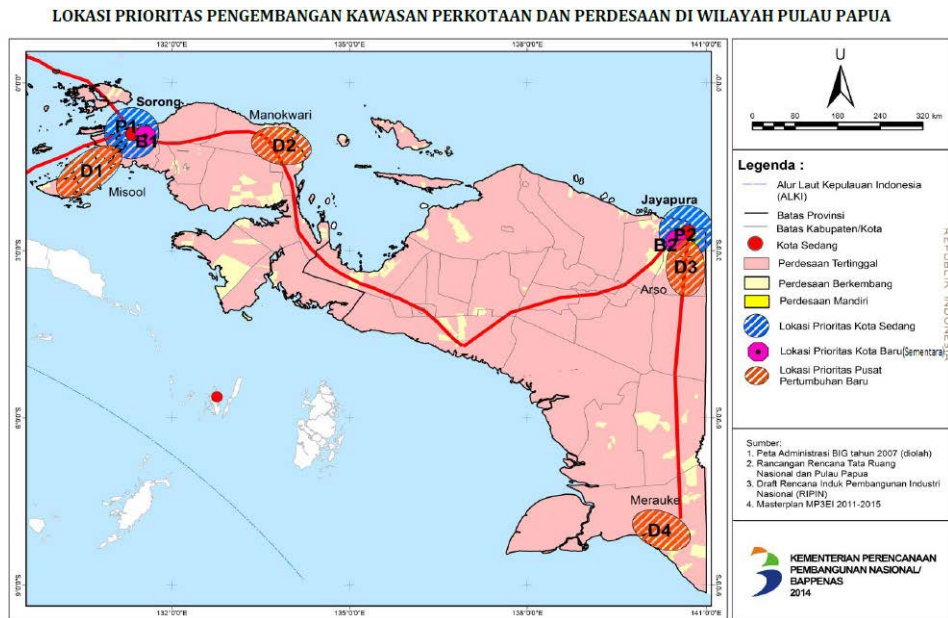
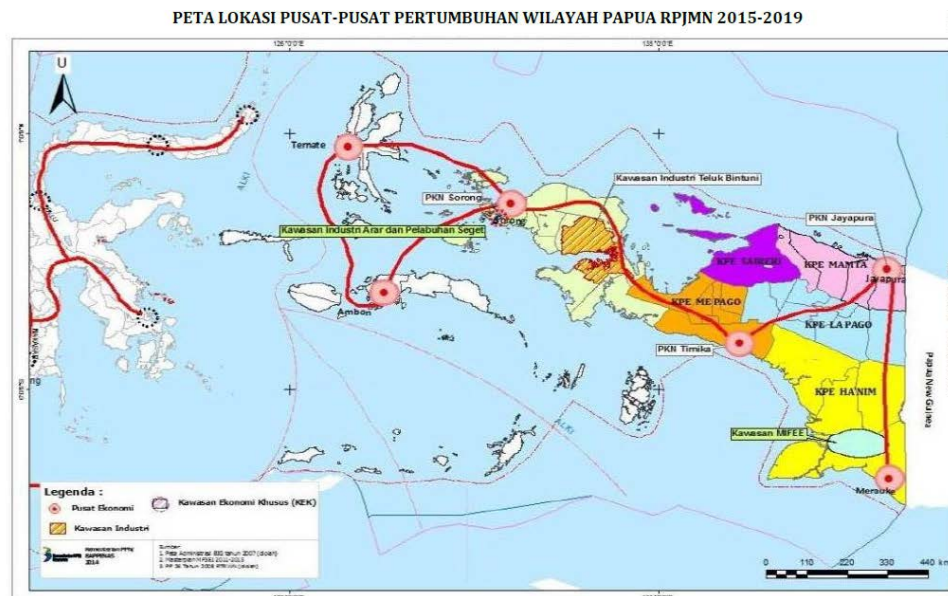

Fig. 2.10 Strategische gebieden en hun verbinding in Papua Barat en Papua

In de strategische economische zones wordt met uitzondering van de gas- en olie-industrie voornamelijk ingezet op de ontwikkeling van het midden- en kleinbedrijf. Daarnaast wil men stimuleren dat grondstoffen zo ver mogelijk binnen Papua Barat worden verwerkt tot producten. Het middellangetermijnplan onderscheidt de volgende strategische zones;

A.	Petrochemische industrie;	Sorong
B.	Gasverwerkende industrie;	Bintunibaa
C.	Landbouw;	Karas, Argunibaa
D.	Veeteelt ranches;	Bomberai, Kebar, Salawati
E.	Nootmuskaat;	Fakfak
F.	Sago voor lokale behoefte + sagoverwerkende industrie;	Sorong Selatan
G.	Toerisme (maritiem)(religieus);	Raja Ampat (m), Mansinam (r)
H.	Toerismeverwante industrie zoals souvenirs, streekproducten;	Sorong, Manokwari, Fakfak
I.	Kwaliteitsverhoging producten midden- en kleinbedrijf	Sorong, Manokwari, Fakfak

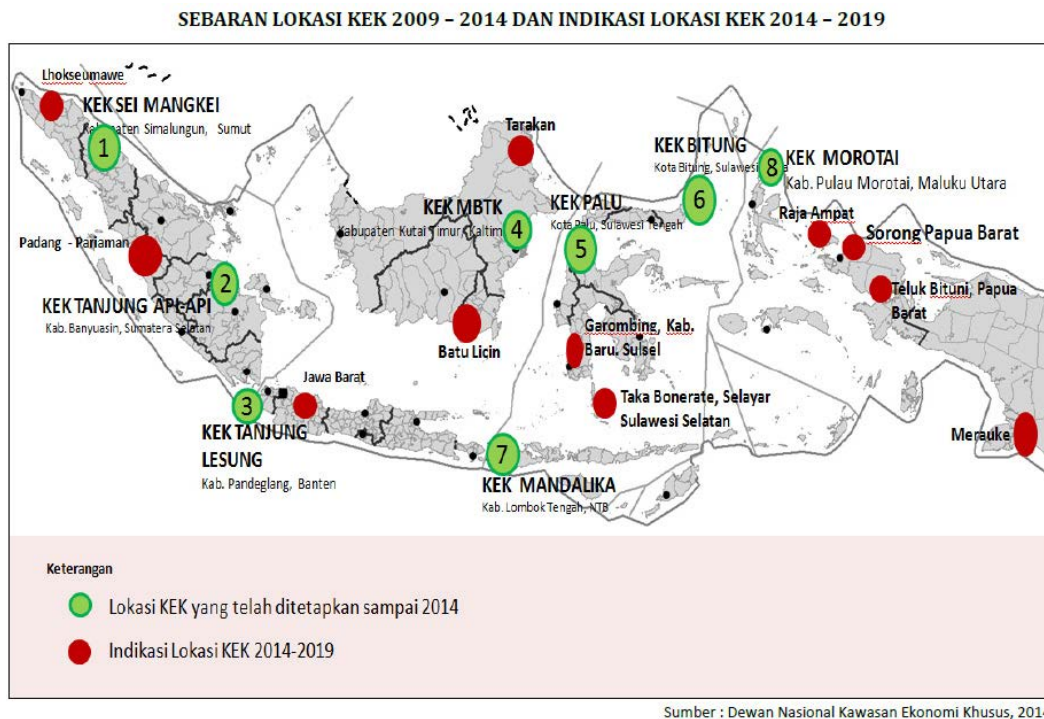
Fig. 2.12 Strategische zones in Papua Barat

Speciale economische zones Papua Barat

Er zijn drie speciale economische zones, KEK (*Kawasan Ekonomi Khusus*) gepland voor Papua Barat. Namelijk Raja Ampat, Sorong en de Bintunibaai. In deze zone's wordt extra aandacht gegeven aan economische ontwikkeling van de kernkwaliteiten van de zone door hier infrastructuur, overheidsdiensten en wetgeving op af te stellen. Bij Raja Ampat gaat het hier om toerisme, bij Sorong om industrie en olie en bij de Bintunibaai om gas.

Fig. 2.13 Speciale economische zones

Infrastructuur Papua Barat

Het ontwikkelingsplan geeft een analyse van de knelpunten binnen het infrastructurele netwerk van Papua Barat en de verbeteringen die hierin moeten worden aangebracht.

De volgende punten worden onderscheiden;

- Verbetering wegennetwerk tussen industriegebied en haven in de Bintunibaai.
- Verbetering verbinding tussen industriegebied Arar, veeteeltgebieden Salawati, Bomberei en Kebar, schuren in Sorong Selatan, met de stad Sorong en de stad Manokwari
- Ontwikkeling haven Arar bij Sorong
- Ontwikkeling scheepsdok in Bintunibaai
- Ontwikkeling van haven Seget als onderdeel van het lol laut-plan
- Ontwikkeling vliegveld Segun in Kabupaten Sorong.
- Finaliseren van wegenbouwproject volgens wet No. 40 jaar 2031 over de bouw van strategische nationale wegen voor de versnelling van de ontwikkeling van de provincie Papua Barat
- Bouw treinbaan tussen de steden Sorong en Manokwari
- Verbetering wegkwaliteit tussen Manokwari en Bintuni
- Bouw nieuw vliegveld, Siboru in gemeente Fakfak

Menselijk ontwikkelingsniveau Papua Barat

Op het gebied van menselijke ontwikkeling (*pembangunan manusia*) worden met name algemene verbeterpunten gegeven zoals het versterken van de regionale overheid voor het leveren van diensten. Men wil inzetten op de ontwikkeling van de arbeidsbevolking in de potentievolle sectoren van Papua Barat, namelijk mijnbouw, gas- en olieindustrie, landbouw en veeteelt.

Er moet een *technology park* worden gebouwd waar de focus ligt bij de maritieme sector en de voedsel producerende sector. Ook moet er een *science park* komen. Daarnaast wil men de bevolking van Papua Barat begeleiden bij het opzetten en opereren van bedrijven en wil men de capaciteit vergroten onder inheemse Papoea's om economisch succesvoller te worden.

Investeringsklimaat Papua Barat

Om het investeringsklimaat in Papua Barat te verbeteren wil men duidelijkere regelgeving omtrent inheemse grondrechten (*hak ulayat*) en in kaart brengen welke groepen op welk gebied recht hebben. Men wil investeerders en inheemse Papoea's

beter informeren over de rechten en procedures omtrent grondrechten. Daarnaast wil men het verkrijgen van vergunningen bij investeringen gemakkelijker maken door het concept van één geïntegreerd loket voor alle vergunningen verder uit te rollen. Ook wil men meer gebruik maken van digitale dienstverlening. Vanuit de nationale overheid is een lijst opgesteld met uit te voeren strategische projecten voor de ontwikkeling van Papua Barat.

Fig. 2.14 Projectlijst Papua Barat 2015-2019

Onderwerp	Project
Trein	
	Aanleg van treinbaan tussen Sorong-Manokwari
Luchtvaart	
	Ontwikkeling van de vliegvelden;
	Domine Eduard Osok
	Bintuni
	Segun
	Wrur
	Rendani
	Siboru
Scheepvaart	
	Ontwikkeling van de havens;
	Kaimana
	Seget
	Owi
	Teminabuan
	Saunek
	Kokas
	Arar
	Arardi Sorong
	Fakfak
	Biak
	Saukorem
	Abun
	Bomberai
	Maruni

	Manokwari – Bintuni
	Sorong - Pelabuhan Arar
	Rondweg Raja Ampat
	Susumuk – Bintuni
	Tandia – Yahour
Energie	
	Fakfak - Bourof – Windesi
	Yaur - Windesi – Mameh – Manokwari
	Manokwari – Sorong
	Kaimana - Bourof
	Bouw van:
	Kolencentrale Klalin 30 MW
	Kolencentrale Andai 14 MW
	Gascentrale Mobile PP Manokwari 20 MW
	Gascentrale Fakfak 10 MW
	Gascentrale Bintuni 10 MW
Onderwijs	
	Internaat bouwen voor middelbare scholieren (12-14 jaar)
	Internaat bouwen voor middelbare (15-18 jaar)
Gezondheidszorg	
	Bouw ziekenhuis in gemeente Sorong waar studenten van de universiteit Papua praktijkervaring kunnen opdoen.
Telecommunicatie	
	Aanleg Palapa Ring voor telecommunicatie
	Aanleg glasvezelkabel in alle gemeenten
	Ontwikkeling van transmissiestation tv-station TVRI
Water	
	Vervolg bouw dam Wriori in Manokwari
	Irrigatiesysteem Oransbari verbeteren
	Irrigatiesysteem Mariyat verbeteren
	Bouw irrigatiesysteem Wonosobo
	Bouw irrigatiesysteem Kampung Segun
	Bouw irrigatiesysteem Ayamaru
	Verschillende rivieroverstromings- en strantbeschermingsprojecten
Veerdiensten	
	Ontwikkeling veerdiensten te;
	Raja Ampat
	Kaimana
	Fakfak
	Arar
	Waigeo
	Folley

RKP NASIONAL 2016⁵³

Het jaarlijkse werkplan van de overheid, RKP (Rencana Kerja Pemerintah) kent een praktisch karakter en geeft aan waar de regering in het komende jaar aan zal gaan werken. Samen met het werkplan wordt ook de nationale begroting APDN (Anggaran Pendapatan dan Belanja Negara) opgesteld.

Het werkplan voor het jaar 2016 is het eerste RKP dat door de regering van Joko Widodo is gemaakt en sluit aan bij de in het middellangetermijnplan uitgezette koers. Er wordt gestreefd naar een versterking van de economische sectoren van voedsel, industrie, energie, toerisme en de maritieme sector. Op het gebied van voedsel streeft men nationale zelfvoorzienendheid na. Er worden relatief weinig nieuwe projecten toegevoegd om het overzicht en de continuïteit van de lopende plannen te bewaren. De grootste nieuwe toevoegingen van de regering Joko Widodo liggen op het niet-economische vlak, namelijk het instellen van de *Kartu Indonesia Sehat*, een sociaal systeem voor de zorg en op het gebied van onderwijs de *Kartu Indonesia Pintar*.

Om de economische groei van Indonesië te versterken streeft men in 2016 een vergroting van de investeringen na tot een aandeel van zo'n 8,9-9% van het BNP. Om dit te bereiken wil men duidelijkere regelgeving scheppen, een betere afstemming tussen nationale en subnationale bestuursniveaus bewerkstelligen, het aanvragen van vergunningen vergemakkelijken en investeerders beter begeleiden.

Een belangrijk thema in het RKP 2016 is het verkleinen van de ontwikkelingsverschillen tussen de verschillende Indonesische provincies. Voor de provincie Papua Barat stelt men daarom als doel het armoedepercentage verder naar beneden te brengen en een hoge economische groei na te streven.

Fig. 2.15 Doelstellingen regering in RKP 2016 ten aanzien van Papua Barat

	Economische groei	Armoede percentage	Werkloosheidspercentage
Papua Barat	8,8-11,8%	23,5%	4,8%

Men wil het komende jaar verder werken aan het verbeteren van de infrastructuur in Papua Barat. De aanleg van een trein tussen de steden Sorong en Manokwari moet worden versneld en er wordt verder gebouwd aan het trans Papua weggennetwerk. Op het gebied van energie wil men de toegang tot elektriciteit onder de bevolking vergroten en een gasenergiecentrale bouwen. De ontwikkeling van het regionale industriegebied rond de Bintunibaai wordt verder doorgezet alsmede de ontwikkeling van enkele kleinere industriegebieden. Als toeristische bestemming wil men Raja Ampat in binnen- en buitenland verder promoten en het aantal vluchten naar Papua Barat doen laten toenemen. In het RKP 2016 is een lijst opgenomen met doelstellingen en projecten voor Papua Barat in het komend jaar.

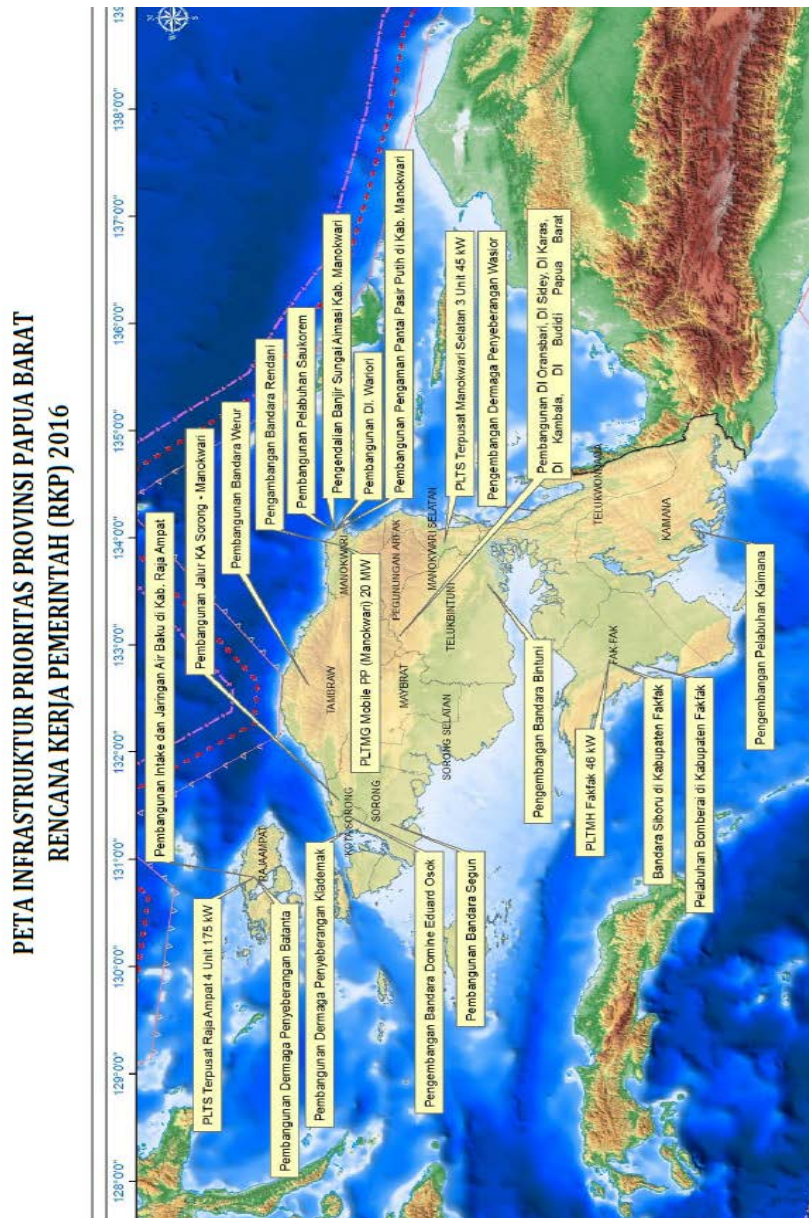
Fig. 2.16 Lijst met doelstellingen en projecten voor Papua Barat zoals in RKP gesteld

Doelstelling/Project	Aantal/percentage/ton/hectare
Onderwijs	
Ontwikkeling van <i>teaching factory</i> op SMK (praktijk) school	1
Bouw praktijk landbouwschool SMK	1
Drinkwater en sanitaire voorziening	
Toegang tot voldoende water	54,34%
Toegang tot voldoende sanitaire voorzieningen	50,30%
Landbouw (totale productie)	
Rijst	30.789 ton
Maïs	3.148 ton
Soja	2.339 ton
Rundvlees	4,46 ton
Kweekvis	227.003 ton
Rijstvelden	1.775 hectare
Rehabilitatie Tertiaire Irrigatie	1.775 hectare
Energie	
Toegang tot elektriciteit	85,56%
Maritiem	
Bouw haven <i>tol laut</i> in Sorong	1
Ontwikkeling veerponthavens; Fakfak, Folley, Salwati, Wasior	4

Fig. 2.17 Prioriteiten infrastructuurontwikkeling Papua Barat

OVERIG ONTWIKKELINGSPLAN: MP3EI

Het plan ter versnelling en uitbreiding van de Indonesische economische ontwikkeling, MP3EI (*Masterplan Percepatan dan Perluasan Pembangunan Ekonomi Indonesia*) is een masterplan dat door de vorige regering onder leiding van president Susilo Bambang Yudhoyono (SBY) is opgesteld om de Indonesische economie versneld naar het niveau van een eerste wereldland te tillen. Anders dan gangbare ontwikkelingsplannen die ontwikkeling in brede zin behelzen, focust dit plan specifiek op de ontwikkeling van de economie van Indonesië. Het masterplan behelst een termijn tot 2025, in dat jaar zou Indonesië tot een van de negen grootste economieën van de wereld moeten behoren.

Fig. 2.18 MP3EI

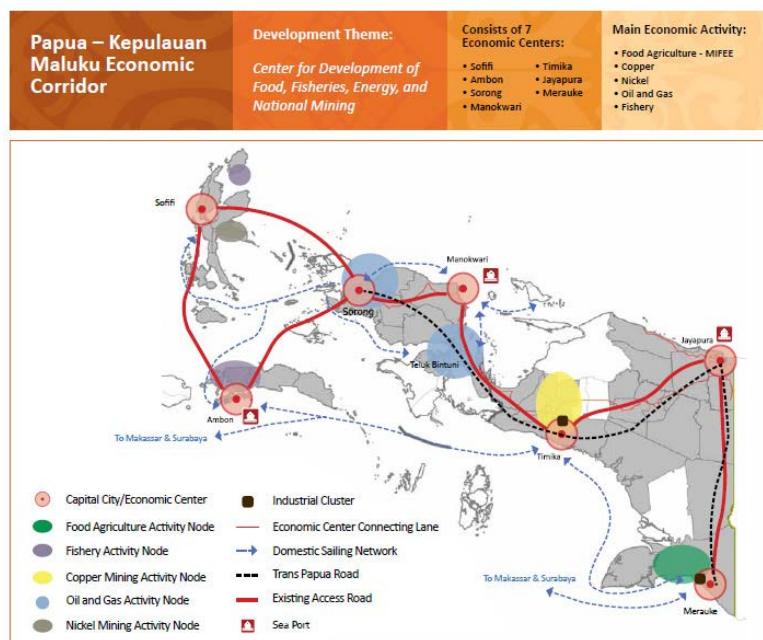

Om dit te bereiken is in 2011 een orgaan in het leven geroepen, KP3EI (*Komite Percepatan dan Perluasan Pembangunan Ekonomi Indonesia*) om toe te zien op de implementering van het plan en om mogelijke belemmeringen uit de weg te ruimen. Dit orgaan bestaat uit verschillende teams. In het masterplan wordt Indonesië onderverdeeld in verschillende economische zones. De Provincie Papua Barat en Papua vormen samen met de Molukken een zone.

Er bestaat een groot verschil in BNP tussen deze zone en de economisch meer ontwikkelde kern van Indonesië op Java. Als hoofdoorzaken wijst men naar de lage investeringen in deze zone, de lage productiviteit van de agrarische sector vanwege oude technieken en slechte irrigatievoorzieningen, de ontoereikende infrastructuur, de niet mobiele bevolking en het feit dat de totale bevolkingsomvang in het gebied gering is.

Om deze situatie te veranderen en ontwikkeling op gang te brengen wil men in deze zone 622 miljoen roepia (622 *triliun rupiah*, 42,1 *miljard euro*) investeren, op een totaal van 4.012 miljoen roepia (4.012 *triliun rupiah*, 271,8 *miljard euro*) voor geheel Indonesië.

Fig. 2.19 Papua-Maluku corridor

De nationale regering zal slechts 10% van deze investeringen, in bijvoorbeeld infrastructurele werken, rechtstreeks voor haar rekening nemen. De overige investeringen moeten privaat worden gedaan of door overheidsbedrijven bekostigd. Er ligt dus een sterke nadruk op private investeringen.

Enkele hoofdsectoren die zijn aangewezen voor investeringen zijn het verbouwen van voedsel, visserij, energie en mijnbouw, waaronder ook olie en gas worden gerekend. Voorts wordt er een plan beschreven voor de aanleg van een trans Papua snelweg van bijna vierduizend kilometer die de provincies Papua en Papua Barat met elkaar zou moeten verbinden. Er is een speciaal team verantwoordelijk voor de uitvoering van de plannen voor deze economische zone (*Tim Kerja Koridor Ekonomi Papua dan Kepulauan Maluku*).

Duurzaamheid

Aan duurzaamheid wordt in het masterplan nauwelijks gerefereerd. Er wordt een relatief klein bosgebied aangewezen om mogelijk te participeren in het REDD+

programma voor CO₂-emissie compensatie. Over hoe bijvoorbeeld de CO₂-emissie als gevolg van gas en olie-exploitatie kan worden gecompenseerd wordt niet gesproken. Er is kritiek geuit op het plan vanwege het prevaleren van economisch belang boven dat van gemeenschappen en milieu. In het planvormingsproces heeft men de lokale gemeenschappen niet betrokken⁵⁴.

Uitvoering onder regering president Joko Widodo

Nu er een nieuwe nationale regering is aangetreden onder president Joko Widodo is het masterplan ter discussie komen te staan en is het de vraag in hoeverre het zal worden uitgevoerd. Joko Widodo kreeg tijdens de verkiezingsstrijd om het Indonesische presidentschap veel steun uit de hoek van burgerbelangenorganisaties die zich hebben verzet tegen enkele projecten uit het MP3EI. Daarbij is het masterplan grotendeels opgesteld door Hatta Rajasa, de compagnon van de met Joko Widodo rivaliserende presidentskandidaat Subianto Prabowo⁵⁴.

Joko Widodo verkondigde dat de focus van zijn regering op sommige punten verschilt van de vorige regering, er komt nu bijvoorbeeld meer aandacht voor maritieme infrastructuur en spoorbanen. Wat men goede plannen acht zal men uitvoeren, wat niet binnen de visie van de regering valt zal worden aangepast, aldus Joko Widodo⁵⁵. Hij benadrukt dat bijvoorbeeld de transpapua snelweg een plan is dat binnen de visie van zijn regering valt en dat deze in 2019 gereed zou moeten komen. Te verwachten is dat de meerderheid van de projectplannen uitgevoerd zal worden. Joko Widodo zegt echter wel dat de term MP3EI politiek beladen is en hij daarom in het vervolg liever niet meer aan deze naam van het plan refereert.

Het hoofd van het Indonesische investeringsorgaan (BKPM) Franky Sibarani verkondigt dat wat zijn organisatie betreft de geplande investeringen voor projecten in Papua zullen worden doorgezet. Hiertoe behoren projecten op het gebied van tuinbouw, cement, visserij en petrochemie. Hij benadrukt dat zijn organisatie door wil gaan met de geplande investeringen en de weg wil vrij maken voor bedrijven die nu nog beperkt worden door bijvoorbeeld onduidelijkheid over landrechten en het moratorium in de visserij dat door het ministerie van visserij is ingesteld⁵⁴.

2.3 ONTWIKKELINGSPLANNEN PROVINCIAAL NIVEAU, PAPUA BARAT

RPJP DAERAH PROVINSI PAPUA BARAT 2012-2031⁵⁶

Evenals op nationaal niveau worden er op provinciaal niveau ontwikkelingsplannen geschreven met een lange, middellange en korte termijn. Het lange termijn ontwikkelingsplan voor de provincie Papua Barat (*Rencana Pembangunan Jangka Panjang*) geldt voor de periode 2012-2031 en is in lijn met het nationale langetermijnplan opgesteld. Het geeft de strategie voor de ontwikkeling van Papua Barat voor de komende twintig jaar en een kader waarbinnen middellangetermijnplannen kunnen worden opgesteld. Deze plannen worden opgesteld voor de volgende termijnen;

RPJM Daerah Provinsi Papua Barat I	Jaar 2012-2016
RPJM Daerah Provinsi Papua Barat II	Jaar 2017-2021
RPJM Daerah Provinsi Papua Barat III	Jaar 2022-2026
RPJM Daerah Provinsi Papua Barat IV	Jaar 2027-2031

Uitdagingen

Het ontwikkelingsplan voor de lange termijn gaat allereerst in op de verschillende ontwikkelingsuitdagingen die er liggen in Papua Barat. Ze onderkent de ontwikkelingsachterstand van de provincie ten opzichte van het Indonesisch gemiddelde. Daarnaast wordt een aantal uitdagingen onderscheiden voor de ontwikkeling van Papua Barat. Deze zijn;

- Geologisch; steile hellingen, plaatselijk tekort aan water, erosie
- Natuurrampen; aardbevingen, aardverschuivingen, overstromingen
- Demografisch; lage bevolkingsdichtheid
- Landbouw; inheemse Papoea's zijn moeilijk te stimuleren op modernere en efficiëntere wijze landbouw te bedrijven

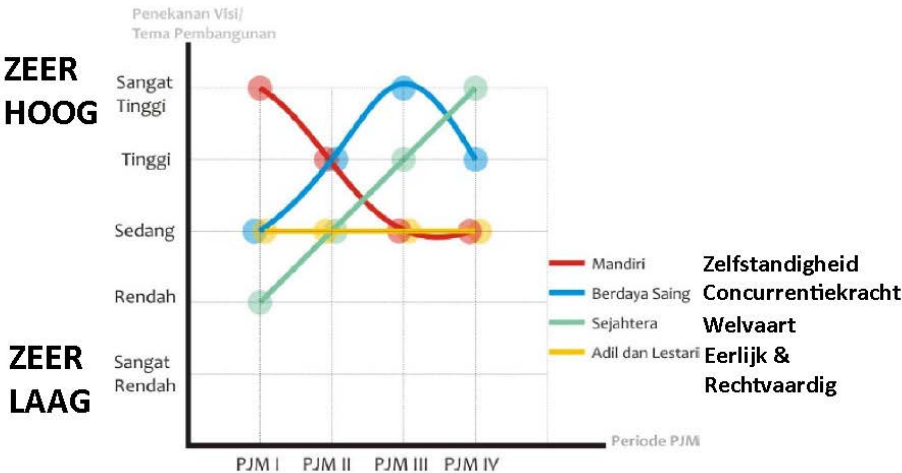
- Kap van bos door bijvoorbeeld steenkoolmijn werkzaamheden zorgt voor overstromingen
- Watervervuiling die visstand aantast veroorzaakt door goudmijnen, kolenmijnen en olie-industrie
- Immigranten hebben een hoger opleidingsniveau dan inheemse Papoea's
- Bevolking kent een lage score op de menselijke ontwikkelingsindex
- Ontoereikende infrastructuur, zo komen bijvoorbeeld landbouwproducten nu vaak niet bij de markt uit
- Culturele frictie tussen immigranten en inheemse Papoea's

Visie en Missies

De visie die in het ontwikkelingsplan wordt uitgesproken is om; 'Papua Barat duurzaam te ontwikkelen tot een zelfstandige*, welvarende en rechtvaardige provincie die kan concurreren met de buitenwereld.' (*Indonesisch; *mandiri*, hier niet in de betekenis van staatkundige onafhankelijkheid, maar het op eigen benen kunnen staan)

Onder deze visie wordt verstaan dat de overheid van Papua Barat rechtvaardig is en correct diensten moet leveren, dat het menselijke ontwikkelingsniveau wordt verhoogd en dat de economie groeit zodat de provincie haar eigen inkomsten kan genereren om het welzijn van haar inwoners te verhogen. Rechtvaardigheid wordt opgevat in brede zin. Hiertoe wordt niet enkel juridische gelijke behandeling gerekend, maar ook het recht op gelijke maatschappelijke kansen voor iedereen, zoals de kans op werk, opleiding, gezondheidszorg en de toegang tot overige overheidsdiensten. Er wordt nadruk gelegd op het verzekeren van een gezonde economie en maatschappij op de lange termijn. De bescherming van de natuur als een duurzame bron van inkomsten voor volgende generaties is hierbij de focus.

Fig. 2.20 Verdeling focus ontwikkelingsdoelstellingen voor Papua Barat in verschillende planningsperiodes

Het lange termijn ontwikkelingsplan voor Papua Barat benadrukt dat zij is geschreven in lijn met de filosofie die ligt achter de bestuurlijke speciale autonomie die Papua Barat heeft verkregen. Dit betekent dat de verbetering van de positie van inheemse Papoea's het belangrijkste is en prioriteit moet hebben bij alle ontwikkelingsactiviteiten. Hiervoor geldt dat de (culturele) rechten van Papoea's moeten worden beschermd, dat het opleidingsniveau onder Papoea's moet worden verbeterd en zij voorrang moeten krijgen bij het verkrijgen van werk en toegang tot sociale voorzieningen binnen de provincie Papua Barat.

De doelstellingen zoals neergezet in de visie op de ontwikkeling van Papua Barat worden elk ondersteund door verschillende subdoelstellingen die missies worden genoemd. Onder deze missies zijn vervolgens meer specifieke wensen beschreven die tot vervulling zouden moeten worden gebracht om aan de missie te voldoen. Deze wensen komen terug in de middellangetermijnplannen.

In elk langetermijnplan is de verdeling van de aandacht voor de verschillende visiedoelen verschillend. In figuur 2.20 wordt weergegeven hoe men de prioriteiten denkt te leggen tijdens de verschillende middellange termijn planperiodes. Dit betekent dat binnen de eerste middellange termijn de nadruk zal komen te liggen op de zelfstandigheid van Papua Barat.

Fig. 2.21 Visie en missies ten aanzien van de ontwikkeling van Papua Barat

Visie	Missies
Een zelfstandig Papua Barat	1) Stabiliteit en veiligheid 2) Voedselzekerheid 3) Eigen middelen en infrastructuur 4) Financiële zelfstandigheid provincie 5) Bestuurlijke onafhankelijkheid 6) Regionaal economisch concurrentievermogen
Een concurrerend Papua Barat	7) Regionale economie ontwikkelen 8) Hogere menselijke ontwikkelingsindex
Een welvarend Papua Barat	9) Welvaart lokale economie vergroten 10) Lokaal welzijn vergroten
Een rechtvaardig Papua Barat	11) Rechtvaardige verdeling van welvaart binnen de economie 12) Rechtvaardig ontwikkelingssysteem scheppen
Een duurzaam Papua Barat	13) Beschermen en op duurzame wijze beheren van natuurlijke hulpbronnen 14) Beschermen van de kwaliteit van het milieu 15) Beschermen van de lokale cultuur

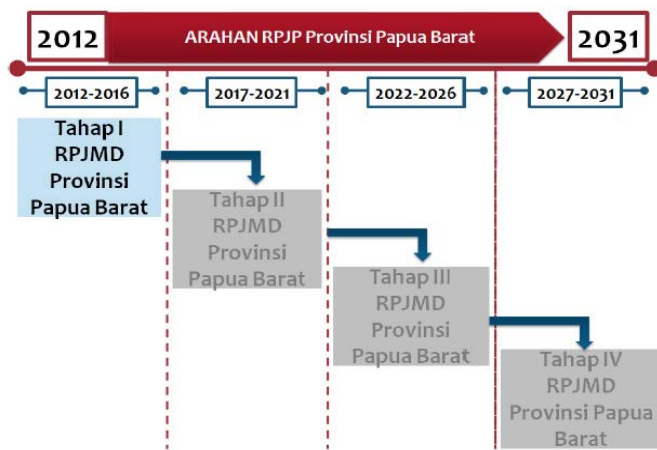
RPJM DAERAH PROVINSI PAPUA BARAT I 2012-2016⁵⁷

Het eerste van de vier middellangetermijnplannen (*Rencana Pembangunan Jangka Menengah Daerah Provinsi Papua Barat I*) kent een periode lopend vanaf het jaar 2012 tot en met 2016. In dit plan wordt de focus gelegd bij het vervullen van de eerste van de visiedoelstellingen, namelijk het nastreven van een zelfstandige provincie Papua Barat. Onder zelfstandigheid wordt verstaan dat de provincie Papua Barat op eigen benen kan staan en dat zij stabiel is op het vlak van politiek en veiligheid. Daarnaast wordt nagestreefd dat de provincie in haar eigen voedsel kan voorzien, dat infrastructuur en overheidsdiensten toereikend zijn en dat de provinciale overheid haar inkomsten hoofdzakelijk haalt uit eigen middelen om deze vervolgens aan te kunnen wenden voor verdere ontwikkeling.

Fig. 2.22 Ontwikkelingsstappen middellangetermijnplannen Papua Barat

Visie, missies en programma's

Het RPJM geeft evenals het langetermijnplan een schets van de ontwikkelingsuitdagingen van Papua Barat en vervolgt daarop met een antwoord dat onder woorden is gebracht in de visie; 'Provincie Papua Barat, welvarend, zelfstandig, waardig en duurzaam.'

Gebaseerd op deze visie is een uitgebreide lijst van missies en subdoelstellingen gevormd waarin wordt aangegeven hoe het beleid voor deze periode er uit moet zien en welke programma's er zullen worden gestart. Voor de lijst van programma's wordt hier verwezen naar het originele document, een kort overzicht van de belangrijkste missies wordt hier gegeven.

Infrastructuur

Men wil het bereik van het telecommunicatienetwerk jaarlijks met 15% verruimen zodat aan het einde van de periode 75% van de bewoners in Papua Barat toegang hiertoe heeft. Meer dorpen zullen ontsloten worden met wegen, zodat aan het einde van de periode het percentage dorpen dat nog niet ontsloten is minder is dan tien procent. Nu heeft 12% van de huishoudens ook geen elektriciteit op kleine schaal, men wil dat aan het einde van de periode alle huishoudens in Papua Barat tenminste tot kleine elektriciteitsvoorzieningen toegang hebben.

Kleinbedrijf

Men wil groei van het aandeel kleinbedrijven stimuleren zodat deze aan het eind van de periode met 30% in omvang is gegroeid. Er zal onderzoek worden gedaan naar dorpen waar men niet in het eigen levensonderhoud kan voorzien en men zal deze dorpen financieel steunen bij het opzetten van kleine bedrijven.

Onderwijs

Men wil de alfabetiseringsgraad naar 100% procent brengen aan het eind van deze periode. Dit streven zal worden ondersteund met een internaatschool die 15 districten voorziet. Leraren zullen financieel worden gestimuleerd in afgelegen dorpen les te geven en elk jaar zal 20% van de leraren een extra training krijgen.

Gezondheidszorg

Men wil jaarlijks 20% van de huishoudens in Papua Barat medische zekerheid geven. De voorzieningen moeten worden uitgebreid zodat op het einde van de periode 100% van alle dorpen toegang heeft tot medische voorzieningen. Daarnaast zal jaarlijks 10% van het medisch personeel extra scholing krijgen om de dienstverlening te verbeteren.

Werkgelegenheid

Men wil de arbeidsbevolking ontwikkelen en hoopt zodoende 10% meer banen te creëren dan er aan arbeidsbevolking per jaar bij komt.

Lokale overheidsinkomsten

Men wil de lokale overheidsinkomsten met zo'n 200% verhogen om minder afhankelijk te zijn van allocatiegelden uit Jakarta. Men ziet hiervoor mogelijkheden door het heffen van belastingen in verschillende sectoren.

Duurzaamheid

Men erkent de gezonde staat van het milieu in Papua Barat en spreekt de vrees uit voor verstoring hiervan door ontwikkeling van het gebied. Men zegt dat het een goede zaak is wanneer duurzaamheidsprincipes de basis zullen gaan vormen van elke ontwikkeling.

RKP DAEAH PROVINSI PAPUA BARAT 2016

Het jaarlijkse werkplan van de provinciale overheid voor het jaar 2016 is nog in ontwerp en bij het schrijven van dit rapport nog niet raadpleegbaar.

2.4 RUIMTELIJKE ONTWIKKELINGSPANNEN

RTRW NASIONAL 2008-2028⁵⁸

Evenals ontwikkelingsplannen worden er in Indonesië ruimtelijke ordeningsplannen geschreven op de bestuursniveaus van rijk, provincie en gemeente. Deze plannen behelzen een planperiode van twintig jaar en worden elke vijf jaar herzien. Het nationale ruimtelijke ordeningsplan, RTRW Nasional (*Rencana Tata Ruang Wilayah Nasional*) is geschreven voor de periode 2008-2028 en dient als leidraad bij het opstellen van provinciale ruimtelijke ordeningsplannen, welke op hun beurt richtinggevend zijn bij het opstellen van ruimtelijke ordeningsplannen op gemeentelijk niveau.

Het RTRW Nasional benadert de Indonesische ruimte op twee manieren. Enerzijds vormt zij een beschrijving en toekomstplanning voor de *ruimtelijke structuur* (lijnen) van Indonesië, anderzijds geeft zij een beschrijving en planning van de *ruimtelijke ordening* (vlakken). In dit ruimtelijke plan op nationale schaal gaat het om de grote lijnen. Er wordt getracht de verschillende delen van Indonesië met elkaar te verbinden en er wordt gekeken naar de samenhang van gebieden ten opzichte van elkaar en het nationaal niveau. Op provinciaal en gemeentelijk niveau wordt meer in detail aan gebiedsplanung gedaan.

Ruimtelijke structuur (lijnen)

Tot de ruimtelijke structuur van Indonesië wordt het infrastructurele netwerk gerekend. Hiertoe behoren transportwegen (zowel via land, lucht als water), het energienetwerk, het telecommunicatienetwerk en watervoorziening. Bij de planvorming aangaande de ruimtelijke structuur wordt nagestreefd de toegang van de bevolking tot publieke diensten te verbeteren, een basis te vormen voor economische groei en om ontwikkeling in achtergebleven gebieden mogelijk te maken. Hiervoor worden perifere gebieden ontsloten en in verbinding gebracht met (nieuwe) economische groeicentra.

De ruimtelijke structuur zoals voor de provincie Papua Barat aangegeven op de kaart zorgt voor verbinding en is daarbij hoofdzakelijk gericht op het leggen van verbinding tussen centra van nationaal niveau, afgekort met de letters PKN (*Pusat Kegiatan Nasional*) en van regionaal niveau, PKW (*Pusat Kegiatan Wilayah*). In Papua Barat bevindt zich één centrum van nationaal niveau, te weten de stad Sorong. De steden

Manokwari, Fakfak en Ayamaru hebben een regionale functie.

Wat vervoer over land betreft zijn er twee ingeplande transportwegen die opvallen. De eerste is het plan een treinspoor aan te leggen vanaf de stad Sorong langs de kust tot aan Manokwari en deze door te trekken naar het zuiden in de richting van de gemeente Teluk Wondama om zo verder te gaan naar de provincie Papua en zelfs helemaal in Jayapura te eindigen.

Fig. 2.23 Ruimtelijke structuur Papua Barat

De tweede opvallende transportweg is de rode lijn die vanaf Sorong via de binnenlanden van de vogelkop tot aan Manokwari loopt om vervolgens net als de spoorbaan richting het zuiden af te buigen en een verbinding te leggen met de provincie Papua. Deze weg is de trans Papua weg die van west naar oost het hele eiland met de provincies Papua Barat en Papua zal doorkruisen. Het is een weg van primair nationaal belang die verbinding legt tussen de verschillende nationale en regionale economische centra van Papua en hen met lucht- en zeehavens verbindt.

Naast deze primaire hoofdweg zijn er nog regionale en lokale wegen ingetekend. De gele lijn vormt een regionaal netwerk van wegen en de grijze stippellijnen vormen wegen die hoofdzakelijk lokaal verkeer bedienen.

Fig. 2.24 Ruimtelijke structuur Indonesi

Fig. 2.25 Ruimtelijke ordening van Indonesië

Voor luchttransport zijn er in Papua Barat drie luchthavens aangegeven van tertiair niveau. Dit wil zeggen dat zij deel uitmaken van het nationale netwerk van luchthavens dat de dichtstbijzijnde regionale en nationale centra met elkaar verbindt. Luchthavens in de tertiaire categorie zouden een passagiersaantal van tussen de 500.000 en 1 miljoen per jaar moeten gaan vervoeren.

Wat zeetransport betreft zijn er vier belangrijke havens te onderscheiden in Papua Barat. De haven van Sorong is hiervan de voornaamste, deze wordt ontwikkeld tot internationale haven. De havens van Manokwari en Kaimana zullen daarnaast tot nationale havens worden ontwikkeld. Manokwari en Sorong vormen punten in het noordelijke zeenetwerk van Indonesië zoals aangegeven met de blauwe lijn. Een vierde belangrijke haven is de haven van Fakfak, deze vormt onderdeel van het zeenetwerk voor midden Indonesië dat is gemarkeerd met een groene lijn.

De felgroene lijn die te zien is bij de steden Sorong, Manokwari en Fakfak correspondeert met de aanleg van een elektriciteitslijn (150 kv). Bij Sorong en Manokwari opent dit mogelijkheden om elektriciteit in de berggebieden op te wekken met hydro-energiecentrales en te geleiden naar de stad.

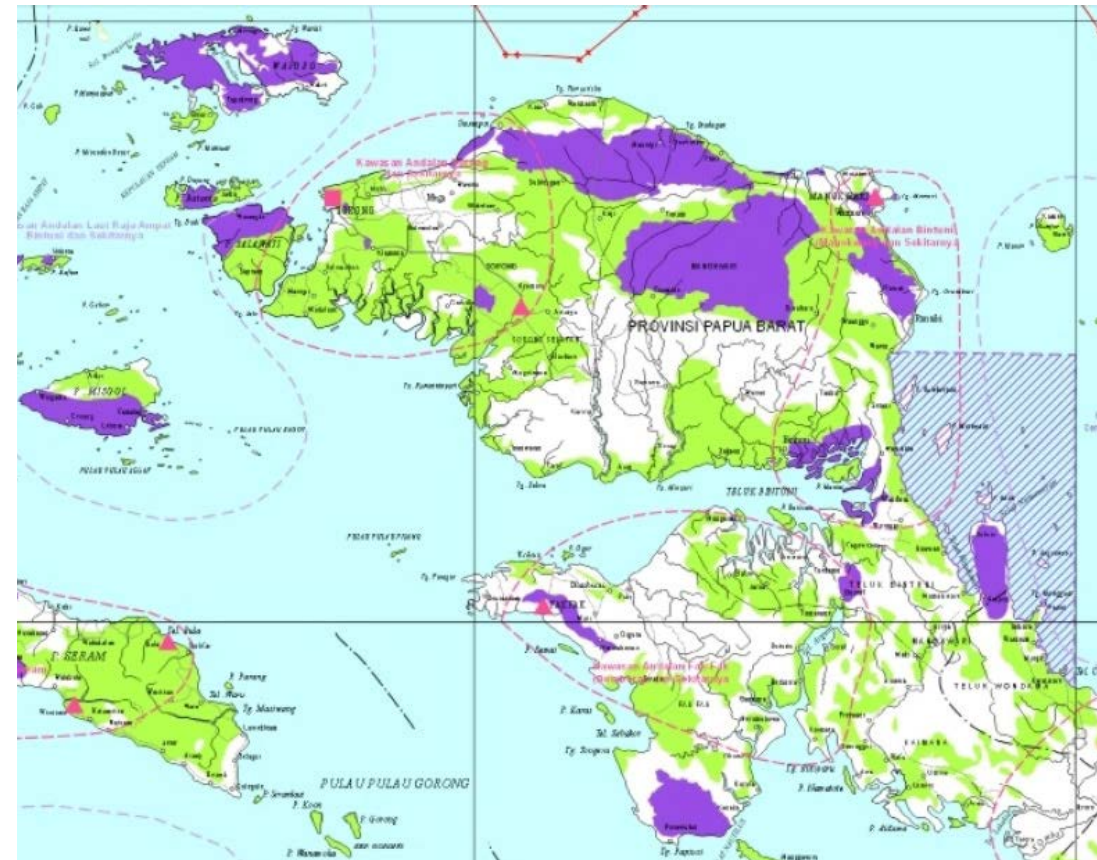
Tot slot geeft de paarsrode stippellijn een telecommunicatienetwerk aan (*micro digital*) dat verschillende delen in de Vogelkop met elkaar en met de provincie Papua en andere delen van Indonesië moet verbinden.

Ruimtelijke ordening

Wat betreft ruimtelijke ordening wordt in het RTRW Nasional onderscheid gemaakt tussen drie verschillende hoofdtypen van gebieden. Zo zijn er beschermde gebieden (*kawasan lindung*), cultiveringsgebieden (*kawasan budidaya*) en gebieden van nationaal strategisch belang (*kawasan strategis nasional*).

In beschermde gebieden probeert men de kwaliteit van de natuur te behouden en negatieve menselijke invloed te voorkomen. Een beschermd gebied kan zowel op het land als in zee zijn, of betrekking hebben op de lucht of wat zich onder de grond bevindt. Men wil ten minste 30% van elke eilandregio in Indonesië (in dit geval Papua Barat en Papua tezamen) als beschermd gebied bestempelen. Om te voorkomen dat deze gebieden door menselijke activiteiten worden geschaad wil men zo veel mogelijk inzetten op duurzaam ondernemen.

Fig. 2.26 Ruimtelijke ordening van Papua Barat

In Papua Barat bestaat één nationaal park, de Cenderawasihbaai. Verder zijn er natuurparken waar de focus ligt op dieren en parken voor natuur in het algemeen, in totaal zijn er hiervan 25 gebieden. Daarnaast zijn er nog drie natuurgebieden waar specifiek op het toerisme wordt gefocust. Op de kaart van Papua Barat is te zien welke gebieden beschermd zijn, namelijk groen en paars, en welke voor cultiveringsdoeleinden zijn bestempeld, namelijk de witte gebieden.

Ook bij activiteiten in cultiveringsgebieden wordt duurzaamheid genoemd als uitgangspunt om er voor te zorgen dat menselijke activiteit niet de 'ondersteuningskracht en opnamekracht' van de natuur te boven gaat. Voor de ontwikkeling van deze gebieden wil men infrastructuur verzorgen en aansluiten bij de interne kwaliteiten van het betreffende gebied. Nationale voedselzekerheid is

een belangrijk uitgangspunt bij het aanwijzen van deze gebieden. Kleine eilanden wil men beter verbinden met economische centra om zo ook deze gebieden te kunnen ontwikkelen. In gebieden met een grote kans op natuurrampen mag niet worden gebouwd, deze worden meestal als beschermd gebied bestempeld. Steden wil men zo compact mogelijk hebben en moeten 30% van het grondgebied open laten voor groenvoorzieningen. Daarnaast dient duurzaamheid een belangrijke rol te spelen.

In cultiveringsgebieden kunnen allerhande menselijke activiteiten plaatsvinden. Het kan gaan om landbouw, veeteelt, visvangst, bosbouw, industrie of bebouwing of andersoortige activiteiten. In Papua Barat wordt een viertal gebieden aangewezen met een bijzondere potentie als cultiveringsgebied. Deze gebieden zijn op de kaart aangegeven met rode en paarse stippellijnen.

2.27 Economische potentie per gebied in Papua Barat

Gebied Papua Barat	Hoge potentie voor:
Bintuni	Landbouw Plantages Mijnbouw Visserij
Fakfak (Bomberai)	Landbouw Plantages Visserij Industrie Mijnbouw
Sorong	Bosbouw Mijnbouw Visserij Industrie
Raja Ampat-Bintuni	Visserij Mijnbouw Toerisme

De derde categorie landgebruik, die van nationale strategische gebieden, is een verzamelcategorie waarbinnen gebieden verschillende functies kunnen hebben. Zo kan een gebied van belang zijn voor het ecologisch systeem op nationaal niveau, voor de nationale veiligheid, voor de nationale economie of van nationaal cultureel belang zijn. Ook worden gebieden tot nationaal strategisch verklaard als zij een functie kunnen

spelen in het revitaliseren van achtergebleven regio's. In Papua Barat is Raja Ampat als nationaal strategisch gebied aangewezen als van belang vanwege de grote rijkdom aan onderwaterleven. Een tweede gebied is van nationaal veiligheidsbelang aangewezen en bestaat uit een aantal kleine eilandjes behorende tot de provincies Maluku Utara, Papua Barat en Papua aan de nationale noordgrens van Indonesië.

RTRW PROVINSI PAPUA BARAT 2013-2033⁵⁹

Het ruimtelijke ordeningsplan voor de provincie Papua Barat, RTRW (*Rencana Tata Ruang Wilayah Provinsi Papua Barat*) vormt de ruimtelijke vertaling van de doelen die door de provincie gesteld zijn in de ontwikkelingsplannen. Het RTRW Provinsi Papua Barat kent een planingsperiode van twintig jaar van 2013 tot en met 2033. Elke vijf jaar zal het plan worden aangepast aan de veranderende realiteit.

Het RTRW geeft een overzicht van de ontwikkelingsstaat van de provincie Papua Barat, beschrijft de doelen van het ruimtelijke ordeningsplan en richt zich in de daarna volgende hoofdstukken op de ruimtelijke ordening van de provincie Papua Barat. Eerst komt de ruimtelijke structuur van de provincie aan bod, vervolgens de ruimtelijke ordening en daarbij wordt een extra hoofdstuk gewijd aan de strategisch belangrijke gebieden voor Papua Barat. Ten slotte wordt de uitvoer van het ruimtelijk beleid beschreven en hoe de ruimtelijke wetgeving kan worden gehandhaafd.

2.28 RTRW Papua Barat

Gebiedsindeling

Er wordt onderscheid gemaakt tussen drie hiërarchische typen van centra die diensten vervullen op verschillende niveaus. Er zijn centra van nationaal, regionaal en lokaal niveau.

Hiërarchische indeling van PKN, PKW en PKL

De stad Sorong is het enige aangewezen centrum van nationaal niveau, PKN genoemd (*Pusat Kegiatan Nasional*). Op regionaal niveau, de PKW's (*Pusat Kegiatan Wilayah*), zijn er de steden Manokwari (Gemeente Manokwari), Fakfak (Gemeente Fakfak) en Ayamaru (Gemeente Maybrat). Op lokaal niveau zijn er een reeks kleinere steden, de zogenaamde PKL's (*Pusat Kegiatan Lokal*). Hiertoe behoren Teminabuan (Gemeente Sorong Selatan), Aimas (Gemeente Sorong), Kaimana (Gemeente Kaimana), Bintuni (Gemeente Teluk Bintuni), Waisai (Gemeente Raja Ampat), Raisiei (Gemeente Teluk Wondama), Fef (Gemeente Tambrau) en Kumurkek (Gemeente Maybrat). Daarnaast zullen de steden Anggi (Gemeente Pegunungan Arfak) en Ransiki (Gemeente Manokwari Selatan) spoedig ook de PKL status verkrijgen.

Nationaal strategische gebieden; PKSN

Daarnaast zijn er binnen de provincie nog gebieden van nationaal strategisch belang, PKSN (*Pusat Kegiatan Strategis Nasional*). Raja Ampat is een nationaal strategisch ecologisch gebied waar natuurbescherming centraal staat. Daarnaast behoort het eilandje Fani tot het strategische noordelijke grensgebied van Indonesië.

Ontwikkelingsclusters; SWP

Papua Barat is verder ingedeeld in ontwikkelingsclusters, SWP genoemd (*Satuan Wilayah Pengembangan*) waarin de samenhang tussen verschillende gemeenten wordt nagestreefd en wordt ingezet op de ontwikkeling van enkele sectoren met hoge potentie.

SWP 1 Kabupaten Manokwari, Kabupaten Manokwari Selatan, Kabupaten Pegunungan Arfak Kabupaten Tambrau, Kabupaten Teluk Wondama:

Over het algemeen liggen in deze zone kansen voor bosbouw, landbouw, visserij en kleine industrieën. Vooral in Wondama wordt ingezet op visserij en in Manokwari op landbouwproducten (rijst, soja, maïs, vruchten). Men wil het bedrijfsleven van micro, kleine tot middelmatige grootte stimuleren.

Rond de stad Anggi in Manokwari Selatan wil men hooggebergte tuinbouw stimuleren. In de Wondamabaai wil men onderwater toerisme promoten en in de Kebarvallei in de gemeente Tambrau wil men de runderteelt bevorderen.

SWP 2 Kabupaten Sorong, Kota Sorong, Kabupaten Sorong Selatan, Kabupaten Maybrat Kabupaten Tambrau, dan Kabupaten Teluk Bintuni:

Over het algemeen liggen in deze zone kansen voor de ontwikkeling van industrie, mijnbouw (inclusief olie en gas), plantages, bosbouw en de handel en dienstensector. In de gemeente Sorong vindt de meeste mijnbouw van Papua Barat plaats en is er potentie dit uit te breiden. Daarnaast is in deze gemeente grote potentie voor plantages zoals cacao en kokosnoot. De stad Sorong is van belang als industriestad en transportknooppunt als verbinding tussen Papua Barat en het buitenland. In Bintuni is het mangrovebos van groot ecologisch belang, dit zal worden beschermd.

Men wil de speciale economische zone (KEK) bij de stad Sorong versterken. In Sorong Selatan wil men de productie van bio-ethanol versterken en in Bintuni wil men de olie- en gasindustrie stimuleren.

SWP 3 Raja Ampat:

In Raja Ampat ligt de focus op de grote ecologische waarde van het gebied op onderwaternatuur. Zo'n 75% van de koraalsoorten die in de wereld voorkomen zijn ook in Raja Ampat te vinden. Er wordt ingezet op ecotoerisme en bescherming van het gebied. Visvangst wordt ook ontwikkeld, maar duurzaam, zodat het geen schade berokkent aan het ecosysteem.

Raja Ampat moet een ecotoeristische bestemming worden van wereldformaat.

SWP 4 Fakfak, Kaimana:

Deze twee meest zuidelijke gemeenten van Papua Barat kennen een grote potentie op het gebied van visvangst. Men wil daarbij industrie ontwikkelen om deze sector te kunnen bedienen met verwerking van vis. Daarnaast wordt in overeenstemming met het nationale ruimtelijke ordeningsplan ingezet op veeteelt voor de gemeente Fakfak in de regio Bomberai.

In de regio Bomberai in de gemeente Fakfak wil men de teelt van runderen stimuleren en in Kaimana het onderwatertoerisme promoten.

Energie

Figuur 2.29 geeft een overzicht van de ontwikkelingen die gepland staan voor wat betreft de bouw van energiecentrales en laat zien welke soort centrales in welke gemeenten gebouwd zullen worden.

Fig. 2.29 Geplande ontwikkelingen op het gebied van energie in Papua Barat

	Steenkool (PLTU)	Gas (PLTG)	Diesel (PLTD)	Water; micro-hydro (PLTMh)
Fakfak			Elk district/dorp	Bij grote rivieren
Kaimana			District Kaimana	District Teluk Etna & District Kaimana
Manokwari				Bij grote rivieren
Maybrat			Gebied Kumurkek & Aifat Timur	Rivier Seni-Mare
Raja Ampat			Elk district	
Sorong Selatan				Nader te bepalen
Manokwari Selatan			District Ransiki & District Oransbari	District Ransiki & District Isim & District Neney & District Oransbari
Pegunungan Arfak			District Anggi	District Taige & District Hingk & District Catubouw
Teluk Wondama			District Wasior & District Windesi	
Tambrau			Elk district	Nader te bepalen
Sorong (stadsgemeente)		Arar	District Sorong Timur, Kelurahan Klasaman, capaciteit vergroten met 30,7 MW + District Sorong, Kelurahan Klademak, capaciteit vergroten met 28 MW	
Sorong (gemeente)	District Mayamuk		District Klamono & District Makbon & District Seget & District Beraur & District Salawati	
Teluk Bintuni			Nader te bepalen	

	Water (PLTAir)	Zon (PLTS)	Wind (PLTAngin)	Biomassa
Fakfak				
Kaimana		Elk district	Op eilanden en langs kust van District Kaimana & District Buruway	
Manokwari				
Maybrat	District Aifat (en andere districten)	Nader te bepalen		
Raja Ampat		Nader te bepalen	Nader te bepalen	Nader te bepalen
Sorong Selatan		Nader te bepalen		
Manokwari Selatan		District Tahota & District Neney		
Pegunungan Arfak	District Minyambouw			
Teluk Wondama	Elk district	Elk district		
Tambrau		Nader te bepalen		
Sorong (stadsgemeente)	Rivier Warsamson, 31MW			
Sorong (gemeente)		In alle veraf gelegen gebieden		
		Nader te bepalen		

Vanaf nationaal niveau is aangegeven dat er nog enkele energiecentrales zullen moeten worden gebouwd in de periode 2015-2019, dit zijn:

- Kolencentrale (PLTU) Andai, tot 14 MW
- Kolencentrale (PLTU) Klalin, tot 30 MW
- Mobiele gascentrale (PLTMG) Manokwari, tot 20 MW
- Gascentrale (PLTMG) Fakfak, tot 10 MW
- Gascentrale (PLTMG) Bintuni, tot 10 MW

Overige openbare werken

Er staan verschillende openbare werken gepland voor de provincie Papua Barat zoals sanitaire voorzieningen en voorzieningen op het gebied van afvalverwerking.

Fig. 2.30 Geplande openbare werken in Papua Barat

Gemeente	Geplande werken
Fakfak	Drainagesysteem voor wegen aanleggen Vermeerdering vuilstortplaatsen (TPA) en vuilinzamelplaatsen (TPS)
Kaimana	Middelen voor huishoudelijke afvalverwerking Giftige afvalstoffen verwerwingspunt in Avona, District Teluk Etna
Manokwari	49 hectare vuilstortplaats in Sowi Gunung bouwen Totaal vuilinzamelplaatsen vermeerderen Vermeerdering transportmiddelen en vuilnismannen voor vuilinzameling Vuilstortplaats verbeteren Sanitatie-systeem voor bewoners bouwen
Maybrat	Vuilstortplaatsen vermeerderen Bijzondere vuilstortplaats bouwen voor agro-industrie en niet-houtproducten uit de houtindustrie Bouw ziekenhuis
Raja Ampat	Drainagesysteem voor wegen aanleggen Vermeerdering vuilstortplaatsen (TPA) en vuilinzamelplaatsen (TPS)
Sorong Selatan	Drainagesysteem in alle districten aanleggen Rioolwatervoorziening aanleggen Vermeerdering vuilstortplaatsen (TPA) en vuilinzamelplaatsen (TPS)
Manokwari Selatan	Vuilstortplaats (TPA) bouwen in Gunung Sasim, District Ransiki Vuilinzamelingsplaats bouwen (TPS) Drinkwaternetwerk aanleggen Drainagesysteem aanleggen
Pegunungan Arfak	Vuilstortplaats (TPA) in District Anggi bouwen Vermeerdering vuilinzamelplaatsen (TPS) en vergroting reikwijdte van netwerk Recyclefabriek bouwen voor papier en plastic Vermeerdering transportmiddelen en vuilnismannen voor vuilinzameling

Gemeente	Geplande werken
Teluk Wondama	Vuilstortplaats (TPA) in district Rasie bouwen Vermeerdering totaal vuilinzamelplaatsen (TPS) Rioolwatersysteem aanleggen
Tambrau	Bouw van vuilstortplaats (TPA) Vuilinzamelsysteem aanleggen
Sorong (stadsgemeente)	Rioolwatersysteem aanleggen Bouw waterzuiveringsinstallatie (IPAL) en (IPLT) Bouw vuilstortplaats (TPA) en vuilinzamelplaatsen (TPS) Natuurrampen evacuatievoorzieningen aanleggen
Sorong (gemeente)	Systeem aanleggen voor afvalverwerking Systeem aanleggen voor drainage Systeem aanleggen voor drinkwater Systeem aanleggen voor rioolwater Evacuatiewegen aanleggen voor natuurrampen
Teluk Bintuni	Systeem aanleggen voor afvalverwerking Systeem aanleggen voor drainage Systeem aanleggen voor drinkwater Systeem aanleggen voor rioolwater

INVESTERINGSKANSEN PER SECTOR

3

3.1 INLEIDING

PAPUA BARAT

De vergrote aandacht van Indonesië voor de economische ontwikkeling van Papua Barat heeft in de laatste jaren geleid tot een aanzienlijke stijging van de buitenlandse investeringen in deze provincie. Het nationale Indonesische investeringsorgaan (BKPM) tracht zo veel mogelijk buitenlandse investeerders aan te trekken door het verbeteren van het investeringsklimaat en stelt elk jaar hogere investeringsdoelen voor Papua Barat.

BUITENLANDSE INVESTERINGEN IN PAPUA BARAT STIJGEN JAARLIJKS

Naast deze particuliere geldstroom is als gevolg van de verlening van speciale autonomie aan de provincie Papua Barat een geldstroom vanuit de Indonesische overheid op gang gekomen voor de ontwikkeling van het gebied. Er wordt geïnvesteerd in infrastructuur en overheidsdiensten. Daarnaast vindt er een proces plaats van gemeentelijke opdeling waardoor ontwikkeling ontstaat in voorheen perifere gebieden.

Als gevolg hiervan is er in Papua Barat een interessante dynamiek ontstaan waarbij zich nieuwe investeringskansen voordoen en de economie sinds 2003 gegroeid is met een ongekend gemiddelde van 13,38% per jaar⁶⁰.

NEDERLANDS BEDRIJFSLEVEN

Een van de doelen van deze verkennende studie is het verschaffen van een inzicht in de kansen die er in Papua Barat liggen voor buitenlandse investeerders. In dit kader wordt gekeken naar de mogelijkheden voor het Nederlandse bedrijfsleven, hoofdzakelijk het MKB, om in Papua Barat te investeren.

Voor het Nederlandse bedrijfsleven kan Papua Barat interessant zijn om goederen en diensten aan te leveren. Hoewel de lokale afzetmarkt beperkt is qua omvang zijn er nieuwe kansen ontstaan door de vergroting van de financiële middelen die de lokale overheden ter beschikking staan. Dit schept mogelijkheden op het gebied van aanbesteding van openbare werken en het geven van advies aangaande (gebieds) ontwikkeling.

Wat voor het Nederlandse bedrijfsleven nog interessanter lijkt zijn de kansen die Papua Barat biedt als productiegebied voor de Nederlandse markt. Hierbij valt te denken aan tropische producten op het gebied van land- en tuinbouw, aan bosbouw, aan visserij en toerisme. Daarnaast is Papua Barat rijk aan grondstoffen zoals olie, gas en mineralen. Deze laatste sectoren staan echter op gespannen voet met het principe van duurzaamheid. Daarom zullen zij in deze studie niet als potentiële investeringsgebieden worden behandeld.

SCHETS INVESTERINGSMOGELIJKHEDEN PER SECTOR

In Papua Barat hebben in het kader van dit onderzoek gesprekken plaatsgevonden met sleutelfiguren en is data verzameld over potentiële investeringsgebieden. Eerder is in dit rapport een profiel gegeven van Papua Barat (Deel I, hfdst. 1) en een beschrijving van de (ruimtelijke)ontwikkelingsplannen die op verschillende overheidsniveaus ten aanzien van Papua Barat zijn opgesteld (Deel II, hfdst. 2). Tezamen dient deze informatie als basis voor de schets van investeringsmogelijkheden die hier wordt gegeven. Dit is een eerste verkenning, in een volgend stadium zal dieper onderzoek moeten plaatsvinden, verkieslijk in samenwerking met geïnteresseerde partners uit het Nederlandse bedrijfsleven.

DE ECONOMIE VAN
PAPUA BARAT IS SINDS
2003 GEGROEID MET
EEN GEMIDDELDE VAN
13,38% PER JAAR⁶⁰

3.2 SWOT-ANALYSE EN ALGEMENE WENKEN BIJ HET ONDERNEMEN IN PAPUA BARAT

Voordat op de verschillende potentiële investeringssectoren wordt ingegaan wordt een SWOT-analyse gegeven van het investeringsklimaat in Papua Barat. Door te kijken naar positieve en negatieve factoren die een rol spelen bij het investeringsklimaat wordt een puntkrachtig beeld geschetst van hoe Papua Barat er op dit gebied momenteel voor staat.

SWOT-ANALYSE PAPUA BARAT

	POSITIEF	NEGATIEF
INTERN	KRACHT: • Rijk aan grondstoffen: - Mineralen - Goud/olie - Hout - Vis - Zon (energie) - Waterkracht (energie) - Getijdenstroom (energie) - Hoge toeristische ecologische belevingswaarde • Ruimte • Potentie tropische landbouw • Jonge bevolking • Zeer sterke economische groei • Sterk vergrote financiële middelen bij overheid door toekenning van autonomiegeden • Speciale historische band met Nederland, grote gastvrijheid ten opzichte van het Nederlands bedrijfsleven	ZWAKTE: • Hak Ulayat; grondrechten • Lage menselijke ontwikkelingsindex (laag opleidingsniveau, slechte gezondheidszorg) • Stroomuitval • Beperkte infrastructuur • Import-export naar buitenland vooralsnog via Java • Beperkte omvang lokale markt • Beperkte watervoorziening • Regelgeving niet altijd helder • Malaria • Corruptie en nepotisme • Tweespalt inheemsen en immigranten
EXTERN	KANS: • Focus nationale regering Indonesië op ontwikkeling van Papua Barat • Stimulering en facilitering buitenlandse investeringen in Papua Baat door Indonesische en provinciale overheid	BEDREIGING: • Wantrouwen Papoea's-Indonesische overheid, als gevolg van rol nationaal Indonesisch leger (TNI) in grondstoffeneconomie van Papua Barat

FIG. 3.1

KRACHT

De interne aantrekkingskracht van Papua Barat zit voornamelijk in de economische mogelijkheden die er liggen voor productie. Het gebied is zeer rijk aan grondstoffen, waarvan een aanzienlijk deel goed op duurzame wijze te exploiteren is. Papua Barat leent zich goed voor tropische landbouw en kent nog genoeg beschikbare grond. Er is een groot potentieel voor duurzame energie en op het gebied van toerisme kent Papua Barat natuurgebieden van wereldklasse.

De bevolking van Papua Barat is jong en groeiende en er vinden verbeteringen plaats in het ontwikkelingsniveau van Papua Barat. De lokale overheden krijgen hiervoor aanzienlijke ontwikkelingsgelden uit Jakarta. Men staat open voor buitenlandse investeerders en vanwege de bijzondere historische band met Nederland is het Nederlandse bedrijfsleven in Papua Barat extra welkom.

De economische groei voor Papua Barat laat zien wat er mogelijk is en in welke richting de samenleving zich beweegt. In de periode 2003-2013 groeide deze gemiddeld met 13,38% per jaar.

ZWAKTE

In Papua Barat spelen inheemse grondrechten een belangrijke rol. Wanneer economische activiteiten een aanzienlijk beslag op de ruimte leggen dient er rekening mee te worden gehouden dat zaken er op dit gebied anders aan toe gaan dan in westerse landen. Vanuit de lokale kamer van koophandel wordt geadviseerd grond te huren in plaats van te kopen.

Over het algemeen vormt het lage ontwikkelingsniveau, zowel van de bevolking als van de infrastructuur een drempel bij economische activiteiten. Het vinden van geschoold personeel is dikwijls lastig. Ondernemers moeten rekening houden met stroomuitval en zijn vaak aangewezen op het aanleggen van hun eigen watervoorziening vanwege de beperkte capaciteit en het beperkte bereik van het lokale waternet.

HET NEDERLANDSE BEDRIJFSLEVEN IS IN PAPUA BARAT EXTRA WELKOM

Corruptie en nepotisme zijn belangrijke factoren om rekening mee te houden wanneer men in Papua Barat wil ondernemen. Om zaken gedaan te krijgen is vrijwel niet te ontkomen aan extra betalingen. Bij het doen van zaken met de overheid moet er rekening mee worden gehouden dat tot wel 30% van projectbegrotingen moet worden afgeschreven aan 'extra kosten'. Bij het aanvangen van lokale activiteiten is een buitenlands bedrijf verplicht om samen te werken met een lokale partner. Wanneer men als buitenlands bedrijf bestuurders zoekt voor de lokaal opgerichte onderneming is het ten eerste aan te raden om te kiezen voor lokale personen met een goed netwerk binnen Papua Barat. De samenleving in Papua Barat is klein, hetgeen het hebben van een goed sociaal netwerk uitermate belangrijk maakt. Goede contacten binnen de overheid zijn een pre.

Papua Barat bestaat voor de helft nog uit inheemse Papoea's, terwijl de andere helft van de bevolking wordt gevormd door immigranten afkomstig uit andere delen van Indonesië. Er bestaan duidelijke verschillen tussen deze groepen, hetgeen soms tot frictie kan leiden in de samenleving. Inheemsen hebben andere fysieke kenmerken dan de immigranten en zijn over het algemeen christelijk terwijl de immigranten veelal islamitisch zijn. Immigrantengroepen zijn over het algemeen beter geschoold en economisch succesvoller, hetgeen ook een verschil in welvaart met zich meebrengt.

Het is niet altijd geheel duidelijk welke vergunningen men nodig heeft om te kunnen ondernemen. Dikwijls moet men bij veel verschillende instanties langs en wordt er een relatief groot aantal vergunningen verlangd. Daarnaast is het aanvragen van vergunningen een tijdrovend proces en kan men ook hier in de praktijk vaak niet om corruptie heen. De provinciale en nationale overheden hebben dit probleem echter onderkend en werken aan een systeem waarbij alle vergunningen via één loket kunnen worden aangevraagd. De laatste jaren doen zich hoopvolle verbeteringen voor op dit gebied.

KANS

De focus van de nationale Indonesische overheid op de ontwikkeling van Papua Barat is een externe positieve invloed op het investeringsklimaat. Door de allocatiegelden die vanuit Jakarta in het kader van de speciale autonomie aan Papua Barat worden gestuurd wordt een

DE INDONESISCHE OVERHEID STIMULEERT BUITENLANDSE INVESTERINGEN IN PAPUA BARAT

verbetering van de achtergebleven positie van Papua Barat mogelijk gemaakt. Geld wordt gebruikt voor zaken als infrastructuur, onderwijs en gezondheidszorg. Daarnaast neemt de Indonesische overheid een open houding aan tegenover buitenlandse investeerders. Buitenlandse investeringen worden gestimuleerd en investeerders worden bij het maken van investeringen begeleid.

BEDREIGING

Het vertrouwen dat Papoea's hebben in de Indonesische overheid hangt samen met het optreden van het nationale Indonesische leger (TNI). TNI heeft sinds de inlijving van Nederlands-Nieuw Guinea bij Indonesië een sterke voet aan de grond gekregen in dit gebied. Ten tijde van het Suharto-bewind is TNI verwickeld geraakt in economische activiteiten, aangezien slechts een kwart tot een derde van het legerbudget door de overheid wordt gedekt is het leger aangewezen op het genereren van eigen inkomsten^{13,15}. Deze zijn vaak niet goed traceerbaar maar meestal houden zij verband met de exploitatie van hout en andere natuurlijke hulpbronnen. Het leger heeft haar fysieke macht soms gebruikt om haar economisch gewin te kunnen veiligstellen en werd door de afgeslotenheid van Papua Barat en Papua voor de buitenwereld in staat gesteld dit zonder consequenties te kunnen doen.

Sinds het einde van het Suharto-tijdperk is de bewegingsruimte van TNI in Papua Barat steeds beperkter geworden. De huidige president Joko Widodo is een democraat, terwijl zijn directe rivaal om het presidentschap een ex-TNI-generaal was, Prabowo Subianto. President Joko Widodo heeft meer openheid voor (buitenlandse) media in Papua Barat toegezegd, hetgeen een goede ontwikkeling zou zijn om misstappen van het leger te voorkomen. De voornaamste aanleidingen voor sociale onrust in het verleden zijn namelijk ongestrafte geweldplegingen van het leger geweest ten aanzien van de lokale bevolking. Met meer openheid zal dit voorkomen kunnen worden.

De sociale situatie in Papua Barat is tegenwoordig rustig en de ontwikkelingen op nationaal en provinciaal niveau wijzen er op dat de situatie zich in de goede richting ontwikkelt. Het leger toont zich welwillend en neemt tegenwoordig een meer pacificerende rol aan. Zowel de Indonesische regering als de provinciale overheid hebben belang bij sociale stabiliteit en streven dit na, dit vormt de basis voor verdere economische ontwikkeling van het gebied

3.3 ENERGIE

ALGEMEEN

Papua Barat kent een ontoereikende energievoorziening. De vraag overstijgt het aanbod, hetgeen geregeld leidt tot stroomuitval en een belemmering vormt voor economische ontwikkeling. De nationale en provinciale overheden hebben dit probleem onderkend en zetten daarom in op de bouw van nieuwe energiecentrales. Hierbij gaat het zowel om grote energiecentrales als om de energievoorziening van kleine gemeenschappen in de binnenlanden buiten het bereik van het energienetwerk.

DUURZAAMHEID

Energie is een sector waarbinnen duurzaamheid een duidelijk en steekhoudend begrip is. Het verschil tussen hernieuwbare energiebronnen, oftewel duurzame energie, en energieopwekking met fossiele brandstoffen is in de meeste gevallen helder. Een aanzienlijk deel van de centrales die de overheid in de komende jaren wil laten bouwen betreft duurzame energie. Over de duurzaamheid van kernenergie bestaat discussie. Aangezien er echter in de overheidsplannen met geen woord gerept wordt over kernenergie en deze vorm van energieopwekking ook niet geschikt lijkt voor de situatie in Papua Barat, zal deze energievorm hier buiten beschouwing worden gelaten.

MARKT

De overheid is een grote opdrachtgever voor de bouw van energiecentrales in Papua Barat. Dit kunnen zowel de provinciale als de gemeentelijke overheden zijn. Een andere belangrijke opdrachtgever en speler op de energiemarkt is staatsbedrijf PLN (*Perusahaan Listrik Negara*). Zij is eigenaar van het energienetwerk en beheert de meeste energiecentrales in de provincie. Daarnaast zijn er ook private energiecentrales die hun energie verkopen aan PLN, welke het vervolgens via haar netwerk distribueert. Energie wordt verkocht tegen een nationaal vastgestelde prijs van 1.507 roepia (0,10 euro) per kWh (oktober 2015)⁶¹.

In het provinciale ruimtelijke ontwikkelingsplan voor de periode van 2013-2033 wordt de volgende lijst gegeven voor de ontwikkeling van duurzame energiecentrales de komende jaren.

GEPLANDE BOUW VAN DUURZAME ENERGIECENTRALES IN PAPUA BARAT

GEMEENTE	WATER; MICRO-HYDRO (PLTMH) < 10 MW	WATER (PLTAIR) > 10 MW	ZON (PLTS)	WIND (PLTANGIN)
FAKFAK	BIJ GROTE RIVIEREN			
KAIMANA	DISTRICT TELUK ETNA & DISTRICT KAIMANA		NADER TE BEPALEN LOCATIE	OP EILANDEN EN LANGS KUST VAN DISTRICT KAIMANA & DISTRICT BURUWAY
MANOKWARI	BIJ GROTE RIVIEREN			
MAYBRAT	RIVIER SENI-MARE	DISTRICT AIFAT (EN ANDERE DISTRICTEN)	NADER TE BEPALEN LOCATIE	
RAJA AMPAT			NADER TE BEPALEN LOCATIE	NADER TE BEPALEN LOCATIE
SORONG SELATAN	NADER TE BEPALEN LOCATIE		NADER TE BEPALEN LOCATIE	
MANOKWARI SELATAN	DISTRICT RANSIKI & DISTRICT ISIM & DISTRICT NENEY & DISTRICT ORANSBARI		DISTRICT TAHOTA & DISTRICT NENEY	
PEGUNUNGAN ARFAK	DISTRICT TAIGE & DISTRICT HINGK & DISTRICT CATUBOUW	DISTRICT MINYAMBOUW		
TELUK WONDAMA		ELK DISTRICT	ELK DISTRICT	
TAMBRAUW	NADER TE BEPALEN LOCATIE		NADER TE BEPALEN LOCATIE	
SORONG (STADSGEMEENTE)		RIVIER WARSAMSON, 31 MW		
SORONG (GEMEENTE)			IN ALLE VERAFF GELEGEN GEBIEDEN	
TELUK BINTUNI			NADER TE BEPALEN LOCATIE	

FIG. 3.2

NEDERLANDS BEDRIJFSLEVEN

Nederlandse bedrijven zouden op verschillende manieren een rol kunnen spelen in de energiesector van Papua Barat. Er valt te denken aan een rol voor Nederlandse bedrijven vanwege hun expertise op het gebied van verschillende duurzame energiebronnen. Hiervoor zou zij bijvoorbeeld kunnen worden ingehuurd voor het doen van haalbaarheidsstudies of het geven van advies. Ook zouden Nederlandse bedrijven de techniek en machinerie kunnen leveren voor energiecentrales.

3.3.1 HYDRO-ELEKTRISCHE ENERGIE

Aanzienlijke delen van Papua Barat bestaan uit bergachtig gebied met veel rivieren. Deze gesteldheid maakt dat er grote kansen liggen voor de ontwikkeling van hydro-elektrische energiecentrales. In het nationale middellange termijn ontwikkelingsplan (RPJM III Nasional) wordt de potentie met waterkracht opgewekte elektriciteit in Papua Barat geschat op maar liefst 22.371 MW⁶². In de meeste gemeenten behoort waterkrachtenergie tot de mogelijkheden. Gemeenten met een bovengemiddeld grote potentie zijn Tambrau, Manokwari, Manokwari Selatan, Maybrat en Pegunungan Arfak.

POTENTIE HYDRO-ELEKTRISCHE ENERGIE IN PAPUA

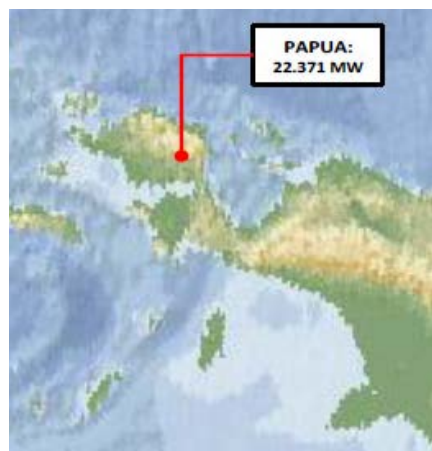

FIG. 3.3

3.3.2 ZONNE-ENERGIE

Zonne-energie biedt voor veel delen van Papua Barat een uitkomst. Bijvoorbeeld op eilanden waar geen rivieren beschikbaar zijn voor waterkrachtenergie en waar energie opwekken met fossiele brandstoffen hoge kosten met zich meebrengt. Ook voor verafgelegen en moeilijk bereisbare gebieden in de binnenlanden biedt zonne-energie een oplossing. De provinciale overheid heeft voor de komende jaren zowel grote als kleinschalige zonne-energieprojecten in de planning staan. De zonintensiteit in de vogelkop van Papua Barat is daarbij hoger in vergelijking met de meeste andere delen van Indonesië zoals te zien is in figuur 3.4.

POTENTIE ZONNE-ENERGIE INDONESIË

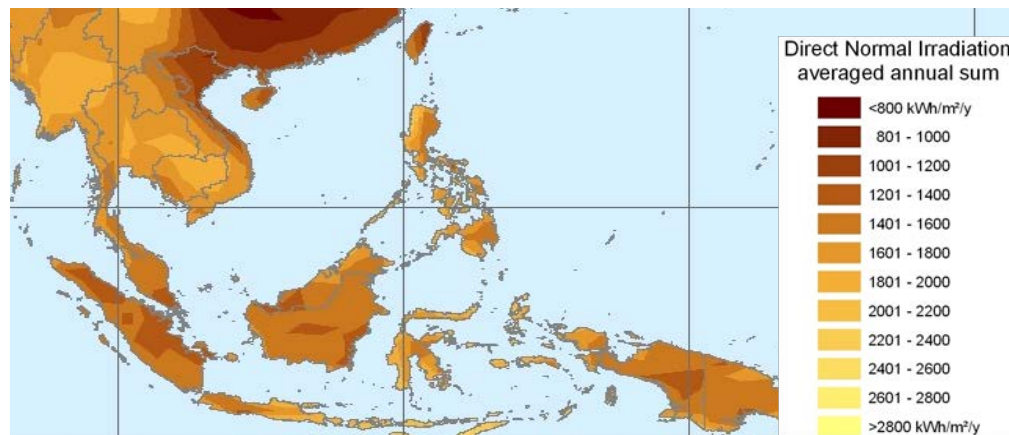

FIG. 3.4

3.3.3 GETIJDENENERGIE

Papua Barat is potentieel interessant voor het opwekken van energie met getijdenstroom. Ze vormt de doorgang tussen de Grote Oceaan in het noorden en de Bandazee in het zuidwesten. Er bevinden zich veel eilanden en zeestraten.

De getijdenwerking rond Papua Barat verschilt per locatie en kan een hoogteverschil van tussen de 3 en 6 meter opleveren. De regio kent een gemengde getijdenwerking welke tussen een eb- en vloedcyclus van een keer per dag, en van twee keer per dag in zit. De gemiddelde stroomsnelheid van water langs de kust bij hoog- en laagtij is 7-8 cm/seconde en bij hoogtij 11 cm/seconde⁶³.

**PAPUA BARAT IS
POTENTIEEL
INTERESSANT VOOR HET
OPWEKKEN VAN ENERGIE
MET GETIJDENSTROOM**

3.3.4 BODEMWARMTE-ENERGIE

Geothermische energie kan worden omgezet in elektriciteit. In Papua Barat gebeurt dit nog niet, maar zijn er enkele gebieden waar warmwaterbronnen te vinden zijn, hetgeen bodemwarmte impliceert. In een verkennende studie van het Indonesische geologisch

instituut (*Badan Geologi*) zijn drie gebieden in het oosten van de Vogelkop onderzocht.

Dit zijn geweest; district Momi Waren in de gemeente Manokwari Selatan, district Menyambouw in de gemeente Pegunungan Arfak en het district Kebar in de gemeente Manowkari. De watertemperatuur aan het landoppervlakte bleek tussen de 31,7 en de 46,8 graden Celsius te zijn. De onderaardse temperatuur is na onderzoek geschat op een temperatuur van tussen de 80 en 86 graden Celcius.

In het onderzoek wordt de conclusie getrokken dat de gesteldheid voor zover bekend niet zodanig is dat elektriciteit opwekken uit deze bronnen mogelijk is. Wel wordt verwezen naar de potentie die het warme water heeft voor direct gebruik. Zo kan warm water bijvoorbeeld naar baden worden geleid en een toeristische attractie worden⁶⁴.

ONDERZOEKSPROJECT: GEOCAP

Hoewel het onderzoek van het Indonesische geologisch instituut geen mogelijkheden ziet voor het opwekken van elektriciteit uit bodemwarmte in het oosten van de Vogelkop, kunnen er door nieuw onderzoek wellicht andere potentiële bronnen hiervoor onderscheiden worden.

Sinds 2014 is er een samenwerkingsverband opgestart tussen de Universiteit Twente, de technische universiteit van Bandung (ITB), Universitas Indonesia, Universiteit Utrecht, Technische Universiteit Delft en enkele andere publieke en private partners uit Nederland en Indonesië. Dit consortium probeert de mogelijkheden voor het opwekken van elektriciteit uit bodemwarmte in Indonesië in kaart te brengen.

Het project genaamd GEOCAP (*Geothermic Capacity Building Programme Indonesia-Netherlands*) is een capaciteitsopbouwproject dat is geïnitieerd door het Indonesische planbureau BAPPENAS en wordt bekostigd door de Nederlandse Ambassade in Jakarta vanuit een fonds dat beschikbaar is voor samenwerking ter verduurzaming van de Indonesische energiesector.

Het project kent verschillende doelen. Ten eerste tracht het project te ondersteunen

IN HET PROJECT GEOCAP WERKEN NEDERLAND EN INDONESIË SAMEN OM BODEMWARMTEBRONNEN IN KAART TE BRENGEN

in capaciteitsopbouw bij technische instellingen en universiteiten in Indonesië op het gebied van elektriciteitsopwekking uit bodemwarmte. Daarnaast is het onderzoeksdoel gesteld de problemen en kansen van de sector in kaart te brengen. Er zal een database worden gevormd met geografische informatie over bodemwarmte in Indonesië. Het programma loopt tot 2017. Op de website van het project is meer informatie voor handen; www.geocap.nl⁶⁵.

3.4 TROPISCHE LAND- EN TUINBOUW

ALGEMEEN

De landbouwsector is de grootste werkverschaffer van Papua Barat en levert (tezamen met visserij en bosbouw) 14% van het BNP. In de ontwikkelingsplannen van de overheid, zowel nationaal als provinciaal, wordt de land- en tuinbouwsector aangewezen als een van de belangrijkste sectoren. Op nationaal niveau wordt zelfvoorziening in de voedselproductie nagestreefd en ook binnen Papua Barat wordt getracht de afhankelijkheid van voedselimport te verminderen.

De groei in de landbouwsector (tezamen met visserij en bosbouw) bedroeg in de periode 2003-2013 gemiddeld 3,91%. Deze groei is beduidend lager dan het gemiddelde. In de ontwikkelingsplannen wordt aandacht gericht op de moeilijkheden bij het moderniseren van de landbouw. Veelal wordt landbouw nog op traditionele wijze en op kleine schaal bedreven. De overheid probeert meer commerciële landbouwondernemingen te stimuleren (*agribisnis*) en geeft de boerenbevolking trainingen over modernere landbouwtechnieken. Daarnaast wordt er veel aandacht geschonken aan het verbeteren van infrastructuur zoals irrigatie en transportmiddelen om de sector te stimuleren.

Het beroep van boer staat echter niet in een hoog aanzien onder de eigen bevolking. Dit maakt dat slechts weinig jongeren geïnteresseerd zijn in het werken in deze sector, men streeft veelal een kantoorbaan in de stad na. Als gevolg hiervan is de sector aan het vergrijzen. Voor de overheid betekent dit meer reden om nieuwe landbouwinitiatieven te steunen. Het is dan ook te verwachten dat Nederlandse investeringen in dit gebied in goede aarde zullen vallen.

De grote uitdagingen liggen bij het lage opleidingsniveau en de beperkte infrastructuur. De grote kansen liggen bij de geschiktheid van het land voor een aantal kernproducten die nu al in ruime mate in Papua Barat worden geproduceerd.

DUURZAAMHEID

Duurzaamheid komt op het gebied van landbouw in uiteenlopende vormen. Wat men onder deze term kan scharen hangt af van de gehanteerde criteria. Voor Papua Barat geldt dat het beslag dat door landbouwactiviteiten op de ruimte wordt gelegd een belangrijk punt van afweging moet zijn. Er moet rekening worden gehouden met het feit dat het merendeel van de provincie Papua Barat nog bestaat uit tropische oerbossen (82,6%) die een hoge ecologische waarde vertegenwoordigen en bovendien een belangrijke rol spelen in de vermindering van het broeikaseffect. Voorafgaand aan de vraag hoe een landbouwproces per gewas zo duurzaam mogelijk wordt ingedeeld moet er voor gezorgd worden dat nieuwe landbouwactiviteiten niet ten koste gaan van oerbos.

Vervolgens is het een afweging hoe ver men wil gaan in het nastreven van duurzaamheid bij de teelt van een bepaald gewas. Hier zijn uiteenlopende criteria bij te betrekken en in de bedrijfsvoering verschillende aanpakken mogelijk. Er kan belang worden gehecht aan biologische teelt of het gebruiken van groene stroom, aan een eerlijk loon voor werknemers en goede werkomstandigheden of het bekostigen van sociale projecten. Voor vrijwel elk gewas zijn er keurmerken te verkrijgen waarbij op verschillende wijzen rekening wordt gehouden met het welzijn voor mens en milieu. Het is aan de betrokkenen om af te wegen in hoeverre een keurmerk voldoet aan de eisen die men zich stelt op het gebied van duurzaamheid.

Een aanzienlijk deel van de in Papua Barat geconsumeerde landbouwproducten wordt geïmporteerd. De overheid zet in op de uitbreiding van de eigen landbouwproductie zodat de eigen markt bediend kan worden en tevens naar andere delen van Indonesië en het buitenland kan worden geëxporteerd.

DE LANDBOUWSECTOR IS DOOR DE OVERHEID AANGEWZEN ALS EEN VAN DE BELANGRIJKSTE SECTOREN

DE OVERHEID WIL DE LANDBOUWPRODUCTIE VOOR ZOWEL EIGEN MARKT ALS EXPORT UITBREIDEN

VOORNAAMSTE LANDBOUWPRODUCT PER GEBIED PAPUA BARAT, 2008

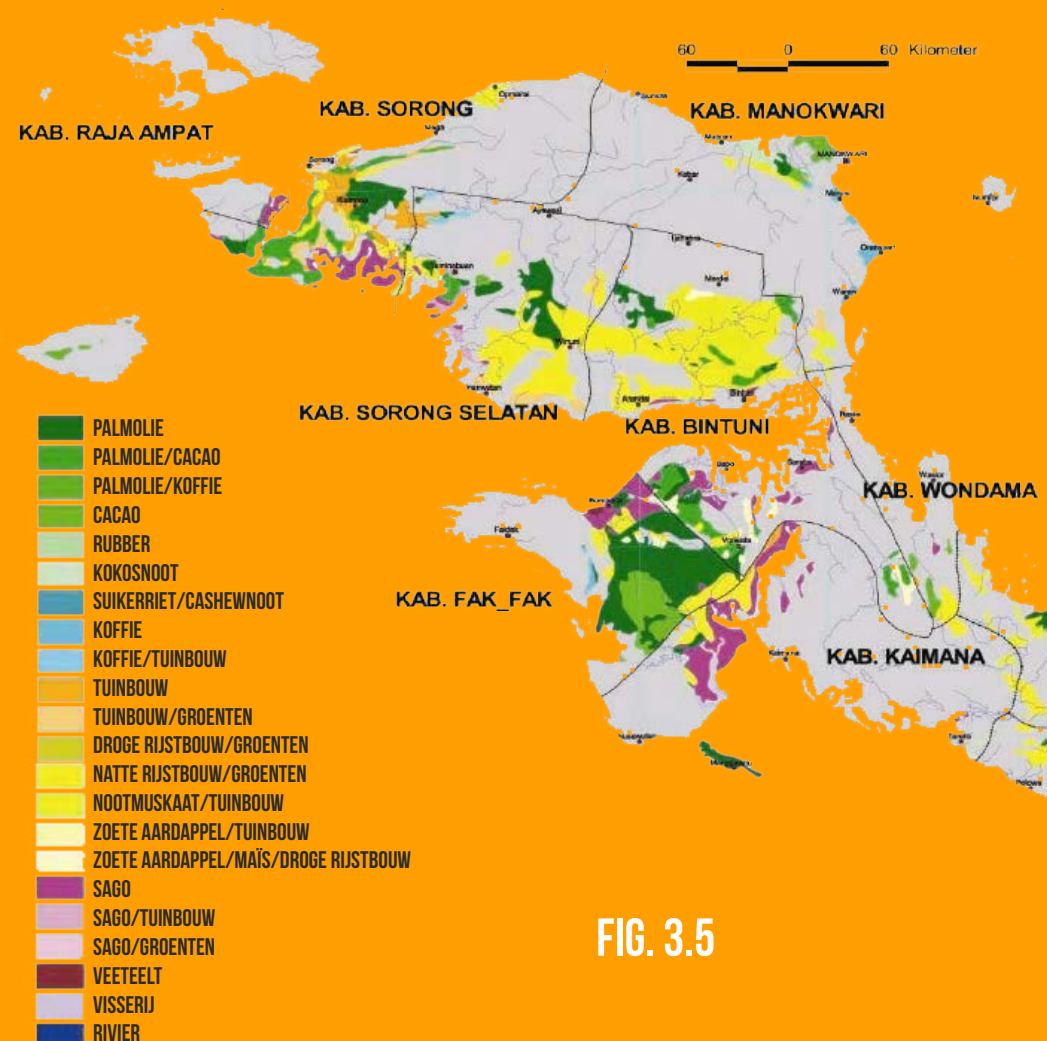

FIG. 3.5

Voor Nederlandse bedrijven zijn de tropische landbouwproducten die kunnen worden afgezet op de Nederlandse en Europese markt waarschijnlijk het meest interessant. Betreffende Papua Barat valt hier te denken aan cacao, koffie en specerijen (met name nootmuskaat en kruidnagel). Gezien de relatief perifere ligging en lange afstanden die producten vanuit Papua Barat moeten afleggen hebben dergelijke producten met een lange houdbaarheid de voorkeur.

NEDERLANDS BEDRIJFSLEVEN

Er zijn meerdere rollen denkbaar voor Nederlandse bedrijven waar het gaat om investeringen in de landbouw. De meest voor de hand liggende rol is die van het Nederlandse bedrijf als opkoper van landbouwproducten in Papua Barat die interessant zijn voor de Nederlandse markt. Aangezien de toevoer van deze producten in de meeste gevallen echter nog niet op gang gekomen is zal het Nederlandse bedrijfsleven ook een rol kunnen spelen in het samen met Indonesische partners oprichten van landbouwbedrijven voor bepaalde gewassen. Ze zou ook een rol kunnen spelen in de levering van kennis en materieel (zaden, mest, machinerie) op het gebied van landbouw.

4.3.1 CACAO (ZIE OOK HOOFDSTUK 4)

Cacao is een gewas waarmee men in verschillende delen van Papua Barat al bekend is en daar door de lokale bevolking wordt verbouwd. De wereldmarktprijs voor cacao is sinds het begin van deze eeuw aanzienlijk gestegen en de verwachtingen over de verdere ontwikkeling van de prijs is gunstig⁶⁶.

Nederland kent een aanzienlijke cacaoverwerkende industrie en Amsterdam is de grootste cacaohaven ter wereld⁶⁷. Een relatie aan te gaan op dit gebied met Papua Barat lijkt daarom een voor de hand liggende stap. De Nederlandse en Europese markt zijn interessante afzetgebieden, de vraag naar chocolade stijgt echter nog sneller in Azië. De vergroting van de welvaart in een land als China doet de vraag naar chocolade stijgen, maar ook in Indonesië zelf

**DE WERELDMARKTPRIJS
VOOR CACAO IS SINDS
HET BEGIN VAN
DEZE EEUW AANZIENLIJK
GESTEGEN⁶⁶**

neemt als gevolg van de aanhoudende economische groei de vraag sinds jaren toe⁶⁸.

De lokale overheid ziet het liefste dat zoveel mogelijk grondstoffen zoals landbouwopbrengsten in Papua Barat zelf worden verwerkt tot halffabricaten of eindproducten. Dit levert werkgelegenheid op en geeft een grotere winstmarge. Bedrijven uit de Nederlandse cacao-industrie zouden hier een bijdrage in kunnen leveren.

De verbouw van cacao vindt in Papua Barat veelal plaats op kleine schaal en met weinig moderne landbouwtechnieken, daarom kent zij een lage productiviteit en is inefficiënt. Hier is winst te behalen door training en toepassing van meer efficiëntere landbouwmiddelen en technieken.

Tot de gebieden met potentie voor de verbouw van cacao in Papua Barat behoren de gemeenten; Fakfak, Wondama, Teluk Bintuni, Kaimana, Manokwari, Sorong Selatan, Corong en Raja Ampat.

Figuren 3.6 t/m 3.8 zijn gebaseerd op gegevens van het investeringsorgaan voor Papua Barat, BPMP2T. Figuur 3.6 toont het huidige areaal cacaoplanten en de jaaropbrengst per gemeente.

OVERZICHT AREAAL EN PRODUCTIE CACAO PER GEMEENTE IN PAPUA BARAT, 2014

	AREAAL (HA)	JAAROPBRENGST (TON)
Fakfak	270	15,57
Kaimana	79	230
Wondama	431	244
Teluk Bintuni	62	120.118
Manokwari	959	3.204
Tambrauw	-	-
Sorong (gemeente)	274,9	1.745
Sorong (stadsgemeente)	11	4,5
Maybrat	-	-
Sorong Selatan	978	34,30
Raja Ampat	1.101,98	1.316,02

FIG. 3.6

DUURZAAMHEID

Cacao is een landbouwproduct dat niet per se als monocultuur hoeft te worden verbouwd. De plant gedijt namelijk goed wanneer zij gedeeltelijk zon vangt. Hierdoor is cacao te verbouwen via een agrobosbouw benadering. Dit houdt in dat wanneer cacao in bebost gebied zou worden verbouwd slechts een deel van de bomen gerooid hoeft te worden en vervangen met cacaoplanten. Op deze manier wordt er minder schade toegebracht aan het ecosysteem doordat de biodiversiteit redelijk hoog blijft.

CACAOTEELT LEENT ZICH GOED VOOR DUURZAME AGROBOSBOUW

Cacao is een product dat op kleine schaal kan worden verbouwd, waardoor de drempel voor de lokale bevolking om zelf cacao te verbouwen laag is. Veruit de meerderheid van de cacaoproduktie in de wereld wordt opgebracht door zelfstandige boeren. Dit is anders dan bij een product zoals bijvoorbeeld palmolie dat lastiger op kleine schaal te verbouwen is omdat de vruchten binnen 48 uur moeten worden verwerkt en daarvoor een fabriek nodig is die pas rendabel is bij een relatief grote toevoer. Daarnaast gedijen palmoliepalmen het beste als monocultuur in de volle zon en is de meer duurzame vorm van agrobosbouw voor dit landbouwproduct ongeschikt.

Er zijn verschillende keurmerken voor duurzame cacao. *UTZ*, *Fairtrade* en *Rainforest Alliance* zijn hiervan de bekendste. Fairtrade richt zich vooral op kleinere boeren en een eerlijke prijs, Rainforest Alliance zet zich hoofdzakelijk in voor het regenwoud en *UTZ* focust op transparantie en het ontwikkelen van minimum standaarden voor de gehele productieketen. Daarnaast is er nog de chocolade van het Nederlandse bedrijf *Tony's Chocolonely* dat het meeste belang hecht aan de arbeidsomstandigheden van boeren.

3.4.2 NOOTMUSKAAT EN KRUIDNAGEL

Nootmuskaat en kruidnagel zijn specerijen die veel gebruikt worden in de Nederlandse keuken en hun oorsprong vinden op de Molukken. Deze eilandengroep grenst aan Papua Barat, waardoor de bomen waarvan deze kruiden afkomstig zijn ook in ruime mate te vinden zijn in Papua Barat, met name aan de westkust.

Dit deel van Papua Barat, maar ook andere kustgedeelten, kennen dan ook een grote potentie voor de verbouw van deze producten. Voor de teelt van deze kruiden wordt Fakfak genoemd als gemeente met de meeste potentie. Hier komt nootmuskaat en kruidnagel in het wild alreeds veel voor. Ook liggen er goede kansen voor teelt in de naastgelegen gemeente Kaimana.

Figuur 3.7 geeft een overzicht van het areaal dat begroeid is met nootmuskaat en kruidnagelbomen en de grootte van de oogst per gemeente.

OVERZICHT AREAAL EN PRODUCTIE NOOTMUSKAAT EN KRUIDNAGEL PER GEMEENTE IN PAPUA BARAT, 2014

	NOOTMUSKAAT		KRUIDNAGEL	
	AREAAL (HA)	JAAROPBRENGST (TON)	AREAAL (HA)	JAAROPBRENGST (TON)
Fakfak	1.291,87	1.291,87	563	9,4
Kaimana	6.130	6.130	39	59
Wondama	315	315	0,7	0,8
Teluk Bintuni	28,418	28,418	-	-
Manokwari	6.130	6.130	61	78
Tambrauw	-	-	-	-
Sorong (gemeente)	-	-	14	2,8
Sorong (stadsgemeente)	-	-	7	2
Maybrat	-	-	-	-
Sorong Selatan	-	-	-	-
Raja Ampat	-	-	-	-

FIG. 3.7

DUURZAAMHEID

Op het gebied van duurzaamheid is er het keurmerk van Rainforest Alliance. Dit is in wezen een keurmerk voor landbouw in het algemeen maar wordt ook toegepast op de verbouw van nootmuskaat en kruidnagel.

Daarnaast kan het voorbeeld van het Nederlands-Molukse familiebedrijf *PT Ollop* als inspiratie dienen. Dit bedrijf verbouwt en verwerkt sinds 2006 nootmuskaat op het Molukse eiland Ambon. Ze werken samen met 500 boeren en nootmuskaat wordt verbouwd in heterogene bossen, hetgeen een mengvorm van bos en nootmuskaat betekent in plaats van een monocultuur. Het bedrijf gaat goed om met zijn werknemers en geeft boeren trainingen en een eerlijke prijs voor hun product. Men streeft naar geheel biologische teelt van nootmuskaat in de nabije toekomst⁶⁹.

3.4.3 KOFFIE

Koffie wordt in een aantal gemeenten van Papua Barat verbouwd, maar is qua areaal en productie een stuk minder groot dan de productie van cacao. Koffie is een gewas waar de bevolking veelal wel sinds relatief lang mee bekend is. In de jaren vijftig werden koffieplanten door het Nederlands bestuur en missionarissen en zendelingen meegenomen naar verschillende delen van Papua Barat.

Figuur 3.8 geeft een overzicht van het areaal koffieplanten en de jaarlijkse opbrengst hiervan.

OVERZICHT AREAAL EN PRODUCTIE KOFFIE PER GEMEENTE IN PAPUA BARAT, 2014

	AREAAL (HA)	JAAROPBRENGST (TON)
Fakfak	72	9,29
Kaimana	-	-
Wondama	0,8	0,2
Teluk Bintuni	8	22,53
Manokwari	317	93
Tambrau	-	-
Sorong (gemeente)	80	20,41
Sorong (stadsgemeente)	-	-
Maybrat	-	-
Sorong Selatan	-	-
Raja Ampat	-	-

FIG. 3.8

DUURZAAMHEID

Op het gebied van koffie bestaat een groot aanbod van duurzaamheidskeurmerken. De bekendste op dit gebied zijn net als op het gebied van cacao de keurmerken *Fairtrade*, *UTZ* en *Rainforest Alliance*. Hierbij schenkt de eerste de meeste aandacht aan de mensen, focust de tweede op transparantie en traceerbaarheid in het productieproces en focust de laatste vooral op het milieu.

3.5 BOSBOUW

ALGEMEEN

Papua Barat vormt samen met de provincie Papua het grootste aaneengesloten bosgebied van Indonesië. In Papua Barat bestaat zo'n 93,1% van het landoppervlakte uit bossen. Hiervan bestaat 82,6% uit primair bos, oftewel oerbos. De overige 17,4% van de bossen is secundair bos van jongere datum⁷⁰.

Tijdens het bewind van Suharto zijn voor Papua Barat veel houtkapconcessies uitgegeven. Veel van deze concessies zijn echter niet of nauwelijks in gebruik genomen vanwege exploitatiemoeilijkheden zoals het lastig bereisbare terrein en een tekortschietende infrastructuur. Hoewel de infrastructuur de laatste jaren verbetert leidt dit op het moment niet tot nieuwe exploitatie van het bos. Er is namelijk sinds 2011 een landelijk moratorium ingesteld dat de uitgave van nieuwe concessies voor primair bos verbiedt. Tevens heeft de regering van Papua Barat de vergunningen van houtconcessies die nog niet in gebruik waren ingetrokken⁷¹.

Ook in Papua Barat ziet men bos als een mogelijkheid om de CO₂ doelstellingen van de regering te halen en om via het REDD+ systeem in de toekomst wellicht geld te kunnen verdienen. Daarnaast wil men er zo veel mogelijk voor zorgen dat hout niet alleen gekapt wordt, maar ook in de regio wordt verwerkt. In de provincie Papua heeft dit

**EEN LANDELIJK
MORATORIUM IN DE
BOSBOUWSECTOR
VERBIEDT VOORLOPIG DE
UITGAVE VAN NIEUWE
HOUTCONCESSIES**

geleid tot een wet die het verplicht stelt plaatselijk gekapt hout ook te verwerken. In de provincie Papua Barat is hierover gesproken, maar dit is op dit moment niet verplicht.

Het moratorium op houtkap is uitgevaardigd om orde op zaken te kunnen stellen in de sector. Een van de manieren om een beter overzicht te scheppen in de houtsector is de instelling van het SVLK (*Sistem Verifikasi Legalitas Kayu*). Dit is een registratiesysteem waarbij elke stronk hout een nummer wordt gegeven om zodoende de legaliteit van gekapt hout op de markt te kunnen controleren. Binnenkort moet dit systeem in werking treden⁷².

Op het gebied van bosbouw is in Papua Barat nog niet uitgemaakt of de zeggenschap bij de provinciale

regering ligt of bij het nationale ministerie van bosbouw (*Kementerian Lingkungan Hidup dan Kehutanan*). Vooralsnog moet het ministerie van bosbouw toestemming geven om hout te mogen verhandelen en is zij onwillig deze bevoegdheid prijs te geven aan het provinciale bestuur. Zo geeft het *Wereld Natuur Fonds* (WNF) aan moeite te hebben met het verkrijgen van vergunningen voor het mogen verhandelen van hout afkomstig uit hun projecten van gemeenschapsbosbouw.

Er wordt beweerd dat het Indonesische leger in Papua Barat hierin een rol speelt⁸¹. Het leger is voor een groot deel aangewezen op het genereren van eigen inkomsten uit de exploitatie van natuurlijke hulpbronnen^{13,15}. Een van de inkomstenbronnen is bosbouw. Voor het leger is het eenvoudiger om toestemming te verkrijgen voor houtconcessies bij het ministerie in Jakarta dan bij een nieuwe lokale overheidsinstelling in Papua Barat. Het leger kent namelijk een moeizame verhouding met de lokale instanties.

HET SYSTEEM VOOR REGISTRATIE VAN HOUT (SVLK) WORDT BINNENKORT INGEVOERD

OVERZICHT HOUTKAPCONCESSIES UITGEGEVEN VOOR INSTELLING VAN HET MORATORIUM, 2008

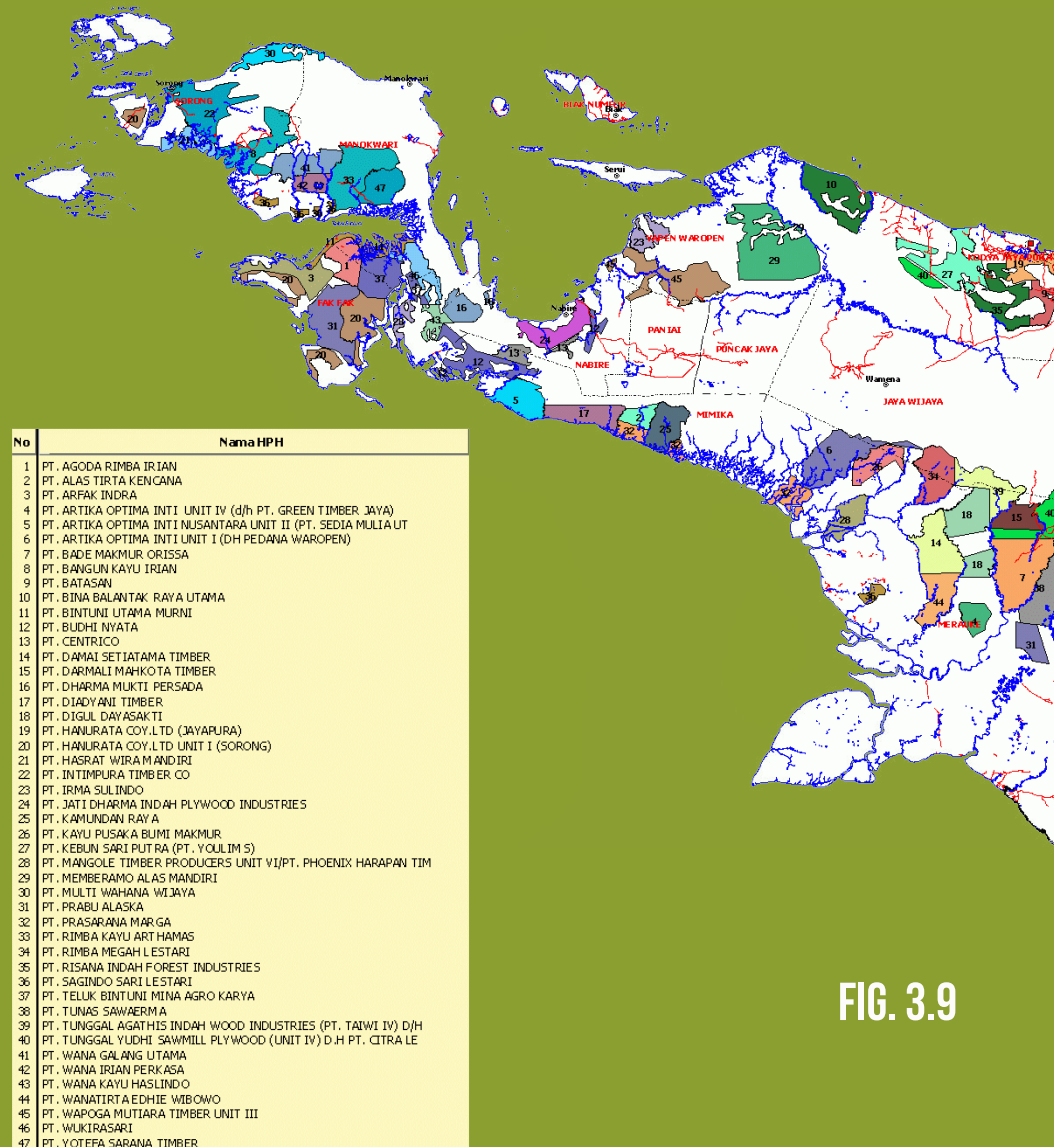

FIG. 3.9

DUURZAAMHEID

Een vuistregel voor duurzaamheid binnen de bosbouw is dat wanneer er niet meer hout wordt gekapt in een bos dan er bij kan groeien deze houtkap voor duurzaam door kan gaan. In het kader van het verwezenlijken van de CO₂ doelstellingen doet Indonesië er goed aan de houtkap die zij doorgang wil laten vinden op een duurzame wijze te laten plaatsvinden.

Op het gebied van duurzaamheid is het bekendste houtkeurmerk het *Forest Stewardship Council* keurmerk, oftewel FSC. Dit keurmerk gaat ook uit van deze vuistregel. In de praktijk komt dit er op neer dat nadat kap heeft plaatsgevonden de houtconcessie voor een periode van dertig jaar met rust gelaten wordt. Daarnaast wordt ook gelet op sociale aspecten zoals inheemse grondrechten en werkomstandigheden. FSC-hout vindt echter hoofdzakelijk aftrek op de westerse markt. Wanneer een bedrijf ook aan de lokale markt hout wil verkopen is de kans groot dat

FSC-hout te duur is en niet kan concurreren. Het verkrijgen van een FSC-keurmerk kost veel tijd en een aanzienlijke hoeveelheid geld. Voor bedrijven die FSC-geregistreerd willen worden is er daarom een subsidie aan te vragen bij het 'Borneo Initiatief' (www.theborneoinitiative.org) waarmee de kosten van FSC-registratie van gewoonlijk ongeveer 5 dollar per hectare uiteindelijk nog slechts op 2 tot 3 dollar (1,86-2,79 euro) uitkomen.

Hout kan ook op een duurzame wijze gekapt worden zonder dat dit FSC gekeurd is. Het WNF bedrijft in de provincie Papua bijvoorbeeld gemeenschapsbosbouw (*community based forest management CBFM/hutan kemasyarakatan HKm*). Gemeenschapsbosbouw gaat uit ook uit van de regel dat er niet meer bos gekapt mag worden dan er bij kan groeien en dat de biodiversiteit zo groot mogelijk moet blijven. Delen van het bos met een hoge ecologische of sociale waarde worden aangewezen als beschermde plek (*high conservation value area, HCV*). De bosbouw wordt bedreven op kleine schaal en door de inheemse bewoners van het gebied.

Naast dat duurzame houtkap een bron van inkomsten kan vormen wordt er op internationaal niveau gewerkt aan een systeem waarbij er een financiële waarde wordt toegekend aan bos als vastlegger van CO₂. Middels dit systeem zouden landen die een te hoge CO₂ uitstoot hebben dit kunnen compenseren door geld te betalen voor het behoud van bossen elders op de wereld die het teveel aan CO₂ kunnen opnemen.

Zodoende wordt getracht een geldstroom te creëren die het voor bijvoorbeeld de lokale bevolking en overheid in Papua Barat mogelijk zou moeten maken om inkomsten te genereren uit het behoud van bossen.

Het theoretisch raamwerk van dit systeem genaamd REDD+ (*Reduce Emissions from Deforestation and forest Degradation*), is klaar maar wacht op mondiale politieke implementering. Wanneer de internationale gemeenschap zich committeert aan dit plan wordt men verplicht zijn CO₂ uitstoot te compenseren en is de verwachting dat het areaal aan bossen dat van kap wordt behoed sterk zal toenemen⁷³.

Naast dat inkomsten kunnen worden verkregen uit het behoud van bos is het ook goed mogelijk REDD+ inkomsten te combineren met agrobosbouw. Op deze manier is nog tot zo'n 60% van de REDD+ gelden te verkrijgen in combinatie met lokale tuin- of landbouwactiviteiten.

MARKT

Van de houtsoorten die in Papua Barat veel voorkomen is de soort merbau (*kayu besi*) het meest gewild op de westerse markt. Deze soort hardhout wordt veel toegepast in bijvoorbeeld deuren, maar is de laatste jaren in verhouding met vergelijkbare soorten wel steeds duurder geworden en daarom voor de westerse consument minder aantrekkelijk. Er lijkt een interessante markt te zijn voor FSC-gekeurde merbau omdat het aanbod hiervan nog gering is.

NEDERLANDS BEDRIJFSLEVEN

Nederlandse bedrijven kunnen betrokken raken in Papua Barat als houtkoper en exporteur naar Nederland en Europa. Ook is het mogelijk dat Nederlandse bedrijven in samenwerking met de lokale bevolking of met een lokaal bedrijf ook de plaatselijke verwerking van hout tot halffabricaten gaan verzorgen.

WOOD UNITED

ACTIEF IN INDONESIË, ZAG AF VAN INVESTERING IN PAPUA, MAAR ZIET KANSEN

Wood United is een bedrijf dat in 2009 in Nederland ontstaan is en vestigingen kent in verschillende landen. Als houthandelaar bedient ze hoofdzakelijk de Noord-Europese en Amerikaanse markt. Naast handel in hout verwerkt Wood United hout ook zelf, bijvoorbeeld door haar in Singapore geregistreerde dochter WU Pte. Ltd. die te Samarinda op het Indonesische eiland Borneo opereert. Hier bevinden zich zaag en droogfaciliteiten waarin FSC-gekeurd hout wordt verwerkt om vervolgens te kunnen worden geëxporteerd. Wood United streeft er naar het aandeel FSC-hout in haar bedrijfsactiviteiten te maximaliseren. De tropische houtsoorten die worden verhandeld zijn hoofdzakelijk meranti en merbau. Naast de fabriek in Samarinda heeft Wood United ook een kantoor in Surabaya.

WOOD UNITED HANDELT IN FSC-HOUT UIT INDONESIË HOOFDZAKELIJK MERBAU

Uit gesprek met Timothy Seth Paul
Directeur Wood United

Wood United heeft eerder op het punt gestaan te investeren in de provincie Papua. Men heeft onderzoek gedaan naar het opzetten van een houtverwerkingsfabriek nabij de hoofdstad Jayapura. Het zou hier gaan om de houtsoort merbau omdat deze het meeste in Papua en Papua Barat voorkomt. In de provincie Papua werd destijds nieuwe wetgeving ingesteld die het verplicht stelde dat hout dat in Papua gekapt werd eerst in de provincie zou moeten worden verwerkt voordat het verscheept zou mogen worden. Wood United had plannen voor een investering van tussen de 5 en 10 miljoen euro. Ze is een voorbereidingstraject aangegaan om dit project van de grond te krijgen, maar heeft van de investering afgezien. Het plan was dat de lokale overheid niet in gebruik zijnde concessies zou terugvorderen en hier zelf duurzame bosbouw op zou gaan plegen, waarmee de door Wood United te bouwen fabriek van houtaanvoer zou worden voorzien. Het vinden van geschikt personeel was geen punt, maar de terugvordering van concessies vormde een probleem waardoor een constante aanvoer van duurzame stammen niet kon worden gegarandeerd.

Wat Papua Barat betreft ziet Wood United kansen voor FSC-gekeurd merbau hout. Deze houtsoort was de afgelopen twintig jaar een veel gevraagde soort op de Nederlandse markt maar heeft zich de laatste drie jaren uit de markt geprijsd. Merbau is steeds duurder geworden waardoor andere houtsoorten aantrekkelijker zijn geworden. Ter vergelijking, een stam merbau kost ongeveer 50% procent meer dan een stam meranti. Er liggen wel kansen om de vraag van merbau te laten

toenemen wanneer deze houtsoort bijvoorbeeld als FSC-gecertificeerd op de markt zou kunnen worden gebracht. Er wordt namelijk weinig FSC merbauhout aangeboden op de Europese markt.

Vooralsnog is Wood United niet actief betrokken in Papua Barat, maar als afnemer steunt zij wel een project van de Indonesische stichting *Telapak* die een lokaal houtproject opzet met drie inheemse stammen in de regio Fakfak. *Telapak* zet zich in voor een duurzame economische zelfstandigheid van lokale gemeenschappen in bosgebieden in Indonesië. Ze onderwijst lokale gemeenschappen om op een duurzame wijze het bos te beheren voor houtkap. Daarnaast brengt ze met deze gemeenschappen het bosgebied in kaart om inzichtelijk te maken welke partijen het bos gebruiken.

Er is nog veel geografische onduidelijkheid over het gebruik van het bos, dikwijls claimen meerdere partijen aanspraak te hebben op dezelfde gebieden. Door het in kaart brengen wordt duidelijkheid geschapen en krijgen lokale gemeenschappen vaak meer macht over het gebruik van hun leefgebied. Bij het project in de regio Fakfak zijn twee mobiele zaagmolens ingebracht en wordt gehoopt in twee tot drie maanden zo'n 20 m³ hout te kunnen verwerken.

Wood United heeft momenteel geen plannen om te investeren in Papua Barat. Ze benoemt wel als mogelijkheid dat een project zoals dat van *Telapak* zou kunnen worden uitgebouwd tot FSC-houtproductie wanneer bijvoorbeeld steun kan worden verkregen bij het Borneo Initiatief.

3.6 VISSERIJ (ZIE OOK HOOFDSTUK 4)

ALGEMEEN

De visvangst in Papua Barat geschiedt voor een groot deel nog door de lokale bevolking die dikwijls in eigen gemaakte prauwen uit vissen gaat. Vis wordt meestal verkocht voor lokaal gebruik of door langsvarende handelaren opgekocht voor export naar andere delen in Indonesië, China, Japan en Korea. Fabrieken voor visverwerking zijn er in Papua Barat nog nauwelijks, slechts hier en daar is er een enkele kleine firma en alleen in de stad Sorong is een bedrijf dat vis verwerkt tot producten in blik. In Manokwari heeft het Chinese bedrijf *Youn Tong* de in aanbouw zijnde visverwerkingsfabriek van het failliet gegane bedrijf *Galaxy* opgekocht en uitgebreid tot de eerste serieuze grootschalige visverwerker in de stad, de productie hiervan moet nog starten.

Met name het noordelijke deel van de zeeën rond Papua Barat kent nog een grote potentie voor visvangst. In het westen zijn met name de soorten, botermakreel, red snapper, tonijn en zwaardvis gewilde vissen die in de wateren van Papua Barat voorkomen.

PAPUA BARAT KENT EEN GROTE POTENTIE VOOR VISVANGST

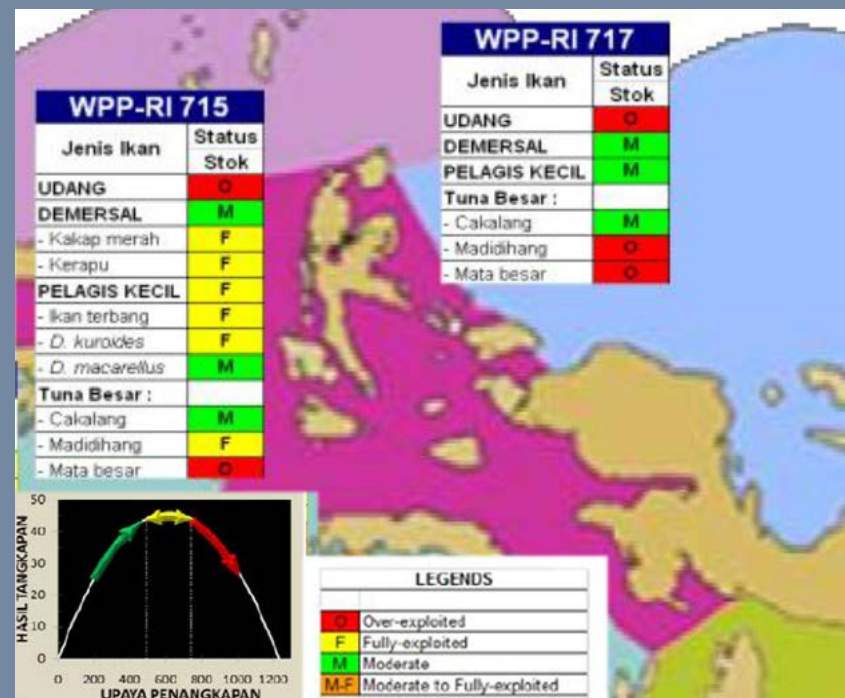
TONIJN RED SNAPPER BOTERMAKREEL ZWAARDVIS

Naast deze vissoorten komen er nog tal van andere soorten voor. Figuur 3.11 geeft een overzicht van de vangsten in tonnen per soort over het jaar 2013 gevangen in de verschillende gemeenten van Papua Barat.

De teelt van kweekvis vindt op Papua Barat nog maar in beperkte mate plaats, maar is in opkomst. In de regio van Manokwari wordt met name zeevis gekweekt terwijl rondom de stad Sorong de teelt van zoetwatervis plaatsvindt. Met deze zoetwatervis wordt met name de lokale markt bediend waar de vraag naar zoetwatervis nog altijd groter is dan de vraag.

Naast vis liggen er mogelijkheden voor de vangst van schelpdieren, kreeftachtigen en andere zeebewoners. In de verlaten delen van de gemeente Raja Ampat die geheel uit eilanden bestaat, bevinden zich zelfs enkele parelkwakerijen.

VISVANGSTPOTENTIE IN DE WATEREN VAN PAPUA BARAT

DUURZAAMHEID

De regelgeving voor de visvangst in de zeeën rond Papua Barat is de laatste jaren steeds strenger geworden. Vroeger kon alles, maar nu moeten vissersschepen aan verschillende eisen voldoen. Daarnaast wordt door het nationale ministerie hard opgetreden tegen illegale vissersschepen uit de Filipijnen. Schepen van illegale vissers zijn in beslag genomen en vernietigd. Deze vissers wagen zich nu niet meer te dicht langs de Indonesische kust, maar zijn dikwijls verderop in de Indonesische wateren nog te vinden. Vanwege de uitgestrektheid is controle lastig. Ook bestaan er problemen met de handhaving van regels.

TOTAAL GEPRODUCEERDE HOEVEELHEID VIS PER SOORT IN TONNEN PER GEMEENTE, 2013

VISSOORT	FAKFAK	KAIMANA	TELUK WONDAMA	TELUK BINTUNI	MANOKWARI	SORONG SELATAN	SORONG	RAJA AMPAT	TAMBRAUW	MAYBRAT	KOTA SORONG
Manjung	1343.6	308.1	33	25.6	0	14	26.8	77.7	32.7	0	544.6
Sebelah	0	0	243	0	0	1.9	2.3	10.4	0	0	73
Ekor Kuning	185.8	175	168	25.4	117.5	6.2	9.7	33.6	0	0	239.5
Lolosi Biru	0	0	19	0	0	0	0	0	2.1	0	0
Selar	233.7	202.5	261	25.3	118.4	8.4	51.2	46	12.4	0	323.8
Kuwe	202.2	191.3	33	25.7	155.2	8.4	8.4	46.4	12.4	0	326.5
Layang	182	84.8	201	25.8	166.5	16.8	50.4	91.5	363.3	0	643.1
Sungilir	0	0	25	24.2	10.2	2.1	2.2	11.9	0	0	83.5
Teteng -kek	81.3	82.2	21	23.4	220.5	1.4	1.8	8	0	0	55.7
Bawal Hitam	119	92.1	42	0	0	3.2	3.9	17.9	0	0	124.9
Bawal Putih	98.6	32.9	60	0	0	3.2	4.3	17.2	0	0	119.1
Daun Bambu	73.8	22.5	0	6.5	65.2	1.9	3.1	10.3	0	0	72.2
Kakap Putih	928.8	739.9	23	27.7	104.6	19.8	21.7	108.7	0	0	764.4
Golok-golok	46.1	90	0	21.2	61.6	2.8	3.5	15.1	0	0	105.6
Siro	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Japuh	0	0	0	0	0	1.3	1.6	6.6	0	0	47.7
Tembang	143.2	99.7	126	49.2	200.1	23.9	148.6	131.6	101.1	0	923.9
Lemuru	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Terubuk	0	0	0	0	0	1.4	0.8	7.7	0	0	53.5
Lema -dang	0	0	0	0	29.6	0	0	0	0	0	0
Beloso	6.1	25	0	0	0	2.8	3.1	15.1	0	0	105.5
Ikan Lidah	0	0	0	0	0	1.2	1.6	6.7	0	0	46.4
Teri	332.2	118.4	61	91.5	287.6	62	65.1	341.1	122.5	0	2534.1
Ikan Terbang	0	0	18	23.4	108.2	2.2	2.8	12.1	0	0	85.3
Julung-Julung	138.6	186.8	180	24.5	185.8	4.1	8.5	61.6	64.3	0	159.1
Gerot-Gerot	244.6	80.5	82	21.6	47	2.7	3.6	14.4	0	0	100.6
Ikan Nomei	0	0	0	0	0	1.2	1.7	6.6	0	0	46.4
Ikan Layaran	0	0	31	0	0	0	0	0	0	0	0
Setuhuk Loreng	0	0	0	0	255.4	0	0	0	0	0	0
Ikan Napo-leon	0	0	92	0	29.6	0	0	0	0	0	0
Peperek	142.5	166.7	0	0	65.2	13.2	282.9	71.9	0	0	504.5
Lencam	189	0	9.2	29.2	15.3	8.6	43.6	47.5	0	0	333.9
Kakap Merah	397.2	165.2	104	54.7	310.3	17.6	428	96.9	57.1	0	680.5
Belanak	112.8	102.1	17	27.3	41.8	5.3	6.2	28.8	0	0	203.7
Biji Nangka Karang	100.9	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Biji Nangka	91.8	81.6	18	23.7	63.1	3.2	5.2	17.8	22.6	0	434.1
Kurisi	291.8	64	38	25.9	79.6	10.6	253.2	17.8	15.3	0	424.6
Kurau	87	0	13	0	79.5	0	0	0	0	0	0
Kuro	0	12.1	0	25.5	54.8	9.9	2.6	54.7	23.4	0	384.5
Swangi	0	0	29	20.8	25.5	0.4	222.5	2.3	0	0	15.9
Gulamah	0	16.3	30	24.2	96.3	10.2	303.2	56.2	0	0	393.9
Tongkol Krai	0	0	0	0	250.1	0	0	0	0	0	0
Tongkol Komo	449.9	151.3	331	32.2	280.7	23.1	42.7	127.4	181.6	0	895.7
Cakalang	305.8	639.8	393	497.2	429.8	224.1	305.8	1231.5	336.9	0	8654.2
Kembung	577.2	249.2	433	33	1568	24.4	130.9	134.2	239.9	0	541.1
Tenggiri	2241.4	1106.1	291	34.9	1322.9	14	1530.2	77	57.2	0	541.1
Tenggiri Papan	54	5.2	42	19	73.4	8.1	10.4	44.3	20.4	0	311.4
Albakora	61.3	45.9	26	0	106.2	0	84.7	0	0	0	211.2
Madidi-hang	309.4	526.9	378	285.3	435.7	130.3	68.4	717.4	66.2	0	5044.6
Tuna Mata Besar	0	0	0	0	91	0	52.7	0	0	0	109.1
Tongkol Abu-Abu	22.6	23.4	31	0	84.7	0	104.1	0	0	0	293.1
Kerapu Karang	122.5	18.4	30	23	193	5.8	16.5	32.2	0	0	225.2
Beronang	31.7	96	65	0	66.4	0	43.9	0	0	0	12.4
Alu-alu	0	0	171	0	163.3	0	0	0	0	0	207.2
Kerong-Kerong	0	0	0	0	515.5	0	0	0	0	0	0
Layur	21.4	37.4	9.2	21.8	108.8	14.3	19.1	78.3	45.9	0	551.2
Cucut Tikus	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Pari Kekeh	0	0	52	20.8	75.6	2.5	1.6	7.5	0	0	52.9
Lainnya	4183.3	688.4	490	339.4	12787.2	8645.5	4232.7	1039.7	850.3	0	4851.5

FIG. 3.11

DRIE MILIEUORGANISATIES ZETTEN ZICH IN VOOR HET BEHOUD VAN DE NAUTISCHE RIJKDOM VAN PAPUA BARAT

is de afstemming van bevoegdheden tussen nationale en provinciale overheid nog niet altijd helder en bestaat er onduidelijkheid op het gebied van regelgeving. Daarnaast heeft het WNF een lijst met 'best practices' waar zij voor elke vissoort en visgebied de meest duurzame wijze van visvangst voor heeft uitgewerkt.

Wat visserij betreft zijn er verschillende duurzaamheidskeurmerken waarvan het *Marine Stewardship Council* de bekendste is. Dit is de tegenhanger van het duurzaamheidskeurmerk FSC op bosgebied.

MARKT

Op Papua Barat zelf bestaat een tekort aan zoetwatervis. Deze wordt lokaal gekweekt, maar nog niet in voldoende mate. Als gevolg hiervan moet ze geïmporteerd worden.

NEDERLANDS BEDRIJFSLEVEN

Voor het Nederlandse bedrijfsleven is Papua Barat interessant als bron van vissoorten die niet voorkomen in de Europese wateren. De meest voor de hand liggende rol voor een Nederlands bedrijf is die als opkoper van vis uit Papua Barat en distributeur voor een Nederlandse en Europese markt. Daarnaast kan een Nederlands bedrijf uiteraard ook zelf besluiten vis te gaan vangen of te kweken in Papua Barat en deze ter plaatse te verwerken. Naast vis behoren ook de vangst of kweek van andere zeeproducten tot de mogelijkheden, waaronder kreeftachtigen en parels.

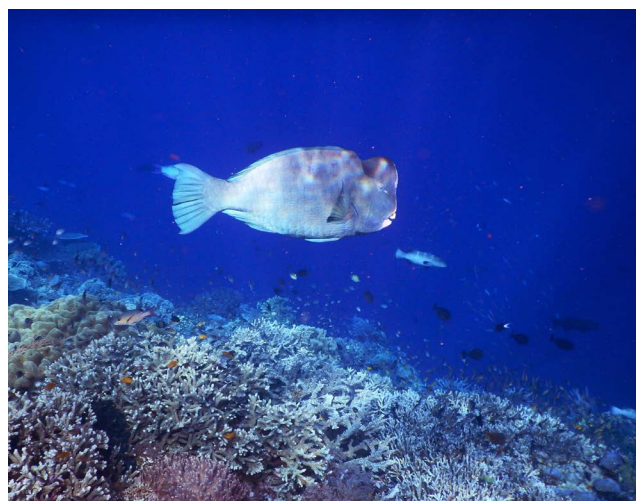
In Papua Barat zijn een drietal NGO's actief die zich bezig houden met de bescherming van de ongekende rijkdom van de wateren rondom Papua Barat. Dit zijn het WNF, *Conservation International* (CI) en *The Nature Conservancy* (TNC). Door deze partners is een initiatief gestart om een beter management te creëren voor de verschillende viszones, WPP genaamd, (*Wilaya Pengelolaan Perikanan*) waarbinnen Papua Barat valt. Nu

3.7 TOERISME

ALGEMEEN

Papua Barat heeft een hoge potentie voor de ontwikkeling van (eco)toerisme. De onderwaterwereld van Papua Barat kent een ongelooflijke rijkdom en leent zich bijzonder goed voor snorkelen en duiken. Het meest indrukwekkende en ecologisch waardevolste koraalgebied is te vinden in Raja Ampat, maar ook in andere delen van Papua Barat is deze rijkdom te vinden. Er zijn tal van onbewoonde eilanden en prachtige zandstranden. Het tropisch oerwoud van Papua Barat herbergt een grote verscheidenheid aan dier- en plantensoorten en is het thuis van de wereldberoemde paradijsvogels. Adembenemende uitzichten zijn te vinden in de bergachtige gebieden waar zich bergen bevinden tot een hoogte van drie kilometer. Daarnaast kent Papua Barat op sociaal gebied met tientallen verschillende stammen een grote culturele rijkdom en verscheidenheid.

Als reisbestemming is Papua Barat de laatste jaren steeds populairder geworden en met Raja Ampat wordt door Indonesië internationaal geadverteerd. Waar Papua

IN PAPUA BARAT BEVINDT ZICH EEN VAN DE MOOISTE DUKGEBIEDEN IN DE WERELD; RAJA AMPAT

Barat voorheen gesloten was voor buitenlandse bezoekers wordt het tegenwoordig voor toeristen eenvoudiger om dit gebied te bezoeken. Er bestaat nog wel onduidelijkheid over de verplichtingen waaraan de bezoeker moet voldoen zoals het aanvragen van reisdocumenten (*surat keterangan jalan*) en het melden bij de politie. Er wordt beweerd dat deze verplichtingen officieel zijn

afgeschaft, maar ook dat deze door de lokale politie in stand worden gehouden. De koers van de nationale en provinciale regering is echter het bezoek aan Papua Barat te vergemakkelijken. Daarnaast dienen toeristen wel rekening te houden met malaria hetgeen veelvuldig voorkomt in de regio.

DUURZAAM

Toerisme kan een welkome alternatieve bron van inkomsten zijn, en wanneer de sector goed onderhouden wordt ook een duurzame bron. Zo biedt ecotoerisme in Raja Ampat een potentieel nieuwe bron van inkomsten waardoor het gemeentebestuur heeft besloten geen mijnbouwwerkzaamheden meer in het gebied toe te laten. Dit betekent grote winst voor het behoud van de kwaliteit van het ecosysteem en verenigt economische groei met natuurbehoud.

Het belangrijkste bij duurzaam toerisme is dat de lokale bevolking er bij wordt betrokken en de vruchten plukt van de inkomsten die hieruit worden gegenereerd. Kleinschaligheid is hiervoor een mogelijkheid, bijvoorbeeld in de vorm van *homestays*. Bij grotere accommodaties en toeristenvoorzieningen moet er voor worden gezorgd dat de lokale bevolking wordt opgeleid om hierin te kunnen werken.

MARKT

De vluchten naar Indonesië zijn sinds de val van *Malaysia Airlines* goedkoper geworden. Daarnaast neemt de hoeveelheid vluchten naar Papua Barat vanaf Java en Bali toe. Het aantal Nederlandse toeristen dat Indonesië bezoekt is tevens de laatste jaren stijgende. Het afgelopen jaar gingen er 165.626 Nederlanders in Indonesië op vakantie⁷⁴.

Het aantal toeristen dat Papua Barat bezoekt is de laatste jaren sterk gestegen, maar vormt in omvang nog maar een klein deel van het totale aantal buitenlandse toeristen dat naar Indonesië komt. In 2014 kwamen 9,44 miljoen buitenlandse bezoekers naar Indonesië⁷⁵. Van het kleine deel van de bezoekers dat Papua Barat aandoet gaat de grote meerderheid naar Raja Ampat. Het aantal bezoekers aan Raja Ampat is sterk gestegen, van 1.000 in 2007 tot 15.000 in 2013. Van deze bezoekers was 72,86% buitenlands⁷⁶.

NEDERLANDS BEDRIJFSLEVEN

Vanuit Nederland is Papua Barat interessant als bestemming voor reisbureaus waarbij kan worden samengewerkt met lokale partners. Daarmee is het mogelijk dat een Nederlandse ondernemer een accommodatie bouwt in Papua Barat of ter plaatse toeristische activiteiten aan gaat bieden. De pionier in Raja Ampat op het gebied van toerisme is de Nederlander Max Ammer die daar als eerste een duikresort bouwde.

CONCRETE INVESTERINGS- MOGELIJKHEDEN

4

In dit hoofdstuk wordt een drietal concrete mogelijkheden voor investering in Papua Barat beschreven. Deze drie casussen geven een voorbeeld van het soort initiatieven dat door buitenlandse investeerders in samenwerking met lokale partijen in Papua Barat kan worden ontplooid. Ze vormen een uitkomst van het lokale veldonderzoek waarbij gesprekken zijn gehouden met uiteenlopende individuen en organisaties en een reeks van interessante locaties is bezocht.

Het betreft hier een eerste verkenning van de mogelijkheden. In samenwerking met geïnteresseerde partijen kunnen middels nader onderzoek deze investeringsmogelijkheden worden uitgewerkt tot businesscases. Met de juiste duurzaamheidsambitie, kunnen zij leiden tot investeringen die zowel voor de buitenlandse investeerder als Papua Barat profijtelijk kunnen zijn, en die kunnen leiden tot het initiatief voor een meer gebiedsgerichte aanpak voor de regio.

4.1 VIS IN MANOKWARI

HET NEDERLANDSE DAYSEADAY ZIET DUURZAME INVESTERINGSMOGELIJKHEDEN

DAYSEADAY

Dayseaday is een bedrijf uit Urk dat gespecialiseerd is in verwerking en internationale verhandeling van meer dan 120 verschillende soorten verse en diepgevroren vis. Ze heeft zelf geen vissersschepen varen maar koopt vis op en levert dit na verwerking hoofdzakelijk aan groothandels in Europa. Ze opereert in 45 landen, verhandelt 15.000

ton vis per jaar en kent een jaarlijkse omzet van zo'n 80 miljoen euro. Dayseaday is als opkoper van vis actief in Indonesië. Het gaat hier hoofdzakelijk om diepgevroren vis die per vrachtschip naar Europa komt, maar in minder grote mate ook om duurdere verse vis die met vliegtuigen naar Amsterdam wordt gevlogen.

Dayseaday heeft interesse in Papua Barat omdat het een gebied is waar nog een grote vispotentie ligt en omdat er vissoorten voorkomen die een goede prijs opleveren op de Nederlandse markt. Het gaat hier om soorten zoals; tonijn, zwaardvis, botermakreel (*escolar*) en *red snapper*.

Nu wordt vis verscheept vanaf Papua Barat naar Java om daar te worden verwerkt omdat er onvoldoende verwerkingsmogelijkheden zijn op Papua Barat zelf. Voor Dayseaday is het van belang een lokale partner te vinden die de vis kan verwerken, waarna deze vervolgens door Dayseaday kan worden opgekocht om te worden verscheept naar Europa, dit zou de productieketen korter maken. Wanneer er een betrouwbare lokale partner te vinden is die plannen heeft om een visverwerkingsbedrijf op te zetten en te opereren, dan is Dayseaday bereid tot samenwerking en geïnteresseerd om te investeren. Dat containertransport naar Europa vervolgens alsnog via Surabaya zou gaan is geen probleem.

BAPAK IRAWAN

Bapak Irawan is een Chinees-Indonesische ondernemer afkomstig uit Bitung, Sulawesi. Hij bezit een onderneming die op verschillende eilanden in Indonesië actief is in de visserij en de verwerking van vis. Onlangs is in Manokwari een visverwerkingsfabriek van hem gereedgekomen en momenteel worden hiervoor drie vissersschepen uitgerust om in de Cenderawasihbaai te kunnen vissen.

Het bedrijf wil zich hoofdzakelijk op tonijn richten, maar heeft in antwoord op de bestaande vraag bij Dayseaday laten weten dat ook de drie andere vissoorten kunnen worden gevangen en verwerkt. Met de visverwerkingsfabriek die is opgeleverd is de planning om zo'n 15 ton vis per dag te verwerken.

Visverwerkingsfabriek te Manokwari, 22-08-2015

De drie schepen die het bedrijf klaar maakt voor operatie binnen de Cenderawasihbaai voldoen aan de aangescherpte eisen zoals gesteld door de nationale Indonesische overheid en de provincie Papua Barat. De Cenderawasihbaai is onderdeel van de nationale viszone WPPNRI 717 en voor delen van deze baai gelden speciale regels en vangstverboden aangezien het zuidelijke deel als nationaal park een beschermde status geniet. In de Cenderawasihbaai mag niet gevestigd worden met *trawlers* of schepen die een volume hebben dat groter is dan 30 GT (*gross tonnage*). Ook zullen voor het vangen van vis geen beuglijnen (*longlines*) worden gebruikt.

Verwerkingsruimte visfabriek, 22-08-2015

Het bedrijf zal wel gebruik maken van zogenoemde *rumpon's* (FAD, *fish aggregating device*), drijvende lokpontons waar vissen zich verzamelen zodat ze eenvoudiger kunnen worden gevangen. Vervolgens zullen via de ringzege methode (*purse seine fishing*) de vissen met netten vanaf de schepen worden gevangen.

VISSERIJZONE TEN NOORDEN VAN PAPUA BARAT WPPNRI 717

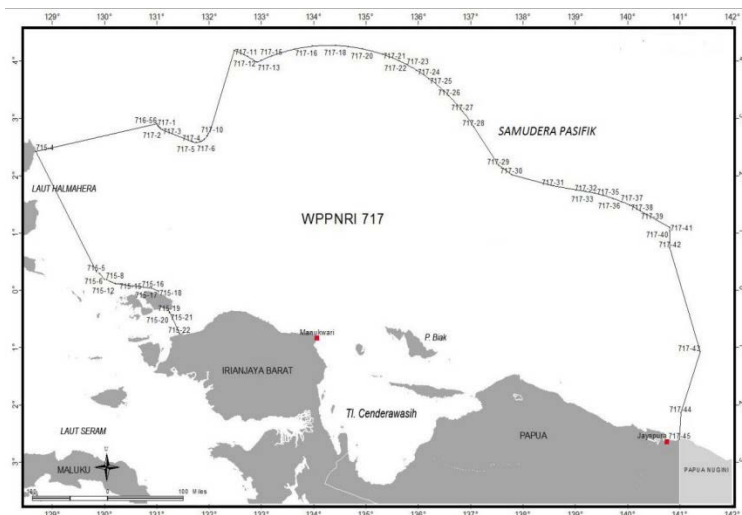
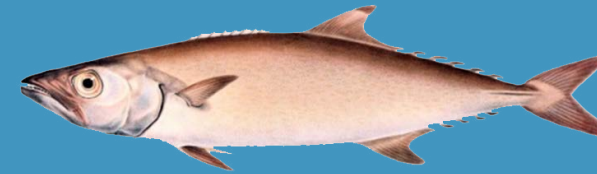

FIG. 4.1

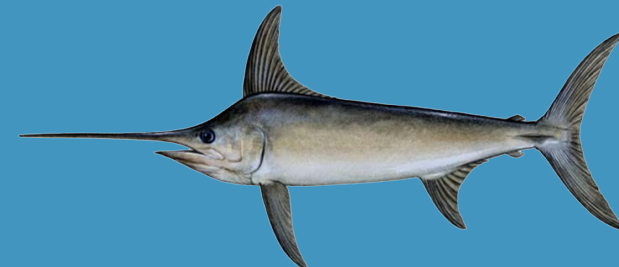
VISSOORTEN

BOTERMAKREEL (ESCOLAR) (LEPIDOCYBIUM FLAVOBRUNUM)

TONIJN (THUNNUS ALBACARES)

ZWAARDVIS (XIPHIAS GLADIUS)

RED SNAPPER (LUTJANUS BITAENIATUS)

DUURZAAMHEID

Duurzame visvangst is vangst waarbij er niet meer vis wordt gevangen dan de populatie doormiddel van eigen groei kan compenseren. Zodoende blijft de visstand op peil, hetgeen belangrijk is om de bron van vis voor de toekomst veilig te stellen. Daarnaast houdt duurzame vangst in dat het vissen geen negatieve effecten heeft op het ecosysteem. Zaken als nevenvangst of schade aan koraal zijn te voorkomen door gebruik te maken van slimme vistechnieken.

Als vangst geheel duurzaam geschiedt zijn er verschillende keurmerken te verkrijgen waarmee een bedrijfsfilosofie van maatschappelijk verantwoorde ondernemers kan worden uitgedragen. Het MSC-keurmerk (*Marine Stewardship Council*) is hiervan het bekendste voorbeeld. Op de Europese markt is hiervoor een hogere prijs te vragen waardoor een bedrijf als Dayseaday kansen ziet.

MSC-GEKEURDE VIS VERKOOPT DAYSEADAY VOORNAMELIJK IN NOORD-EUROPA

Barat ziet zij een mengvorm voor zich van MSC-gekeurde vis en normale vangst. Alle vis die naar Europa geïmporteerd wordt moet overigens EU-gecertificeerd zijn, oftewel voldoen aan de door de EU gestelde voorwaarden voor kwaliteit.

Het verkrijgen van een MSC-certificaat is het doel waar naartoe gewerkt zou moeten worden in de samenwerking tussen de Nederlandse importeur en de Indonesische visvanger en verwerker. Het verkrijgen van een MSC-certificaat kost echter tijd en geld waardoor er met realisme gekeken moet worden naar de termijn waarop dit kan worden bereikt. Tevens zal er rekening mee moeten worden gehouden dat er een kans bestaat dat het niet rendabel is om alle gevangen en verhandelde vis MSC-gekeurd te krijgen. Desalniettemin is het vangen en verhandelen van MSC-gekeurde vis het streven.

Om te voorkomen dat de huidige manier van visvangst schade toebrengt aan het ecosysteem of de visstand is samenwerking mogelijk met de lokale afdeling van het WNF in Papua Barat. Het WNF heeft een eigen kantoor in Manokwari en focust in Papua Barat op maritieme ecosystemen. Ze heeft hulp aangeboden in de vorm van kennis (*best practices*) en biedt de mogelijkheid om controles uit te voeren op de visvangbedrijven.

SAMENWERKING MET DE SDSP

Als stichting streeft de SDSP de ontwikkeling van een duurzame samenleving in Papua Barat na. Dit doet zij op verschillende manieren, een hiervan is het proactief benaderen van Nederlandse bedrijven die mogelijk geïnteresseerd zijn om op een maatschappelijk verantwoorde wijze in Papua Barat te ondernemen. De SDSP zoekt partners in Papua Barat, legt contact en slaat zo de brug tussen Nederland en Papua Barat. Ze faciliteert het proces waardoor ondernemers elkaar kunnen versterken en er een win-winsituatie ontstaat.

De SDSP zet zich in voor het welzijn van de bevolking in Papua Barat en het behoud van de kwaliteit van de natuur. Sedert twintig jaar is zij middels uiteenlopende projecten op deze gebieden actief. Samenwerking is bijvoorbeeld mogelijk met bedrijven die hun maatschappelijke verantwoordelijkheid tot uiting willen laten komen in sociale projecten. De SDSP zou een rol kunnen nemen bij de uitvoering van deze projecten.

4.2 CACAO IN RANSIKI

EEN VERWAARLOOSDE PLANTAGE WACHT OP EEN INVESTEERDER

CACAOPLANTAGE RANSIKI

In de gemeente Manokwari Selatan ligt nabij de hoofdstad Ransiki een verwaarloosde cacaoplantage. Van de jaren tachtig tot in de jaren negentig was hier het bedrijf *PT Cokran (Coklat Ransiki)* actief met het verbouwen van cacao. In de jaren negentig is de operatie van de plantage overgegaan in handen van het bedrijf *PT Aspram*, dat niet lang daarna in de financiële problemen kwam. De cacaoplantage ging bankroet en liet onbetaalde lonen en schulden na.

CACAOPLANTAGE PT COKRAN RANSIKI MANOKWARI SELATAN

FIG. 4.2

verbouwmethoden om de oogst te maximaliseren. Daarnaast vindt ook nauwelijks verdere verwerking zoals fermentatie plaats en worden zaden direct in de zon te drogen gelegd. Als gevolg is de cacao van een mindere kwaliteit en krijgen de lokale boeren een lagere prijs. Vervolgens koopt een Makassarse opkoper de bonen op. De lokale bevolking zegt hiervoor een prijs te krijgen van 15.000-30.000 roepia (1-2 euro) per kilo.

De cacaobomen zijn overgebleven en brengen nog altijd cacaobonen voort. Van de 1.200 hectare tellende plantage is het merendeel, zo'n 800 hectare, na het einde van de bedrijfsactiviteiten overgegaan in handen van de lokale bevolking die er nu op kleine schaal cacao oogst. De overige 400 hectare staat nog onder beheer van *PT Aspram*⁷⁷.

Nu is de cacao-opbrengst gering aangezien de plaatselijke bevolking op kleine schaal opereert en niet voldoende kennis heeft over ziektebestrijding en

Het drogen van cacaobonen, Ransiki, Mansel, 19-08-2015

De gemeente Manokwari Selatan bestaat sinds 2012 en zoekt naar mogelijkheden om haar nieuwe gemeente economisch te ontwikkelen. Zij richt zich hiervoor op het revitaliseren van de verbouw van cacao in de regio. Het gemeentebestuur is daarom onlangs op bezoek geweest bij het kantoor van *PT Aspram* te Jakarta om te peilen hoe dit bedrijf staat tegenover het revitaliseren van de plantage bij Ransiki. *PT Aspram*, bij monde van meneer Syafei, blijkt geïnteresseerd. Ook de lokale bevolking bleek positief te staan tegenover de terugkeer van een cacao bedrijf naar Ransiki⁷⁷.

MONDIALE PRIJSONTWIKKELING CACAOBONEN

In de jaren negentig bevond de wereldmarktprijs van cacaobonen zich in een dal. Daar hebben destijds de bedrijven *PT Cokran* en *PT Aspram* de financiële gevolgen van ondervonden. Sinds het begin van dit millennium is de prijs voor cacaobonen echter aan het stijgen.

De prijsstijging is het gevolg van een wereldwijd toenemende vraag naar chocolade. Dit is met name vanwege de welvaartsgroei in landen zoals China, maar ook in Indonesië zelf stijgt de vraag naar chocolade. De productie van cacao blijft hierbij achter waardoor de prijs stijgt. Ook heeft politieke onrust in West-Afrika, waar 70% van de cacao ter wereld wordt verbouwd invloed gehad op de prijs.

Het vergroten van de productie van cacao blijkt lastig vanwege de kleine schaal waarop cacao verbouwd wordt, 90% van de productie wordt verzorgd door kleine zelfstandige boeren en het beroep wordt door jonge generaties minder aantrekkelijk gevonden. Daarnaast hebben cacaobomen enkele jaren nodig om vruchtrijp te worden waardoor een snelle vergroting van de productiecapaciteit wordt bemoeilijkt⁷⁸.

DE GEMEENTE MANOKWARI SELATAN RICHT ZICH OP HET REVITALISEREN VAN DE CACAOSECTOR

ONTWIKKELING WERELDMARKTPRIJS CACAO

FIG. 4.3

De algemene verwachting is dat de vraag naar cacao de komende jaren verder zal stijgen. Om de productiecapaciteit te vergroten zou er in de wereld een tendens kunnen ontstaan naar meer private investeringen voor een meer bedrijfsmatige en grootschalige aanpak, waardoor de prijs zou kunnen dalen. Op de korte termijn is het echter waarschijnlijk dat de prijs zal blijven stijgen. Op de langere termijn, zo'n 13 jaar vooruitkijkend, is de verwachting van de Wereldbank dat de prijs zal stabiliseren en vervolgens enigszins zal dalen^{79,80}.

NEDERLAND

Amsterdam kent de grootste cacaohaven ter wereld. Jaarlijks wordt ruim een zesde deel van de totale mondiale cacao productie verscheept via de Amsterdamse haven. Van oudsher kent de omgeving van Amsterdam, met name de Zaanstreek, een aanzienlijke chocolade-industrie⁸¹.

Samenwerking tussen ondernemers uit Nederland en Papua Barat op het gebied van cacao ligt dus voor de hand. Er zijn verschillende mogelijkheden denkbaar waarop samenwerking kan plaatsvinden. Zo kan een Nederlands bedrijf zelf in Papua Barat ondernemen of zich als importeur en chocolademaker verbinden aan een partner in Papua Barat. Deze partner zou een bedrijf kunnen zijn zoals PT Aspram mocht zij in de toekomst weer actief worden, een coöperatie van lokale cacaoboeren, of een nieuw op te zetten bedrijf.

Wanneer er wordt samengewerkt met lokale cacaoboeren is het van belang dat deze boeren de juiste middelen en training krijgen om tot een zo hoog mogelijke oogst te komen, hetgeen goed is voor zowel de Nederlandse afnemer als de boer. Door het voorzien van kennis en middelen kan het Nederlandse bedrijf zelf sturing geven aan de manier waarop cacaobonen worden verbouwd. Dit is van belang bij het vervullen van de wens om op een duurzame wijze cacao te telen.

DUURZAAMHEID

Wat duurzaamheid betreft lopen er op het gebied van cacao reeds verschillende initiatieven. Er zijn keurmerken voor duurzaamheid waarvan UTZ, Fairtrade en Rainforest Alliance de bekendste zijn. Allen hebben zij als kern dat cacao productie op een duurzame wijze moet geschieden waarbij zorg wordt gedragen voor mens en milieu. Hierbij verschillen de accenten, Fairtrade richt zich vooral op kleinere boeren en een eerlijke prijs, Rainforest Alliance zet zich hoofdzakelijk in voor het regenwoud en UTZ focust op transparantie en het ontwikkelen van minimum standaarden voor de gehele productieketen.

Het uitgangspunt is om cacao te verbouwen volgens de voorwaarden van een van deze keurmerken. In overleg met uiteindelijke partners kan worden besloten aan welk keurmerk men zich wil verbinden.

Cacao op duurzame wijze verbouwen is goed mogelijk. Zo leent cacaoteelt zich voor agroecosysteembouw. Een cacaoboom heeft geen behoefte aan volle zon waardoor het geen monocultuur hoeft te zijn. Een mengvorm met 50% cacaobomen en 50% overige bomen is een manier om biodiversiteit op peil te houden. Daarnaast is het met de huidige wereldmarktprijzen mogelijk om lokale boeren een eerlijke prijs te bieden.

**NEDERLAND KENT EEN
AANZIENELIJKE
CACAOVERWERKENDE
SECTOR DUS LIGT
SAMENWERKING MET PAPUA
BARAT VOOR DE HAND**

4.3 HYDRO-ELEKTRISCHE ENERGIE IN TAMBRAUW

EEN NIEUWE GEMEENTE ZET IN OP DUURZAME STROOMVOORZIENING

KABUPATEN TAMBRAUW

De gemeente (*kabupaten*) Tambrau is een relatief nieuwe gemeente die officieel het licht zag in 2008. De gemeente telde 13.370 inwoners in 2013. Ze ontstond als afscheiding van de gemeenten Sorong en Manokwari en koos het dorp Fef in het binnenland als beoogde nieuwe hoofdstad⁸¹. De overweging om Fef als hoofdstad te kiezen baseerde men op de centrale ligging om zodoende bereikbaar te zijn voor de inwoners van de gehele gemeente. Aangezien overheidsvoorzieningen in deze plaats nog in aanbouw zijn wordt voorlopig de stad Sausapor (3.000 inwoners) aan de kust als tijdelijke vestigingsplaats voor de gemeentelijke overheid gebruikt.

DE GEMEENTE TAMBRAUW WIL IN 2016 ONDERZOEK LATEN DOEN VOOR DE BOUW VAN EEN WATERKRACHT- CENTRALE NABIJ FEF

De nieuwe gemeente Tambrau liet onlangs een waterkrachtcentrale bouwen met een capaciteit van 1,6 MW in de rivier de Warabiyai om de stad Sausapor van elektriciteit te voorzien. De geografische omstandigheden binnen de gemeente Tambrau lenen zich namelijk uitstekend voor de aanleg van waterkrachtcentrales waardoor de gemeentelijke overheid plannen heeft om meer waterkrachtcentrales te bouwen. Tambrau kent een bergachtig gebied met een hoogte tot 2.431 meter boven zeeniveau, steile berghellingen en veel rivieren. Regenval is er het gehele jaar door relatief constant. Het dagelijks beheer van de waterkrachtcentrale bij Sausapor zal worden gedaan door de provinciale afdeling van het nationale elektriciteitsbedrijf PLN in samenwerking met de gemeentelijke overheid. De hoop is dat de gemeente op den duur de gedane investering terug kan verdienen met de elektriciteitsopbrengsten.

In 2016 wil de gemeente Tambrau onderzoek laten doen naar de mogelijkheden voor de bouw van een waterkrachtcentrale nabij Fef voor de toekomstige energievoorziening van de hoofdstad. Naast het voorzien in de eigen energiebehoefte doormiddel

van hydro-elektrische energie beoogt het gemeentebestuur ook om middels waterkrachtcentrales inkomsten te genereren door elektriciteit te verkopen aan de stad Sorong. In het nationale ruimtelijke ordeningsplan (RTRW Nasional) staat de aanleg van een elektriciteitslijn (150 kv) gepland van Sorong lopend langs de kust tot aan het midden van de noordkust van de gemeente Tambrau. Deze nationale plannen bieden perspectief voor de verkoop van hydro-elektrische energie aan de stad Sorong.

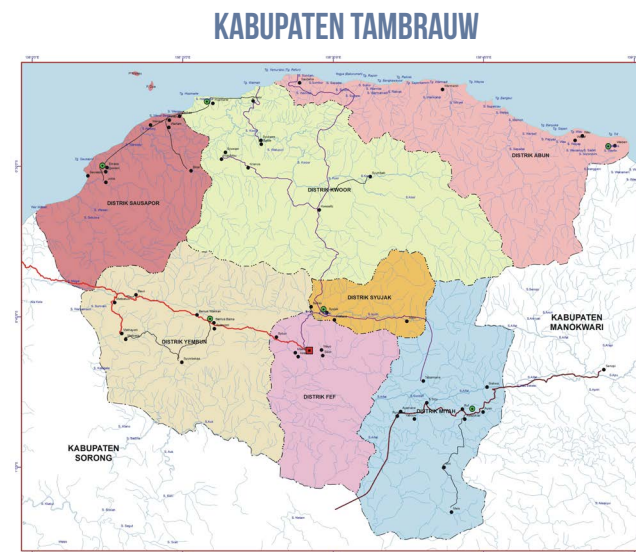

FIG. 4.4

Men heeft besloten in deze spaarzaam bewoonde gemeente geen plantages toe te laten zoals in de naastgelegen gemeente Sorong, maar tussen de 60% en 80% van het gebied als beschermde natuur te bestempelen en naast duurzame energie in te zetten op ecotoerisme. De gemeente heeft zelf een ruwe schatting gemaakt dat het gebied een potentie heeft van 500 MW.

ROYAL HASKONINGDHV

Het Nederlandse bedrijf *Royal HaskoningDHV* opereert internationaal en telt 7.000 werknemers verspreid over verschillende vestigingen in de wereld. Sinds het jaar 1973 is zij actief in Indonesië met een hoofdkantoor in Jakarta. Een van de voornaamste expertisegebieden van Royal HaskoningDHV is dat van waterhuishouding. Op dit gebied is zij binnen Indonesië onder andere bezig met een projecten waar voor 100 MW aan kleinschalige waterkrachtcentrales worden gebouwd. Een project dat aan 80.000 huishoudens elektriciteit zal leveren.

Royal HaskoningDHV is als ingenieurs- en adviesbureau gespecialiseerd in het doen van haalbaarheidsonderzoek voorafgaand aan de mogelijke bouw van waterkrachtcentrales. Zodoende heeft zij op verscheidene plekken in Indonesië onderzoek gedaan, hoewel tot nog toe niet in Papua Barat. Naar aanleiding van een gesprek met vertegenwoordigers van de SDSP (*Stichting Duurzame Samenleving Papua Barat*) is zij geïnteresseerd geraakt in de ontwikkelingsmogelijkheden binnen de gemeente Tambrau.

PERUSAHAAN LISTRIK NEGARA (PLN) PROVINSI PAPUA BARAT

PLN is het nationale energiebedrijf van de Indonesische overheid. In Papua Barat heeft zij een kantoor in Manokwari. PLN beheert het elektriciteitsnetwerk in Papua Barat. Daarnaast bezit zij eigen energiecentrales en verzorgt zij de operationele werkzaamheden voor centrales gebouwd door andere partijen zoals bijvoorbeeld de gemeente.

De elektriciteitsvoorziening in Papua Barat schiet tekort, de vraag naar stroom is groter dan het aanbod en het aantal huishoudens dat toegang heeft tot elektriciteit ligt onder het landelijk gemiddelde. PLN heeft als taak deze situatie te verbeteren en werkt daarvoor graag samen met ondernemers en overheden bij het bouwen van nieuwe energiecentrales. Vaak wordt met gemeenten overeengekomen dat PLN vervolgens het beheer doet aangezien de kennis hiervoor meestal niet aanwezig is bij de gemeente.

PT WIDYA KENCANA PRATAMA

Is een lokaal aannemersbedrijf dat maatschappelijk verantwoord ondernemen hoog in het vaandel heeft staan. Binnen Papua Barat werkt dit bedrijf hoofdzakelijk voor de overheid waarbij ze met name actief is in de nieuwere gemeenten bij de aanleg van energiecentrales.

De centrales die dit bedrijf aanlegt verschillen in omvang en soort. Zo verzorgde dit bedrijf de laatste maanden lantaarnpalen op zonne-energie en een hydro-elektriciteitscentrale in de gemeente Manokwari Selatan en op aanvraag van de nieuwe gemeente Pegunungan Arfak een op diesel aangedreven centrale in de hoofdstad Anggi. Vanuit het bedrijf wordt van tijd tot tijd geld geschonken aan maatschappelijke projecten, meestal via de katholieke kerk. De contacten van de SDSP met dit bedrijf zijn goed, waardoor er positieve vooruitzichten zijn voor samenwerking op sociaal gebied.

DUURZAAMHEID

Het opwekken van energie doormiddel van waterkracht is CO₂ neutraal en van duurzame aard. Met de huidige technieken is het meestal voldoende om water via aftakkingen per buis te laten lopen om zodoende elektriciteit op te wekken zodat het aanleggen van een stuwwaam niet meer noodzakelijk is. Zodoende gaat hydro-elektriciteit niet ten koste van de biodiversiteit.

Net als op andere gebieden waarbij de SDSP het Nederlands bedrijfsleven aan partners in Papua Barat koppelt om zodoende tot een duurzame economische win-winsituatie te komen, blijft ook hier de SDSP graag betrokken bij deze partners. Middels deze economische ontwikkelingen ontstaat financiële ruimte bij de betrokken bedrijven om ook een bijdrage te leveren aan het welzijn van de bewoners van Papua Barat. De SDSP zet graag haar expertise in om hieraan in samenwerking met de bedrijven invulling te geven.

Hydro-elektriciteitscentrale in gemeente Pegunungan Arfak gebouwd door Pt. Widya Kencana Pratama

LIJST FIGUREN EN VERWIJZINGEN

FIGUREN

INLEIDING

- Figuur I
Benaming grote getallen
Samengesteld uit meerdere bronnen, waaronder NRC stijlids, 2015
<https://apps.nrc.nl/stijlboek/getal-miljoen-miljard-biljoen-biljard-triljoen-triljard>
- Figuur II
Gehanteerde wisselkoers van roepia, euro en dollar
Wisselkoers geraadpleegd via <http://www.wisselkoersen.nl/> op 9-11-2015
- Figuur III
De ligging van Papua Barat binnen Indonesië en de wereld
Eigen bewerking gebaseerd op samenstelling uit meerdere bronnen

DEEL I

1. ACHTERGROND ONTWIKKELINGSPROBLEMATIEK

- Figuur 1.1
Percentage inwoners per Indonesische provincie dat leeft onder de armoedegrens (2014)
Menteri Perencanaan Pembangunan Nasional/Badan Perencanaan Pembangunan Nasional,
Ringkasan Rencana Pembangunan Jangka Menengah Nasional RPJM 2015-2019, blz. 17

DEEL II

1. PROFIEL PAPUA BARAT

- Figuur 1.1
Overzichtskarta van de provincie Papua Barat, 2004
<https://saripedia.files.wordpress.com/2010/11/pabar.jpg>
- Figuur 1.2
Totale bevolking Papua Barat per jaar in periode 2005-2013
BAPPEDA Papua Barat, *Rencana Tata Ruang Wilayah Provinsi Papua Barat 2013-2033*, blz. 153
- Figuur 1.3
Inwoneraantal per gemeente in percentage van totaal provincie Papua Barat, 2014
BAPPEDA Papua Barat, *Rencana Tata Ruang Wilayah Provinsi Papua Barat 2013-2033*, blz. 153
- Figuur 1.4
Stelsel bestuurlijke indeling Papua Barat en Indonesië
Badan Pusat Statistik Papua Barat (2014) *Papua Barat Dalam Angka*, blz. 47-54
& https://id.wikipedia.org/wiki/Pembagian_administratif_Indonesia
- Figuur 1.5
Bestuurlijke indeling en inwoneraantallen Papua Barat, 2013
Badan Pusat Statistik Papua Barat (2014) *Papua Barat Dalam Angka*, blz. 90
- Figuur 1.6
Administratieve indeling provincie Papua Barat, 2013
<https://petatematikindo.files.wordpress.com/2013/01/administrasi-papua-barat-a1-1.jpg>
- Figuur 1.7
Bestaand wegnennetwerk en geplande provinciale wegen Papua Barat 2014
BAPPEDA Papua Barat, *Rencana Tata Ruang Wilayah Provinsi Papua Barat 2013-2033*

- Figuur 1.8
Trans Papua wegnennetwerk 2014
<http://www.wilayahperbatasan.com/jalan-trans-papua-membuka-isolasi-wilayah-perbatasan-papua/>
- Figuur 1.9
Netwerk watertransportwegen Papua Barat 2014
BAPPEDA Papua Barat, *Rencana Tata Ruang Wilayah Provinsi Papua Barat 2013-2033*
- Figuur 1.10
Netwerk luchttransportwegen Papua Barat 2014
BAPPEDA Papua Barat, *Rencana Tata Ruang Wilayah Provinsi Papua Barat 2013-2033*
- Figuur 1.11
Water- en sanitaire voorziening in Papua Barat per gemeente 2013
Badan Pusat Statistik Papua Barat, *Statistik Daerah Provinsi Papua Barat*, blz. 5
- Figuur 1.12
Drinkwatervoorziening inwoners stad Sorong, 2011
Tirta Remu, *Master Plan Penyediaan Air Minum Sorong*, blz. 14
- Figuur 1.13
Verdeling arbeidsbevolking over sectoren Papua Barat in absolute aantallen, 2013
BAPPEDA Papua Barat, *Rencana Tata Ruang Wilayah Provinsi Papua Barat 2013-2033*, blz. 162
- Figuur 1.14
Verdeling arbeidsbevolking over sectoren Papua Barat in procenten van totaal, 2013
BAPPEDA Papua Barat, *Rencana Tata Ruang Wilayah Provinsi Papua Barat 2013-2033*, blz. 162
- Figuur 1.15
Hoogst behaalde diploma werkzame arbeidsbevolking Papua Barat, 2013
Badan Pusat Statistik Papua Barat, *Statistik Daerah Provinsi Papua Barat*, blz. 12
- Figuur 1.16
Aantal jaren dat een inwoner van Papua Barat gemiddeld onderwijs heeft genoten, 2007-2013
Badan Pusat Statistik Papua Barat, *Statistik Daerah Provinsi Papua Barat*, blz. 20
- Figuur 1.17
Landgebruik Papua Barat in km² en percentage, 2015
BAPPEDA Papua Barat, *Rencana Tata Ruang Wilayah Provinsi Papua Barat 2013-2033*, blz. 131
- Figuur 1.18
Landgebruik Papua Barat in percentage, 2015
BAPPEDA Papua Barat, *Rencana Tata Ruang Wilayah Provinsi Papua Barat 2013-2033*, blz. 130
- Figuur 1.19
Soorten landgebruik in Papua Barat, 2009
BAPPEDA Papua Barat, *Rencana Tata Ruang Wilayah Provinsi Papua Barat 2013-2033*
- Figuur 1.20
Samenstelling en omvang transfer allocatiegelden van nationaal naar subnationaal niveau in Papua Barat en Papua, 1997-2008
Wereldbank (2009, oktober) *Berinvestasi untuk masa depan Papua & Papua Barat*, blz. 41
- Figuur 1.21
Samenstelling totale inkomsten overheden (gemeenten + provincie) per Indonesische provincie, 2013
Kementerian Dalam Negeri (2013), *Agregat APBD tahun 2013 Provinsi, Kabupaten dan Kota*,
<http://keuda.kemendagri.go.id/datin/index/1/2013>
- Figuur 1.22
Samenstelling totale inkomsten overheden (gemeenten + provincie) per provincie gemeten per inwoner, 2013
Eigen berekening, gebaseerd op gecombineerde data van:
Kementerian Dalam Negeri (2013), *Agregat APBD tahun 2013 Provinsi, Kabupaten dan Kota*,
<http://keuda.kemendagri.go.id/datin/index/1/2013>
Badan Pusat Statistik Indonesia (2010) *Penduduk Indonesia Menurut Provinsi*,
<http://www.bps.go.id/linkTabelStatis/view/id/1267>
- Figuur 1.23
Herkomst inkomsten provinciale overheid Papua Barat, 2014
Pemerintah Provinsi Papua Barat (2014) *Anggaran Pendapatan dan Belanja Daerah Provinsi Papua Barat*
- Figuur 1.24
Economische groei in Papua Barat en Indonesië, 2003-2013
Badan Pusat Statistik Indonesia (2013) *Laju Pertumbuhan Produk Domestik Regional Bruto Atas Harga Konstan 2000 Menurut Provinsi 2000-2013*,
<http://www.bps.go.id/linkTabelStatis/view/id/1624>

- Figuur 1.25
Aandeel economische sectoren Papua Barat volgens BNP, 2013
BAPPEDA Papua Barat (2014, December) *Rencana Tata Ruang Wilayah Provinsi Papua Barat 2013-2033*, blz. 171
- Figuur 1.26
Economische groei per sector per jaar in Papua Barat, 2003-2013
BAPPEDA Papua Barat (2014, December) *Rencana Tata Ruang Wilayah Provinsi Papua Barat 2013-2033*, blz. 175
- Figuur 1.27
Groei per economische sector in Papua Barat 2003-2013
BAPPEDA Papua Barat (2014, December) *Rencana Tata Ruang Wilayah Provinsi Papua Barat 2013-2033*, blz. 173
- Figuur 1.28
Ontwikkeling belang economische sectoren ten opzichte van elkaar in Papua Barat 2003-2013
BAPPEDA Papua Barat (2014, December) *Rencana Tata Ruang Wilayah Provinsi Papua Barat 2013-2033*, blz. 177
- Figuur 1.29
Buitenlandse investeringen in Papua Barat 2010-2014
Badan Koordinasi Penanaman Modal (2015) *Perkembangan Realisasi Investasi PMA Berdasarkan Laporan Kegiatan Penanaman Modal 2010-2015*
<http://www.bkpm.go.id/contents/p16/statistik/17#yr2015>

2. PLANNEN VOOR PAPUA BARAT

- Figuur 2.1
Structuur planningsstelsel Indonesië
Samengesteld uit verschillende ontwikkelingsdocumenten
- Figuur 2.2
Ontwikkelingsplannen in Indonesië
Samengesteld uit verschillende ontwikkelingsdocumenten
- Figuur 2.3
Ruimtelijke ordeningsplannen in Indonesië
Samengesteld uit verschillende ruimtelijke ordeningsdocumenten
- Figuur 2.4
Lange termijn ontwikkelingsplan Indonesië
KPPN/BAPPENAS (2005) *Rencana Pembangunan Jangka Panjang Nasional 2005-2025*
- Figuur 2.5
Index van menselijke ontwikkeling in Indonesië per provincie
KPPN/BAPPENAS (2015, 24 januari) *Ringkasan Rencana Pembangunan Jangka Menengah Nasional 2015-2019*, blz. 16
- Figuur 2.6
Visvangspotentie in de wateren van Papua Barat
KPPN/BAPPENAS (2015, 24 januari) *Ringkasan Rencana Pembangunan Jangka Menengah Nasional 2015-2019*, blz. 52
- Figuur 2.7
Ontwikkelingsplannen energievoorziening Indonesië
KPPN/BAPPENAS (2015, 24 januari) *Ringkasan Rencana Pembangunan Jangka Menengah Nasional 2015-2019*, blz. 66
- Figuur 2.8
Potentie hydro-elektrische energie in Indonesië
KPPN/BAPPENAS (2015, 24 januari) *Ringkasan Rencana Pembangunan Jangka Menengah Nasional 2015-2019*, blz. 67
- Figuur 2.9
Doelstelling economische groei per Indonesische regio
KPPN/BAPPENAS (2015, 24 januari) *Ringkasan Rencana Pembangunan Jangka Menengah Nasional 2015-2019*, blz. 91
- Figuur 2.10
Strategische gebieden en hun verbinding in Papua Barat en Papua
KPPN/BAPPENAS (2014) *Rencana Pembangunan Jangka Menengah Nasional 2015-2019*, Buku III, blz. 2-27
- Figuur 2.11
Groei kernen en hun verbinding in Papua Barat en Papua
KPPN/BAPPENAS (2014) *Rencana Pembangunan Jangka Menengah Nasional 2015-2019*, Buku III, blz. 2-18
- Figuur 2.12
Strategische zones in Papua Barat
Eigen creatie gebaseerd op lijst met zones uit RPJM Nasional
- Figuur 2.13
Speciale economische zones
KPPN/BAPPENAS (2015) *Ringkasan Rencana Pembangunan Jangka Menengah Nasional 2015-2019*, blz. 75

- Figuur 2.14
Projectlijst Papua Barat 2015-2019
KPPN/BAPPENAS (2014) *Rencana Pembangunan Jangka Menengah Nasional 2015-2019*, Buku III, blz. 2-61 2-64
- Figuur 2.15
Doelstellingen regering in RKP 2016 ten aanzien van Papua Barat
KPPN/BAPPENAS (2015) *Rencana Kerja Pemerintah 2016*, Hoofdstuk 3, blz. 3-13
- Figuur 2.16
Lijst met doelstellingen en projecten voor Papua Barat zoals in RKP gesteld
KPPN/BAPPENAS (2015) *Rencana Kerja Pemerintah 2016*, Hoofdstuk 6, blz. 6-4 6-7
- Figuur 2.17
Prioriteiten infrastructuurontwikkeling Papua Barat
KPPN/BAPPENAS (2015) *Rencana Kerja Pemerintah 2016*, Hoofdstuk 6, blz. 6-8
- Figuur 2.18
MP3EI
Kementerian Koordinator Bidang Perekonomian (2011) *Masterplan Percepatan dan Perluasan Pembangunan Ekonomi Indonesia 2011-2025*, blz. 1
- Figuur 2.19
Papua-Maluku corridor
Kementerian Koordinator Bidang Perekonomian (2011) *Masterplan Percepatan dan Perluasan Pembangunan Ekonomi Indonesia 2011-2025*, blz. 156
- Figuur 2.20
Verdeling focus ontwikkelingsdoelstellingen voor Papua Barat in verschillende planningsperiodes
BAPPEDA (2012) *Rencana Pembangunan Jangka Panjang Daerah 2012-2031*, blz. 85
- Figuur 2.21
Visie en missies ten aanzien van de ontwikkeling van Papua Barat
BAPPEDA (2012) *Rencana Pembangunan Jangka Panjang Daerah 2012-2031*, blz. 63-84
- Figuur 2.22
Ontwikkelingsstappen middellange termijn plannen Papua Barat
BAPPEDA (2012) *Rencana Pembangunan Jangka Menengah Daerah I 2012-2014*, blz. 12
- Figuur 2.23
Ruimtelijke structuur Papua Barat
KPPN/BAPPENAS (2008) *Rencana Tata Ruang Wilayah Nasional 2008-2028*, blz. 53
- Figuur 2.24
Ruimtelijke structuur Indonesië
KPPN/BAPPENAS (2008) *Rencana Tata Ruang Wilayah Nasional 2008-2028*, blz. 53
- Figuur 2.25
Ruimtelijke ordening van Indonesië
Ruimtelijke structuur Indonesië
KPPN/BAPPENAS (2008) *Rencana Tata Ruang Wilayah Nasional 2008-2028*, blz. 7
- Figuur 2.26
Ruimtelijke ordening van Papua Barat
Ruimtelijke structuur Indonesië
KPPN/BAPPENAS (2008) *Rencana Tata Ruang Wilayah Nasional 2008-2028*, blz. 7
- Figuur 2.27
Economische potentie per gebied in Papua Barat
KPPN/BAPPENAS (2008) *Rencana Tata Ruang Wilayah Nasional 2008-2028*, blz. 31-33
- Figuur 2.28
RTRW Papua Barat
BAPPEDA (2014) *Rencana Tata Ruang Wilayah Daerah Provinsi Papua Barat 2013-2033*, Omslag
- Figuur 2.29
Geplande ontwikkelingen op het gebied van energie in Papua Barat
BAPPEDA (2014) *Rencana Tata Ruang Wilayah Daerah Provinsi Papua Barat 2013-2033*, blz. 268-271
- Figuur 2.30
Geplande openbare werken Papua Barat
BAPPEDA (2014) *Rencana Tata Ruang Wilayah Daerah Provinsi Papua Barat 2013-2033*, blz. 275-277

3. SCHETS VAN INVESTERINGSKANSSEN PER SECTOR

- Figuur 3.1
SWOT-analyse Papua Barat
Gebaseerd op een breed scala van bronnen
- Figuur 3.2
Geplande bouw van duurzame energiecentrales in Papua Barat
BAPPEDA (2014) *Rencana Tata Ruang Wilayah Daerah Provinsi Papua Barat 2013-2033*, blz. 268-271
- Figuur 3.3
Potentie hydro-elektrische energie in Papua
KPPN/BAPPENAS (2015, 24 januari) *Ringkasan Rencana Pembangunan Jangka Menengah Nasional 2015-2019*, blz. 67
- Figuur 3.4
Potentie zonne-energie Indonesië
Institut für Technische Thermodynamik (2008) *Global Concentrating Solar Power Potentials*, http://www.dlr.de/tt/de/desktopdefault.aspx/tabid-2885/4422_read-16596/
- Figuur 3.5
Voornaamste landbouwproduct per gebied in Papua Barat 2008
Supriadi, Herman (2008, december) *Strategi Kebijakan Pembangunan Pertanian Papua Barat*, Analisis Kebijakan Pertanian Volume 6 Nr.4, blz. 357
- Figuur 3.6
Overzicht areaal en productie cacao per gemeente in Papua Barat
BPMP2T (2014) *Potensi dan peluang investasi provinsi Papua Barat*, blz. 65-112
- Figuur 3.7
Overzicht areaal en productie nootmuskaat en kruidnagel per gemeente in Papua Barat
BPMP2T (2014) *Potensi dan peluang investasi provinsi Papua Barat*, blz. 65-112
- Figuur 3.8
Overzicht areaal en productie koffie in Papua Barat
BPMP2T (2014) *Potensi dan peluang investasi provinsi Papua Barat*, blz. 65-112
- Figuur 3.9
Overzicht van de houtconcessies uitgegeven voor de instelling van het moratorium in 2011
Dunia Journey (2011, 3 juni) *Peta Persebaran Area HPH Papua Barat*, <http://dunijourney.blogspot.nl/2011/06/jaya-wijaya-mountain.html>
- Figuur 3.10
Visserijzone ten noorden van Papua Barat WPPNRI 717
KPPN/BAPPENAS (2008) *Rencana Tata Ruang Wilayah Nasional 2008-2028*
- Figuur 3.11
Totaal geproduceerde vis per soort per gemeente in 2013 (tonnen)
BAPPEDA (2014) *Rencana Tata Ruang Wilayah Daerah Provinsi Papua Barat 2013-2033*, blz. 185-187

4. CONCRETE INVESTERINGSMOGELIJKHEDEN

- Figuur 4.1
Visserijzone ten noorden van Papua Barat WPPNRI 717
BAPPEDA (2014) *Rencana Tata Ruang Wilayah Daerah Provinsi Papua Barat 2013-2033*
- Figuur 4.2
Cacaoplantage Pt. Cokran Ransiki Manokwari Selatan
<https://www.google.nl/maps/@-1.4988965,134.1919062,6407m/data=!3m1!1e3>
- Figuur 4.3
Ontwikkeling wereldmarktprijs cacao
<http://www.tradingeconomics.com/commodity/cocoa>
- Figuur 4.4
Kabupaten Tambrau
BAPPEDA (2011, juli) *Rencana Tata Ruang Wilayah Kabupaten Tambrau 2011-2031*

VERWIJZINGEN

DEEL I

- Verwijzing 1
Badan Pusat Statistik Indonesia (2014, september) *Jumlah dan Persentase Penduduk Miskin Menurut, Provinsi* <http://www.bps.go.id/linkTabelStatis/view/id/1488>
- Verwijzing 2
Badan Pusat Statistik Indonesia (2015, juni) *Statistik Indonesia*, blz. 160
- Verwijzing 3
Badan Pusat Statistik Indonesia (2014, mei) *Statistik Indonesia*, blz. 161
- Verwijzing 4
Pusat Data dan Informasi Kementerian Kesehatan Republik Indonesia (2012) *Peta Kesehatan Indonesia*, blz. 16-17
- Verwijzing 5
Pusat Data dan Informasi Kementerian Kesehatan Republik Indonesia (2012) *Peta Kesehatan Indonesia*, blz. 14
- Verwijzing 6
Wereldbank & Verenigde Naties (2009, november) *Papua Accelerated Development Needs Assessment*, blz 32-33
- Verwijzing 7
Badan Pusat Statistik Indonesia (2015, juni) *Statistik Indonesia*, blz. 181
- Verwijzing 8
Wereldbank & Verenigde Naties (2009, november) *Papua Accelerated Development Needs Assessment*, blz 74
- Verwijzing 9
Peters, Stella Roos (2012, 20 augustus) *Invisible victims, The effects of structural violence on infant and child mortality in Papua Barat*, blz. 48-50
- Verwijzing 10
Van der Kroef, J. M. (1970) *Australia and the West Irian Problem*, Asian Survey Vol. 10 Nr. 6, blz. 493-494
- Verwijzing 11
Rifai-Hasan, P. A. (2009) *Development, Power and the Mining Industry in Papua: A Study of Freeport Indonesia*, Journal of Business Ethics Vol. 89 Supplement 2: International Business Firms, blz. 130-132
- Verwijzing 12
Financial Times (2013, 3 juni) *Indonesia orders Freeport to shut mine*, <http://www.ft.com/cms/s/0/816883ac-cc44-11e2-9cf7-00144feab7de.html#axzz3mYBT8owd>
- Verwijzing 13
Down To Earth (2002, november) *The logging of West Papua*, <http://www.downtoearth-indonesia.org/story/logging-west-papua>
- Verwijzing 14
International Crisis Group (2002, 13 september) *Indonesia: Resources and Conflict in West Papua*, Asia Report Nr. 39, blz. 8-16 en 17-20
- Verwijzing 15
The Conversation (2015, 1 juni) *Papuans and Jokowi are hostage to Indonesian politics*, <http://theconversation.com/papuans-and-jokowi-are-hostage-to-indonesian-politics-42251>
- Verwijzing 16
O'Brien, Patricia (2010) *The Politics of Mines and Indigenous Rights, A Case Study of the Grasberg Mine in Indonesia's Papua Province*, Journal of International Affairs, blz. 47, 51
- Verwijzing 17
Jakarta Globe (2015) *Transmigration is the last thing that Papua and its People Need*, <http://jakartaglobe.beritasatu.com/opinion/transmigration-last-thing-papua-people-need/>
- Verwijzing 18
Gietzelt, Dale (1989, maart) *The Indonesianization of West Papua*, Oceana Publications, blz. 323 en 206
- Verwijzing 19
Elmslie, Jim (2010) *West Papua Demographic Transition and the 2010 Indonesian Census: "Slow Motion Genocide" or not?*, blz. 3
- Verwijzing 20
Kompas (2014, 28 december) *Presiden Jokowi: Masalah Papua Muncul Karena Saling Tidak Percaya*, <http://nasional.kompas.com/read/2014/12/28/07512281/Presiden.Jokowi.Masalah.Papua.Muncul.karena.Saling.Tidak.Percaya>

- Verwijzing 21
The Jakarta Post (2015, 24 mei) *Jokowi Humanizes Papua*,
<http://www.thejakartapost.com/news/2015/05/24/jokowi-humanizes-papua.html>
- Verwijzing 22
Presiden Republik Indonesia (2001) Undang-undang Republik Indonesia Nomor 21 Tahun 2001, Otonomi Khusus Bagi Provinsi Papua, blz. 1 en 13-14
- Verwijzing 23
Badan Pusat Statistik Papua Barat (2014) *Papua Barat Dalam Angka*, blz. 90
- Verwijzing 24
Vlasblom, Dirk (2004) *Papoea een geschiedenis*, blz. 226-229

DEEL II

- Verwijzing 1
Lewis, Caitlain Devereaux (2013) *Policies of inequity - a world apart: a comparison of the policies toward indigenous peoples of a post-colonial developing nation to those of a post-industrial developed nation*, American Indian Law Review Vol. 37 Nr. 2, blz. 426
- Verwijzing 2
Eigen berekening, gebaseerd op gecombineerde data van:
Kementerian Dalam Negeri (2013), *Agregat APBD tahun 2013 Provinsi, Kabupaten dan Kota*,
<http://keuda.kemendagri.go.id/datin/index/1/2013>
Badan Pusat Statistik Indonesia (2010) *Penduduk Indonesia Menurut Provinsi*,
<http://www.bps.go.id/linkTabelStatis/view/id/1267>
- Verwijzing 3
SDSP (2015) *Papua Onze Toekomst*, <http://www.sdsp.nl/>
- Verwijzing 4
Badan Pusat Statistik Papua Barat (2014) *Statistik Daerah Provinsi Papua Barat*, blz 1
- Verwijzing 5
BAPPEDA Papua Barat (2014, December) *Rencana Tata Ruang Wilayah Provinsi Papua Barat 2013-2033*, blz. 130
- Verwijzing 6
Badan Pusat Statistik Papua Barat (2014) *Statistik Daerah Provinsi Papua Barat*, blz 2-3
- Verwijzing 7
Badan Pusat Statistik Papua Barat (2014) *Papua Barat Dalam Angka*, blz. 29
- Verwijzing 8
Badan Pusat Statistik Papua Barat (2014) *Statistik Daerah Provinsi Papua Barat*, blz 1
- Verwijzing 9
Elmslie, Jim (2010) *West Papua Demographic Transition and the 2010 Indonesian Census: "Slow Motion Genocide" or not?*, blz. 3
- Verwijzing 10
Badan Pusat Statistik Papua Barat (2014) *Papua Barat Dalam Angka*, blz. 92
- Verwijzing 11
Badan Pusat Statistik Papua Barat (2014) *Papua Barat Dalam Angka*, blz. 89
- Verwijzing 12
Badan Pusat Statistik Papua Barat (2014) *Papua Barat Dalam Angka*, blz. 91
- Verwijzing 13
BAPPEDA Papua Barat (2014, December) *Rencana Tata Ruang Wilayah Provinsi Papua Barat 2013-2033*, blz. 160
- Verwijzing 14
Pemerintah Provinsi Papua Barat (2015) *Sejarah Pemerintahan*,
<http://papuabarprov.go.id/sejarah-pemerintahan/>
- Verwijzing 15
Badan Pusat Statistik Papua Barat (2014) *Papua Barat Dalam Angka*, blz. 47
- Verwijzing 16
Presiden Republik Indonesia (2001) Undang-undang Republik Indonesia Nomor 21 Tahun 2001, Otonomi Khusus Bagi Provinsi Papua, blz. 1 en 13-14
- Verwijzing 17
USAID (2009, januari) *Papua Assesment Report*, blz. 57
- Verwijzing 18
Badan Pusat Statistik Papua Barat (2014) *Papua Barat Dalam Angka*, blz. 4

- Verwijzing 19
Kompas (2014, 24 augustus) *Dari Papua Tuk Jokowi: Parti Lokal Solusi Damai di Papua*,
http://www.kompasiana.com/destyeluay/dari-papua-tuk-jokowi-partai-lokal-solusi-damai-di-papua_54f5ed40a33311ad7e8b460f
- Verwijzing 20
Wereldbank (2009, oktober) *Berinvestasi untuk masa depan Papua & Papua Barat*, blz. 44
- Verwijzing 21
BAPPEDA Papua Barat (2014, December) *Rencana Tata Ruang Wilayah Provinsi Papua Barat 2013-2033*, blz. 199
- Verwijzing 22
Auteur onbekend (2014, december) *Perkembangan Pembangunan Provinsi Papua Barat*, Seri Analisa Pembangunan Daerah, blz. 13-14
- Verwijzing 23
Auteur onbekend (2014, december) *Perkembangan Pembangunan Provinsi Papua Barat*, Seri Analisa Pembangunan Daerah, blz. 15
- Verwijzing 24
Detik (2015, 9 mei) *Target Selesai 2019, Jokowi Minta Proyek Trans Papua Dikebut Siang-Malam*,
<http://finance.detik.com/read/2015/05/09/184428/2910756/4/target-selesai-2019-jokowi-minta-proyek-trans-papua-dikebut-siang-malam>
- Verwijzing 25
BAPPEDA Papua Barat (2014, december), *Rencana Tata Ruang Wilayah Provinsi Papua Barat 2013-2033*, blz. 258-261
- Verwijzing 26
Detik (2015, 9 mei) *Bangun Pelabuhan Sorong, Pelindo II Siapkan Pr 3 Triliun*,
<http://finance.detik.com/read/2015/05/09/172423/2910721/4/bangun-pelabuhan-sorong-pelindo-ii-siapkan-rp-3-triliun>
- Verwijzing 27
BAPPEDA Papua Barat (2014, december), *Rencana Tata Ruang Wilayah Provinsi Papua Barat 2013-2033*, blz. 203
- Verwijzing 28
Badan Pusat Statistik Indonesia (2014, mei) *Statistik Indonesia*, blz. 161
- Verwijzing 29
Obengplus (2015, 1 oktober) *Daftar tarif dasar listrik PLN 2015*,
<http://obengplus.com/articles/4518/1/Daftar-tarif-dasar-listrik-PLN-2015.html#.VktYGnYvfiU>
- Verwijzing 30
Badan Pusat Statistik Papua Barat (2014) *Papua Barat Dalam Angka*, blz. 28
- Verwijzing 31
Badan Pusat Statistik Papua Barat (2014) *Persentase Rumah Tangga dengan Air Minum Layak*,
<http://sirusa.bps.go.id/index.php?r=indikator/view&id=478>
- Verwijzing 32
Tirta Remu (2013) *Master Plan Penyediaan Air Minum Sorong*, blz. 14
- Verwijzing 33
Badan Pusat Statistik Papua Barat (2014) *Statistik Daerah Provinsi Papua Barat*, blz 11
- Verwijzing 34
Badan Pusat Statistik Papua Barat (2014) *Statistik Daerah Provinsi Papua Barat*, blz 13
- Verwijzing 35
Badan Pusat Statistik Indonesia (2015, juni) *Statistik Indonesia*, blz. 2
- Verwijzing 36
Badan Pusat Statistik Papua Barat (2014) *Statistik Daerah Provinsi Papua Barat*, blz 14-15
- Verwijzing 37
BAPPEDA Papua Barat (2014, December) *Rencana Tata Ruang Wilayah Provinsi Papua Barat 2013-2033*, blz. 162
- Verwijzing 38
Badan Pusat Statistik Papua Barat (2014) *Statistik Daerah Provinsi Papua Barat*, blz 12
- Verwijzing 39
Badan Pusat Statistik Papua Barat (2014) *Statistik Daerah Provinsi Papua Barat*, blz 20
- Verwijzing 40
BAPPEDA Papua Barat (2014, December) *Rencana Tata Ruang Wilayah Provinsi Papua Barat 2013-2033*, blz. 130-133
- Verwijzing 41
Wereldbank (2009, oktober) *Berinvestasi untuk masa depan Papua & Papua Barat*, blz. 11
- Verwijzing 42
Kementerian Dalam Negeri (2013), *Agregat APBD tahun 2013 Provinsi, Kabupaten dan Kota*,
<http://keuda.kemendagri.go.id/datin/index/1/2013>

- Verwijzing 43
Goppel, Daan (2013) *Omvang en samenstelling transfer allocatiegelden van nationaal naar subnationaal niveau*; Eigen berekening, gebaseerd op gecombineerde data van:
Kementerian Dalam Negeri (2013), *Agregat APBD tahun 2013 Provinsi, Kabupaten dan Kota*,
<http://keuda.kemendagri.go.id/datin/index/1/2013>
Badan Pusat Statistik Indonesia (2010) *Penduduk Indonesia Menurut Provinsi*,
<http://www.bps.go.id/linkTabelStatistik/view/id/1267>
- Verwijzing 44
Wereldbank (2009, oktober) *Berinvestasi untuk masa depan Papua & Papua Barat*, blz. 43
- Verwijzing 45
BAPPEDA Papua Barat (2014, December) *Rencana Tata Ruang Wilayah Provinsi Papua Barat 2013-2033*, blz. 171
- Verwijzing 46
Badan Pusat Statistik Indonesia (2014) *Produk Domestik Regional Bruto Per Kapita Atas Dasar Harga Berlaku Menurut Provinsi, 2010-2014*,
<http://www.bps.go.id/linkTableDinamis/view/id/957>
- Verwijzing 47
BAPPEDA Papua Barat (2014, December) *Rencana Tata Ruang Wilayah Provinsi Papua Barat 2013-2033*, blz. 174
- Verwijzing 48
Badan Pusat Statistik Indonesia (2013) *Laju Pertumbuhan Produk Domestik Regional Bruto Atas Harga Konstan 2000 Menurut Provinsi 2000-2013*,
<http://www.bps.go.id/linkTabelStatistik/view/id/1624>
- Verwijzing 49
Badan Pusat Statistik Papua (2014) *Produk Domestik Regional Bruto Papua Atas Harga Berlaku 2010-2014*,
<http://papua.bps.go.id/linkTabelStatistik/view/id/42>
- Verwijzing 50
KPPN/BAPPENAS (2005) *Rencana Pembangunan Jangka Panjang Nasional 2005-2025*
- Verwijzing 51
KPPN/BAPPENAS (2014) *Rencana Pembangunan Jangka Menengah Nasional 2015-2019*, Buku I, Buku II en Buku III
- Verwijzing 52
Merdeka (2015, 1 maart) *Investasi di Papua Selama Pemerintahan Jokowi Ditarget Rp 265 T*,
<http://www.merdeka.com/uang/investasi-di-papua-selama-pemerintahan-jokowi-ditarget-rp-265-t.html>
- Verwijzing 53
KPPN/BAPPENAS (2014) *Rencana Kerja Pemerintah 2016*, Hoofdstuk 1-7
- Verwijzing 54
Awasmiffee (2015, 6 februari) *MIFEE and other top-down developments in Papua will continue under Jokowi administration*,
<https://awasmiffee.potager.org/?p=1127>
- Verwijzing 55
Republika (2014, 5 september) *Orientasi Pembangunan Jokowi dengan SBY Berbeda*
<http://www.republika.co.id/berita/nasional/politik/14/09/05/nbfd91-orientasi-pembangunan-jokowi-dengan-sby-berbeda>
- Verwijzing 56
BAPPEDA (2012) *Rencana Pembangunan Jangka Panjang Daerah 2012-2031*
- Verwijzing 57
BAPPEDA (2012) *Rencana Pembangunan Jangka Menengah Daerah I 2012-2014*
- Verwijzing 58
KPPN/BAPPENAS (2008) *Rencana Tata Ruang Wilayah Nasional 2008-2028*
- Verwijzing 59
BAPPEDA Papua Barat (2014, December) *Rencana Tata Ruang Wilayah Provinsi Papua Barat 2013-2033*
- Verwijzing 60
BAPPEDA Papua Barat (2014, December) *Rencana Tata Ruang Wilayah Provinsi Papua Barat 2013-2033*, blz. 174
- Verwijzing 61
Obengplus (2015, 1 oktober) *Daftar tarif dasar listrik PLN 2015*,
<http://obengplus.com/articles/4518/1/Daftar-tarif-dasar-listrik-PLN-2015.html#VktYgnYvfiU>
- Verwijzing 62
KPPN/BAPPENAS (2015, 24 januari) *Ringkasan Rencana Pembangunan Jangka Menengah Nasional 2015-2019*, blz. 67
- Verwijzing 63
BAPPEDA Papua Barat (2014, December) *Rencana Tata Ruang Wilayah Provinsi Papua Barat 2013-2033*, blz. 63
- Verwijzing 64
Kusnadi, D. et al (2009) *Penyelidikan Pendahuluan Panas Bumi Daerah Manokwari Provinsi Papua, Barat*,
http://psdg.bgl.esdm.go.id/index.php?option=com_content&view=article&id=864&Itemid=611
- Verwijzing 65
GEOCAP (2015) *Geothermic Capacity Building Programme Indonesia-Netherlands*,
<https://www.geocap.nl/>
- Verwijzing 66
PWC (2014, oktober) *Cocoa Price Trends and Prospects*, blz. 3
- Verwijzing 67
NRC (2006, 27 februari) *Cacaomarkt draait om Amsterdam*,
http://vorige.nrc.nl/economie/article1658052.ece/Cacaomarkt_draait_om_Amsterdam
- Verwijzing 68
Trouw (2014, 11 juni) *Raakt de chocola op*,
<http://www.trouw.nl/tr/nl/4496/Buitenland/article/detail/3670246/2014/06/11/Raakt-de-chocola-op.dhtml>
- Verwijzing 69
Verspers (2013, 21 januari) *Duurzame nootmuskaat bewerkt door Molukse mama's*,
<http://www.verspers.nl/artikel/join/1011/duurzame-nootmuskaat-bewerkt-door-molukse-mama-s/#.Vk5CS3YvfiU>
- Verwijzing 70
BAPPEDA Papua Barat (2014, December) *Rencana Tata Ruang Wilayah Provinsi Papua Barat 2013-2033*, blz. 130-133
- Verwijzing 71
CNN (2015, 14 mei) *Presiden Jokowi Perpanjang Moratorium Hutan*,
<http://www.cnnindonesia.com/nasional/20150514155223-20-53282/presiden-jokowi-perpanjang-moratorium-hutan/>
- Verwijzing 72
Departemen Kehutanan (2015) *Apa dan bagaimana SVLK*,
<http://silk.dephut.go.id/index.php/info/vsvlk/3>
- Verwijzing 73
SIAP REDD (2012) *Strategi dan Rencana Aksi Provinsi Papua Barat Dalam Implementasi REDD+*, blz. 1-5
- Verwijzing 74
CBS (2014) *Toerisme*,
<http://www.cbs.nl/NR/rdonlyres/BAECBBAA-E146-4EEB-8999-4669A3E8A9F0/0/toersime2014.pdf>
- Verwijzing 75
Pikiran Rakyat (2015, 8 april) *Jumlah Kedatangan Turis Asing ke Indonesia Turun 4,27%*
<http://www.pikiran-rakyat.com/wisata/2015/08/04/336987/jumlah-kedatangan-turis-asing-ke-indonesia-turun-427>
- Verwijzing 76
Republika (2014, 24 augustus) *Gubernur: Wisata Raja Ampat tak Pengaruhi Ekonomi Warga*
<http://www.republika.co.id/berita/koran/kesra/14/08/24/nasxbq-gubernur-wisata-raja-ampat-tak-pengaruhi-ekonomi-warga>
- Verwijzing 77
Radar Sorong (2015, 26 maart) *Sempat Tenar Coklat Ransiki Kini Memudar*,
<http://www.radarsorong.com/index.php?mib=berita.detail&id=34513>
- Verwijzing 78
Trouw (2014, 11 juni) *Raakt de chocola op*,
<http://www.trouw.nl/tr/nl/4496/Buitenland/article/detail/3670246/2014/06/11/Raakt-de-chocola-op.dhtml>
- Verwijzing 79
World Bank (2014) *Commodity Markets Outlook*,
http://www.worldbank.org/content/dam/Worldbank/GEP/GEPcommodities/commodity_markets_outlook_2014_july.pdf
- Verwijzing 8
PWC (2014) *Cacao price trends and prospects*,
<http://pwc.blogs.com/files/pwc-cocoa-prices-2.pdf>
- Verwijzing 80
NRC (2006, 27 februari) *Cacaomarkt draait om Amsterdam*,
http://vorige.nrc.nl/economie/article1658052.ece/Cacaomarkt_draait_om_Amsterdam
- Verwijzing 81
Presiden Republik Indonesia (2008) *Undang-undang Republik Indonesia Nomor 56 tahun 2008 tentang pembentukan kabupaten Tambrauw di provinsi Papua Barat*, 1-6
- Verwijzing 82
Down To Earth (2002, november) *The logging of West Papua*,
<http://www.downtoearth-indonesia.org/story/logging-west-papua>

BIJLAGEN

<https://www.youtube.com/watch?v=jdxSIOiFKWs>

en

<http://www.sdsp.nl/>

Raad van Advies van International Institute of Studies (ISS)
T.a.v. Mevr. Drs. Kathleen Ferrier
Kortenaerkade 12
Postbus 29776
2502 LT 'S-Gravenhage

Onderwerp: onderzoek in West Papua, groeimotor van Indonesië.

Doorn, 27 november 2012

Geachte mevrouw Ferrier,

Ter gelegenheid van het 10-jarig bestaan van de vrijwilligersorganisatie Stichting Duurzame Samenleving Papua Barat (SDSP) opende u ons kantoor in Zeist. Dat is inmiddels alweer zes jaar geleden. In de afgelopen tijd is er veel veranderd, zowel binnen onze Stichting als in West Papua. De veranderingen in West Papua waren jammer genoeg niet altijd even positief voor de lokale bevolking.

We benaderen u nu, omdat u onlangs bent toegetreden tot de Raad van Advies van het ISS. Een positie van waaruit u wellicht weer wat zou kunnen betekenen voor ons en daarmee de bevolking in West Papua. We willen u specifiek attenderen op een onderzoek naar de besteding van ontwikkelingsgeld dat via de Nederlandse Ambassade in West Papua terecht komt.

We sturen u hierbij een aantal algemene bijlagen, die zo nodig als achtergrond informatie kunnen dienen. In bijlage 1 een *A/ert* aan waaruit u kunt opmaken in welke nood situatie West Papua momenteel verkeert. Vanuit economische motieven staat daar 40 miljoen hectare ongerept regenwoud op het punt geofferd te worden, met desastreuze gevolgen voor mens en milieu. Tot de mobilisatie van een lokale tegenbeweging, zoals die in bijvoorbeeld het Afrika van na de Tweede Wereldoorlog ontstond, komt het in de binnenlanden van West Papua niet. Een belangrijke reden daarvoor is, dat daar nagenoeg geen professionele ontwikkelingservaring aanwezig is. Om een ommekeer te realiseren en de regio van de ondergang (deels) te redden is daarom veel haast geboden (wij denken aan een tijdspanne van één à twee regeringsperiodes). Een ommekeer, maar hoe?

De SDSP heeft proefondervindelijk vastgesteld dat ons belasting-/ontwikkelingsgeld beter en effectiever besteed kan worden, en wel via een versnelde economische aanpak, via het bedrijfsleven. Een bedrijfsleven, dat vanzelfsprekend zelf ook echt maatschappelijk verantwoord onderneemt en waar nodig voldoet aan keurmerken als Fair-Trade, FSC, Fair-Gold en dergelijke. Op deze manier wordt op een vernieuwende en vreedzame wijze de capaciteitsopbouw van de plaatselijke bevolking op een zakelijk georganiseerde manier mede bewerkstelligd. Zo worden bureaucratie en corruptie uitgebannen cq voorkomen, omdat het proces van beleidsontwikkeling naar daadwerkelijke acties direct plaatsvindt, buiten verantwoordelijkheid van de Nederlandse Ambassades en allerlei geldverslindende uitvoerende organisaties.

Onze ervaring is dat de Nederlandse Ambassade in Jakarta om politieke redenen en lokale gevoeligheden jammer genoeg weinig kan doen aan het feit dat de regering de ene groep mensen bevoordeelt ten opzichte van een andere groep, wat niet zelden leidt tot onderdrukking en het schenden van de mensenrechten.

Door te werken via het bedrijfsleven kan Nederland zich zo, naast financiële donaties, bovendien ook meer profileren als kennis- en kundeland, met alle positieve gevolgen van dien. Met andere woorden: in het kader van de wederkerigheidsgedachte leveren wij, in plaats van / naast geld vooral ook kennis en kunde via (nuts)bedrijven, internationale adviesbureaus enzovoorts. Een mooi concreet en sprekend voorbeeld is in dezen het vrijwilligersechtbaar, dat in West Papua aan de slag ging als motiverende en stimulerende katalysator.

Bij dit alles streeft de SDSP er te allen tijde naar om al haar constatering en beweringen met feitenmateriaal en onderzoeken te onderbouwen. Zie als sprekend voorbeeld daarvoor het onderzoek dat onze vrijwilligster Stella Roos Peters uitvoerde vanuit de Universiteit Utrecht. Bijna drie maanden is zij voor de SDSP in het binnenland werkzaam geweest, met als resultaat de thesis Invisible Victims (bijlage 3).

Voor het nadere onderzoek dat nodig is om inzicht te verwerven in de besteding van ontwikkelingsgeld dat via de Ambassade in West Papua terecht komt, doen wij hierbij als 'kleine club' een beroep op de onderzoekscapaciteit van uw grote ISS. Met de toevoeging dat onze plaatselijk bekende vrijwilligers ook voor uw eventuele onderzoek als vraagbaak en ondersteuner beschikbaar zijn!

Om te bezien of uw ISS inderdaad wat voor onze SDSP kan betekenen en wij bovenstaand nog een keer mondeling bij u mogen toelichten, nemen ondergetekenden binnenkort contact met u op.

Met vriendelijke groet,

Wouter Bronsgeest
Voorzitter SDSP

Leo de Zeeuw sr.
Secretaris SDSP

Bijlagen:

1. ALERT
2. Ontwikkelingen in Indonesië (inleiding Strategisch Plan Ambassade Jakarta 2012-2015)
3. Thesis Kindersterfte
4. Jubileum boekje

CORRESPONDENTIE SDSP-NEDERLANDSE AMBASSADE, FEB-MEI 2013

From: Bosch, Maarten-vanden
Subject: RE: Uw reactie op onze brief, onderzoek SDSP en aansluiting bij effectenonderzoek op het terrein van 'Good Governance' in Indonesië.
Date: 25 Apr 2013 08:49
To: sdsp
Cc: Boef, Maarten

Geachte Heer Bronsgeest,

In de brief waaraan u refereert heeft de heer Rued Rueben van IOB melding gemaakt van een mogelijke evaluatie van projecten die met Nederlandse steun in Papua zijn uitgevoerd. Inmiddels heeft een missie van IOB Indonesië bezocht om projecten voor een evaluatie te selecteren. IOB heeft daarbij geen projecten in Papua geïdentificeerd.

Overigens vindt regelmatig overleg plaats met de uitvoerders en verantwoordelijke autoriteiten van projecten die Nederland in Papua ondersteunt. Daarnaast bezoekt de ambassade jaarlijks verschillende kerken in Papua. Om de voortgang en resultaten nog beter te kunnen beoordelen bezoekt de ambassade dan ook projecten die Nederland ondersteunt. Zo vindt momenteel een bezoek van de ambassade aan een onderwijsproject in Papua plaats teneinde de effectiviteit en beoogde resultaten van het project te kunnen bepalen.

Ik vertrouw erop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd.
Met vriendelijke groet,
Maarten van den Bosch

Maarten van den Bosch
Deputy Head Political Affairs
Embassy of the Kingdom of the Netherlands
Jl. H.R. Rasuna Said Kav.S-3
12950 Jakarta, Indonesia
Tel:
Email:
www.indonesia.nlembassy.org

From: sdsp
Sent: woensdag 10 april 2013 04:46
To: Bosch, Maarten-vanden
Subject: Uw reactie op onze brief, onderzoek SDSP en aansluiting bij effectenonderzoek op het terrein van 'Good Governance' in Indonesië.

Geachte heer Van den Bosch,

Hartelijk dank voor de reactie op het onderzoek dat is uitgevoerd door onze human rights advisor Stella Peters voor het Master programma Conflict Studies & Human Rights aan de Universiteit Utrecht in samenwerking met onze vrijwilligersorganisatie. Uw constatering komen overeen met onze bijna 20-jarige eenzame ervaring in West Papua. Met name in de binnenlanden is de situatie schrijnend, en zeer herkenbaar. Eerder hadden wij op doorverwijzing van voormalig minister Koenders contact met de dhr. Zech van de ambassade in Jakarta. Ook hij verzag ons ook van een duidelijk en serieus antwoord inzake de bilaterale hulp en de situatie in West Papua.

Door onze werkzaamheden en onze onderzoeken in het binnenland, die we zonder formele werkvergunning en 'onder de rader' hebben uitgevoerd, hebben we proefondervindelijk vastgesteld dat de effectiviteit van buitenlands hulpgeld (inclusief NGO's en bilaterale hulp) nagenoeg nihil is. In ons onderzoek hebben we veel medewerking gekregen van diverse plaatselijke, vaak machteloos staande instanties (waaronder de Kerken).

Recent is door het CIDIN een onderzoek ingesteld naar de effectiviteit van P.I.'s. Naar aanleiding van dit onderzoek hebben wij contact gezocht met mevr. Kathleen Ferrier, lid van de Raad van Advies van het ISS, en de heer prof. Ruerd Ruben, directeur van het IOB. Gemakshalve verwijzen wij u hierbij naar de bijgaande correspondentie.

Onze vraag is nu of het voor u mogelijk is, vanuit uw positie, te bewerkstelligen dat in het onderzoek waar de heer Ruben in zijn brief melding van maakt, de BINNENLANDEN van de PAPUA-provincies CONCREET worden meegenomen?

Uw reactie zien wij met erg veel belangstelling tegemoet.

Met vriendelijke groeten,
Namens het bestuur van de SDSP,

Wouter Bronsgeest
(voorzitter)

Bijlagen:

1. Brief aan Kathleen Ferrier, ISS, eind november 2012
2. Mail aan de heer Ruben, IOB, 10 januari 2013
3. Antwoord aan de SDSP van de heer Ruben op 16 januari 2013

=====

Bijlage 3:

----- Doorgestuurd bericht

Van: "Ruben, Ruerd"

Datum: Wed, 16 Jan 2013 11:46:00 +0000

Aan: Milena Blomqvist

CC: "Dijkstra, Geske"

Onderwerp: Effectiviteit OS west-Papua

Geachte heer de Zeeuw

Dank voor uw schrijven naar aanleiding van het eerdere contact met mevr. Ferrier.
De Inspectie is betrokken bij lopend effectenonderzoek op het terrein van 'Good Governance' in Indonesië.
Het rapport hierover zal in de loop van 2014/15 worden opgeleverd.
Wij zullen in dat kader mogelijk aandacht schenken aan de door U genoemde problematiek

Ik hoop u hiermee voldoende te hebben geïnformeerd

Hoogachtend,

Prof dr Ruerd Ruben
Director
Policy and Operations Evaluation Department (IOB)
Ministry of Foreign Affairs
The Netherlands

Tel.

Tel.

Fax.

E-mail:

Website: www.minbuza.nl/iob

Bijlage 2:

Aan Prof.dr. R.Ruben
Directeur I.O.B.
Postbus 20061
2500 EB Den Haag

Onderwerp: onderzoek in West-Papua

10 januari 2013

Geachte heer Ruben,

Bijgaand treft u stukken aan welke wij ook eerder stuurden naar mevr. Ferrier. Zij verwijst ons door naar uw instituut zoals u uit haar bijgevoegde antwoord kunt opmaken.
Recent deed het u welbekende CIDIN een onderzoek naar de effectiviteit van P.I.'s in o.a. Indonesië. Zoals uit bijgaande stukken blijkt hebben wij onze twijfels over de effectiviteit van (bilaterale) ontwikkelingsgelden. Zou het I.O.B. daarnaar een onderzoek kunnen doen zoals dit bij de P.I.'s gebeurd is?
Graag lichten wij onze vraag toe.

Met vriendelijke groet,

Leo de Zeeuw sr.
SDSP

CORRESPONDENTIE SDSP-IOB, AUG-OKT 2013

From: **Ruben, Ruerd**
Subject: Re: 3 aanvullende vragen inzake: bilateraal OS-programma Indonesie
Date: 11 Oct 2013 12:18
To:

Geachte heer

Ik heb uw verzoek ter kennis gebracht van de regiodirectie Azië binnen MinBuza.

Er zijn geen recente rapporten beschikbaar over de effectiviteit van Nederlands OS beleid op landenniveau; de meeste evaluaties betreffen beleidsthema's (water, gezondheidszorg, veiligheid) waarin soms cases uit Indonesië zijn meegenomen. Alle IOB publicaties zijn openbaar en op de website IOB-evaluatie.nl beschikbaar.

Met vr groet

Prof dr Ruerd Ruben
Directeur IOB

--Original message--
Sender: "sdsp"
Sent time: 7 okt. 2013 22:48
To:
Subject: 3 aanvullende vragen inzake: bilateraal OS-programma Indonesie

Geachte heer Ruben,

Dank u voor uw bericht van 15 augustus jl. In aansluiting op de e-mail van onze secretaris d.d. 22 augustus jl. willen we u als SDSP en mede namens WNF Nederland het volgende voorleggen. We begrijpen dat u en uw organisatie een strikte scheiding van beleid en toezicht willen behouden. De strekking van ons verzoek tot een onderhoud met u was niet gericht op het onder de aandacht brengen van projecten. We hebben een aantal concrete vragen die wij in een gesprek met u graag hadden willen stellen. We zijn namelijk als kleine en ervaren vrijwilligersorganisatie op zoek naar informatie over de situatie in West Papoea en mogelijke kanalen om daarover met beleidsmakers in gesprek te gaan. We hopen dat u ons een aantal handvatten kunt geven op dat punt.

Concreet hebben wij de volgende vragen:

1. Is het mogelijk het rapport van de inspectie over de bestedingen van ontwikkelingsgeld in Indonesië in afschrift te ontvangen?
2. kunt u aangeven wat de visie van de Inspectie is ten aanzien van de effectiviteit van de bestedingen in Indonesië en de achterliggende rationale om bepaalde gebieden wel en andere gebieden niet te bedienen met bilaterale geldstromen?
3. kunt u ons enkele verwijzingen geven naar verantwoordelijke beleidsmakers en de betrokken ministeries en uitvoeringsorganisaties waar wij oriënterend mee in gesprek kunnen. Daarbij is voor ons de kernvraag hoe we het gedachtegoed van de SDSP, de ervaring van lokale hulpverlening en ons netwerk kunnen inzetten samen met initiatieven vanuit Nederland om bilaterale hulp zo effectief mogelijk in te zetten.

We hopen dat u ons verder kunt helpen met bovenstaande vragen en in een reactie of –gezien de aard van de vragen- eventueel een gesprek ons een stap verder kunt helpen.

Met vriendelijke groet,
Namens het bestuur van de SDSP,

Wouter Bronsgeest

----- Doorgestuurd bericht
Van: "L.C. de Zeeuw"
Datum: Thu, 22 Aug 2013 11:04:57 +0200
Aan:
CC: SDSP
Onderwerp: bilateraal OS-programma Indonesie

Geachte heer Ruben,

Excuses voor het toezenden van het concept. Bijgaand treft u het gecorrigeerde exemplaar aan.

Met vriendelijke groeten,
Leo de Zeeuw sr.

Geachte heer Ruben,

I.v.m vakantie's reageer ik, als secretaris van de SDSP, op persoonlijke titel alvast op uw schrijven van 15 aug. j.l. In relatie tot het onderwerp citeer ik uit het dagblad Trouw van vandaag (pagina 5 Verdieping): Veel Indonesiërs hebben genoeg van de trage bureaucratie en politieke elite die geassocieerd wordt met corruptie, zelf verrijking en vriendjespolitiek.

Onze politiek en religieus onafhankelijke vrijwilligers organisatie werkt onder de radar van de politiek en geïnstitutionaliseerde (vaak van

politiek afhangelijke) organisatie's en nemen deze gang van zaken als werkelijkheid waar. Juist in relatie tot uw activiteiten aangaande uw mandaat om toe te zien op uitvoering van het bilaterale OS-programma en dit weer met betrekking tot de onder a. en b. genoemde punten in ons schrijven van 24 juli j.l.

Met de ambassade in Jakarta en de SDSP constateert u dat er, in het kader van het OS-programma, geen bilateraal geld in West-Papua terecht komt. Als medeverantwoordelijke burgers voor de millennium doelen van 2015 (en belasting betalenden) zoeken wij evenals uw instituut en uw opdrachtgever naar de waarheid die allen dient. Wij menen dat een vrijblijvend en oriënterend gesprek uw en onze onafhankelijke rol niet in de weg hoeft te staan en in ieder geval voor ons inspirerend zal zijn. Wij vragen u daarom alsnog op ons verzoek in te gaan.

Uw reactie zien wij met belangstelling tegemoet.

Met vriendelijke groeten,

Leo de Zeeuw sr.
secretaris SDSP
www.sdsp.nl

<<http://mail.simpcom.com/Redirect/www.sdsp.nl>>

Geachte heer Bronsgeest

Dank voor uw schrijven d.d. 6 augustus waarin u aan de Inspectie Ontwikkelingssamenwerking en Beleidsevaluatie (IOB) op de hoogte brengt van uw zorgen aangaande West Papoea. Wij zijn inderdaad nagegaan of er lopende bilaterale projecten zijn die voor evaluatie in aanmerking komen. Zoals u zelf ook schriftelijk blijkt dat niet het geval te zijn.

Het behoort tot het staande mandaat van IOB om toe te zien op de uitvoering van bilaterale OS-programma's. Wij zijn echter niet gemachtigd om projecten te identificeren; daarvoor moet u bij de Ambassade aankloppen. Juist vanwege het belang om beleid en toezicht strict te scheiden en onze onafhankelijke rol te bewaren kan ik dus niet op uw verzoek ingaan.

Met vriendelijke groet,

Prof dr Ruerd Ruben
Director
Policy and Operations Evaluation Department (IOB)
Ministry of Foreign Affairs
The Netherlands

----- Einde van doorgestuurd bericht

Help save paper! Do you really need to print this email?

Dit bericht kan informatie bevatten die niet voor u is bestemd. Indien u niet de geadresseerde bent of dit bericht abusievelijk aan u is toezegonden, wordt u verzocht dat aan de afzender te melden en het bericht te verwijderen. De Staat aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade, van welke aard ook, die verband houdt met risico's verbonden aan het elektronisch verzenden van berichten.

This message may contain information that is not intended for you. If you are not the addressee or if this message was sent to you by mistake, you are requested to inform the sender and delete the message. The State accepts no liability for damage of any kind resulting from the risks inherent in the electronic transmission of messages.

Ministerie van Buitenlandse Zaken
Inspectie Ontwikkelingssamenwerking en Beleidsevaluatie
(IOB)
t.a.v. Prof dr Ruerd Ruben
Bezuidenhoutseweg 67
2594 AC Den Haag

Doorn, 06 augustus 2013

Onderwerp: effectiviteit bilaterale steun

Geachte heer Ruben,

In januari hadden wij per e-mail contact over het lopend effectenonderzoek op het terrein van 'Good Governance' in Indonesië. We hebben toen extra aandacht gevraagd voor onderzoek naar projecten die met bilateraal geld uit Nederland worden gefinancierd in de provincie West Papoea.

We hebben inmiddels contact gehad met de Nederlandse Ambassade in Jakarta. Zij hebben ons aangegeven dat er vanuit de ambassade momenteel geen projecten ondersteund worden met bilateraal geld in West Papoea, en dat uw onderzoeksmissie dan ook niet in het gebied is geweest.

We hebben inmiddels vastgesteld, dat West Papoea momenteel weinig tot geen projecten kent die bilateraal geld ontvangen. Dat geldt voor projecten van grote organisaties in het gebied, zoals het Wereld Natuur Fonds, en voor de kleinere organisaties in het gebied. Als humanitaire organisatie die projecten ondersteunt in West Papoea, baart ons dat grote zorgen. Juist in dit gebied is hulp noodzakelijk, en kan bilaterale steun optimaal effectief zijn omdat:

- In het gebied nog 40 miljoen ha. biodiversiteit beheersbaar kan worden ontwikkeld. Door bilateraal geld hier structureel in te zetten, en dat kan ook in de vorm van kennis en kunde, kan voorkomen worden dat later de gevolgen van een verkeerde ontwikkelingsaanpak alsnog met o.a. bilaterale steun verholpen moeten worden.
- Ondanks de politieke gevoeligheid met betrekking tot West Papoea heeft onze vrijwilligersorganisatie in 20 jaar een stabiel netwerk kunnen opbouwen waarbij tot aantoonbare structurele verbeteringen werd gekomen.

Onze organisatie heeft een uitgebreid netwerk van potentiële partners in het gebied, die wij intensief ondersteunen vanuit Nederland. Op basis van bijna 20 jaar ervaring en het opbouwen van 'best practices' in het binnenland, kunnen wij projecten aandragen die meer dan de moeite waard zijn om te ondersteunen.

We begrijpen de politieke gevoeligheid voor deze provincie en de hoge eisen die aan de bilaterale geldstroom verbonden zijn. Tegelijkertijd vinden we het zonde dat in West Papoea weinig projecten ondersteund worden, en dat projecten die eventueel gesteund worden – zoals bijvoorbeeld een eerder project in Merauke, Zuid Papoea dat met bilateraal geld werd gesteund – groot risico lopen dat financiële middelen op de verkeerde plek terecht komen.

Boswijklaan 7
3941 ZM Doorn
Telefoon: 0343 51 44 13
Fax: 0343 51 52 33

Bank: 3952 05 832
Giro: 732 47 57
KvK Utrecht nr. 18 78 12

www.sdsp.nl
sdsp@planet.nl

Graag willen we samen met de adviseur van het Wereld Natuurfonds Nederland voor Zuidoost Azië, Hans Beukeboom, en een delegatie van ons bestuur met u in gesprek om te bespreken hoe we West Papoea hoger op de beleidsagenda kunnen krijgen. Het SDSP bestuur voert dit gesprek mede namens de 12 samenwerkende organisaties voor West Papoea. Als SDSP hopen we dat daarmee tevens de bilaterale geldstroom naar West Papoea aandacht krijgt en daarmee hoger op de bestuurlijke en politieke agenda komt te staan.

We maken graag een afspraak met u eind september – begin oktober. We hopen dat u met ons over de situatie in West Papoea in gesprek wilt gaan, en zien uit naar een gesprek.

Met vriendelijke groet,
Namens bestuur en vrijwilligers van de SDSP,

Wouter Bronsgeest
(voorzitter)

Boswijklaan 7
3941 ZM Doorn
Telefoon: 0343 51 44 13
Fax: 0343 51 52 33

Bank: 3952 05 832
Giro: 732 47 57
KvK Utrecht nr. 18 78 12

www.sdsp.nl
sdsp@planet.nl

Aan College van de Algemene Rekenkamer
t.a.v. de heer Vendrik
Postbus 20015
2500 EA Den Haag

Doorn, 6 december 2013

Onderwerp:

Zorg over besteding Bilateraal geld en ontbossing regenwoud Papua met haar bewoners

Geachte heer Vendrik,

Wij hebben de volgende stukken van de Algemene Rekenkamer gelezen:

- a. Uw brief d.d. 21/11 j.l. aan de voorzitter van de Tweede Kamer
- b. Uw rapport d.d. 13/11 j.l. "Monitoring beleid voor ontwikkelingssamenwerking".

Wij, de Stichting Duurzame Samenleving Papua Barat (SDSP), zijn gesterkt in de opvattingen:

- 1) Dat de Algemene Rekenkamer, vanuit het standpunt van ontwikkelingssamenwerking gezien, het belang van klimaat en natuur minstens zo belangrijk vindt.
- 2) Dat een goede verantwoording begint bij een goede begroting en "de verhalen uit het veld" om inzicht te krijgen in de effectiviteit van ons belastingsgeld.

Daarom vragen wij, veldwerkers, uw aandacht voor het volgende.

Door economische belangen staat 40 miljoen hectare ongerept regenwoud in de provincies Papua en West-Papua op het punt geofferd te worden. De Indonesische overheid is bezig zeer winstgevend concessies af te geven aan grote hout- en mijnbouwbedrijven. Bergen zullen worden afgegraven voor delving van grondstoffen zoals: hout, gas, olie, koper en goud. De groene long, immense biodiversiteit en inheemse Papoea bevolking zijn ondergeschikt.

Boswijklaan 7
3941 ZM Doorn
Telefoon: 0343 51 44 13
Fax: 0343 51 52 33

Bank: 3952 05 832
Giro: 732 47 57
KvK Utrecht nr. 18 78 12

www.sdsp.nl
sdsp@planet.nl

De wereld is onvoldoende doordrongen van deze zich voltrekkende ramp omdat journalisten en internationale organisaties worden geweerd. Over de politieke implicaties van deze massieve ontwikkeling wordt al jaren, zonder veel resultaten, gediscussieerd. De vernietiging gaat intussen gewoon door. Door de extreem hoge moeder- en kindsterfte, vooral in de moeilijk bereikbare binnenlanden, heeft er een stille genocide plaats.

Deze desastreuze gevolgen voor mens en biodiversiteit schreeuwen om een tegenbeweging. Om een ommekeer te realiseren en de wereld van deze ondergang te redden, is bovendien veel haast geboden.

De SDSP is een kleine vrijwilligersorganisatie die sinds 20 jaar, zonder overheidssubsidies en "onder de radar" een epicentrum vormt in de binnenlanden van de "Vogelkop". Wij leveren een bijdrage aan een toekomstbestendige ontwikkeling en de zelfredzaamheid van de inheemse bevolking. Door onze gebiedsgerichte en integrale aanpak van contacten, capaciteitsopbouw, educatie, gezondheidszorg en economische projectjes, hebben we gezorgd voor opmerkelijke resultaten. Een voorbeeld: de kindersterfte in het district Senopi is binnen drie jaar teruggebracht van 32% naar 12%. We doen dit in samenwerking met onze vaste en van oudsher aanwezige counterpart het Bisdom. Door het verbeteren van opleiding van kader en het initiëren van economische activiteiten is de continuïteit verbeterd. Het vertrouwen van de Papoea's op toekomstperspectief heeft hier een flinke impuls gekregen.

Een ander voorbeeld op gebied van (M)aatschappelijk (V)erantwoord (O)ndernemen is dat wij in de komst van Waterleidingbedrijf Drenthe naar West-Papua hebben bemiddeld. De WMD investeert nu in de vijf grootste steden Jayapura, Merauke, Biak, Sorong en Manokwari.

Na verder gedaan onderzoek constateert de SDSP dat het voortbestaan van de grootste groene long ter wereld onvoldoende wordt erkent in haarbestaansrecht. Dit uitgevoerde onderzoek naar de effectiviteit van bi-lateraal geld, betrof ook een briefwisseling vanaf eind 2012 met:

- Mevrouw Ferrier, lid van de Raad van Advies van International Institute of Studies (ISS), die ons doorverwees naar de IOB.
- Prof. Ruben, directeur van de IOB, voorheen werkzaam bij het CIDIN van de universiteit Nijmegen (heeft o.a. de effectiviteit van PI's onderzocht). Hij verwees ons door naar de heer Hartogh directeur van de DAO.

Boswijklaan 7
3941 ZM Doorn
Telefoon: 0343 51 44 13
Fax: 0343 51 52 33

Bank: 3952 05 832
Giro: 732 47 57
KvK Utrecht nr. 18 78 12

www.sdsp.nl
sdsp@planet.nl

- Van de Ambassade medewerker van der Bosch uit Jakarta ontvingen wij maart 2013 een bericht met o.a. de volgende tekst: "Tijdens mijn bezoek aan Jayapura in februari jl. viel mij op dat mensen vooral met een beschuldigende vinger naar elkaar wijzen. Feit is dat op grond van de Speciale Autonomiewet voor Papua en West-Papua ruime budgetten voor ontwikkeling beschikbaar zijn. In de praktijk ontbreekt het echter aan lokale regelingen om deze fondsen daadwerkelijk uit te geven. De lokale overheid is zwak en onvoldoende in staat gebleken om sociaaleconomische ontwikkelingen op effectieve wijze op gang te brengen. Corruptie en het creëren van nieuwe bestuurslagen versterken deze ineffectiviteit. Het wrange is dat vooral de Inheemse bevolking woonachtig in niet-urbane gebieden van dit alles de dupe is. Verder deelde de heer van der Bosch ons al eerder mede dat de IOB bij een bezoek aan Indonesië geen projecten in de provincies Papua en West-Papua had geïdentificeerd.

Uit onze veldwaarnemingen en de door ons uitgevoerde "Quick"-scan kunnen wij concluderen dat er van de tientallen miljoenen bilateraal geld nauwelijks iets ten goede komt aan de bescherming van het Regenwoud met haar bewoners. Efficiëntie en effectiviteit van het ontwikkelingsbeleid van onze regering wordt hierdoor structureel zeer negatief beïnvloed.

Wij vragen u of het mogelijk is deze casus, al of niet via uw onderzoeksprogramma, binnen afzienbare tijd onder de aandacht te brengen van de Minister van buitenlandse zaken.

Uw reactie zien wij graag tegemoet.

Met vriendelijke groet,
Namens het bestuur en de vrijwilligers van de SDSP,

Wouter Bronsgeest
(voorzitter)

Leo de Zeeuw sr.
(secretaris)

Boswijklaan 7
3941 ZM Doorn
Telefoon: 0343 51 44 13
Fax: 0343 51 52 33

Bank: 3952 05 832
Giro: 732 47 57
KvK Utrecht nr. 18 78 12

www.sdsp.nl
sdsp@planet.nl

Algemene Rekenkamer

Stichting Duurzame Samenleving
Papua Barat
T.a.v. de heer W. Bronsgeest
Voorzitter
Boswijklaan 7
3941 ZM DOORN

Lange Voorhout 6
Postbus 20015
2500 Den Haag
T. drs. M.E.J. Bunn
F.
K.
W.
www.rekenkamer.nl

DATUM 30 januari 2014

BEWERK Zorg over besteding Bilateraal geld en ontbossing regenwoud Papua

Geachte heer Bronsgeest,

Met aandacht hebben wij uw brief over de ontbossing van het regenwoud in de provincies Papua en West Papua en de gevolgen daarvan voor de bevolking en de biodiversiteit gelezen.

U legt hierbij een verband met ons rapport Monitoring beleid voor ontwikkelingssamenwerking van 13 november 2013, waarin wij via 'verhalen uit het veld' inzicht geven in de effectiviteit van de inzet van bilaterale ontwikkelingsgelden. Wij willen u danken voor het feit dat u uw verhaal en uw ervaringen met de inzet van bilaterale ontwikkelingsgelden voor Indonesië onder onze aandacht brengt. We hebben er goede nota van genomen.

U vraagt ons om deze casus al dan niet via onze onderzoeksprogrammering onder de aandacht van de verantwoordelijke minister te brengen.

Op dit moment valt uw specifieke zorg buiten ons onderzoeksprogramma op korte termijn. Gezien uw uitvoerige documentatie zien wij echter wel mogelijkheden om uw zorgen te delen met onze internationale rekenkamercontacten. Wij hebben bijvoorbeeld op gezette tijden contact met onze Indonesische collega's. Zij zijn in oktober jl. op ons wereldcongres voorzitter geworden van de wereldomvattende werkgroep van onze internationale organisatie op het terrein van milieu. Ook wij zijn van die werkgroep lid. Het programma van de werkgroep voor de komende drie jaar periode is op dit moment in discussie en 'regenwouden' (vooral in Zuid Amerika en Azië) is een van de onderwerpen in bespreking. Kortom: we pikken uw signaal op.

UW KENNERS
ONS KENNERS 14000233 R
BEZLAGEN

200 1016 - 2016

SDSP-BRIEF AAN TWEDE KAMER, 6-2-2014

Aan de commissie van Buitenlandse Handel en
Ontwikkelingssamenwerking van de Tweede Kamer
T.av. de voorzitter Drs. R. Roon
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

Doorn, 6 februari 2014

Betreft: Zorg over besteding Bilateraal geld en ontbossing regenwoud Papua

Geachte heer Roon,

Op 13 november 2013 richtten wij ons tot de president van de Algemene Rekenkamer met bovengenoemd onderwerp. De brief hebben wij als bijlage 1 bijgevoegd.

De reactie van de president van 30 januari jl., als bijlage 2 bijgevoegd, spreekt voor zichzelf. De Algemene Rekenkamer zal op korte termijn onze zorgen delen met haar internationale rekenkamercontacten waaronder de Indonesische voorzitter van de wereldomvattende werkgroep op het terrein van milieu waar de Nederlandse Algemene Rekenkamer in deel neemt.

Op advies van de president en secretaris van de Algemene Rekenkamer brengen wij onze "veldwerkers"-waarnemingen ook onder uw aandacht.

Gezien de problematiek in West Papua, is het wat ons betreft noodzakelijk dat snel noodzakelijke maatregelen worden genomen. Daarop kunt u als commissie wellicht grote invloed uitoefenen.

Graag vernemen wij of het tot de mogelijkheden behoort voor u als commissie om in deze situatie invloed uit te oefenen teneinde de situatie in West Papua te helpen veranderen.

Uw reactie zien wij graag tegemoet.

Met vriendelijke groet,
Namens het bestuur en de vrijwilligers van de SDSP,

Wouter Bronsgeest

Leo de Zeeuw sr.

(voorzitter)

(secretaris)

Boswijklaan 7
3941 ZM Doorn
Telefoon: 0343 51 44 13
Fax: 0343 51 52 33

Bank: 3952 05 832
Giro: 732 47 57
KvK Utrecht nr. 18 78 12

www.sdsp.nl
sdsp@planet.nl

TWEDE KAMER-BRIEF AAN SDSP, 10-3-2014

 Tweede Kamer
DER STATEN-GENERAAL

Commissie BuHa-OS

Stichting Duurzame Samenleving Papua Barat (SDSP)
t.a.v. de heer W. Bronsgeest
Boswijklaan 7
3941 ZM Doorn

Plaats en datum: Den Haag, 10 maart 2014
Betreft: Verzoek om maatregelen ter verbetering situatie in West-Papua m.b.t. besteding bilateraal geld en ontbossing regenwoud
Oms kenmerk: 2014Z03112/2014D08652
Uw brief van: 11 februari 2014

Geachte heer Bronsgeest,

Uw bovengenoemde brief inzake een verzoek om maatregelen ter verbetering van de situatie in West-Papua met betrekking tot besteding van bilateraal geld en ontbossing van het regenwoud is op 6 maart 2014 door de algemene commissie voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking in een procedurevergadering behandeld.

In die vergadering heeft de commissie besloten de minister van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking om een reactie te vragen op uw brief.

De commissie zal deze reactie na ontvangst aan u toesturen. Dan zal zij u ook laten weten of zij nog nadere stappen wil ondernemen en zo ja, welke.

Hoogachtend,
de griffier van de algemene commissie voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking,

T.J.E. van Toor

Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA Den Haag
T. 070-3182211
E. cie.buhao@tweedekamer.nl

BRIEF PLOUMEN AAN TWEDE KAMER, 3-4-2014

Ministerie van Buitenlandse Zaken

Aan de Voorzitter van de
Tweede Kamer der Staten-Generaal
Binnenhof 4
Den Haag

Directie Azië en Oceanië
Bezuidenhoutseweg 67
2594 AC Den Haag
Postbus 20061
Nederland
www.rijksoverheid.nl

Onze Referentie
MINBUZA-2014.140588
Uw Referentie
2014Z03112/2014D08650

Datum 3 april 2014
Betreft Uw verzoek inzake maatregelen ter verbetering situatie in Papua m.b.t. besteding bilateraal geld en ontbossing regenwoud

Graag bied ik u hierbij de reactie aan op het verzoek van de vaste commissie voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking van 10 maart 2014 met kenmerk 2014Z03112/2014D08650 inzake maatregelen ter verbetering situatie in Papua met betrekking tot besteding van bilateraal geld en ontbossing van het regenwoud.

In zijn brief van 6 december 2013 aan de Algemene Rekenkamer spreekt de Stichting Duurzame Samenleving Papua Barat (SDSP) zijn zorg uit over de gevolgen van de ontbossing van het regenwoud in Papua, en over het feit dat in hun optiek de bilateraal in Papua gefinancierde activiteiten nauwelijks ten goede komen aan de bescherming van het regenwoud en zijn bewoners. Hierdoor worden volgens SPSP efficiëntie en effectiviteit van het ontwikkelingsbeleid van de Nederlandse regering negatief beïnvloed.

Overigens hecht ik er aan op te merken dat ik grote waardering heb voor de betrokkenheid van SPSP bij de ontwikkelingen rond het regenwoud en zijn bewoners.

Zoals vermeld in de onlangs met u besproken herziene versie van hoofdstuk 4 (Ontwikkelingssamenwerking) van het Meerjarig Interdepartementaal Beleidskader (MIB) voor Indonesië, liggen de prioriteiten bij de samenwerking met Indonesië bij de sectoren Voedselzekerheid, Water en Veiligheid & Rechtsorde. Milieu en biodiversiteit horen daar niet meer bij.

In dat licht bezien is de opmerking dat de door Nederland gefinancierde activiteiten niet direct ten goede komen aan de bescherming van het regenwoud, juist. Nederland heeft in zijn programma in Indonesië, en specifiek in Papua, een andere keuze gemaakt, gericht op versterking van de rechtsorde via een programma op het terrein van *community policing*, de verbetering van basisvoorzieningen via UNICEF met een onderwijsprogramma ter voorkoming van HIV/aids en –in het recente verleden– capaciteitsopbouw van lokale overheden. Met deze interventies beoogt Nederland bij te dragen aan het verbeteren van de levensomstandigheden van de lokale bevolking.

Pagina 1 van 2

Overigens hebben de provinciale autoriteiten van de provincies West-Papua en Papua onlangs een voorstel tot aanpassing van de Speciale Autonomiewet bij de nationale regering ingediend. Aanleiding voor het voorstel is dat de provinciale autoriteiten van mening zijn dat de doelstellingen van de huidige Speciale Autonomiewet op bepaalde punten onvoldoende worden gerealiseerd. De voorgestelde aanpassingen hebben onder meer betrekking op de versterking van de culturele rechten en belangen van de inheemse bevolking. Daaronder valt eveneens de bescherming van het regenwoud.

Directie Azië en Oceanië

Onze Referentie
MINBUZA-2014.140588

De Minister voor Buitenlandse Handel
en Ontwikkelingssamenwerking,

Lilianne Ploumen

